

**NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ÇİLE ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ
KAVRAMLAR VE TASNİFİ**

OSMAN ADALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ÇİLE ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ KAVRAMLAR VE TASNİFİ

Osman ADALI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Bu çalışmada Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önemli temsilcilerinden biri olan Necip Fazıl Kısakürek'in Çile adlı şiir kitabında bulunan şiirlerdeki bazı kavramların taşıdığı anlamlar incelenmiştir. Seçilen kavramların oluşturduğu çağrışım zenginliği göz önüne alınarak bu kavramların farklı şiirlerdeki anlamlarına değinilmiştir.

Kavramların seçiminde kullanım sıklığı ve çağrışım yoğunluğu dikkate alınmıştır. Şairin sıklıkla üzerinde durduğu, pek çok şiirinde karşımıza çıkan kavramların şiirde taşıdığı bağlamsal anlamlar açıklanmıştır. Şairin şiir anlayışının ve düşünce dünyasının izlerinin olduğu bu kavramlardaki anlam derinliği ve çeşitliliği gösterilmiştir.

Kavramlar belli konu başlıkları altında toplanmak yerine alfabetik olarak sıralanmıştır. Şiirde kullanılma durumuna bağlı olarak her kavram farklı sayıda açıklanmıştır. Sadece bir şiirinde geçen kavramlar olduğu gibi birden çok şiirinde geçen kavramlar da bulunmaktadır. Ayrıca kavramların dönemsel ve tematik olarak tasnifi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Kavram, Şiir, Tasnif*

ABSTRACT**CONCEPTS AND CLASSIFICATION IN NECİP FAZIL KISAKÜREK'S
POEM BOOK CALLED "ÇİLE"**

Osman ADALI

Department of Turkish Language and Literature

Social Sciences Institutes Uşak University, August 2019

Advisor: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

In this study which contains the concepts in the poem book called "Çile", the meanings of concepts in different poems are analyzed. Also, the poem book is written by Necip Fazıl Kısakürek who is one of the most important representatives of Republican Turkish Poetry. Considering the richness of the connotation of selected concepts, the meanings of concepts in different poems are mentioned.

In choosing concepts, the frequency of usage and the intensity of association are taken into consideration. The contextual meaning of concepts which is used in plenty of poems are explained. The depth and diversity of meaning in these concepts where the poet's understanding of poetry and the world of thoughts are shown.

Instead of collecting under the same title, the concepts are ordered alphabetically. According to the usage of concepts, they are explained in different numbers. There are concepts in multiple poems as well as the concepts in only one poem. Also, the concepts are classified periodically and thematically.

Keywords: *Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Concept, Poem, Classification*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Osman ADALI'nın "Necip Fazıl Kısakürek'in Çile Adlı Şiir Kitabındaki Kavramlar ve Tasnifi" başlıklı tezi 22.08.2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Üye : Doç. Dr. Meriç GÜVEN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Kahraman MUTLU

Üye :

Üye :

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Yaşadığı dönemde ve kendinden sonraki dönemde toplumda en çok iz bırakan şairlerden biri olan Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde kullandığı kavramlar bağlamsal anlamlarıyla ele alınmıştır. Şairin şiir yolculuğunun önemli yapıtaşlarını oluşturan bu kavramların ifade ettiği farklı anlamlar üzerinde durulmuştur.

Dili kullanma gücü ve imge oluşturabilme, şairin yetkinliğini belirler. Şairin kullandığı dil, onu diğer şairler içerisinde farklı bir yere konumlandıran en önemli unsurdur. Bu yönüyle şiirde geçen kavramlar şiirin niteliğini ortaya koymaktadır. Kullandığı kavramlar sayesinde anlam derinliği olan şiirler yazan şairin bu kavramları ele alış biçimi incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde şairin hayatı hakkında bilgi verilmiş ve şiire ilişkin görüşlerine, şairin kavram dünyasına değinilmiştir. İkinci bölümde kavramlar dönemsel ve tematik olarak tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde ise şairin kullandığı 300 kavram ele alınmıştır. Ölüm, zaman, düş, boşluk, hayat gibi farklı kavramlar incelenmiştir. Bu kavramların şiirlerde ifade ettiği anlamlar ile farklı şiirlerde ne gibi anlam değişimleri olduğu üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen, değerli vaktini bana ayıran hocam Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ'a, her zaman yanımda olan annem Esmâ ADALI'ya ve beni yüreklendiren eşim Münevver ADALI'ya saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Osman ADALI

Uşak, 2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Osman ADALI

Doğum Yeri ve Tarihi : Turgutlu, 01.01.1989

Lisans Öğretimi : Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi,
Türkçe Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi :

Çalıştığı Kurumlar :Besime Işıldak İlköğretim Okulu
Şehit Ahmet Kaplan Ortaokulu

İletişim

Telefon : 0 554 988 56 17

e-posta adresi : osmanadali88@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. NECİP FAZILKISAKÜREK.....	1
1.1.1. Hayatı	1
1.1.2.Şiir Anlayışı	4
1.2. KAVRAM VE NECİP FAZIL'IN KAVRAM DÜNYASI.....	7
1.2.1. Kavram.....	7
1.2.2. Necip Fazıl'ın Kavram Dünyası.....	8
2. BÖLÜM: ÇİLE ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ KAVRAMLARIN İNCELENMESİ.....	11
2. 1. Ağ Kavramı.....	11
2.2. Ağaç Kavramı	11
2.3. Akçe Kavramı.....	12
2.4. Akıl Kavramı	12
2.5. Akrep Kavramı.....	13
2.6. Akşam Kavramı.....	14
2.7. Alev Kavramı.....	15
2.8. Ampul Kavramı	16
2.9. Anne Kavramı.....	17
2.10. Arka Kavramı.....	18
2.11. Aşk Kavramı	19
2.12. At Kavramı	20
2.13. Ateş Kavramı	21
2.14. Ayak Kavramı.....	22

2.15. Aydınlık Kavramı	23
2.16. Ayna Kavramı.....	24
2.17. Azap Kavramı.....	25
2.18. Baca Kavramı	26
2.19. Bahçe Kavramı	27
2.20. Bal Kavramı.....	27
2.21. Balık Kavramı.....	28
2.22. Baş Kavramı	28
2.23. Bayrak Kavramı	30
2.24. Bayram Kavramı	31
2.25. Belde Kavramı	31
2.26. Benlik Kavramı.....	32
2.27. Beste Kavramı.....	33
2.28. Beygir Kavramı	34
2.29. Bıçak Kavramı	34
2.30. Bilmece Kavramı	35
2.31. Boşluk Kavramı	36
2.32. Böcek Kavramı	37
2.33. Bulut Kavramı	38
2.34. Bülbül Kavramı	39
2.35. Bütün Kavramı	39
2.36. Cadde Kavramı.....	40
2.37. Canavar Kavramı	41
2.38. Cenaze Kavramı	41
2.39. Cenk Kavramı.....	42
2.40. Ceza Kavramı	43
2.41. Cin Kavramı	44
2.42. Cüce Kavramı	45
2.43. Çağ Kavramı.....	46
2.44. Çamur Kavramı.....	47
2.45. Çatı Kavramı	47
2.46. Çıban Kavramı	48
2.47. Çırac Kavramı.....	49

2.48. Çift Kavramı	49
2.49. Çile Kavramı.....	50
2.50. Çilingir Kavramı.....	51
2.51. Çivi Kavramı.....	51
2.52. Çizgi Kavramı.....	52
2.53. Çocuk Kavramı.....	53
2.54. Çukur Kavramı	54
2.55. Dağ Kavramı.....	55
2.56. Dal Kavramı.....	56
2.57. Damak Kavramı	57
2.58. Deli Kavramı.....	57
2.59. Deniz Kavramı	58
2.60. Dert Kavramı.....	60
2.61. Dev Kavramı	61
2.62. Dip Kavramı	62
2.63. Diri Kavramı.....	63
2.64. Diyar Kavramı.....	63
2.65. Dolap Kavramı.....	64
2.66. Dost Kavramı.....	65
2.67. Duman Kavramı	65
2.68. Duvar Kavramı.....	66
2.69. Düdük Kavramı	67
2.70. Düğüm Kavramı	68
2.71. Düğün Kavramı	69
2.72. Dünya Kavramı	70
2.73. Düş Kavramı	71
2.74. Düşünce Kavramı	72
2.75. Düz Kavramı.....	73
2.76. Ekmek Kavramı.....	74
2.77. Elmas Kavramı	75
2.78. Emanet Kavramı.....	76
2.79. Eser Kavramı.....	77
2.80. Eski Kavramı	78

2.81. Esvap Kavramı	79
2.82. Eş Kavramı	79
2.83. Eşya Kavramı	80
2.84. Ev Kavramı.....	81
2.85. Fener Kavramı.....	83
2.86. Fikir Kavramı	84
2.87. Gaip Kavramı	84
2.88. Garip Kavramı.....	85
2.89. Gece Kavramı	86
2.90. Gemi Kavramı	87
2.91. Gençlik Kavramı.....	88
2.92. Gerçek Kavramı	89
2.93. Gök Kavramı	90
2.94. Gökdelen Kavramı.....	91
2.95. Gökyüzü Kavramı	92
2.96. Gölge Kavramı.....	92
2.97. Gömlek Kavramı	94
2.98. Gönül Kavramı	95
2.99. Gözyaşı Kavramı	96
2.100. Gurbet Kavramı	97
2.101. Gül Kavramı	98
2.102. Gülle Kavramı	98
2.103. Gün Kavramı	99
2.104. Gündüz Kavramı	100
2.105. Güneş Kavramı	101
2.106. Güreş Kavramı	103
2.107. Güve Kavramı.....	103
2.108. Hakikat Kavramı	104
2.109. Hamam Kavramı	105
2.110. Hamur Kavramı	105
2.111. Havan Kavramı.....	106
2.112. Havuz Kavramı.....	107
2.113. Hayal Kavramı.....	107

2.114. Hayat Kavramı	108
2.115. Hediye Kavramı.....	110
2.116. Hesap Kavramı	110
2.117. Heybe Kavramı.....	111
2.118. Heykel Kavramı.....	112
2.119. Horoz Kavramı	112
2.120. Huzur Kavramı.....	113
2.121. Hürriyet Kavramı.....	113
2.122. Irmak Kavramı	114
2.123. Işık Kavramı	115
2.124. İğne Kavramı	115
2.125. İklim Kavramı	116
2.126. İlaç Kavramı	117
2.127. İmza Kavramı	118
2.128. İn Kavramı.....	119
2.129. İnsan Kavramı	119
2.130. İp Kavramı.....	120
2.131. İplik Kavramı.....	120
2.132. İşaret Kavramı.....	122
2.133. İşkence Kavramı	123
2.134. İz Kavramı	123
2.135. Kabuk Kavramı	125
2.136. Kadın Kavramı	125
2.137. Kafa Kavramı	126
2.138. Kafdağı Kavramı	127
2.139. Kalabalık Kavramı	128
2.140. Kaldırım Kavramı	128
2.141. Kalp Kavramı	129
2.142. Kamış Kavramı.....	129
2.143. Kanarya Kavramı.....	130
2.144. Kanat Kavramı	130
2.145. Kandil Kavramı	132
2.146. Kapı Kavramı	133

2.147. Karanlık Kavramı	133
2.148. Karınca Kavramı.....	135
2.149. Kartal Kavramı.....	136
2.150. Kazan Kavramı.....	137
2.151. Kelebek Kavramı	137
2.152. Kelepçe Kavramı	138
2.153. Kement Kavramı	139
2.154. Kepçe Kavramı	140
2.155. Kervan Kavramı	140
2.156. Kılavuz Kavramı.....	141
2.157. Kılıç Kavramı.....	142
2.158. Kıyamet Kavramı	142
2.159. Kıymık Kavramı	143
2.160. Kızıl Kavramı.....	143
2.161. Kir Kavramı.....	144
2.162. Kitap Kavramı	144
2.163. Koku Kavramı	145
2.164. Kol Kavramı	145
2.165. Konak Kavramı	146
2.166. Korku Kavramı.....	147
2.167. Kök Kavramı	148
2.168. Köpek Kavramı.....	148
2.169. Köpük Kavramı	150
2.170. Kördüğüm Kavramı	150
2.171. Körebe Kavramı	151
2.172. Köy Kavramı.....	151
2.173. Kubbe Kavramı	152
2.174. Kundak Kavramı	153
2.175. Kurşun Kavramı.....	153
2.176. Kurt Kavramı	154
2.177. Kuş Kavramı.....	154
2.178. Kutu Kavramı	155
2.179. Kuytu Kavramı	156

2.180. Kuyu Kavramı	156
2.181. Küp Kavramı	157
2.182. Lamba Kavramı.....	158
2.183. Leş Kavramı.....	158
2.184. Mahkeme Kavramı	158
2.185. Mahşer Kavramı.....	158
2.186. Makine Kavramı.....	159
2.187. Manzara Kavramı	159
2.188. Mekân Kavramı.....	160
2.189. Merdiven Kavramı	160
2.190. Merhem Kavramı	161
2.191. Mermer Kavramı.....	162
2.192. Mevsim Kavramı	162
2.193. Meydan Kavramı.....	164
2.194. Mezar Kavramı.....	164
2.195. Mide Kavramı	165
2.196. Millet Kavramı.....	166
2.197. Misafir Kavramı	166
2.198. Mum Kavramı	167
2.199. Nabız Kavramı.....	168
2.200. Nefes Kavramı	168
2.201. Nesil Kavramı	169
2.202. Nine Kavramı.....	170
2.203. Nokta Kavramı	170
2.204. Nöbet Kavramı.....	171
2.205. Nur Kavramı.....	172
2.206. Oda Kavramı	173
2.207. Ok Kavramı	174
2.208. Oluk Kavramı	175
2.209. Oyuncak Kavramı	175
2.210. Ölü Kavramı	176
2.211. Ölüm Kavramı	177
2.212. Örümcek Kavramı.....	177

2.213. Öte Kavramı	178
2.214. Parça Kavramı.....	179
2.215. Parmak Kavramı	179
2.216. Perçin Kavramı.....	180
2.217. Perde Kavramı.....	180
2.218. Pınar Kavramı	181
2.219. Put Kavramı.....	181
2.220. Rahim Kavramı	182
2.221. Raks Kavramı	183
2.222. Randevu Kavramı.....	183
2.223. Renk Kavramı.....	183
2.224. Ruh Kavramı	184
2.225. Rütbe Kavramı	185
2.226. Rüya Kavramı.....	186
2.227. Rüzgâr Kavramı	187
2.228. Saat Kavramı	188
2.229. Sabah Kavramı	189
2.230. Saç Kavramı.....	190
2.231. Sağ Kavramı	190
2.232. Saklambaç Kavramı	191
2.233. Saman Kavramı	191
2.234. Sanat Kavramı	192
2.235. Sancı Kavramı	193
2.236. Satranç Kavramı.....	193
2.237. Ses Kavramı	194
2.238. Sevgili Kavramı.....	195
2.239. Silah Kavramı	196
2.240. Sır Kavramı.....	196
2.241. Sokak Kavramı	197
2.242. Sonsuz Kavramı.....	198
2.243. Su Kavramı	199
2.244. Suç Kavramı	200
2.245. Surat Kavramı	201

2.246. Süs Kavramı.....	202
2.247. Şafak Kavramı	202
2.248. Şarkı Kavramı	203
2.249. Şehir Kavramı.....	204
2.250. Şerbet Kavramı.....	205
2.251. Taban Kavramı.....	206
2.252. Tabut Kavramı	206
2.253. Taş Kavramı	207
2.254. Tebessüm Kavramı	208
2.255. Tekerlek Kavramı.....	208
2.256. Tepe Kavramı	209
2.257. Tohum Kavramı	210
2.258. Toprak Kavramı	210
2.259. Tümsek Kavramı	212
2.260. Uçurtma Kavramı.....	213
2.261. Ufuk Kavramı	213
2.262. Uyku Kavramı	214
2.263. Uzak Kavramı.....	215
2.264. Ülke Kavramı.....	215
2.265. Varlık Kavramı.....	216
2.266. Vatan Kavramı	217
2.267. Yabancı Kavramı.....	218
2.268. Yağmur Kavramı.....	219
2.269. Yakın Kavramı	219
2.270. Yakınlık Kavramı	220
2.271. Yalan Kavramı.....	220
2.272. Yalnızlık Kavramı	221
2.273. Yapı Kavramı.....	221
2.274. Yaprak Kavramı.....	222
2.275. Yara Kavramı	223
2.276. Yaratık Kavramı.....	224
2.277. Yarın Kavramı.....	224
2.278. Yastık Kavramı.....	225

2.279. Yatak Kavramı	226
2.280. Yeni Kavramı.....	227
2.281. Yer Kavramı	227
2.282. Yıkık Kavramı	228
2.283. Yokluk Kavramı	229
2.284. Yokuş Kavramı.....	230
2.285. Yol Kavramı.....	231
2.286. Yolcu Kavramı.....	232
2.287. Yolculuk Kavramı	233
2.288. Yorgan Kavramı	234
2.289. Yön Kavramı.....	235
2.290. Yumak Kavramı	236
2.291. Yurt Kavramı.....	237
2.292. Yuvarlak Kavramı.....	237
2.293. Yük Kavramı	238
2.294. Zaman Kavramı.....	239
2.295. Zar Kavramı	240
2.296. Zehir Kavramı	241
2.297. Zifir Kavramı.....	241
2.298. Zift Kavramı	242
2.299. Zindan Kavramı	243
2.300. Ziyafet Kavramı.....	243
3. BÖLÜM: KAVRAMLARIN TASNİFİ	244
3.1. DÖNEMSEL KAVRAMLAR	244
3.1.1. Gençlik Dönemi Kavramları.....	244
3.1.2. Yoğun Bunalım Yaşadığı Dönemdeki Kavramlar	245
3.1.3. Hocası İle Tanıştığı Dönemdeki Kavramlar	246
3.1.4. Büyük Doğu Davasının Öncülüğünü Yaptığı Dönemdeki Kavramlar	247
3.1.5. Son Dönemdeki Kavramlar	248
3.2. TEMATİK KAVRAMLAR.....	249
3.2.1. Zamana İlişkin Kavramlar	249
3.2.2. Ölüme İlişkin Kavramlar.....	250
3.2.3. Metafizik Kavramlar	251

3.2.4. Fikir Çilesine İlişkin Kavramlar	252
3.2.5. Arayışa İlişkin Kavramlar	253
3.2.6. Umuda İlişkin Kavramlar.....	253
3.2.7. Yalnızlığa İlişkin Kavramlar	254
3.2.8. Hayata İlişkin Kavramlar	255
3.2.9. Ruhsal Sıkıntıya İlişkin Kavramlar.....	256
3.2.10. Nefse İlişkin Kavramlar	257
SONUÇ.....	258
KAYNAKÇA.....	260

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. NECİP FAZILKISAKÜREK

1.1.1. Hayatı

“İstanbul Çemberlitaş’ta büyükbabası Mehmet Hilmi Efendi’nin konağında, Abdülbaki Fazıl Bey ve Mediha Hanım’ın ilk çocuğu olarak, 26 Mayıs 1905’te dünyaya gelmiştir.” (Okay, 2006, s. 11). Büyükbabasının yoğun ilgisini hissettiği konak hayatı, şairde derin etki bırakmıştır. Babasının uçarıkları, büyükannesinin tuhaf tavırları, annesinin hastalığı, konaktaki diğer insanlara ilişkin gözlemleri, edebi yönünü besleyen önemli bir kaynaktır.

“Şairde derin izler bırakan, neşeli, eğlenceli ve aynı zamanda buruk geçen bir çocukluk hayatı vardır.”(Yorulmaz, 2014, s. 63). Pek çok eserinde çocukluk yaşantılarının etkisi bulunmaktadır. Özellikle annesinin hastalık süreci, küçük kardeşinin vefat etmesi ve büyükbabası ile olan ilişkisi çocukluğuna dair en mühim olaylardır.

Şairin gelişme sürecinde, dedesinin özel gayretini belirtmek gerekir. Dedesinin gözünde diğer torunlarından hep daha önde olmanın avantajını yaşamıştır. Rahat bir hayat sürmesini sağlayan, iyi imkânlar oluşturan dedesinin ölümüyle konak yaşamı da sona ermiştir. Küçük kardeşi Selma’yı ve dedesini kaybetmenin oluşturduğu travmayı atlatması kolay olmamıştır.

Büyük annesinin, torununun yaramazlıklarından biraz olsun kurtulmak için aşladığı roman okuma sevdası sayesinde edebiyatın tadını almıştır. Çok küçük yaşlarda edindiği bu okuma zevki, edebiyat sahnesine çıktıktan sonra kaleme alacağı pek çok eserin mayasını oluşturmuştur.

“Düzenli bir eğitim hayatı olmayan Necip Fazıl’ın mahalle mektebinde başladığı eğitim hayatı, önce Fransız mektebinde ardından da Amerikan mektebinde devam eder. Bu sürecin sonunda Heybeliada Numûne Mektebi’nden diploma alır. Heybeliada’daki Bahriye mektebinde beş yıl okuduğu halde, buradan diploma alamadan ayrılır.” (Okay, 2006, s. 11).

Necip Fazıl, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünden sonra Paris Sorbon Üniversitesine felsefe eğitimi için gitmiştir. Anlam arayışında olan ve içerisine

düştüğü çözümsüzlüğün bunalımını yaşayan şairin Paris yılları eğitim açısından pek de parlak geçmemiştir. Yaşadığı ruhsal kriz daha da derinleştiği için çareyi kendini gece hayatına atmakta bulmuştur. “Kaldırımlar” şiirinde bu süreçte yaşadıklarını anlatmıştır. Kendisine orada bir çıkış kapısı bulamayacağını anlayınca ve bursu da kesilince Türkiye’ye dönmüştür.

Ruhsal sıkıntıların kısılcığında bir hayat süren şair, Türkiye’ye döndükten sonra bankacılığa başlar. İstanbul’da başladığı meslek hayatını farklı şehirlerde devam ettirir. Zamanın ve mekânın insan üzerindeki kuşatıcılığından rahatsızlık duyan şair, çözümü Anadolu’ya tayin istemekte bulur. Adana ve Trabzon’da bankacılık görevinde bulunur. Trabzon’da iken uzun süre yağın yağmurların ruh sancılarını depreştirmesi üzerine “Yağmur” şiirini yazar.

Aradığı sükûneti dolaştığı şehirlerde bulamamanın yorgunluğuyla yeniden İstanbul’a döner. Bu zorlu süreçte en büyük destekçisi annesidir. Anlamsızlık girdabında sürüklenirken annesinin şefkatine sığınarak bir nebze de olsun rahatlamaktadır. Sıkıntılı bir çocukluğun ardından, çocuk yaşta yaptığı evlilikte de yüzü gülmeyen annesi, oğlunun elinden tutmaktadır.

Kabarıp taşan ruhunu, dizelere nakşeden şair, Türk şiirinin en güzel örneklerinden sayılan şiirlerini bu dönemde yazmaya başlamıştır. İlk şiirlerini “Örümcek Ağ” isimli kitabında toplamıştır. Özellikle “Kaldırımlar” şiiriyle edebiyat camiasında büyük yankı uyandırmıştır. Yalnızlık, ölüm ve zaman bu dönemdeki başlıca konularıdır.

İç dünyasında bir türlü huzuru yakalayamayan şair bir vesile ile Seyyid Abdülhâkim Arvasi’nin Beyoğlu Ağa Camisinde olduğunu öğrenir ve gitmeye karar verir. Hayatındaki büyük dönüşümün başlangıcı olan bu ziyaretten çok etkilenmiş bir şekilde ayrılır. Sonrasında hocasının vefatına kadar eşliğinden ayrılmaz ve sorularına birer birer cevap bulur. Ruhunun düğümleri çözülünce yepyeni bir dünyaya dâhil olur. Yeni kavradığı hakikatlerden yıllarca uzak kalmış olmanın pişmanlığını “Tam Otuz Yıl” şiirinde şöyle dile getirir:

“Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum;
Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum...” (Çile, 35)

Eserlerinde mistik ögelerin yoğunluk kazanmaya başladığı bu dönemde, şair yeni hayatını özümsemeye çalışır ve çektiği fikir çilesi sonucunda bulanık zihni durulur. Aradığını bulmanın verdiği huzurun hissedildiği şiirlerinde, toplumda farkındalık oluşturma amacının olduğu görülür.

Düşünsel çırpınışlarını sürdüren şairin yaşadığı bu değişim, eserlerine de yansımıştır. O zamana değin büyük şair olduğunu söyleyen pek çok kişi, artık şairliğinin bittiğini iddia etmiştir. Eleştirenler olduğu gibi kendisini destekleyenlerin de olduğu bu süreçte doğru bildiklerini ifade etmekten geri durmamıştır. Eşiğinden geçtiği yeni âlemin derinlerine sokulup yaralarına merhem aramıştır.

Öğrendiği hakikatleri diğer insanlara da ulaştırma çabasını, Büyük Doğu davası diye isimlendiren şair, bireysel sıkıntılarını ifade ettiği sanatını, davasının hizmetine vermiştir. “Büyük sanatkârlık” olarak gördüğü bu çabanın sonucunda pek çok esere imza atmıştır. Çok yönlü bir kişilik olması, farklı alanlarda eser vermesi, üretken bir yazar olması sonucunu doğurmuştur.

Necip Fazıl (2014) “O ve Ben” adlı eserinde kendi hayatını üç bölümde ele alır. Tanıyınca Kadar (1904 – 1934) olarak adlandırdığı dönem gençlik heyecanlarının olduğu ve yoğun manevi buhranlar yaşadığı dönemdir. Bohem hayatı olarak da söz ettiği bu dönem, iniş çıkışlarla doludur ve bir türlü sabit bir düzen kuramamıştır. Arayış içerisinde olduğu için çeşitli sorgulamalarla, sürekli gerçeğin izini sürmüştür. Bu arayış hocası ile yolları kesişinceye değin devam edecektir. Tanıdıktan Sonra (1934 – 1943) diye isimlendirdiği ikinci dönemde hayatında büyük değişim yaşamasına vesile olacak olan Abdülhâkim Arvasî ile tanışacaktır. Yıllarca zihnini kurcalayan sorularına birer birer cevap bulduğu için ruhsal dinginliğe erişmiştir. Ruhundaki dalgalar durulan şair, dünyasına dâhil olduğu hakikatleri özümseme gayretine girmiştir. Doğal olarak bu değişim eserlerine de yansımış ve bazıları bu durumu olumlu karşılarken eski dostları tarafından ise yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Hocasının vefatından sonrasını kapsayan, O Günden Beri (1943’ten sonra) diye adlandırdığı dönemde ise Büyük Doğu davasının yükünü omuzlayıp öğrendiği hakikatleri başkalarına da ulaştırmak adına gayret göstermiştir. Ölümüne değin geçen bu sürede çeşitli mahkûmiyetler yaşasa da doğru bildiklerini anlatmaya, yazmaya devam etmiştir.

Annesinin hastane odasındaki temennisiyle birlikte şiire yönelik ilgisi oluşan şair, ölümüne değin şiir yazmayı sürdürmüştür. Türk edebiyatının mühim şahsiyetlerinden biri olan Necip Fazıl'ın güçlü imgelerle örgülediği şiirlerinde, yaşadığı anlam arayışının izlerini görmek mümkündür.

Şairliğinin yanında aksiyon ve fikir adamlığıyla da adından söz ettiren Necip Fazıl Ağaç, Borazan ve Büyük Doğu dergilerini çıkarmıştır. Bu dergilerle doğru bildiklerini halka anlatma gayreti içerisinde olmuştur. Ağaç ve Borazan dergilerinin yayın hayatı kısayken Büyük Doğu dergisi uzun soluklu bir dergidir. Pek çok şair ve yazarın yetişmesine öncülük etmiş olan Büyük Doğu dergisi zaman zaman kesintiye uğrasa da uzun süre yayın hayatına devam etmiştir.

Yaşadığı çağda ve sonrasında eseriyle insanların sevgisini kazanan Necip Fazıl ölümüne değin yazma gayretinde olan, üretken bir şairdir. Şiirden hikâyeye, tiyatrodan biyografiye edebiyatın çeşitli türlerinde eserler vermiştir. Farklı alanlarda eserler vermesine karşın daha çok şairliğinin ön planda olması, şiirlerinin niteliğini gösterir.

“Necip Fazıl Kısakürek, uzunca süren, fakat fikrî faaliyetini ve yazı yazmasını engellemeyen bir hastalıktan sonra Erenköy'deki evinde 25 Mayıs 1983'te ölmüştür. Büyük ve hadiseli bir cenâze merasiminden sonra Eyüp sırtlarındaki kabristana defnedilmiştir.” (Okay, 2006, s. 13).

1.1.2.Şiir Anlayışı

Necip Fazıl Kısakürek şiirleriyle toplumu derinden etkileyen şairlerden biridir. Pek çok edebî türde eserler vermesine karşın daha çok şiirleriyle tanınmaktadır. Güçlü imgelere sahip olan şiirleri, şairin Türk edebiyatında saygın bir yer edinmesini sağlamıştır.

Çocukluk yaşantıları ve gözlemleri şairin şiirini besleyen en güçlü kaynaklardan biridir. Özellikle büyükbabası vefat etmeden önce yaşadığı büyük konak, şairin ruhunda derin izler bırakmıştır. Babaannesinin etkisiyle küçük yaşlarda başlayan okuma tutkusunu edebiyata yönelmesine olanak sağlamıştır.

“Necip Fazıl'ın okul yıllarında da edebiyata ve edebî eserlere ilgisi devam eder. İlk şiir denemelerine Heybeli Bahriye Mektebi'nde başlar. Aksekili Hamdi Efendi ve Hamdullah Suphi gibi hitabeti güçlü hocaların arasında Fransa'dan bir süre

önce dönmüş ve Türk şiirine daha o yıllarda dikkati çeken yeni bir ses getirmiş olan Yahya Kemal de vardır.” (Okay, 2006, s. 30).

Edebiyatla iç içe olmanın getirdiği birikimi de kullanarak duygularını ruhunda demleyen Necip Fazıl artık şiirlerini yazmaya başlamıştır. “Yoğun bir uğraş sonucunda yazdığı şiirlerini 19 yaşından itibaren yayımlar. İlk şiir kitabı Örümcek Ağı’nı ise 21 yaşındayken çıkarmıştır.”(Yorulmaz, 2014, s. 111).

Yalnızlık, zaman, ölüm, korku başta olmak üzere ilk dönem şiirlerinde, yaşadığı bunalımın etkisiyle ruhunda yara açan hususlara değinir. Kişisel hayatında bir türlü sükûneti sağlayamaması, yüreğindeki dalgaların durulmayışı, şiirlerine karamsarlık olarak yansımıştır. Hep daha güzelini yazma çabası içinde olan şair, şiirleri üzerinde sürekli değişiklikler yapmıştır. Bu süreçte yazdığı pek çok şiirinin bir kısmını değiştirerek kitabına almış, bir kısmını da tamamen reddetmiştir.

Necip Fazıl, poetikasında şiire ilişkin düşüncelerini şöyle dile getirir: “Şiir, mutlak hakikati aramakta, fevkalade sarp ve dolambaçlı, fakat kestirme ve imtiyazlı bir keçi yoludur. Oradan kalabalıklar değil, gözcüler, işaret memurları ve kılavuzlar geçer. Şiir söyleyen, onu gerçek söyleyen kılavuzdur...” (Kısakürek, 2016, s. 473).

Şiirler, şairlerin duygu ve düşüncelerini yoğun ve özlü bir biçimde ifade etmelerine olanak tanır. “Şiiri, düşüncenin duygulaşması, duygunun da düşünceleşmesi olarak gören Necip Fazıl’ın şiirlerinde, bu iki kaynağın birlikteliğini görüyoruz.” (Kısakürek, 2016, s. 478). Düşüncelerini topluma şiir aracılığıyla ifade eden şairin, aynı zamanda nitelikli bir üslubu vardır.

Zaman kavramı başta olmak üzere mahiyetini tam olarak idrak edemediği hakikatleri uzun süre şiirlerinde kurcalamıştır. Bu çabanın sonucunda zihnini kemiren pek çok sıkıntısına çözüm bulmuştur. Fakat bu süreç oldukça sancılı geçmiştir, hatta bazen şairi bunaltacak düzeye ulaşmıştır.

“Necip Fazıl Kısakürek, ilk Cumhuriyet nesli şairleri arasında en trajik veya daha uygun bir deyimle, en “patetik” olanıdır. Bu bakımdan o, şiirlerinde “bunalım”larını anlatan son “kuşak” şairlerine yaklaşır.” (Kaplan, 2015, s. 68).

“Yaşamı boyunca arayış içerisinde olan şair, şiiri mutlak hakikati arama işi olarak tanımlamaktadır.” (Kısakürek, 2016, s. 474). Bireysel sorunları üzerinden

başlayan bu süreç, sonrasında toplum sorunlarıyla devam etmiştir. Şairin yaşadığı düşünsel değişim, kullandığı kavramlara yüklediği farklı anlamlar üzerinden de kendisini hissettirmektedir.

“Necip Fazıl’ın şiirinin ruhunda bir değişim yok, ama değişimin bazı şeylerine pişmanlık duyacak. Bu yüzden birçok şiirindeki dizelere müdahalede bulunacak, yeni şiirlerini daha çok felsefi düşünceye doğru açımlayacak.” (Haksal, 2016, s. 16)

Çalkantılı hayatının oluşturduğu sıkıntılı süreç de, şiir yazmasına zemin hazırlamıştır. Yaşadığı bunalımı daha da körükleyen yalnızlığın şairde oluşturduğu karamsar ruh hali, eserlerine de yansımıştır. Metafizik unsurların şiirlerinde yoğunluk kazanmaya başlaması, dâhil olduğu yeni düşünce âleminin şiirine etkisiyledir. Bu dönemde şairin anlamsızlık buhranı yaşadığı zamanlarda ruhunu kemiren sıkıntılardan kurtulmasıyla şiirlerinde değindiği konuların farklılaştığı da görülür.

Başta şiirleri olmak üzere eserlerini, yükünü omuzladığı davasını duyurmak için araç olarak kullanmıştır. Fakat bu düşüncede olması eserlerinin estetik değerini düşürmemiştir. İçerik ve üslubun hassas dengesini sağlamayı başarmıştır. Şiirde düşünceyi ve şekli bu denli uyumlu bir şekilde bir araya getirmesi yanında Türkçeyi ustaca kullanması, şairi seçkin kılmıştır.

Kelimeleri bir küheylan gibi kullanan şair, fikir tepelerini aşarak hakikate ulaşma azmiyle atını çatlatırcasına yol almıştır. Şairin şiirlerindeki kavramlardan, çektiği fikir çilesinin izlerini sürmek mümkündür. Gerçeğe ulaşma çabasını, hayatının temel gayesi olarak gördüğü için, şiirlerini bu ekseninde yazmıştır.

Necip Fazıl, Türk şiirinde hece ölçüsünü en iyi kullanan şairlerin başında gelmektedir. Şiirde yalnızca biçimi ya da yalnızca içeriği önemseyen anlayışın aksine biçim ve içeriğin uyumundan güzel şiir çıkacağına inanmaktadır. Yıllarca çektiği çileyi yüreğinde demleyerek, edebî açıdan üstün pek çok eseri edebiyatımıza kazandırmıştır.

Aksiyoner bir kişiliğe sahip olan şair, gerek eserleriyle gerek düşünceleriyle edebiyatımızda saygın bir konumdadır. Yaşadığı dönemde ve sonraki süreçte pek çok

yazarın, şairin yetişmesinde katkısı vardır. Düşünce dünyamızda derin izler bırakmıştır.

1.2. KAVRAM VE NECİP FAZİL'İN KAVRAM DÜNYASI

1.2.1. Kavram

Kavram sözcüğü “Bir nesnenin zihindeki soyut ve genel tasarımı; nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım.” olarak tanımlanmaktadır. (Yurtbaşı, 2013, s. 418). Duygu ve düşüncenin iletilmesine olanak tanıyan kavramlar, şairin temelini oluşturur.

“Beş duyu organıyla gerçekler dünyası olan doğadan edinilen algıların, dil yoluyla da saymacalardan oluşan yapay bir dünya olan dil ve düşünce dünyasından alınan bilgilerin kişinin önceki bilgileri ışığında yorumlanmış biçimine anlam denir.” (Karaağaç, 2013, s. 19).

“Sözlükte kelimelerin anlam katmanları, durgun suya düşen bir taşın etkisiyle merkezden kıyılara doğru genişleyen halkalara benzer. Büyülü bir yapıya sahip olan dilin imkânları düşünülecek olursa birbiriyle bağlantılı bu halkaların nereye varacağını kestirmek, genişliği ve derinliğiyle anlamlar okyanusunun sınırlarını çizmek imkânsız denebilecek kadar çetin bir iştir.”(Zülfe, 2012, s. 151).

“Kelime ile hayat arasında çok ince damar ve sinir ağları ile örülü münasebetler vardır. Küçük ses organizmalarından ibaret olan dili, hayat kadar mühim yapan da budur.” (Kaplan, 2009, s. 173). Bir kelimenin anlam alanına ilişkin değerlendirme yapabilmek için kullanıldığı bağlama dikkat etmek gerekir. Günlük konuşma dilinin üstünde bir anlam zenginliğine sahip olan şiir dilinde bu bağlam daha da ön plana çıkmaktadır.

“Şiir, en eski örneklerinden beri, içindeki söz öğelerinin, göstergelerin ses ve anlam gücüne dayanagelmiştir. Şairin, zihnindeki dinleyici/okuyucuya anlatmadaki başarısı büyük ölçüde, göstergelerin seçimi ve birleştirmesindeki ustalıktan kaynaklanır.” (Aksan, 2013, s. 76). Şairin duygu ve düşünceleri doğrultusunda kullandığı kavramlar şiirin belkemiğini oluşturur.

“Sözcüğün tek ele alındığında da düşündürebildiği her anlam kavramsaldir.” (Uğur, 2007, s. 34). İnsanların günlük yaşamda kullandıkları kelimeler şiirin bir parçası olunca yeni anlamlara sahip olmaktadır. Şiirde kazandıkları bu yeni anlamlar Türkçenin anlam zenginliğine katkıda bulunmaktadır. Şairler Türkçenin derinliklerine inip farklı anlamlar keşfederek dili işlemektedirler.

1.2.2. Necip Fazıl'ın Kavram Dünyası

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirleri, kullanılan kavram sayısının fazla olması ve bu kavramlara farklı anlamlar yüklenmesi yönüyle anlam zenginliğine sahiptir. Ölüm, zaman, yalnızlık, korku gibi insani duygular ekseninde ortaya çıkan kavramların yanı sıra hocasını tanıdıktan sonraki süreçte metafizik kavramlar da şiirlerinde yer almıştır.

14 farklı bölüme ayrılan Çile'de toplam 385 adet şiir bulunmaktadır. Bunlardan 215 tanesi tek beyitten oluşmaktadır. Bu şiirlerin tamamını inceleyerek 300 kavram seçildi. Farklı şiirlerde kullanıldığı yerler belirlenen bu kavramlar farklı anlamlar ifade etmektedir. Kavramların sahip olduğu bu anlam zenginliği şiirlerden örnekler verilerek açıklandı.

Alfabetik olarak sıralanan bu kavramlarda belli konular yoğunluk göstermektedir. Şairin şiir yolculuğu boyunca zaman zaman farklı kavramlar ön plana çıkmaktadır. Örneğin gençlik dönemi şiirlerinde zaman, ölüm, yalnızlık, gibi kavramlar ağırlıklı olarak yer almaktadır. Hocası ile yolları kesişip düşünsel dönüşüm geçirdikten sonra ise toplumsal ve metafizik kavramların sayısında artış olmuştur.

“Ölüm, Necip Fazıl'ın zihninde her daim canlı olan ve şairi düşünmeye iten kavramlardan biridir, çünkü “varlık”ı anlamlandırma çabasında yaşam gibi ölüm de önemli bir belirleyicidir. Bu iki zıt kavram üzerine yapılacak tanımlamalar, varlığı çözümlenmek ve gerçeğe ulaşmak için şaire yol gösterecektir. Yaşamın boşluğu karşısında ilahi varlığın gücüne tutunan Necip Fazıl'ın kendi yaşamına da ölümün mistik anlamı doğrultusunda düzen vermeye çalıştığı söylenebilir.” (Saltık, 2015, s. 90). Şairi böylesine derinden etkileyen ölüm gerçeği “tabut, kapı, perde, randevu, saklambaç, uyku” gibi pek çok farklı kavramla karşımıza çıkmaktadır. İlk dönem şiirlerinde ölümü ifade etmek için “çukur, böcek, karanlık” gibi olumsuz çağrışımları

olan kavramları kullanmıştır. Sonraki süreçte ise hediye, şerbet, tebessüm, bayram gibi olumlu çağrışımı olan kavramlarla ölümü dile getirmiştir. Böylesine farklı kavramlarla ölümü ilişkilendirmesi şairin zihin dünyasında ölümün önemli bir yer teşkil ettiğini gösterir.

“Zaman, Necip Fazıl şiirinin anlam dünyasını belirleyen yapının önemli bir parçasıdır, çünkü şair, “ben” arayışını, metafizik dünyayı ve gerçek olanı yaşam-zaman döngüsü içinde bulmaya çalışmıştır. Başlangıçta yaşam-zaman ilişkisini, zamanın olağan devinimi ile açıklayan şairin daha sonra zamanın her şeyi etkileyen felsefi bir kavram olduğuna dikkat çektiği görülür. Şairin zaman odaklı imge düzeneğindeki ilk örnekler, zamanın akıcılığına işaret eden bir anlam evrenine sahiptir.”(Saltık, 2015, s. 93).Şair uzun yıllar zihnini kurcalayan zamanı “kement, kuş, iplik, raks, yağmur, yokuş” gibi farklı kavramlarla ilişkilendirmiştir.

“Şiirlerine vücut veren zihniyetin onun şiirlerini yazmaya başladığı tarihten ölümüne kadar geçen dönemdeki ferdî tecrübesinin yanında söz konusu yılların edebî, sosyal, siyasî ekonomik durumuyla da ilişkili olduğu şüphesizdir. Bu yüzden onun şiirleri, sadece edebî anlayışının bir göstergesi değil aynı zamanda yazdığı dönemin sanat anlayışını yansıtan bir ayna özelliği gösterir.” (Şengül, 2015, s. 140). Şairin şiirlerinde kullandığı kavramlarda bu gerçek görülür. Düşünsel ve ruhsal yolculuğunun sonucunda şekillenen kavramlar, şiirinin belkemiğini oluşturur.

“Her insan düşünceleri aracılığı ile doğrudan kendine ait anlamlı bir dünya meydana getirmeye çalışır. Tanımladığı bu dünya içinde birçok unsurları ve bunların arasında en önemli ve anlamlı olan diğer insanların davranışlarını düzenler ve sıraya koyar. İnsanın bütün bu faaliyetleri içerisinde dünyaya bakışı etkili bir rol oynar. Necip Fazıl, dünyaya genel durum içerisinde baktığı gibi ona tarihî ve sosyal yapısı içerisinde bazı değerlendirmeler de ekler.” (Kurt, 2011, s. 117).

“Necip Fazıl’ın başta şiiri olmak üzere bütün eserlerinde metafizik/varoluş kaygı taşımış ve bunu güçlü bir biçimde şiirlerinde işlemiştir. Hatta modern insanın yalnızlığını, korku ve ürperişlerini bireysel bir duyarlılıkla Türk şiirine ilk defa taşıyan kişidir.” (Kurtoğlu, 2015, s. 29). Bu bağlamda ruhunda hissettiği sancıyı kullandığı kavramlara yansıtmıştır. “Duman, mum, örümcek, alev, tümsek” başta

olmak üzere farklı kavramlarla yaşadığı sıkıntıyı, içerisine düştüğü karamsarlığı ifade etmiştir.

Pek çok şiirinde değindiği dünya hayatını başlangıçta “kuytu, in, kuyu” gibi negatif anlama sahip kavramlar ile ifade etmiştir. Daha sonra hayata dair algısının değişmesine paralel olarak “kanarya, emanet, süs” gibi pozitif kavramlar ağırlık kazanmaya başlar. Ayrıca “öte, işaret, düz” gibi kavramlara da ahirete ilişkin anlamlar yüklemiştir.

Necip Fazıl’ın yaşamını anlatan en mühim ifade fikir çilesidir. Zaman zaman yoğunlaştığı için daha da dayanılmaz hale gelen bu çile, şairin hayatının temelini oluşturur. Yaşadığı bu çileyi “bilmece, cenk, sancı, kördüğüm, kıymık” gibi kavramlarla ifade etmiştir.

Değer eksenli bir hayatı savunduğu için, pek çok şiirinde ruhun olgunlaşmasının önemine değinmiştir. Toplumu ayakta tutan köklerin örselemesi karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. İnsanların yanılğı içerisinde olduğunu düşünen şair, yaşanan manevi çöküşe reçeteler sunmuştur. Özellikle hocasıyla tanıştıktan sonra şiirlerinde metafizik kavramlara daha fazla yer verdiği görülür. “İlaç, merhem, nur, güneş” gibi farklı anlam özelliklerine sahip olan kavramlar şiirlerinde yer alır.

Necip Fazıl, yaşamı boyunca anlam arayışını sürdürmüştür. Bu durum çeşitli sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Zorlu geçen bu süreç, şairin güçlü kavramların olduğu şiirler yazmasına olanak sağlamıştır. “Çilingir, gemi, körebe, yön” gibi kavramlarda şairin anlam arayışının izleri görülür. Kullandığı kelimeleri titizlikle seçen şairin, hayatı ve varlığı anlamlandırma çabasını sürdürdüğü şiirlerinde yetkinlik göze çarpar. Ayrıca “ışık, kelebek, pınar, ağaç” gibi kavramlarda şairin hayata dair pozitif bakışının, geleceğe ilişkin umudunun yansımaları vardır.

2. BÖLÜM: ÇİLE ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ KAVRAMLARIN İNCELENMESİ

2. 1. Ağ Kavramı

“İplik, tel ve benzerinden kafes şeklinde yapılmış seyrek örgü; ülke içinde her yana yayılmış ve birbiri ile bağlantılı yolların bütünü; tuzak.” (SKS, 17).

“Duvara, bir titiz örümcek gibi,

İnce dertlerimle işledim bir ağ.

Ruhun gün doğunca sönecek gibi,

Çıkamaz göğsümden başka bir seda...” (Çile, 306)

“Örümcek Ağı şiirinde arayışının nefesini duymak mümkündür.”(Mengüşoğlu, 2015, s. 106).Necip Fazıl *ağ kavramını* hayatındaki büyük değişimden önceki süreçte yaşadığı ruhi sıkıntıları, bunalımları sembolize etmek amacıyla kullanmıştır. İçerisinde bulunduğu durumu ifade ederken ağ kavramını tercih etmesi, yaşadığı karmaşanın ne denli yoğun olduğunu göstermektedir.

2.2. Ağaç Kavramı

“Gövdesi ve dalları sert ve büyük bitki.” (SKS, 17).

“Yalvardım: Gösterin bilmeceme yol!

Ey yedinci kat gök, esrarını aç!

Annemin duası, düş de perde ol!

Bir asâ kes bana, ihtiyar **ağaç!**” (Çile, 18)

“Çile” şiirinde *ağaç kavramı* bilmecelerine cevap bulamayan, bilinmezler arasında bocalayan, hayatı ve hakikati anlamlandırma noktasında bunalım yaşayan şairin bir nevi sığınağı konumundadır. Şair, bu sıkıntılı durumdan kurtulmak için ağaçtan yardım istemektedir. Ayrıca şairin ağaç kavramını ihtiyar olarak nitelemesi, bu kavramın tecrübeyi, bilgeliği sembolize ettiğini gösterir.

“Annesi gül koklasa, ağzı gül kokan çocuk;

Ağaç içinde ağaç geliştiren tomurcuk...”(Çile, 74)

“Çocuk” şiirinde şair *ağaç kavramı* ile kadının doğurgan olma özelliğinden yola çıkarak kadın ile benzerlik kurmuştur. Kadını, anneyi ifade etmek için ağaç kavramından yararlanması anneler hakkındaki olumlu düşüncelerini de göstermektedir. Şair her tomurcuğun bir gün büyüyeceğini ve ağaç olacağını, yeni tomurcuklar yeşerteceğini dile getirmektedir.

“Bu ne hazin **ağaçtır**, bütün ufkumu tutmuş!
Kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş...”(Çile, 403).

“Muhasebe şiirinde şair Türk toplumunu kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş olan bir ağaç olarak ifade etmiştir.” (Çetin, 2015, s. 116). Özellikle son dönemlerde toplumsal olarak yaşadığımız bozulmalara, yozlaşmalara dikkat çekmektedir. Kökü iffet olan bir ağacın meyvesinin fuhuş olması ne hazin bir tablodur. Öyle ki bu durum bütün ufku kaplamıştır ve toplumun birçok alanında kendisini hissettirmektedir.

2.3. Akçe Kavramı

“Eskiden kullanılmış olan gümüş para; her tür madeni para.” (SKS, 25).

“Hasis sarraf, kendine bir başka kese diktir!
Mezarda geçer **akça** neyse, onu biriktir!”(Çile, 140)

Necip Fazıl “Geçer Akça” şiirinde *akçe kavramı* ile dünyanın ahiretin tarlası olması gerçeğinden hareketle faydasız, boş işlerle meşgul olmak yerine öte dünyada işine yarayacak manevi kazanımları ifade etmiştir. İnsanların bu anlamda bir yanılğı içerisinde olduğunu düşünen şair onları uyarmaktadır.

2.4. Akıl Kavramı

“Düşünme, anlama ve kavrama gücü, öğrenilenleri bilinçli olarak kafada saklama gücü.”(SKS, 26).

“Fatihlik nimetinden yüzü bir nurlu mühür;
Biz **akıl** tutsağıyız, çocuktur ki asıl hür.” (Çile, 74)

“Çocuk” şiirinde *akıl kavramı* yetişkinlerin gerçek hürriyetinin engelleyicisi konumundadır. Çocukların her şeyi akıl süzgecinden geçirmeyip akılla yorumlamaya çalışmadıkları için hür oldukları, yetişkinlerin ise diğer yetilerini bir kenara bırakıp

aklı ön plana aldıkları için tutsak olduklarını vurgulamaktadır. Şair bu anlamda çocukları yetişkinlerden daha şanslı görmektedir.

“Çekilmez **akıl**da bu kadar sancı;
Akıl bir küçük diş, at, kurtulursun!
 Ölmemenin olsa gerek ilacı;
 Eski rafta ara, belki bulursun!..” (Çile, 118)

“Eski Rafta” şiirinde şair *akıl kavramıyla* mahiyeti tam olarak kavranamayacak fizik ötesi âleme yani mana âlemine ait hakikatleri düşünerek kavramaya çalışmayı ifade etmektedir. Akıl bir nevi gerçeğe ulaşmanın önündeki engeldir. İnsan, akılı bırakarak gerçeğe ulaşacak ve acılardan kurtulacaktır. Şair ızdırıp veren sancularından kurtulması için insanlara yol göstermektedir.

“Kalbimi ve **aklımı** hep sağ elime verdim;
 Görevi olmasaydı sol elimi keserdim...” (Çile, 452)

“Sağ - Sol” şiirinde şair kalp kavramı ile birlikte andığı *akıl kavramını* olumlu bir çağrışım oluşturacak bir biçimde kullanmıştır. İnsanın asıl ihtiyacının duygunun evi olan kalp ile düşüncenin evi olan akıl olduğunu vurgulamıştır. Bu ikisi dışındakilerin ise çok da gerekli olmadığı anlamı vardır. Sol el şair için öylesine değersizdir ki görevi olmasa kesmeyi dahi düşünmektedir.

2.5. Akrep Kavramı

“Vücudu çok sert kabukla kaplı zehirli böcek.” (SKS, 29).

“**Akrep**, nokta nokta ruhumu sokmuş,
 Mevsimden mevsime girdim böylece.
 Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
 Fikir çilesinden büyük işkence.” (Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *akrep kavramı* ile hakikate ulaşma çabası içerisindeyken zihnini kemirip duran, bir türlü yakasını bırakmayan, kendisine zihinsel ızdırıp veren düşünceleri ifade etmiştir. Yaşadığı sıkıntıları dile getirirken akrep gibi olumsuz çağrışımı olan bir kavramı seçmesi, yaşadığı ruhî sıkıntıların yoğunluğundandır.

“**Akrep** ve yelkovan,
Varlığın nabzında.
Akrep ve yelkovan,
Yokluğun ağzında.”(Çile, 268)

“Zaman” şiirinde şair *akrep kavramını* saatteki akrebi ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Aynı zamanda akrep, zamanı ifade eden bir semboldür. Zamanın hakikatini kavrayamayışı ve zamanın geçişi şaire her zaman ızdırıp vermiştir. Akrep gibi bir hayvan ile kendisine acı veren zaman kavramını özdeşleştirmesi de yaşadığı acının büyüklüğünü gösterir.

“Yokluk, sen de yoksun, bir varsın bir yoksun!
İnsanoğlu kendi varından yoksun...
Gelsin beni yokluk **akrebi** soksun!
Bir zehir ki, hayat özü fâniye...” (Çile 310)

“Zehir” şiirinde şair *akrep kavramı* ile yokluk arasında bir benzerlik kurmuştur. Yokluk olarak tanımladığı ölümdür. Beni yokluk akrebi soksun ifadesi de gençlik dönemlerinde düşüncesinin bile kendisine acı verdiği ölümü artık istediğinin göstergesidir. Şair için akrebin zehri fanilere hayat özüdür. Şairin son şiiri olan “Zehir” şiirinde ölüme karşı isteğini dile getirmiş olması dikkate değerdir.

2.6. Akşam Kavramı

“Aydınlığın azalıp, karanlığın inmeye başladığı ve günün bitip, güneşin battığı vakit, güneşin batışı ile gecenin belli bir vaktine kadar uzanan zaman.” (SKS, 31).

“Güneş çekildi demin,
Doğdu bir renk **akşamı**.
Bu, bütün günlerimin,
İçime denk **akşamı**.” (Çile, 328)

“Akşam” şiirinde *akşam kavramı* şairin özellikle gençlik dönemindeki mutlu anlarının olduğu akşamları anlatmaktadır. Ayrıca akşam kavramı şairin yaşadığı dinginliği, huzuru da hissettirmektedir. Aydınlığın kaynağı olan güneşin çekilmesi sonucu ortaya çıkan akşam, şair için güzel duyguların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Akşam kavramı olumlu bir çağrışıma sahiptir.

“**Akşam**; sanki boşluk içime dolar;
Dağların cilâsı gittikçe solar,
Rüzgârda bir kadın saçını yolar.
Artık bu yollarda beklenmez oldu...” (Çile, 330)

“Mevsim Dönerken” şiirinde *akşam kavramı* herkesin evine çekilip kendisiyle baş başa kaldığı ve yalnızlık duygusunun en çok ortaya çıktığı vakti göstermektedir. Ayrıca akşam kavramı, kendisiyle baş başa kalan insanın düşüncelere daldığı ve kendisini sorguladığı zamandır. Şairin akşam kavramı ile boşluk kavramı arasında bir bağ kurması da vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir.

“Uyu yavrum, **akşam** seni üzüyor,
Artık gözlerini uyku süzüyor,
Uygunun gölünde başın yüzüyor,
Dalgalandırmadan o durgun suyu...” (Çile, 331)

“Ninni” şiirinde *akşam kavramı* uyku vaktinin geldiğinin habercisidir. Uyuma zamanı geldiği halde uyumadığı için bebeği üzmemektedir. Akşam, uykuya geçme sürecinde olan bebeği üzdüğü için olumsuz bir anlam taşımaktadır. Şair, yavrusunu akşamın onu üzmemesi için uyarmaktadır.

“Gideriz nur yolu izde gideriz,
Taş bağırdı, sular dizde, gideriz,
Bir gün **akşam** olur, biz de gideriz,
Kalır dudaklarda şarkımız bizim...” (Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde şair *akşam kavramını* günün bitmesinin göstergesi olmasından dolayı ömrün bitişini, bu dünyadan gidişi yani ölümü ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Geçip giden hayat bir gün sona erecek ve bazen güzelliklerin olduğu bazen zorlukların yaşandığı bu ömür bitecektir. Fakat şair kendisi gitse bile dudaklarda kendi şarkısının kalacağını düşünmektedir.

2.7. Alev Kavramı

“Işık saçarak yanan gaz; yanan maddelerin veya gazların türlü biçimlerdeki ışıklı uzantısı.” (SKS, 39).

“Azap kuleleri, cüceleşmiş devlerin;
Kör mazgallarında raksı var **alevlerin**.
Öyle evcikler ki, tepesinde evlerin,
Kopuyor içinde görünmez facialar,
Bacalar...” (Çile, 162)

Şairin ruhî sıkıntılar içerisinde kıvrandığını gösteren şiirlerden biri olan “Bacalar” şiirinde *alev kavramı* evlerin bacalarından çıkan alevi ifade etmektedir. Ayrıca bu anlamının dışında o evlerde yaşayan insanların içindeki dertlerin, acıların da sembolüdür. Cüceleşmiş devlerin azap kulelerinin kör mazgallarından çıkan bu alevler şairde ürpertiye, korkuya sebep olmaktadır.

“İçimde bir nokta;
Dönüyor **aleve**.
İçimde bir nokta;
Beynimde bir güve.”(Çile, 268)

“Zaman” şiirinde şair *alev kavramını* Büyük Doğu davasından önceki süreçte yaşadığı, özellikle de zamanın geçişinin kendisine verdiği acıyı sembolize etmek amacıyla kullanmıştır. İçerisinde bulunduğu sıkıntılı durumu alev ve güve gibi etkili kavramlarla ifade etmesi sıkıntısının boyutlarını göstermesi açısından önemlidir.

“Çekiyor tebeşirle yekûn hattını afet;
Alevler içinde ev, üst katında ziyafet!”(Çile, 406)

“Destan” şiirinde *alev kavramı* kendi millî, manevi değerleri rafa kaldırılıp seküler değerler ekseninde bir yaşam tarzı sunulan toplumumuzun yaşadığı sıkıntıları ifade etmiştir. Toplumun bazı kesimleri ise yaşanan bu sıkıntılar karşısında umursamaz bir tavır içerisinde. Şair onlara yönelik eleştiride bulunmaktadır.

2.8. Ampul Kavramı

“Elektrik akımıyla temas ettiğinde akkor durumuna gelerek ışık yayan içinde argon gazı bulunan armut biçimli cam şişe.” (SKS, 48).

“Kesildi mi yoksa ardı, arkası,
Nur diyarından kol kol gelenlerin?
Yetmez mi **ampul**ün nura cakası,
Başları dönmez mi gökdelenlerin?”(Çile, 276)

Necip Fazıl “Mercek” şiirinde *ampul kavramını* dinî değerleri arka plana iten, beş duyunun ve aklın şekillendirdiği anlayışı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Maneviyat eksenli bir hayatın eksikliğinden yakınan şair, bunu sağlayacak kişilerin yokluğunu dile getiriyor. Şair, toplum hayatında, seküler değerler yerine manevi değerlerin belirleyici olmasını istiyor.

2.9. Anne Kavramı

“Çocuğu olan kadın.” (SKS, 56).

“Kaldırımlar, çilekeş yalnızların **annesi**;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.” (Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *anne kavramı* ile kaldırımlar arasında bir benzerlik kurmuştur. Şefkatin, merhametin sembolü olan anne ile böyle bir benzerliği kurması yalnızlığında, kimsesizliğinde kaldırımlara sığınmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca kaldırımlara sığınıp onunla anne kavramı arasında böylesine bir benzerlik kurması yaşadığı sıkıntının ne denli büyük olduğunu gösterir.

“**Annesi** azabın,
Sonsuzluk, şarkısı.
Annesi azabın,
Cinnetin tıpkısı.”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde *anne kavramı* ile şair uzun yıllar yaşadığı fikir buhranının ne kadar fazla olduğunu ifade etmiştir. Şefkatin sembolü olan anne ile azabın özdeşleştirmesinin oluşturduğu zıtlık, vermek istediği anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Şair öylesine büyük dertlerin çilesini çekmektedir ki onun azabı bile en büyüktür.

“Ateş beni yıkayan, yuyan, emziren **annem!**

Bir arınma kurnası olsa gerek cehennem...”(Çile, 353)

“Cehennem” şiirinde *anne kavramı* ile ateş arasında bir benzerlik vardır. Şair, bu benzerliği sıkıntıların, acıların insanı terbiye etmesi gerçeğinden yola çıkarak kurmuştur. Ayrıca ateş ve cehennem gibi olumsuz çağrışımları olan kavramlara böyle bir anlam yüklemesi ölüm korkusu yaşamadığını gösterir.

“Orta kat: (Mavs) oynayan **annem** ve âşıkları,

Alt kat: Kızkardeşimin (Tamtam) da çığlıkları.”(Çile, 403)

“Muhasebe şiirinde şair *anne kavramını* kendi ahlaki ve kültürel değerlerine sırt çevirip modern bir yaşam tarzı benimseyen zümreyi belirtmek için kullanmıştır.”(Çetin, 2015, s. 116).Son dönemde büyük değişimler yaşayan toplumumuzun durumuna yönelik bir eleştiri getirmiştir.

2.10. Arka Kavramı

“Bir şeyin görünen veya esas tutulan yüzünün tersi; oturuş bir şeyin sırta gelen kısmı, otururken dayanılan yer.” (SKS, 64).

“Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;

Yürüyorum, **arkama** bakmadan yürüyorum.

Yolumun karanlığa saplanan noktasında,

Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum.”(Çile, 156)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *arka kavramı* ile geçmişin karanlıklarını dile getiriyor. Geride bıraktığı günlerin çok da hatırlamaya değer olmadığından, kendisinde hoş anılar oluşturmadığından dolayı bir daha arkasına bakmıyor. Özellikle yalnız kaldığı zamanlarda geçmişin sızısı kendisini hissettiriyor. Şair, geçmişle barışamamış ve geleceğe güvenle bakamayan bir konumdadır.

“Bir sese benziyor:

Arkanız hep zifir!

Bir sese benziyor:

Önünüz tüm kabir!” (Çile, 267)

“Zaman” şiirinde *arka kavramı* yaşanmışlıkları ifade etmektedir. Şairin arka kavramını zifir ile ilişkilendirmesi ise yaşanmışlıkların olumsuzluklar ile dolu oluşunu gösteriyor. Ayrıca ön kavramının ölümü ve ölümden sonraki hayatı sembolize etmesinden yola çıkarak arka kavramının doğumu sembolize ettiği de söylenebilir.

“Hayat perdenin **arkasında**;
Hayatın öte yakasında.”(Çile, 429)

“Son Sığınak” şiirinde şair *arka kavramı* ile asıl hayatın olduğunu düşündüğü öte dünyayı ifade etmiştir. Şaire göre gerçek hayat, yaşadığımız bu dünya değil ölüm perdesini kaldırmca göreceğimiz dünyadır. Bu sebepten dünya hayatının gözünde çok da değeri yoktur. Pek çok şiirinde olumsuz çağrışımla kullandığı ölüm kavramı, burada asıl hayata geçişin eşiği olduğu için olumlu bir anlama sahiptir.

2.11. Aşk Kavramı

“Aşırı sevgi ve derin bağlılık duygusu.” (SKS, 74).

“Var olan yoklukların ömrünü sürüyorum!
Aşklar bomboş kuruntu, hürriyetler esaret!
Yalnız, 'Rakip' ismiyle Allah'ı görüyorum!
Bir yokluk ki, bu dünya, var olandan işaret...”(Çile, 29)

Necip Fazıl'ın birçok şiirinde olumlu çağrışımlarla kullandığı *aşk kavramı* “İşaret” şiirinde farklı bir anlam alanına sahiptir. Bomboş kuruntu olarak tanımladığı aşk kavramı, ilahi kaynaktan uzaklaşan beşeri aşkın ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca şiirde anlatılan aşk, insanı hürriyet yerine esarete sürüklemektedir.

“Rabbim, Rabbim, bu işin, bildim neymiş Türkçesi;
Senin **aşkın** ateştir, ateşin gül bahçesi...”(Çile, 51)

“Aşk” şiirinde *aşk kavramı* şairin mutluluğu, huzuru yakalamasına vesile olan ilahi aşkı ifade etmiştir. Fakat *aşk kavramını* “ateş” ve “gül bahçesi” kavramlarıyla birlikte kullanması bu aşkın büyük bir mutluluk kaynağı olmakla birlikte bazen de ruhunu yakıp kavuran bir ateşe dönüştüğünü göstermektedir.

“Bir **aşk** biri nefret: bizim kanadımız çift...

Ateş saçmalı ki nur, erisin kapkara zift...”(Çile, 104)

“Çift Kanat” şiirinde *aşk kavramı* ile nefret kavramının birlikte kullanılması bir karşıtlık oluşturmuştur. Aşk kavramı “Yaratılanı Yaradan’dan ötürü severiz” düsturundan yola çıkarak insanlara karşı duyulan sevginin, merhametin ifadesidir. Nefret ise “zift” olarak tanımladığı kişilere karşı olan tepkisinin ne denli fazla olduğunu gösterir.

“Güzellik hep yeni, yenilik güzel,

Dostunu bulan aşk sonsuz ömürlü,

Sevgili bayatlar ama **aşk** yeni.” (Çile, 344)

“Yeni” şiirinde *aşk kavramı* sevgili kavramıyla birlikte yer almaktadır. Zaman içerisinde anlamını yitiren, değer kaybı yaşayan sevgili kavramının aksine *aşk kavramı* her daim canlılığını koruyan, gerçek güzel olana duyulan ve sonsuz ömürlü olan bir anlam alanına sahiptir. Asıl olanın *aşk* olduğu vurgusu vardır.

2.12. At Kavramı

“Binme, yük taşıma gibi işlerde yararlanılan tek tırnaklı hayvan, binek olarak yararlanılan, yük taşıma veya çekme gibi hizmetlerde kullanılan dört ayaklı evcil hayvan.”(SKS, 74).

“Ben bir **atım**, iradem, elinde binicimin;

Bir çocuk oyuncağı, ucunda bir sicimin...”(Çile, 98)

Necip Fazıl “Oyuncak” şiirinde *at kavramı* ile kendisi arasında benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik ile insanın ilahi irade, kader karşısındaki durumunu ortaya koymak istemiştir. Kendisini bir hayvan olan at olarak tanımlaması, tevazusunu gösterirken atın sahip olduğu asalet algısından dolayı soylu bir çağrışım yaptığı da söylenebilir.

“İşaret bekliyorum, yağız **atım** eyerli;

Yanarım sorarlarsa ne getirdin değerli?”(Çile, 109)

“Yağız At” şiirinde *at kavramı* ile hakikati kavrama noktasında sıkıntı yaşadığı dönemde kendisine acı veren ölüm fikrinin artık değiştiğinin sinyalinin

vermiştir. Ölüm konusunda artık olumlu bir algıya sahip olduğunu ve ölüme hazır olduğunu vurgulamıştır. Atının yağız ve eyerli olması dile getirmek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir.

“Altımda gacıır gucur,
Kışner durur cansız at...
İşte servili çukur;
Ve ölümsüz hakikat!”(Çile, 126)

“Cansız At” şiirinde *at kavramı* ile şair taşıma yönüyle özdeşlik kurarak tabutu kastetmiştir. Böyle bir benzerliği kurması, atlara karşı yoğun bir sevgisi olduğu için ölüme olan pozitif bakışını gösterir. Ayrıca at kavramının artık yaşlanmış olan, pek çok fonksiyonunu eskisi gibi yapamayan bedenini ifade ettiği söylenebilir.

“Kır at zincirlenmiş, ufuk sahipsiz...
Han kayıp, hancı yok, konuk sahipsiz...
Baş köşede sırma koltuk sahipsiz...”(Çile, 385)

Şair “O Zeybek” şiirinde *at kavramı* ile Türk milletinin yüzyıllardır hayatını şekillendiren millî, manevi değerleri ifade etmiştir. Türkün kanadı olarak tanımlanan atı milletimize ait değerleri ifade etmek için kullanması anlamı pekiştirmiştir. Fakat şairin atı zincirli olarak nitelemesi milletimizin yaşadığı bazı sıkıntıları gösterir.

2.13. Ateş Kavramı

“Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık.” (SKS, 76).

“Rabbim, Rabbim, bu işin, bildim neymiş Türkçesi;
Senin aşkın ateştir, ateşin gül bahçesi...”(Çile, 51)

Necip Fazıl “Aşk” şiirinde *ateş kavramı* ile Allah aşkını ifade etmiştir. İlahi aşkı ateş ile özdeşleştirmesi yaşadığı duygunun ne denli kuvvetli olduğunu gösterir. İçerisinde bulunduğu bu durum her ne kadar kendisine acı verse de bundan duyduğu memnuniyet sebebiyle ateşi gül bahçesi olarak tanımlamıştır.

“Senden uzaklık ateş, sana yakınlık ateş!
Azap var mı âlemde fikir çilesine eş?”(Çile, 233)

“Visal” şiirinde şair *ateş kavramını* dert, sıkıntı anlamlarına gelecek şekilde, olumsuz bir çağrışımla kullanmıştır. Hem yakın olmayı hem de uzak olmayı ateş olarak ifade etmesinin oluşturduğu zıtlık, anlamı kuvvetlendirmiştir.

“**Ateş** beni yıkayan, yuyan, emziren annem!

Bir arınma kurnası olsa gerek cehennem...”(Çile, 353)

“Cehennem” şiirinde *ateş kavramı* ile anne arasında bir ilişki vardır Bu ilişki ateşin yani dertlerin, sıkıntıların insana bir taraftan acı çektirirken bir taraftan da terbiye etmesinin, olgunlaştırmasının göstergesidir. Şair, yaşadığı sıkıntıların sonucunda sorumluklarının üstesinden gelebilme yetisine sahip olmuştur.

2.14. Ayak Kavramı

“Bacağı bilekten aşağıda kalan kısmı.” (SKS, 81).

“Sonsuzluk Kervanı, “peşinizde ben,

Üç **ayak**la seken total köpeğim!”

Bastığınız yeri taş taş öpeyim.

Bir kırıntı yeter, kereminizden!

Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...” (Çile, 65)

Necip Fazıl “Sonsuzluk Kervanı” şiirinde *ayak kavramını* Sonsuzluk Kervanının peşinden giden bir köpek olarak tanımladığı kendisini betimlemek amacıyla kullanmıştır. Ayağın üç tane olması bir eksikliğin, yetersizliğin göstergesidir. Kendisini üç ayaklı total köpek olarak görmesi, çilesine talip olduğu davanın gerektirdiği yeterliliğe ulaşamamasının ifadesidir. Burada şairin alçak gönüllülüğünü görmek mümkündür.

“Hep bu **ayak** sesleri, hep bu ayak sesleri,

Dolaşıyor dışarda, gün batışından beri.”(Çile, 214)

“Ayak Sesleri” şiirinde *ayak kavramı* akşam olup herkesin kendi evine ve kendi içerisine çekildiği zamanlarda ürperti uyandıran, korkuya sebep olan bir kavramdır. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan şair yaşadığı sıkıntıdan yakınmaktadır. Bu duygulara sebep olan durumu, sürekli yaşamaktadır. Şair bu olayla genellikle gün battıktan sonra karşı karşıya kalmaktadır.

“Gönlüm uçmak dilerken semavî ülkelere;
Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere...” (Çile, 251)

“Gölgeler” şiirinde şair *ayak kavramını* kendisini manevi hakikatlerden uzaklaştırıp dünyevi işlere bulaştıran nefsinin ifade etmek için kullanmıştır. Şair kendi içinde bir tutarsızlığa düşmüştür. Yapmak istediği işler ile yaptıkları arasındaki fark, sıkıntısının kaynağıdır. Nefsine hâkim olamamanın üzüntüsünü yaşamaktadır.

“O gün kanlı şafak, gökten üflenen ateş;
Birden, dağın sırtında atlılar belirecek.
Atlılar put şehrine gediklerden girecek;
Bir şehir ki, orada insan **ayak** üstü leş.” (Çile, 401)

“Müjde” şiirinde *ayak kavramını* manen hayatini yitirdiği halde bedenlenmiş yaşayan, hayatta olan insanları nitelemektedir. Şairin leş kavramını da kullanması, vermek istediği anlamı pekiştirmektedir. Ayrıca insanı düştüğü bu aşağı durumdan kurtaracak olan adımların atılacağına dair umut taşımaktadır.

2.15. Aydınlık Kavramı

“Işık alan ya da yansıtan.” (SKS, 84).

“Sır vermeye alışkan
Pencereler **aydınlık**.
Duvara şüphe çakan
Gölgelerde şaşkınlık.” (Çile, 169)

Necip Fazıl “Apartman” şiirinde *aydınlık kavramını*, geleneksel ev yapımızı arka plana iten günümüz şehir hayatındaki apartmanları eleştirmek amacıyla kullanmıştır. Apartmanlardaki pencere insanların sırlarını ele vermektedir. Bu evlerde yaşayanlar da şüphe ve şaşkınlık içerisinde hayatlarını sürdürmektedir.

“Sevgilim, kapımı çaldı **aydınlık**,
Baygın gözlerimi aldı **aydınlık**,
İçimde tıkanı, kaldı **aydınlık**,
Bu **aydınlık** beni boğmak üzredir.” (Çile, 203)

“Aydınlik” şiirinde şair *aydınlık kavramını* ile gerçek mutluluğu, huzuru vermekten uzak olan dünyevi zevkleri ifade etmiştir. Kendisini etkisi altına alan,

gözlerini kamaştırın bu zevkler sonrasında boğacak kadar rahatsızlık vermiştir. Yaşadığı bu sıkıntılı süreci sevgilisi ile paylaşmaktadır.

2.16. Ayna Kavramı

“Işık yansıması yolu ile cisimlerin görüntüsünü veren arkası sırlı cam.” (SKS, 86).

“Lûgat, bir isim ver bana halimden;
Herkesin bildiği dilden bir isim!
Eski esvaplarım, tutun elimden;
Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?” (Çile, 19)

“Çile” şiirinde *ayna kavramı* şairin yaşadığı ruhi sıkıntılar ve çektiği fikir sancısı neticesinde kendisini ve içerisinde bulunduğu durumu anlamlandırmak için yaptığı içsel bir seslenişin, konuşmanın göstergesidir. Anlamlandıramadığı, sorularının cevapsız kaldığı bir zamanda aynalara seslenerek onlardan bir nevi yardım istemektedir. Sıkıntılı süreçten kurtulma gayretinde olan şair sorgulamalar yapmaktadır.

“Rüzgâr öyle esti, öyle esti ki,
Her şey uçup gitti, kaldı Yaradan.
Ayna düştü, hayal, perdelerdeki
Bir akiscik gibi çıktı aradan.”(Çile, 31)

“Ta Maverâdan” şiirinde *ayna kavramının* dünya ve dünyadaki varlıkları ifade ettiği söylenebilir. Aynada varlığın kendisi değil de yansıması, aksi görünür. Bu dünyadaki varlıklar da hakiki olmayıp öbür âlemdeki varlıkların bir gölgesidir, yansımasıdır. Aynanın düşmesi ise bu âlemdeki maddi varlıklara takılı kalmayıp ötesini görebilmeye vesile olur.

“**Aynalar**, bakmayın yüzüme dik dik;
İşte yakalandık, kelepçelendik!
Çıktınız umulmaz anda karşıma,
Başımın tokmağı indi başıma.”(Çile, 271)

“Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde şair *ayna kavramını* insanları yapıp ettikleri hakkında değerlendiren, yargılayan en mühim mahkeme olan vicdanı ifade etmek

amacıyla kullanmıştır. Aynaların yüzüne dik dik bakması ise vicdanını rahatsız eden bir durumda olduğunu gösterir. Her ne kadar yüzleşmek istemese de en ummadığı zamanda bu gerçekle şaşırtıcı bir biçimde karşı karşıya kalmaktadır.

2.17. Azap Kavramı

“İslam inancına göre dünyada günah işlemiş olanlara ahirette verilecek ceza; organik veya ruhsal büyük sıkıntı, ezinç.” (SKS, 89).

“Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap,
Bir fikir ki, beyin zarında sülük.
Selâm, selâm sana haşmetli **azap**;
Yandıkça gelişen tılsımlı kütük.”(Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *azap kavramını* haşmetli olarak nitelemiştir. Bu niteleme, içerisinde olduğu durumun acı veren yanına rağmen oluşturduğu pozitif etkiden dolayı yaşadığı sıkıntılara olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir. Fakat “kezzap” ve “sülük” gibi olumsuz çağrışımlarla desteklenen azap kavramının olumsuz yanı daha ağır basmaktadır.

“**Azap** kuleleri, cüceleşmiş devlerin;
Kör mazgallarında raksı var alevlerin.
Öyle evcikler ki, tepesinde evlerin,
Kopuyor içinde görünmez facialar,
Bacalar...” (Çile, 162)

Şairin yaşadığı iç karmaşaların ve sıkıntıların hissedildiği şiirlerden biri olan “Bacalar” şiirinde *azap kavramını* evlerin tepesindeki bacaları nitelemek için kullanmıştır. Cüceleşmiş devlerin azap kuleleri olarak adlandırıldığı bacalar şair için farklı duyguların kaynağıdır. Öyle ki evlerin tepesindeki bu azap kulelerinde görünmez facialar kopmaktadır.

“Senden uzaklık ateş, sana yakınlık ateş!
Azap var mı âlemde fikir çilesine eş?” (Çile, 233)

“Visal” şiirinde şair *azap kavramını* hakikat davasının yükünü omuzladıktan sonraki süreçte çektiği fikir çilesini adlandırmak amacıyla kullanmıştır. İçerisinde olduğu durumu tanımlamak için azap gibi olumsuz çağrışımı olan bir kavramı tercih

etmesi ne denli bir sıkıntı çektiğinin göstergesidir. Öylesine ağır bir azaptır ki eşi benzeri yoktur.

“**Azap**, saçlarıma ak,
Yüzüme çizgi serdi,
Ruhumu, çırıl çıplak,
Soyup çarmıha gerdi.” (Çile, 301)

“Azap” şiirinde şair *azap kavramı* ile metafizik hakikatlere kayıtsız bir yaşantı içerisindeyken, çektiği ızdırapları, iç dünyasındaki fırtınaları ifade etmiştir. Ayrıca bu sıkıntıların kendisinde bedensel ve ruhsal ne gibi olumsuz etkiler oluşturduğuna da dikkat çekmektedir. Saçlarını ağartan bu azap yüzünde de çizgiler oluşturmuştur.

2.18. Baca Kavramı

“Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol.” (TDK SÖZLÜK, 221).

“Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin **bacasını** kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.” (Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *baca kavramı* ile modern değerler karşısında yenilgiye uğrayan ve bunun sonucunda rafa kaldırılan millî değerleri dile getirmiştir. Kara göklerin kül rengi bulutlarla kapandığı bir durumda herkes uykudayken şair uyanıktır. Yapayalnız kaldığı böyle bir süreçte şaire kaldırımlar yoldaşlık ediyor.

“Görürüm, çıkmışlar kararmış çatılardan,
Kemik bir kol nasıl fırlarsa mezardan.
Her ân, bir haberi kolları gibi yukardan,
Dipsiz maviliğin esrarını kurcalar,
Bacalar...”(Çile, 162)

Şair “Bacalar” şiirinde *baca kavramını* mezardan fırlamış bir kol ve gökyüzünden haber bekleyen bir kişi gibi algılamaktadır. Baca kavramını burada

koru, endişe duygularına sebep olacak şekilde olumsuz bir anlamda kullanmıştır. Baca kavramı ile mezardan fırlamış kol arasında ilişki kurması vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir.

2.19. Bahçe Kavramı

“Sebze ya da meyve ağacı, çiçek yetiştirilen yer.” (SKS, 98).

“Bir idamlık Ali vardı, asıldı;
Kaydını düştüler, mühür basıldı.
Geçti gitti, birkaç günlük fasıldı.
Ondan kalan, boynu bükük ve sefil;
Bahçeye diktiği üç beş karanfil...” (Çile, 420)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *bahçe kavramı* umudun, hayata tutunma çabasının sembolüdür. Hayatının bir bölümünü çeşitli sebeplerle cezaevinde geçiren şair, idam mahkûmundan geriye bahçeye diktiği birkaç karanfil kaldığını söylüyor. İnsanların ne kadar zor şartlar içerisinde olsalar da arkalarında güzel eserler bırakma çabası içerisinde olmaları gerektiğini vurguluyor.

2.20. Bal Kavramı

“Özellikle bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.” (SKS, 100).

“Sırtımda taşınmaz yükü göklerin;
Herkes koşar, zıplar, ben yürüyemem!
İsterseniz hayat aşını verin;
Sayılı nimetler **bal** olsa yemem!”(Çile, 23)

“Allah Derim” şiirinde *bal kavramı* insanlar tarafından beğenilen, hoş giden bir anlamı çağrıştırmaktadır. Yüce bir davanın yükünü omuzladığı için fani olan, bir gün bitecek olan dünya nimetlerine itibar etmediğini ifade etmektedir. İnsanların çeşitli eğlencelere daldığı bu dünyada şair taşıdığı sorumluluğun ağırlığından ve gözünü öte dünyadaki hakikatlere diktiğinden bu nimetlere dönüp bakmamaktadır.

“Sen, fikir kadar güzel;
Ve tek, birden daha tek!

İtrını süzmüş ezel;

Bal sensin, varlık petek...”(Çile, 64)

“Peygamber” adlı şiirde şair *bal kavramı* ile peygamber efendimizi ifade etmiştir. Kâinatın peygamberimizin yüzü suyu hürmetine yaratılması ile varlıkları sembolize eden peteğin balın oluşabilmesi için yaratılması arasında bir benzerlik kurmuştur. Peygamberimiz ile bal arasında böyle bir benzerlik kurması peygamberimize karşı olan hislerinin göstergesidir.

“Ölüm dedikleri ölünceye dek;

Dünya **balı** zehir, yalancı petek.

Orada bulursun, biraz bekle, tek

Burada yaşamak sandığın düşü...”(Çile, 115)

“Orada” şiirinde şair *bal kavramıyla* insanların mutlu olma, huzur bulma amacıyla yaptıkları ama manen huzursuzluklar doğuran dünyevi meşgaleleri kastetmiştir. Bal zannedilenin aslında zehir olması insanın ne büyük bir aldanma içerisinde olduğunu göstermektedir. Asıl balın, hakikatin burada, bu dünyada değil de orada olduğu vurgusu vardır.

2.21. Balık Kavramı

“Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.” (SKS, 101).

“Kavanozda, kendini deryada sanan **balık**;

Ne acı vahşet, mağrur ilimdeki kabalık;”(Çile, 411)

“Feza Pilotu” şiirinde *balık kavramı* aldanış içerisinde olan günümüz insanının sembolüdür. Manevi değerleri ötelediği için tensel hazların kısılcına düştüğünü ifade ettiği insanlara yönelik eleştiride bulunuyor. Toplumun nasıl bir aldanış içerisinde olduğunun bilincinde olmadığını aksine maddi zaferinin, gücünün gururunu yaşadığını söylüyor.

2.22. Baş Kavramı

“İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm.” (SKS, 105).

“**Başım**, artık onu taşımak ne zor!
Başım, günden güne kayıtsız bana.
 Dalında bir yaprak gibi dönüyor,
 Acı rüzgârların çektiği yana...” (Çile, 228)

Necip Fazıl “Yolculuk” şiirinde *baş kavramıyla* zihnini kemirip duran karmaşık düşünceleri ve çektiği fikir çilesini dile getirir, bu yönüyle somutlama yaptığı söylenebilir. Hocasını tanıdıktan sonra karşılaştığı hakikatler ile öncesinde sahip olduğu düşüncelerin çatışmasının verdiği ızdırabın, gerçeğe ulaşma noktasında çektiği sıkıntıların ifadesidir. Başını taşımanın zor olduğunu söylemesi yaşadığı fikir çilesinin ne denli ağır olduğunun göstergesidir.

“Bakma saatine ikide birde!
 Halin neyse saat onun saati.
 Saat tutamaz ki, ölü kabirde;
 Zamana eşyada gör itaati!
 Bir kıvrım, bir helezon,
 Her noktası **baş** ve son...”(Çile, 277)

“Saat” şiirinde şair *baş kavramını* başlangıç anlamında kullanmıştır. Hayatın, bu dünyaya adım atmanın başlangıcı olan doğumu ifade etmektedir. Baş ve sonu birlikte kullanması ise her anın, her nefesin insan için bir doğum ve ölüm olduğu gerçeğine vurgu vardır. Sürekli bir değişimin, dönüşümün olduğu dünyada bazı şeyler başlarken bazı şeyler sona ermektedir.

“Bıçak soksam gölgeme,
 Sıcacık kanım damlar.
 Gir de bir bak ülkeme:
Başsız başsız adamlar...”(Çile, 418)

“Dua” şiirinde şair *baş kavramı* ile ülkemizdeki yöneticilerde bulunması gereken fakat bulunmayan millî, manevi, kültürel değerleri ifade etmiştir. Bir yönüyle yönetme mevkisinde bulunan kişilerin sahip olmadığı ufuk genişliği, kapsamlı bakış açısı ve vizyonun ifadesidir. Baş kavramını ikileme olarak kullanması söylemek istediği anlamı daha da kuvvetlendirmektedir.

“Mehmed'im, sevinin, **baş**lar yüksekte!
 Ölse de sevinin, eve dönsek de!
 Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!
 Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
 Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!” (Çile, 422)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *baş kavramının* yüksekte olduğu ifadesi yıllarca çilesini çektiği davanın belli bir aşama kaydettiği, surda mukaddes bir gedik açıldığı için yaşadığı sevincin göstergesidir. Şairde her ne olursa olsun bu ülkünün nihayete ereceği, amacına ulaşacağı inancı vardır. Belli bir kısmı aşılan çileli yolun daha da ilerisine gidileceğine, amaca ulaşılacağına dair ümit taşımaktadır.

2.23. Bayrak Kavramı

“Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, egemenlik ve rütbe bildirme gibi bir anlamı olan alamet.” (SKS, 111).

“Kalpten kazıdılar iman sırrını;
 Her günün bugünden beter yarını.
 Acı rüzgârlara vermiş bağrını
 Türk **Bayrağı** yana yana çırpınır.”(Çile, 405)

“Çırpınır” şiirinde *bayrak kavramı* genç kuşakların son dönemlerde batılı değerlerin tesirine girince arka plana ittiği millî değerleri sembolize etmektedir. Bayrağın yana yana çırpınması ise millî değerlerin öneminin ne denli göz ardı edildiğinin ifadesidir. Karamsar, sıkıntılı bir ruhu hali söz konusudur. İçerisinde bulunulan durumdan memnuniyetsizlik vardır.

“Kal’anın burcunda çakar işaret;
 Millet, dalga dalga **bayrağa** gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *bayrak kavramı* seküler, modern yaşam tarzının toplumda hâkim olmasından sonra geri plana itilen fakat milletin yeniden yönelecek olduğu dinî, manevi hakikatleri ifade etmektedir. Bayrağa yönelmenin, gelmenin dalga dalga olacağı ifadesi milletin çoğunluğunun bu yola gireceğinin göstergesidir.

“Güneş, batan bir **bayrak**,
Şu kıpkızıl ufka bak,
Ana baba günü var!..”(Çile, 419)

“İhtilal” şiirinde şair *bayrak kavramı* ile batacağı zamanki renginden dolayı güneş arasında bir benzerlik kurmuştur. Burada bayrak kavramıyla ifade ettiği güneşin batışı bir yönüyle günün bitişinin göstergesiyken bir yönüyle de hayatın bitişinin, ölümün göstergesidir. Ana baba günü olması, çok kalabalık olması kıyameti çağrıştırmaktadır.

2.24. Bayram Kavramı

“Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler.” (SKS, 112).

“Ölüm ölene **bayram**, **bayrama** sevinmek var;
Oh ne güzel, **bayramda** tahta ata binmek var!..” (Çile, 148)

“Bayram” şiirinde şair *bayram kavramı* ile olumsuz bir çağrışımı olan ölümü bir arada kullanmıştır. Bu tezatlık şairin vermek istediği anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Pek çok şiirinde gördüğümüz ölüme ilişkin karamsar bakış açısı burada yerini ölümü sevinçle karşılamaya bırakmıştır. Şair tahta at olarak adlandırdığı tabuta binmeyi heyecanla bekliyor.

2.25. Belde Kavramı

“Herhangi bir yerleşim yeri.” (SKS, 119).

“Göbeğinde yalancı şehrin, sahici **belde**;
Ona sor, gidenlerden kalan şey neymiş elde?” (Çile, 170)

Necip Fazıl “Karacaahmet” şiirinde *belde kavramı* ile kabristanı ifade etmiştir. Dünya hayatının geçiciliğine ve aldaticılığına karşın ölüm bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu gerçeklik şairi etkisi altına almıştır. Ölüm karşısında her şey aciz kalmaktadır ve ölüm geldiği zaman dünyaya ait değerler hükmünü yitirmektedir.

“Gönülde asıl perde;
Onu hangi göz deler?
Surat maske altında,

Sis altında **beldeler**.

Perdeler, hep perdeler...” (Çile, 259)

“Perdeler” şiirinde *belde kavramı* somut olarak algılanamayan, bir perdenin altına gizlenmiş hakikatleri sembolize etmektedir. Bu hakikatleri kavrama süreci sis altında olduğu için zorlu bir süreçtir. Şair perdenin arkasındaki bu gerçekliğe ulaşma çabası içerisindedir. Hayatı anlam arayışı içerisinde geçen şairin, arayışı burada da karşımıza çıkmaktadır.

2.26. Benlik Kavramı

“Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey.”(SKS, 122).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
 Deliler köyünden bir menzil aşkın,
 Her fikir içimde bir çift kelepçe.” (Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *benlik kavramını* zihin dünyasını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Aklındaki düşüncelerin bir kepçe misali zihnini bulandırmasından, meşgul etmesinden yakınmaktadır. Çünkü içerisinde bulunduğu bu süreç hem uzun sürmüştür hem de çok çileli geçmiştir. Bunun sonucunda yıkık ve şaşkın bir hale düşmüştür.

“Ben, başı ağır gelmiş, boşlukta düşen fikir;
Benliğin dolabında, kör ve çilekeş beygir.” (Çile, 67)

“Ben” şiirinde şair *benlik kavramı* ile kendisini esir almak isteyen nefsi belirtmiştir. Kendisini nefsin eline düşmüş kör ve çilekeş bir beygire benzetiyor. Bu durumdan rahatsız olmasına karşın bir değişim yaşayamamasının üzüntüsünü yaşıyor.

“Böyle bir noktanın
 Üstünde saatlerce,
Benliğime eğilsem,
 Sabah, akşam ve gece,” (Çile, 341)

“Ne İleri, Ne Geri” şiirinde şair *benlik kavramı* ile kendi kişilik yapısını dile getirmektedir. Uzun yıllar çektiği fikir çilesinden sonra yaşayacak olduğu düşünsel dönüşümünün eşliğinde kendisine yönelik değerlendirmelerde bulunuyor. Aralıksız devam eden bu sorgulamalar şaire yepyeni bir dünyanın kapılarını açacaktır.

2.27. Beste Kavramı

“Bir müzik eserini oluşturan ezgilerin bütünü.”(TDK SÖZLÜK, 316).

“Pırıltı dolu billur,
Çılgılık içinde fağfur.
Bir renk bize öteden
Ve bir ses, o **besteden**;
Nur bize Allah’ım nur!” (Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” şiirinde *beste kavramını* ilahi hakikatleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Şair gerek kişisel ızdırapları gerekse toplumumuzun yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için dua etmektedir. Bir nevi Yaradan’a sığınma durumu söz konusudur. Öylesine çözümsüz bir haldedir ki ilahi bir yardım beklemektedir.

“Dün hâtıra, yarın hayal, bugün ne?
İki renk arası bir çizgicik pay.
Ne devlet zamanı bütünleyene!
Ebed **bestecisi** bir çark ve bir yay.”(Çile, 277)

“Saat” şiirinde *beste kavramı* saatin ilerleyişi sırasındaki akrep ve yelkovanın çıkardığı sesleri tanımlamaktadır. Saatin çıkardığı bu sesleri ebed yani sonsuzluk bestesi olarak adlandırmıştır. Şairin zamanın geçişinin sembolü olan saatin sesini, beste gibi olumlu çağrışımı olan kavramla ifade etmesi zaman kavramına olan pozitif bakışının bir göstergesidir.

“Semaverde huzuru **besteleyen** bir şarkı;
Asma saatte tık tık zamanın hazin çarkı...”(Çile, 333)

“Evim” şiirinde *beste kavramı* kendi değerlerimiz ekseninde şekillenen bir yaşam biçiminde sahip olunan iç dinginliğini sembolize etmektedir. Ayrıca burada

içerisinde bulunulan durum insanı mutluluğa götürmektedir. Fakat zamanın hazin çarkının yani saatin tık tıkları şaire derinden derine bazı sızılarını hissettirmektedir.

“Hâlim, açık denizlerde düdük çalan bir gemi;
Kim duyar, ötelere haber veren **bestemi...**”(Çile, 440)

“Beste” şiirinde *beste kavramı* şairin davasını insanlara ulaştırmak ve yüreklerde karşılık bulmasını sağlamak yolundaki uğraşlarını, çağrılarını ifade etmiştir. Kendisini açık denizlerde bir gemi olarak adlandırması yaşadığı yalnızlığı göstermektedir. İnsanlara hakikati duyurmak için var gücüyle uğraşmaktadır fakat bu çağrısının ne kadar etkisi olduğunu bilememektedir.

2.28. Beygir Kavramı

“Sadece yük taşımakta veya araba çekmekte kullanılan at.” (TDK SÖZLÜK, 322).

“Ben, başı ağır gelmiş, boşlukta düşen fikir;
Benliğin dolabında, kör ve çilekeş **beygir.**” (Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *beygir kavramı* ile kendisi arasında bir benzerlik kurmuştur. Nefsin eline düşmenin acziyetini yaşadığı için kendisini aşağılayıcı böyle bir benzerlik kurmuştur. Beygiri kör ve çilekeş olarak nitelemesi vermek istediği anlamı kuvvetlendirmektedir.

2.29. Bıçak Kavramı

“Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç.” (SKS, 125).

“Eğri dallar gibi halsiz, yorgunsun,
Birikmiş sulardan daha durgunsun,
Görünmez **bıçakla** içten vurgunsun,
Seni öz yurdunda bir sürgün gördüm.” (Çile, 275)

Necip Fazıl “Aynadaki Hayalime” şiirinde *bıçak kavramını* içsel sükûnetini henüz sağlayamadığı, sorularının cevapsız, çözümsüz kaldığı gençlik döneminde yaşadığı ruhi sıkıntıları ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bu sıkıntılar öylesine yoğundur ki yaşama sevincini yitirmiştir, kendisini yorgun, bitkin hissetmektedir.

“Bu yağmur, kanımı boğan bir iplik,
Tenimde acısız yatan bir **bıçak.**”

Bu yağmur, yerde taş ve bende kemik,
Dayandıkça çisil çisil yağacak.”(Çile, 300)

“Bu Yağmur” şiirinde *bıçak kavramı* zamanın ilerleyişinin verdiği acıyı sembolize etmektedir. Bıçak ile zaman arasında böyle bir ilişki kurması şairin yaşadığı problemin boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir. Yağmurun sürekli yağışı da acısının katlanarak devam ettiğini ifade etmektedir.

“Somurtuş ki **bıçak**, nâra ki tokat;
Zift dolu gözlerde karanlık kat kat...
Yalnız seccademin yününde şefkat;
Beni kimsecikler okşamaz mâdem;

Öp beni alnımdan, sen öp seccadem!”(Çile, 421)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *bıçak kavramı* hapisane ortamının verdiği kasvetli havanın ve karamsar ruh halinin yansıması olarak insanların diğer insanlara surat asmasını, somurtmasını sembolize etmektedir. İnsanın kendisini yalnız hissettiği ve şefkate, güler yüze ihtiyaç duyduğu bir ortamda asık bir yüzün nedensiz kırıcı olduğunu ifade etmektedir.

2.30. Bilmece Kavramı

“Bir şeyin adını anmadan, niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun.” (SKS, 131).

“Yalvardım: Gösterin **bilmeceme** yol!
Ey yedinci kat gök, esrarımı aç!
Annemin duası, düş de perde ol!
Bir asâ kes bana, ihtiyar ağaç!” (Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *bilmece kavramını* hocası ile tanıştıktan sonra girdiği düşünce dünyası ile öncesinde sahip olduğu düşünce dünyasının çakışmasının sebep olduğu karmaşayı ve içerisine düştüğü açmazı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Yaşamakta olduğu bunalım öylesine yoğundur ki bundan kurtulmak için yalvarmaktadır. Kendi çabasıyla bu zorlu süreci aşamayan şair yardım istemektedir.

“Benim bir **bilmece**m var,
Daha girift zamandan.
Çözölsene kördüğüm!
Ses geliyor ormandan...”(Çile, 181)

“Ses” şiirinde *bilmece kavramı* şairin yaşadığı zihinsel bulanımın ve aklını kurcalayan sorulara cevap bulamayışının göstergesidir. İçersinde bulunduğu sıkıntı o kadar büyüktür ki uzun yıllar zihnini kemiren “zaman” kavramından daha girifttir. Ayrıca bu durumu kördüğüm olarak da adlandırmıştır. Kendisine acı veren bu kördüğümün çözölmelerini istemektedir.

“Bütün bunlar sendedir, bu girift **bilmece**ler;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *bilmece kavramı* Türk milletinin hakikat yolunda çektiği çileyi, sıkıntıyı anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kandiline katran dökölen, millî ve manevi değerleri dejenere olan toplumun bu durum karşısında yaşadığı bocalamanın bir ifadesidir. Girift olan bu bilmece elbet bir gün çözülecektir.

2.31. Boşluk Kavramı

“Yoksunluk duygusu; kapanmamış yer; boş geçen süre; içinde hiçbir cisim bulunmayan uzay.” (SKS, 141).

“Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
Söndü istikamet, yıkıldı **boşluk**.
Al sana hakikat, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *boşluk kavramı* ile hocasıyla tanıştıktan sonraki süreçte benimsediği yeni bakış açısı ve hayat tarzı sonucunda terk ettiği dünyayı tanımlamaktadır. Ve bu boşluk hakikat karşısında dayanamayıp yıkılmıştır. Ama bu yıkılma kolay olmamıştır, sancılı bir süreç sonucunda gerçekleşmiştir.

“Hey gidi, gölgeler ülkesi dünya!
Bir görünmez şeyin gölgesi dünya!

Boşlukta ayrılık bölgesi dünya!

Bu dünyada yeme, içme ve dövün!” (Çile, 119)

“Dövün” şiirinde *boşluk kavramı* yaratılmış olan bütün varlıkları içerisine alan kâinatı karşılamaktadır. Dünya insan için asıl vatanı olan cennetten ayrılıp geldiği için boşluk içerisinde bir ayrılık bölgesidir. İnsanın burada gerçek mutluluğu elde etmesi mümkün değildir. Bu dünya asıl değildir yalnızca gerçeğin gölgesidir.

“Akşam; sanki **boşluk** içime dolar;

Dağların cilası gittikçe solar,

Rüzgârda bir kadın saçını yolar.

Artık bu yollarda beklenmez oldu...”(Çile, 330)

“Mevsim Dönerken” şiirinde *boşluk kavramı* yalnızlık duygusu başta olmak üzere farklı sebeplerle yaşanan iç sıkıntılarının ifadesidir. Bu duygu özellikle herkesin kendi dünyasına, iç âlemine çekildiği zamanda ortaya çıkmaktadır. İnsan bu duygu sonucunda yaşama sevincini, pozitif bakış açısını yitirmektedir.

“Bir yeni nesil geldi, üstüste binenlerden;

Göge çıkayım derken **boşluğa** inenlerden...”(Çile, 333)

Evim” şiirinde *boşluk kavramı*, seküler yaşama biçimini benimseyenlerin maddi açıdan ilerlediklerini düşünürken manevi açıdan çöktüklerini ifade etmektedir. Bu durum önceden yok iken günümüzde ortaya çıkmıştır. İnsanın bir yanılsama içerisinde olduğunu gösterir. Gerçek bildiğinin yanlış, yanlış bildiğinin ise gerçek olduğu, karşıtlıklarla dolu bir ortam vardır.

2.32. Böcek Kavramı

“Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfı, kelebek, kurt, tırtılın dışında kalan küçük hayvancıklara verilen ad, ıstakozaya benzer, uzunluğu 30-40 cm kadar olan, sarı renkli, kısa kısıkaçlı, yenilen bir deniz hayvanı.” (SKS, 145).

“Hiç kalmadı soran: Ne var insanda?

Ben duvarda ezik bir **böcek** miyim?

Yoksa, pırıl pırıl, tek damla kanda,
Kâinatı süzen merccek miyim?”(Çile, 276)

Necip Fazıl “Merccek” şiirinde *böcek kavramı* ile insan arasında bir ilişki kurmuştur. İnsanların duvarda ezik bir böcek mi yoksa kâinatı süzen bir merccek mi olduğunu sorgulamasını istemektedir. Eşrefi mahlûkat olarak yaratılan insanın, nedenli kıymetli olduğunun bilincinde olmadığını söylemektedir. Bu bilince erişmek için insanın sorgulamalar yapması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat insanların giderek bu bilinci kaybetmelerinden yakınıyor.

“Ya bin yıl, ya bin asır sonra o gün gelecek.
Koklarken küllerimi mezarımda bir **böcek**,” (Çile, 122)

“Ruh” şiirinde şair *böcek kavramı* ile mezarında küllerini koklayan bir böceği ifade etmektedir. Yıllarca şairin zihnini kurcalayan ölüm gerçeği burada da karşımıza çıkıyor. Ölümün, er geç, ne zaman olduğunu bilmediği bir süreçte karşısına çıkacağını söylüyor. Mezarında küllerini böceklerin koklayacağı zamanın geleceğini dile getiriyor.

2.33. Bulut Kavramı

“Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yağınlar.” (SKS, 148).

“Kara gökler kül rengi **bulut**larla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.”(Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *bulut kavramı* şairin içerisinde bulunduğu karamsar ruh halinin yansımasıdır. Özellikle göklerin kara olması ve bulutların da kül renginde olması bu karamsarlığı hissettirmektedir. Yalnızlığı en derinden hissettiği bir zamanda, içerisinde bulunduğu kasvetli havayı betimlemiştir.

“Bir **bulut** olmuş rüzgâr,
Heyecandan başaklar,
Tutmuş nefeslerini.”(Çile, 329)

“Üç Atlı” şiirinde şair *bulut kavramı* ile rüzgâr arasında bir ilişki kurmuştur. Bulut rüzgâr olduğu için başaklar heyecandan nefeslerini tutuyor. Şairin, doğanın bu denli telaşlı olduğunu dile getirmesi, aslında kendi ruhunda kopan fırtınaların şiirine yansımadır.

2.34. Bülbül Kavramı

“Karatavukgillerden, sesinin güzelliği ile tanınmış olan ötücü kuş.” (TDK SÖZLÜK, 423).

“Gecesi sümbül kokan
Türkçesi **bülbül** kokan,
İstanbul,
İstanbul...”(Çile, 168)

Necip Fazıl “Canım İstanbul” şiirinde *bülbül kavramını* Türkçenin güzelliğinin sembolü olarak kullanmıştır. Asırların imbiğinden süzüle süzüle, ince ve saf bir hale gelen İstanbul Türkçesini bülbül ile ilişkilendirmesi şairin dilimize bakışının bir göstergesidir.

“**Bülbüllere** emir var: lisan öğren vakvaktan;
Bahset tarih, balığın tırmandığı kavaktan!” (Çile, 407)

“Destan” şiirinde şairin kullandığı *bülbül kavramı*, edebiyatta yetkinliğini ispatlamış edebiyatçıları ifade etmektedir. Bülbül olarak adlandırdığı bu kişilerin bülbül ötüşü tadındaki Türkçesine, vakkak olarak adlandırdığı kişiler müdahale etmektedir. Şair de bu yanlış durumdan yakınmaktadır.

2.35. Bütün Kavramı

“Hepsi bir arada, eksiksiz.”(SKS, 151).

“Bir parçacığım ben, **bütüne** hasret;
Zaman döne dursun, o güne hasret;
Ruhumsa zamanın üstüne hasret;
Ebediyet boyu bir an olmaz mı?” (Çile, 24)

Necip Fazıl “Olmaz Mı” şiirinde *bütün kavramı* ile âlemlerin yaratıcısı olan Allah’ı ifade etmiştir. Kendisini ilahi bir bütünün parçası olarak görmektedir. Şair

zamanı aşabileceği ötelere ait bir özlem içerisindedir. İçinde bulunduğu bu duygu durumu, uzun yıllar hakikatini kavramakta güçlük çektiği ölüm hakkında artık olumlu düşüncelere sahip olduğunu gösterir.

“Üstün çile, dev gibi gelip çattı birden! Tos!!!

Sen, cüce sanatkârlık, sana büsbütün paydos!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde *bütün kavramı* şairin ruhunu kemiren fikirlerden kurtulmasını sağlayan, hocasını tanıdıktan sonra yaşadığı değişimin boyutunu göstermektedir. Bu büyük değişim sonucunda cüce sanatkârlık olarak adlandırdığı önceki sanat anlayışını tamamıyla terk etmiştir. Çünkü şair artık üstün çileye talip olmuştur ve bu uğurda gayret sarf etmektedir.

2.36. Cadde Kavramı

“Ana yol.”(TDK SÖZLÜK, 433).

“Ben, kimsesiz seyyahı, meçhuller **caddesinin**;

Ben, yankısından kaçan çocuk, kendi sesinin.”(Çile, 67)

Necip Fazıl’ın “Ben” şiirindeki *cadde kavramı* dünya hayatını karşılayan bir kavramdır. Caddenin meçhul olması hayata dair anlamlandıramadığı, mahiyetini tam olarak kavrayamadığı durumlar olduğunu gösterir. Ayrıca kendisini seyyah olarak tanımlarken bu anlamsız dünyada ne kadar da yalnız olduğunu ifade etmektedir.

“Bir gündü, hava ılık

Ve **cadde** kalabalık...

Bir kadın sapıverdi önümden dönemece;

Yalnız bir endam gördüm, arkasından, ipince.

Ve görmeden sevdiğim, işte bu kadın dedim,

Çarpıldım, sendeledim.”(Çile, 200)

“Dönemeç” şiirinde *cadde kavramında* insanların birbirine görünürde daha da yakın bir hayat sürerken giderek kalabalıklar içerisinde yalnızlaşmasına vurgu vardır. Kalabalık içerisinde yalnız başına bocalayan insan adım adım ölüme yaklaşmaktadır.

“Durun kalabalıklar, bu **cadde** çıkmaz sokak!

Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak;”(Çile, 406)

“Destan” şiirinde *cadde kavramı* Türk toplumunun temel değerlerinin geri plana itildiği modern bir yaşam tarzını ifade eder. Bu caddenin çıkmaz sokak olarak nitelenmesi gidilen yolun yanlış olduğunu göstermektedir. Şair bu yanlış gidiş karşısında insanları doğruya yönlendirmek amacıyla tüm benliğiyle haykırmak istemektedir.

2.37. Canavar Kavramı

“Masallarda sözü geçen yabani, yırtıcı hayvan; acımasız, gaddar kişi.” (SKS, 155).

“Sen, kaçan ürkek ceylansın dağda,

Ben, peşine düşmüş bir **canavarım!**

İstersen dünyayı çağır imdada;

Sen varsın dünyada, bir de ben varım!”(Çile, 199)

Necip Fazıl “Bekleyen” şiirinde *canavar kavramı* ile kendisi arasında bir özdeşlik kurmuştur. Kurmuş olduğu bu özdeşlik şairin sevgilisine duyduğu sevginin boyutlarını göstermektedir. Kendisini ceylanın peşinde koşan canavar olarak adlandırması, kendisine yönelik negatif bir bakışı gösterir.

“Omuz omza şahlanan dalgalar, büyük büyük,

Bir ses işitip ürkmüş, sürülerle **canavar.**

Gözlerinde kıvılcım, ağızlarında köpük,

Birbirinin üstünden atlayıp geliyorlar.”(Çile, 215)

“Açıklarda” şiirinde *canavar kavramı* dalgaların büyüklüğünü, gücünü ve korkutuculuğunu ifade etmektedir. Dalgaları betimlemek için canavar kavramını kullanması vermek istediği duyguyu daha da kuvvetlendirmiştir. Ayrıca bu dalga canavarının gözleri kıvılcımlı ve ağız köpüklü olması, denizin şair üzerinde bıraktığı ürpertiği gösterir.

2.38. Cenaze Kavramı

“Kefenlenip tabuta konmuş, gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü.”(TDK SÖZLÜK, 452).

“Ben şairim, gâibi kurcalayan çilingir;

Canlı **cenazelerin** başında Münker-Nekir...”(Çile, 90)

Necip Fazıl “Şair” adlı şiirinde *cenaze kavramı* ile bedenen hayatta olan, hayatiyetini devam ettiren fakat insana asıl canlılık veren, hayat veren kalbî, ruhî fonksiyonlarını yitiren, manen ölmüş, kişileri ifade etmiştir. Cenazeyi “canlı” olarak nitelendirmesinin oluşturduğu zıtlık, belirtmek istediği düşünceye daha da belirginlik kazandırmıştır.

“Geçti bir **cenaze** peşinde ömrüm;
Bilemem, vardığın neresi, bugün?
Her gün yürüdüğün kadar yürüdün,
Arkasından kendi ölünün; gördüm...”(Çile, 275)

“Aynadaki Hayalime” şiirinde şair *cenaze kavramı* ile özellikle gençlik döneminde kendisini hak ve hakikat yolundan uzaklaştıran boş iş ve düşünceleri ifade etmiştir. Geçmişe dair değerlendirme yapmaktadır ve yaptıklarından çok da hoşnut olmadığı görülmektedir. Bugün geldiği noktayı tanımlamakta güçlük çekmektedir.

“Cümle son bulmadan bitiyor gerçek;
Zamanın ardında kalan **cenaze**.
Hakikat göklerde şimşekten bir iz.”(Çile, 344)

“Yeni” şiirinde *cenaze kavramının* her canlının er geç, bir gün karşılaşacağı ölüm hakikatini çağrıştıracak bir anlamı vardır. Şair geçen her saatin, dakikanın insanı ölüme taşıdığını vurgulamıştır. Farklı hevesler, amaçlar içerisinde olan insanın bunları henüz gerçekleştirmeden hayatının sone erdiğini dile getirmiştir.

2.39. Cenk Kavramı

“Büyük çaba, uğraş; kavga, çekişme, savaş.” (SKS, 157).

“Uyumak istiyorum; başım bir **cenk** meydanı;
Harfsiz ve kelimesiz düşünmek Yaradanı.” (Çile, 272)

Necip Fazıl “Uyumak İstiyorum” şiirinde *cenk kavramı* ile yaşadığı fikir çilesini ifade etmiştir. İçerisinde bulunduğu durumu cenk gibi güçlü bir kavramla tanımlaması yaşadığı zihinsel karmaşanın ne denli yoğun olduğunu gösterir. Cenk olarak tanımladığı bu durum kendisini çok fazla yorduğu için uykuya sığınıp kurtulmak istemektedir.

“Kafam bir **cenk** meydanı, kokusu kan ve barut,
Elindeyse düşünme, gücün yeterse unut!”(Çile, 308)

“Hâlim” şiirinde *cenk kavramı*, şairin önceki fikir ve yaşantıları ile yeni bir yola girdikten sonraki fikirleri arasındaki çatışmayı karşılayan bir anlama sahiptir. Şair için sancılı geçen bu süreçte, çözümsüzlük yaşamaktadır. Ayrıca bireysel sıkıntılarını bir kenara bırakıp toplumun derdiyle dertlenmeye başladıktan sonra zorlu bir sürece girmiştir.

“Akşamı duya duya,
Sular yattı uykuya;
Kızılık çöktü suya,
Sandım bir **cenk** akşamı...”(Çile, 328)

“Akşam” şiirinde şair *cenk kavramı* ile gün batımında su yüzeyinde oluşan renkten dolayı savaş meydanı ile benzerlik kuruyor. Güneşin çekilme aşamasındayken durgun suların yüzeyinde oluşan kızılığı, savaş meydanındaki kan rengiyle ilişkilendiriyor. İçerisinde bulunduğu durumu, cenk gibi güçlü bir kavramla ifade etmesinin yanı sıra, cenk kavramı burada dinginliği, savaş sonrası oluşan sakinliği ifade etmektedir.

2.40. Ceza Kavramı

“Uygun görülmeyen tepki ve davranışları önlemek için üzüntü, sıkıntı, acı veren uygulama.” (SKS, 159).

“Suratımda her suç ayrı bir imza,
Benmişim kendime en büyük **ceza!**”(Çile, 271)

Necip Fazıl “Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *ceza kavramını*, nefsin girdabındayken işlediği günahların oluşturduğu vicdan azabını ifade etmek için kullanmıştır. Yaşının ilerlemesiyle yüzünde oluşan çizgileri, işlediği suçların imzası olarak yorumluyor. Yaşadığı bunca sıkıntının sebebi olarak kendisini görüyor ve bu yüzden kendisini ceza olarak tanımlıyor.

“Bir ân yabancıya kaysa gözleri,
Bir ömür gözyaşı **cezasındalar.**”(Çile, 388)

“O Erler Ki” şiirinde *ceza kavramı*, bir anlık da olsa günah işlemekten dolayı duyulan vicdan azabını ifade etmektedir. Gönül erlerinin niteliklerini dile getiriyor, onların günaha düşme konusunda ne denli hassas olduklarını vurguluyor. Günah işleme konusundaki bu duyarlılığı imrenilesi bir vasıf olarak görüyor.

2.41. Cin Kavramı

“Masallara ve bazı inançlara göre, göze görünmeyen yaratık.” (SKS, 161).

“Ben, sırtında taşıyan işlenmedik günahı;
Allah'ın körebesi, **cin**lerin padişahı.”(Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *cin kavramı* ile hak yoldan uzaklaşmış, batıla bulaşmış inanç sistemini ve değerleri ifade etmiştir. Özellikle cin kavramı ile vermek istediği anlamı, Allah'ın körebesi olarak tanımlaması daha da belirginleştirmiştir. Şair olumsuzluklarla bu denli iç içeyken ilahi hakikatlerden habersiz yaşamaktadır.

“Kimbilir, belki de evlerin **cin**leridir;
Kolları bir dâvet gibi göğe yükselir,
Ölüler, ölüler, arka arkaya gelir,
Ruhların mehtâba daldığı taraçalar,
Bacalar...” (Çile, 162)

“Bacalar” şiirinde *cin kavramı* ile baca arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik şiirin tamamına hâkim olan korku, endişe duygularını daha da arttıracak şekilde olumsuz bir anlam oluşturmuştur. Ama şair kurduğu bu benzerlikten tam da emin değildir. Çünkü kararsızlık anlamı katan bazı ifadeler vardır.

“Bu yağmur delilik vehminden üstün;
Karanlık kovulmaz düşüncelerden.
Cinlerin beynimde yaptığı düğün
Sulardan, seslerden ve gecelerden.”(Çile, 300)

“Bu Yağmur” şiirinde *cin kavramı* şairin uzun yıllar beynini tırmalayan, ruhunu kemiren, ona acı çektiren ve onu anlamsızlık girdabına sürükleyen düşünceleri ifade etmektedir. Ayrıca yaşadığı ruhî sıkıntı o denli yoğundur ki rahmetin sembolü olan yağmur bile karamsarlık oluşturmaktadır. Şair üzerinde bir hayli etkili olan cinler, beyninde düğün yapmaktadır.

“Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn **cin** uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.” (Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *cin kavramı* ıssızlık, tenhalık anlamını pekiştirmek amacıyla bir deyim içerisinde kullanılmıştır. Şairin yaşadığı bohem hayatının en şiddetli olduğu bir dönemde ruhunda oluşan yalnızlık duygusunun verdiği sıkıntıyı göstermektedir. İn cin uykudayken yalnızca kendisi ve serseri kaldırımlar birbirine yoldaşlık etmektedir.

2.42. Cüce Kavramı

“Çok kısa boylu kimse.” (SKS, 163).
“Kaçır beni âhenk, al beni birlik;
Artık barınamam gölge varlıkta.
Ver **cüceye**, onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta.” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *cüce kavramı* ile hakiki bilgilerden uzak olup sıradan bilgilerin girdabında dönüp duran, düşünsel açıdan yeterli düzeyde olmayan kişileri kastetmiştir. Hocasıyla tanışmadan önceki uğraşısının, şairliğinin onlara verilmesini istemektedir çünkü kendisi ulvi gayelere sahiptir. Bu ifadeler şairin yaşadığı değişimin bir sonucudur ve artık bambaşka bir yola girmiştir.

“Uzasan, göğe ersen,
Cücesin şehirde sen;
Bir dev olmak istersen,
Dağlarda şarkı söyle!” (Çile, 185)

“Dağlarda Şarkı Söyle” şiirinde *cüce kavramı* modern dünyanın dayattığı hayat tarzının esiri, kölesi olmanın ifadesidir. Şair kendisini cüce olarak tanımlamıştır ve bu durumdan memnun değildir. Bu durumdan kurtulmak, dev olmak için ne yapması gerektiğini de dile getirmektedir. Dağlarda şarkı söylemek, cücelikten kurtulup dev olmak için öne sürdüğü çözümdür.

“Bir göz gibi süzüyor beni camlardan gece,
Dönüyor etrafımda bir sürü kambur **cüce**,

Fırıl fırıl,

Fırıl fırıl...” (Çile, 303)

“Sayıklama” şiirinde şair *cüce kavramını* birçok şiirinde karşımıza çıkan ve farklı manalar yüklediği cinleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Burada cüce kavramı ilk dönem şiirlerinde kendisine epey yer bulan korku, ürperti duygularını uyandıran bir unsurdur. Yalnız başına kaldığı gece vakti etrafında kambur cüceler dönmektedir.

“Üstün çile, dev gibi gelip çattı birden! Tos!!!

Sen, **cüce** sanatkârlık, sana büsbütün paydos!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde şair *cüce kavramını* toplumun içerisine düştüğü sıkıntıları konu edinmeyip bireysel konular etrafında şekillenen sanat anlayışını nitelemek için kullanmıştır. Bohem hayatı olarak tanımladığı önceki yaşantının ürünü olan sanat anlayışının sembolüdür. Artık ulvi bir yolun yolcusu olduğu için önceki anlayışlarını terk ettiğini dile getirmektedir.

2.43. Çağ Kavramı

“Hayatın çocukluk, gençlik gibi türlü dönemlerinden her biri; bir katmanın oluşturduğu süre; tarihin ayrıldığı dört büyük bölümden her biri.” (SKS, 165).

“Bekletme Yunus’um, bozuldu bağlar,

Düşüyor yapraklar, geçiyor **çağ**lar;

Veriyor, ayrılık dolu semalar,

İçime bayıltan, acı bir lezzet.” (Çile, 383)

“Yunus Emre” şiirinde *çağ kavramı* zamanı karşılayan bir anlamda karşımıza çıkmaktadır. Şairin yaprakların dökülmesi şeklinde dile getirdiği zamanın geçişi, kendisini telaşlandırmaktadır. Bu yüzden acı bir lezzet veren ayrılık dolu semalardan yakınmaktadır.

“Yırtılır güneşin kapkara zarı,

Dünyamız yepyeni bir **çağa** gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde şair *çağ kavramı* ile Büyük Doğu ideolojisi olarak adlandırdığı, millî ve manevi değerlerin şekillendirdiği bir toplumun oluştuğu dönemi ifade etmiştir. Hakikatleri örten, gizleyen zarların yırtılmasıyla güneş ışık saçmaya başlayacak ve yepyeni bir dönem başlayacaktır. Şair bu uğurda çaba harcamaktadır.

2.44. Çamur Kavramı

“Yapı işlerinde kullanılan çeşitli malzeme ile yapılan harç; su ile karışıp bulaşır ve içine herhangi bir şey batılır duruma gelmiş toprak.” (SKS, 168).

“Güneşi tuttu **çamur**;
Elmas mahcup, zift mağrur.
Yakın kandili yakın;
Ne donanma, ne yangın;
Nur bize, Allahım, nur!” (Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” adlı şiirinde *çamur kavramı* ile kendi değerlerimizi rafa kaldıran, yaşam alanını engelleyen modern değerleri ifade etmiştir. Hem bize ait değerlerin yerini alan hem de mağrur olan bu değerlerden yakınmaktadır. Kendisini rahatsız eden bu durumdan kurtulmak için duaya sığınmaktadır.

“Sen ve ben, gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve **çamurdanız!**” (Çile, 400)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *çamur kavramı* insanın yaratılma süreciyle ilgili bir anlam taşımaktadır. İnsanın yaratılmasında çamura kan da eşlik etmektedir. Kan ve çamur ile gözyaşıyla ıslanmış hamurdan meydana gelmesi, insanın dünya hayatında acılar çekeceğini gösterir. Çektiği acılarla yoğrulan insan olgunluk düzeyine ulaşacaktır.

2.45. Çatı Kavramı

“Bir yapının, bir evin damını kuran parçaların bütünü.” (SKS, 170).

“Kıyamete kadar yıkılmaz **çatı**;
Kabir!”(Çile, 129)

Necip Fazıl “Şükür” şiirinde *çatı kavramını* ölümü, kabri çağrıştıracak şekilde kullanmıştır. Öldükten sonra başlayan kabir hayatı, kıyametin kopuşuna kadar devam edecektir. Burada çatının kıyamete kadar yıkılmayacağı belirtildiği için gökyüzü ve dünya anlamlarını da karşılamaktadır.

“Görürüm, çıkmışlar kararmışlar **çatılardan**,
Kemik bir kol nasıl fırlarsa mezardan.
Her ân, bir haberi kollar gibi yukardan,
Dipsiz maviliğin esrarını kurcalar,
Bacalar...”(Çile, 162)

“Bacalar” şiirinde şair *çatı kavramı* ile mezar asında bir benzerlik kurmuştur. Çatı kavramı burada korku, endişe duygularını uyandıracak şekilde olumsuz bir anlam taşımaktadır. Evlerin çatısı ile mezar arasında kurduğu benzerlik evlerin içindekiler ile mezardakiler arasında da bir benzerliği doğurmaktadır. Böylece evler mezarlığı, evlerde yaşayanlar da ölüyü andırmaktadır.

“Hasretim, her tümseğin, her **çatının** altında;
Kelimenin üstünde, cümlemin altında...” (Çile, 238)

“Hasret” şiirinde *çatı kavramı* şairin hayatını ve hayatının farklı evrelerini karşılayan bir kavramdır. Bazen çeşitli sıkıntılarla bazen güzelliklerle geçen hayat yolculuğunu tümsek ve çatı kavramları ile ifade etmiştir. Hayatı boyunca hasret duygusunu içerisinde taşıdığını dile getirmiştir.

2.46. Çıban Kavramı

“Vücudun herhangi bir yerinde oluşan ve çoğu, deride veya deri altında şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi.”(TDK SÖZLÜK, 528).

“Bu sesler dokunuyor en ağrıyan yerime,
Bir eski **çıban** gibi işliyor içerime.” (Çile, 214)

Necip Fazıl “Ayak Sesleri” şiirinde *çıban kavramını*, hakikat eksenli bir yaşam biçimini benimsemeden önce yaşadığı bireysel sıkıntılarını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Ruhunu etkisi altına alan bu çıban, şairi derinden etkilemektedir. İçerisinde bulunduğu bu sancılı durumdan yakınmaktadır.

“**Çıban**ımız çok derin, işletemez yakılar;
Nerde bizim şarkımız, nerde öbür şarkılar?” (Çile, 291)

“Mukayese” şiirinde şair *çıban kavramı* ile toplumun yaşadığı sıkıntıları dile getiriyor. Bu toplumsal problemlerin çok fazla ve köklü olduğu için kolay kolay çözülemeyeceğini düşünüyor. Bu anlamda bir ümitsizlik içerisinde bulunuyor. Her şeye rağmen bizde bu sıkıntıların üstesinden gelebilme potansiyeli olduğuna inanıyor.

2.47. Çırac Kavramı

“Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse; dükkânda ayak işlerine bakan kimse.” (SKS, 177).

“Ustada kalırsa bu öksüz yapı,
Onu sürdürmeyen **çırak** utansın!”(Çile, 413)

Necip Fazıl “Utansın” şiirinde *çırak kavramını* Türk milletinin yüzyıllar boyunca çeşitli çileler çekerek meydana getirdiği medeniyetin günümüzdeki sahipleri olan genç nesilleri ifade etmek için kullanmıştır. Öksüz olarak nitelediği bu yapının ustada kalmamasını, çırağın onu sürdürmesi gerektiğini söylüyor.

2.48. Çift Kavramı

“Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan.” (SKS, 177).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir **çift** kelepçe.”(Çile, 17)

Necip Fazıl’ın “Çile” şiirindeki *çift kavramı*, yaşadığı zihinsel karmaşa sonucunda içerisine düştüğü açmazın yoğunluğunun sembolüdür. İçinde bulunduğu durum öylesine karmaşık ve sıkıntılıdır ki şairi bir çıkmaza sürüklemiştir. Uzun süre çözüm aramasına rağmen bir çıkış yolu bulamamıştır. Bu da ümitsizliğe sebep olmuştur.

“Her şey akar su, tarih, insan ve fikir;
Oluklar **çift**; birinden nur akar; birinden kir.” (Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *çift kavramı* ile insanların en eski dönemlerden beri mücadelesini verdikleri hak - batıl çatışmasını ifade etmiştir. Dünyada pek çok şeyin değişmesine karşın iyi ve kötü arasındaki bu mücadele hep devam etmiştir. Bu durum, nur akan oluğun başına mı gideceği ya da kir akan oluğun başına mı gideceği konusunda insanı bir seçim yapmak zorunda bırakmaktadır.

2.49. Çile Kavramı

“Dervişlerin kırk gün süre ile kendilerine uyguladıkları zahmetli ve perhizli dönem; zahmet ve sıkıntı.” (SKS, 178).

“Senden uzaklık ateş, sana yakınlık ateş!
Azap var mı âlemde fikir **çilesine** eş?”(Çile, 233)

Necip Fazıl “Visal” şiirinde *çile kavramı* ile hayatı boyunca hakikate ulaşma ve varoluş gerçeğini kavrama uğruna çektiği bireysel sancılarını ifade etmiştir. Çektiği bu sıkıntılar onu güzel bir sonuca ulaştıracaktır. Bu süreç çok sancılı geçtiği halde sonucun iyi olduğunu bildiği için bu sıkıntılara katlanmaktadır. Öyle ki fikir çilesi kadar büyük başka bir azap olamayacağını düşünüyor.

“Dağların ardında kalınca **çile**,
Koroğlu yeniden gelmişti dile;
Ak saçlı anadan geçilse bile,
Dağlardan geçilmez derdi Koroğlu...”(Çile, 386)

“Koroğlu” şiirinde *çile kavramı* dünya hayatında zaman zaman çekilen ve insanı mutsuzluluğa sürükleyen dertleri, sıkıntıları temsil etmektedir. İnsan ancak bu çileden kurtulunca özgürlüğe ulaşacaktır. Şair burada ifade etmek istediği duygu ve düşünceleri Koroğlu’nun ağzından dile getirmektedir.

“Üstün **çile**, dev gibi gelip çattı birden! Tos!!!
Sen, cüce sanatkârlık, sana büsbütün paydos!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde şair *çile kavramı* ile hocasıyla tanıştıktan sonra yükünü omuzladığı, uzun yıllar o uğurda çaba sarf ettiği davasını dile getirmektedir. Davasını tanımlarken olumsuz bir çağrışımı olan çile kavramını kullansa da bu yolda olmak onun için bir dert değil şereftir. Çilesinin yüceliğini vurgulamak için “üstün” ve “dev” kavramlarından yararlanmıştır.

“Lâfımın dostusunuz, **çilemin** yabancıısı,
Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?”(Çile, 433)

“Fikir Sancısı” şiirinde *çile kavramı* şairin uzun yıllar sonucunda meydana getirdiği hayat anlayışını, dünya görüşünü sembolize etmektedir. Bazılarının kendi sözlerini, şiirlerini beğenmesinden fakat onun hayat anlayışından uzak olmasından yakınmaktadır. Şair karşı karşıya kaldığı bu çelişkili durumdan yakınmaktadır.

2.50. Çilingir Kavramı

“Anahtarcı.”(TDK SÖZLÜK, 547).

“Ben şairim, gâibi kurcalayan **çilingir**;
Canlı cenazelerin başında Münker-Nekir...”(Çile, 90)

Necip Fazıl ‘Şair’ adlı şiirinde *çilingir kavramını* gerek bu âlemin gerekse öte dünyanın gizemini, bilinmezlerini anlamlandırmaya çalışan, sorgulayan anlamında kullanmıştır. Kendisinin de böyle bir çaba içerisinde olduğunu dile getiriyor. Canlı cenaze olarak nitelediği bazı kişilerin ise bu gerçekten habersiz olmasını eleştiriyor.

2.51. Çivi Kavramı

“Çakmaya yarayan, ucu sivri, çoğunlukla başı metal ya da ağaç ufak çubuk.” (SKS, 178).

“Bana, yakan gözlerle, bir kerecik baktınız;
Ruhuma, büyük temel **çivisini** çaktınız!”(Çile, 77)

Necip Fazıl “Mürşit” şiirinde *çivi kavramı* ile hocasının düşünce deryasına dâhil olduktan sonra hayatında temel edindiği hakikatleri ifade etmiştir. Burada çiviye büyük ve temel olarak nitelemesi edindiği gerçeklerin yüceliğini anlatması bakımından önemlidir. Ayrıca çivinin ruhuna çakılması da yaşadığı sürecin ne denli zorlu ve sancılı olduğunu gösterir.

“Sütbeyaz duvarlarda **çivilerin** gölgesi;
Artık ne bir çitirtı ne de bir ayak sesi...” (Çile, 120)

“Ölünün Odası” şiirinde *çivi kavramı* ölüm korkusunun verdiği ürpertiye ifade etmektedir. Özellikle gençlik dönemlerinde yazdığı şiirlerde sıkça karşımıza çıkan ölüm kavramını burada çivi kavramıyla dile getirmiştir. Loş bir ortamda

çivilerin gölgesi, süt beyaz duvarlara yansımaktadır. Ölüden ise ne bir çıtırtı ne de bir ayak sesi duyulmaktadır.

“Atıyor sızılarım, çıplak duvarda nabzı,
Çivi yaralarında, çivi yaralarında.” (Çile, 161)

“Otel Odaları” şiirinde şair *çivi kavramını* gençlik dönemindeki yalnızlık ve kimsesizlik duyguları içerisindeyken yaşadığı ızdırabı, ruhundaki sızıyı anlatmak için kullanmıştır. Yaşanmışlıklarının kendisinde oluşturduğu sıkıntılar ve sorgulamalarının cevapsız kalması sonucunda yaşadığı zihinsel, ruhsal karmaşalar çivi kavramıyla karşımıza çıkmaktadır.

2.52. Çizgi Kavramı

“Yüz ve vücut hatlarının her biri; bir durumdan başka bir duruma atlanan; çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz; bir noktanın yürütülmesiyle oluşan biçim.”(SKS, 178).

“Dün hatıra, yarın hayal, bugün ne?
İki renk arası bir çizgicik pay.
Ne devlet zamanı bütünleyene!
Ebed bestecisi bir çark ve bir yay.
Hesap soran yaratık;

O dimdik her şey yatık.” (Çile, 277)

“Saat” şiirinde şair *çizgi kavramıyla* farklı renkler olarak adlandırdığı dünya hayatı ile öbür âlem arasındaki sınır olan ölümü ifade etmiştir. Zamanın hakikatini kavramak amacıyla yaptığı sorgulamalar şairi ölümün eşiğine getirmiştir. Geçip giden dün ve geleceği belirsiz olan yarının yerine bugünün önemine değinmektedir.

“Azap, saçlarıma ak,
Yüzüme çizgi serdi,
Ruhumu, çırıl çıplak,
Soyup çarmıha gerdi.”(Çile, 301)

“Azap” şiirinde şair *çizgi kavramını* yaşadığı bunalımlar neticesinde yüzünde beliren kırışıklıkları sembolize etmek amacıyla kullanmıştır. Ruhunda derin yaralar

açan bu sıkıntılar saçlarını ağartmış ve yüzünün kırışmasına sebep olmuştur. Şair kendisini bu denli olumsuz etkileyen dertlerinden yakınmaktadır.

2.53. Çocuk Kavramı

“Çok küçük yaşta olan insan.” (SKS, 179).

“Ben, kimsesiz seyyahı, mechûller caddesinin;
Ben, yankısından kaçan **çocuk**, kendi sesinin.”(Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *çocuk kavramını* kendisini tanımlamak amacıyla kullanmıştır. Kendisini çocuk olarak tanımlaması ilk dönem şiirlerinde sıkça hissedilen korku, ürperti duygularının göstergesidir. Yalnızlık duygusunu yoğun olarak yaşadığı bir zamanda, kendi sesinden bile ürken bir çocuk gibidir. Meçhuller caddesinin kimsesiz seyyahı olması, bilinmeze doğru yalnız başına gidişini ifade eder.

“Başım çığlıklı **çocuk**, onu nasıl avutsam?
Ne yapsam da ölümü bir saatçik unutsam?”(Çile, 141)

“Nasıl” şiirinde şair *çocuk kavramı* ile zihnini kemiren, kendisine ızdırap veren fikirler arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlikte çocukların sürekli soru sorması ve anlama çabası içerisinde olmasının payı vardır. Yaşadığı fikir çilesi çok yoğundur ve bundan kısa süre de olsa kurtulmak istemektedir. Ölüm fikri başta olmak üzere birçok düşünce, zehirli bir kıymık gibi beynine batmaktadır.

“Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği **çocuğum!**
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!”(Çile, 157)

Şair “Kaldırımlar” şiirinde *çocuk kavramı* ile kendisi arasında bir özdeşlik kurmuştur. Kaldırımlar ise annesinin sembolüdür. Gençlik yıllarında sıkıntılarla geçen, yalnızlık duygusunun üst düzeyde olduğu bir zamanda kaldırımların şefkatine sığınmaktadır. Kaldırımlardan aldığı güçle yoluna devam etmek istemektedir.

“Cüce akıl bilmece salıncağında **çocuk**:
‘Bir ufacık fiçıcık, içi dolu turşucuk’...”(Çile, 347)

“Akıl” şiirinde *çocuk kavramı* akılı karşılayan bir anlamdadır. Akıl ile çocuk kavramı arasında böyle bir ilişki kurarak aklın hakikatleri kavrama hususundaki aciziyetini, yetersizliğini vurgulamaktadır. İnsanın bazı hakikatleri kavrayabilmesi için aklın ötesinde diğer yetilerine de ihtiyacı olduğunu dile getirmektedir.

“Bir odun parçasına at diye binen **çocuk**.
Başında çelik külah, sırtında plâstik gocuk.”(Çile, 410)

“Feza Pilotu” şiirinde şair uzaya çıkan bilim adamlarını tanımlamak için *çocuk kavramını* kullanmıştır. Bu adlandırmada aklın ve beş duyunun ışığında elde edilen bilimi kutsayan bilim adamlarını hafife alma, küçümseme amacı olduğu söylenebilir. Başında çelik külah, sırtında plastik gocuk olan bilim adamı, şairin gözünde odun parçasına at diye binen çocuk konumundadır.

“Anne **çocuk** doğurur,
Köpek soyundan azman.”(Çile, 427)

“Aman” şiirinde *çocuk kavramı* batılı değer yargıları ile yetişip kendi millî, manevi değerlerine kayıtsız bir yaşam süren genç kuşakları ifade etmiştir. Kastettiği bu kişileri köpek soyundan azman diye niteleyerek ağır bir eleştiride bulunmuştur.

2.54. Çukur Kavramı

“Çevresine göre aşağı çökmüş olan (yer); çene ve yanaktaki gamze, sin.” (SKS, 182).

“Altımda gacıır gucur,
Kişner durur cansız at...
İşte servili **çukur**;
Ve ölümsüz hakikat!” (Çile, 126)

Necip Fazıl “Cansız At” şiirinde *çukur kavramı* ile derinlik yönüyle özdeşlik kurarak mezarı kastetmiştir. Çukur kavramını servili olarak nitelemesi bu anlamı pekiştirmektedir. Fakat ölüm gerçeğini çukur gibi negatif çağrışımı olan bir kavramla dile getirmesi ölüme ilişkin düşüncelerine ilişkin ipuçları taşımaktadır. Ölümsüz hakikat olan servili çukura yaklaştığı duygusuna sahiptir.

“Sordum etrafıma, ne oldu, ne var?
Nedir suratımda bu **çukur** yollar?

Sanki yaşamaya güvenim kadar
Büyük bir şey çaldı benden o rüyâ...”(Çile, 299)

“Rüya” şiirinde şair *çukur kavramı* ile yaşanmışlıklarının hatırası olarak yüzünde taşıdığı çizgileri belirtmektedir. Kendisine yönelik sorgulamalarda bulunuyor ve bazı şeyleri anlamlandırmakta güçlük yaşıyor. Var olan durumu daha iyi kavrayabilmek için etrafından yardım istiyor. Bu karmaşa ise kendisini güvensizliğe, ümitsizliğe sevk ediyor.

“Çıktım, çıktım, inilmez dağlar elimden tuttu;
İndim, indim, çıkılmaz **çukurlar** beni yuttu.”(Çile, 362)

Büyük değişim yaşayıp farklı bir yaşama adım atan şair “İn-Çık” şiirinde *çukur kavramı* ile yaşadığı düşüşleri, bocalamaları dile getirmektedir. Pek çok kişinin hayatında görülen bu iniş çıkışlar şairin yaşamında çok daha belirgindir. İnılmaz dağlar elinden tutup dağlara çıkmışken içinden çıkılmaz çukurlara da düşebilmektedir.

2.55. Dağ Kavramı

“Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş alan yayılan bölümlerine verilen ad; iyileştirmek için vücudun hastalıklı bölümlerinde kızgın bir araçla yapılan yanık; kızgın bir demirle vurulan damga.” (SKS, 183).

“Uzasan, göğe ersen,
Cücesin şehirde sen;
Bir dev olmak istersen,
Dağlarda şarkı söyle!” (Çile, 185)

Necip Fazıl “Dağlarda Şarkı Söyle” şiirinde *dağ kavramı* ile şehir yaşamındaki kasvetin, bunalmışlığın aksine insana huzur veren tabiat ortamını ifade etmiştir. Dağ, şehir hayatının kölesi haline gelen cücenin özgürleştiği, devleştiği bir ortamdır. Bu yönüyle dağ kavramı şehrin karşıtı bir anlam taşımaktadır. Şair dağlarda dev olmayı şehirde cüce olmaya yeğlemektedir.

“Hangi **dağ**a tırmansam, muradım ötesinde;
Murad, bugün yerine her günün ertesinde...” (Çile, 249)

“Murad” şiirinde *dağ kavramı* şairin hayallerine ulaşma noktasında sarf ettiği gayretin sembolüdür. Fakat şair ulaştığı yeri yeterli görmemekte, sürekli daha iyiye, güzele ulaşma azmindedir. Geleceğe umutla bakan şair, içinde bulunduğu durumun ötesine geçebilme şevkini her zaman taşımıştır.

2.56. Dal Kavramı

“Canlıların bölümlenmesinde, sınıfların bir araya gelmesiyle oluşan birlik; ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri.”(SKS, 185).

“Diz çok ey zorlu nefis, önümde diz çok!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
Sen, bütün **dalların** birleştiği kök;
Biricik meselem, Sonsuza varmak...” (Çile, 20)

“Çile” şiirinde *dal kavramı* yeryüzündeki farklı şekil ve suretlerde yaratılmış olan her şeyi ifade etmektedir. Şairin kök olarak adlandırdığı yaratıcıda bütün dallar birleşmektedir. Cüce sanatkârlık olarak nitelediği durumu bırakıp hakikat yoluna girdiği için en büyük amacı sonsuza varmaktır. Böyle bir amaç taşıdığı için hayat doludur.

“Elinden, **dal** gibi düşerken ümit,
Ne bir hasret dinle, ne bir âh işit;
Bir yaprak ol, esen rüzgârlarla git,
Kırık bir tekne ol, dalgalarla gel!...”(Çile, 201)

“Gel” şiirinde şair *dal kavramı* ile ümit arasında bir benzerlik kurmuştur. Dalın yere düşmesi ümidini yitirmeyi ifade etmektedir. Şair her ne olursa olsun hasret çekmemeyi, ah etmemeyi öğütlemektedir. Yaşanan zorluklar karşısında dirayetli olmak ve zorlukla baş etme çarelerini aramak gerektiğinin altını çizmektedir.

“Eğri **dallar** gibi halsiz, yorgunsun,
Birikmiş sulardan daha durgunsun,

Görünmez bıçakla içten vurgunsun,
Seni öz yurdunda bir sürgün gördüm.” (Çile, 275)

“Aynadaki Hayalime” şiirinde şair *dal kavramı* ile kendisi arasında bir benzerlik kurmuştur. Dalı eğri olarak nitelemesinin yaşadığı hüznü, yorgunluğu, halsizliği yansıttığı söylenebilir. Bohem hayatı olarak adlandırdığı gençlik dönemindeki yaşantısını sürdürürken yaşama sevincinin azaldığı, kendisini yorgun, bitkin hissettiği zamanları ifade etmektedir.

“Birleşir, kupkuru **dalla** yanık kök,
Yemyeşil bir ışık, yaprağa gelir.” (Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *dal kavramı* millî, manevi değerlerin uzağında kalan milletimizi sembolize etmektedir. Milletimiz kendi köklerinden, öz değerlerinden uzaklaştığı için bir süredir sıkıntı yaşamaktadır. Bunun çözümü ise bir an önce köklerle buluşmaktır. Böylece kökleriyle temasa geçip yeniden medeniyet çınarını yeşertebilir.

2.57. Damak Kavramı

“Ağız boşluğunun tavanı.” (TDK SÖZLÜK, 588).

“Gün batıyor şafakta:
Biliyorum, biliyorum:
Tabut gıcırdamakta
Ve hevesler **damakta...**” (Çile, 216)

Necip Fazıl “Vehim” şiirinde *damak kavramını* nefsi karşılayan bir anlamda kullanmıştır. Günün bitişini yani dünya hayatının bitişini hissetmesine rağmen istekleri, hevesleri bitmemiştir. Burada nefsin doymamasına, son ana kadar dünyaya ait arzularının bitmemesine vurgu vardır.

2.58. Deli Kavramı

“Aklını yitirmiş olan, akli dengesi bozulmuş olan, mecnun.” (SKS, 196).

“Zaman **deli** gömleği, onu yırtan da ölüm;
Ölümde yekpâre ân, ne kesiklik, ne bölüm...” (Çile, 171)

Necip Fazıl “Karacaahmet” şiirinde *deli kavramı* ile yıllarca zihnini kurcalayan fakat daha sonra gerçek mahiyetini kavrayınca anlamlandırdığı zamanı ifade etmektedir. Zamanı böyle olumsuz çağrışımı olan bir kavramla birlikte kullanması zamana karşı olan bakışını göstermektedir. Ölüm kavramına ise zamanın karşısında olan ve onu yenen, yok eden bir anlam yüklemiştir.

“Mayın tarlasına düşmüş bir **deliyim**, hudutta;
Gözüm, sekizinci renk ve dördüncü buutta...”(Çile, 284)

“Deli” şiirinde *deli kavramını* şair kendisini tanımlamak amacıyla kullanmıştır. Böyle bir kavramla kendisini ifade etmesi karşısına çıkan zorluklara rağmen yeni arayışlar peşinde koştuğunun göstergesidir. Şair sıradan olana itibar etmemekte görünenin ardını görmeye çalışmaktadır. Kendisini, gözü sekizinci renk ve dördüncü buutta olan, mayın tarlasına düşmüş bir deli olarak tanımlamaktadır.

“Bir **deli** kafacıktım;
Sonsuzluğa acıktım.
Farzet denize çıktım,
Su biter, derdim bitmez.”(Çile, 295)

“Bitmez” şiirinde şair *deli kavramı* ile hayatının sürekli sorgulamalarla ve bu sorularına cevap aramakla geçişini ifade etmektedir. Fakat aradığı cevapları bir türlü bulamamaktadır. Zihni o denli bilinmezlerle doludur ki asla bitmeyecektir. Zaman ve mekânla kuşatılmaktan kurtulup sonsuzluğa erişmek istemektedir.

“Azdırma, rahat bırak, içimdeki **deliyi**;
Bana sorma, benim de bilmediğim gizliyi!”(Çile, 311)

“Gizli” şiirinde *deli kavramı* herkesin içerisinde olan ve insana hükmetmeye çalışan nefsi sembolize etmektedir. Şair nefsinin isteklerine boyun eğmek istememekte bu yüzden nefsinin azmasını istememektedir. Ayrıca “gizli” olarak nitelediği nefsin ne olduğunu tam olarak çözememiştir.

2.59. Deniz Kavramı

“Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi.”
(SKS, 199).

“Tabiat, gurbetten bir pusu;
 Çırpır, **denizi** arar su.
 Haykırır, baykuşu, kumrusu:
 Var yürü, garipçik, garipçik...”(Çile, 179)

“Garipçik” şiirinde *deniz kavramının* suyun denizi araması, ona ulaşmak için çeşitli zorluklara katlanması gerçeğinden yola çıkarak insanların da idrak etmeye çalıştıkları hakikatleri sembolize ettiği söylenebilir. İnsan, gurbetin tabiatta kurduğu pusuyu fark etmeli ve hakikatin ezgisini dillendiren varlıklardan ders çıkarmasını bilmelidir.

“**Deniz**, bu yerde ölüm korkusu kadar derin;
 Kocaman bir kuş gibi geliyor peşimizden,
 Ruhu, bu kapkaranlık suda can verenlerin...” (Çile, 215)

“Açıklarda” şiirinde *deniz kavramı* şairin henüz sorularına cevap bulamadığı, hayatın sırrını çözemediği dönemlerde hissettiği ölüm korkusunun büyüklüğünü gösterir. İçerisinde bulunduğu bu ruh halinden bir türlü kurtulamıyor, sürekli bu durumla baş etmek durumunda kalıyor. Ayrıca deniz kavramı burada negatif çağrışımlar yapıyor ve ürperti oluşturuyor.

“Azgın, sonsuz bir **deniz**;
 Kaygısız, düşüncesiz,”(Çile, 222)

“Takvimdeki Deniz” şiirinde *deniz kavramı* ruhu, gerçeğe ulaşma coşkusuyla kabaran ve bu uğurda gayret gösteren insanı sembolize etmektedir. Şairin, insanın hakikat arayışını denizin sonsuzluğuyla ilişkilendirmesi, bu sürecin ne denli zorlu olduğunu ve mücadele gerektirdiğini gösterir.

“Benim efendim!
 Ben sana bendim!
 Bir üfledin de
 Yıkıldı bend'im.
 Ben ki, **denizdim**,
 Dağbaşı bendim.
 Şimdi sen oldun,

Âleme pendim.

Benim efendim!”(Çile, 380)

“O’na” şiirinde *deniz kavramı* şairin hocasıyla tanışmadan önceki süreçteki kendilik algısının şiirine yansımalarıdır. Büyüklüğü simgeleyen deniz ile kendisi arasında böyle bir ilişki kurması, kendisini üstün görmesinin bir sonucudur. Fakat daha sonra deniz halinden eser kalmayacak, büyük bir değişim geçirecektir.

2.60. Dert Kavramı

“Hastalık hali; ağırlı olma, kaygılı olma.” (SKS, 202).

“Bilmezdim, iş bütünde;

Bir ömür **derdim**, bitmez.

Bir yuvarlak üstünde

Git, git, giderdim, bitmez.” (Çile, 295)

Necip Fazıl “Bitmez” şiirinde *dert kavramını* hayat boyunca hepimizin yaşadığı ve ölümlerle biten dünyevi sıkıntıları belirtmek amacıyla kullanmıştır. Ayrıca burada dert kavramının tamamıyla olumsuz bir anlama geldiği söylenemez. Çünkü insanı bazen kamçılayan, motive eden dertler de bunun içerisinde. Acısıyla, tatlısıyla hayat meşgalesini karşılayan bir anlama sahiptir.

“Duvara, bir titiz örümcek gibi,

İnce **dert**lerimle işledim bir ağ.

Ruhun gün doğunca sönecek gibi,

Çıkamaz göğsümden başka bir seda...”(Çile, 306)

“Örümcek Ağı” şiirinde şair *dert kavramıyla* hocası ile tanışıp hayatındaki büyük değişimi yaşamadan önceki dönemdeki ruhi sıkıntılarını, korkularını, bunalımlarını dile getirmiştir. Kendisiyle örümcek arasında benzerlik kurması vurgulamak istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Gün doğunca ruhunun söneceğinden ve göğsünden başka bir seda çıkmayacağından korkmaktadır.

“Evet, kafam çatlıyor, gûya ulvî hastalık;

Bendedir, duymadığı **dert**lerle kalabalık.”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde şairin *dert kavramı* ile söylemek istediği aslında tesellidir. Olumsuz bir çağrışıma sahip olan dert kavramına tam tersine olumlu bir anlam yüklemiştir. İlahi hakikatlerin uzağında bir hayat süren toplumun içerisine düştüğü sıkıntıların sancısını çekmektedir. Fakat toplum bu gerçekten habersizdir.

“Müdür bey **dert** dinler, bugün “maruzât”!

Çatık kaş.. Hükûmet dedikleri zat...

Beni Allah tutmuş, kim eder azat?

Anlamaz; yazısız, pulsuz, dilekçem...

Anlamaz; ruhuma geçti bilekçem!”(Çile, 421)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *dert kavramı*, şairin hayatının en zorlu günlerinin geçtiği hapisane hayatı boyunca yaşadığı sıkıntıları ifade etmektedir. Fakat yaşanan bu sıkıntıları dinleyip çözüm sunacak kişilerden yoksundur. Şair bu durumdan dolayı üzülmemektedir çünkü kendisini asıl duyması gereken duymaktadır.

2.61. Dev Kavramı

“Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı.”(TDK SÖZLÜK, 644).

“Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,

Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,

Bir zerreciğim ki, Arş’a gebeyim,

Dev sancılarımın budur kaynağı!” (Çile, 19)

“Çile” şiirinde *dev kavramı* yaşadığı ruhî sıkıntıların ve bunalımların ne kadar fazla olduğunun göstergesidir. Acziyetine, güçsüzlüğüne rağmen büyük ülkülere sahip olmanın sıkıntısını yaşamaktadır. Yükünü omuzladığı davanın amacına ulaşması ve surda açılan mukaddes gediğin daha da büyümesi için sancılar çekmektedir.

“İçimde damla damla bir korku birikiyor;

Sanıyorum, her sokak başını kesmiş **dev**ler...

Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyor;

Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.” (Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *dev kavramını* içerisinde bulunduğu karamsar ruh halinin ve yaşadığı derin yalnızlığın etkisiyle oluşan korku duygusunu betimlemek amacıyla kullanmıştır. Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evlerin olduğu sokak ortasında yalnız başına giderken devlerin yolunu kestiğini sanıyor.

“Uzasan, göğşe ersen,
Cücesin şehirde sen;
Bir **dev** olmak istersen,
Dağlarda şarkı söyle!” (Çile, 185)

“Dağlarda Şarkı Söyle” şiirinde *dev kavramı* modern hayatın dayattığı yaşam tarzının kölesi olmamayı ifade etmiştir. Kendisini bu sistemin bir kölesi, yani cüce olarak tanımlamaktadır. Bu durumdan memnun olmadığı, rahatsızlık hissettiği görülmektedir. Bur durumdan kurtulup, dev olmak için ne yapması gerektiğini de dile getirmektedir.

“Mevsimler cüceler def çalıyor gerdekte,
Devin yalnızlığını sular bestelemekte.” (Çile, 444)

“Zamane” şiirinde şair *dev kavramı* ile kendisi arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlikle yaşadığı yalnızlığı ifade ederken bir yandan da kendisini dev olarak niteleyerek kibrini göstermiştir. İlk şiirlerinden itibaren varlığı hissedilen kalabalıklar arasında yalnızlık duygusu burada da yer alıyor.

2.62. Dip Kavramı

“Arka, kapalı bir yerin kapıya göre en uzak bölümü; dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı; taban, oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü.”(SKS, 213).

“Bir bak, zaman ve mekân, nasıl kuşatılmışız;
Belli ki, en tepeden en **dibe** atılmışız...”(Çile, 100)

Necip Fazıl “Esfel-i Safilin” şiirinde *dip kavramı* ile insanoğlunun bir nevi sürgün yeri olan; acıların, çilelerin diyarı, dünyayı belirtmektedir. Birçok şiirinde sonsuzluk özlemini dile getiren şair, dünya hayatında zaman ve mekân tarafından kuşatılmış olduğumuzu söylemektedir. En tepe olarak adlandırdığı cennetten, insanın bu dünyaya atıldığını, gönderildiğini vurgulamaktadır.

“Su çekildi, göründü sanki zamanın **dibi**,
Korkuyorum, bu akşam kıyamet varmış gibi...”(Çile, 218)

“Korkuyorum” şiirinde şair *dip kavramı* ile ömrünün sonuna yaklaştığını, ölüme yakın olduğunu ifade etmiştir. Suyun çekilmesi olarak adlandırdığı zamanın geçişi, ömrünün yavaş yavaş tükenişi hüznün vermektir. Ayrıca dünyanın giderek sona yaklaştığı, kıyametin kopmasının yakın olduğu düşüncesi vardır.

“Uzaklıkları yenmiş fâtilh edasındasın!
Dipsizliğin dibini bulmak sevdasındasın!..”(Çile, 410)

“Feza Pilotu” şiirinde şair *dip kavramını* sonsuzluğu çağrıştıracak bir anlamda kullanmıştır. Teknik gelişmenin ve bilimsel ilerlemenin sonucunda kibreye kapılan modern bilime de eleştiri vardır. Sonsuzluğa bilimin sağladığı imkânlarla ulaşma sevdasının boş bir hayal olduğu, sonsuzluğun daha farklı hakikatlerle kavranacağı fikri hâkimdir.

2.63. Diri Kavramı

“Yaşamakta olan, ölü karşıtı; solmamış, pörsümemiş; gereği kadar pişmemiş.” (SKS, 214).

“Bir yurt ki bu, diriler ölü, ölüler **diri**;
Raflarda toza batmış Peygamberden bildiri.” (Çile, 273)

Necip Fazıl “Uyumak İstiyorum” şiirinde *diri kavramını* iki kez ve farklı anlamlarda kullanmıştır. Birinci kullanımda bedenen, madden hayatta olmayı, yaşamayı ifade ederken ikinci kullanımda bedenen bu dünyadan gittiği halde eserleriyle, fikirleriyle etkisini sürdürmeyi ifade etmiştir.

2.64. Diyar Kavramı

“Ülke, dünya.”(TDK SÖZLÜK, 683).

“İkinizin de ne eş, ne arkadaşınız var;
Sükût gibi münzevî, çığlık gibi hürsünüz.
Dünyada taşınacak bir kuru başınız var;
Onu da, hangi **diyar** olsa götürürsünüz.” (Çile, 159)

Necip Fazıl'ın “Kaldırımlar 2” şiirindeki *diyar kavramı*, şairin kavramakta güçlük çektiği bilinmezi sembolize etmektedir. Kaldırımlar ile kendisi arasında bir ilişki kuran şair eşi ve arkadaşı olmamasından yakınıyor. Dünyaya ait bir kazancı olmadığını, yalnızca taşınacak bir kuru başı olduğunu vurguluyor.

“Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi **diyar**;
Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar...”(Çile, 168)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *diyar kavramını* İstanbul’u belirtmek için kullanmıştır. Şair doğup büyüdüğü, en güzel günlerinin geçtiği İstanbul’a ilişkin duygularını dile getirmektedir. İstanbul’a ilişkin değerlendirmesi öylesine olumludur ki ağlayanının bile mutlu olduğunu düşünmektedir. Gülenler zaten halinden memnundur.

“Zamanın olmadığı **diyar** acaba nasıl?
Kesiksiz bir ân mıdır bundan sonraki fasıl?”(Çile, 357)

“Kesiksiz Ân” şiirinde şair *diyar kavramı*, “zamanın olmadığı” diye nitelediği için öte dünyayı karşılayan bir anlama sahiptir. Yıllarca zehirli bir kıymık gibi beynine batan zaman kavramından kurtulmak istemektedir ve zamanın olmadığı diyarın özlemini çekmektedir. Zamansızlığın nasıl olduğunu merak etmekte ve kavrayabilmek için sorgulamalar yapmaktadır.

2.65. Dolap Kavramı

“Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan, kapaklı mobilya.”(SKS, 219).

“Ben başı ağır gelmiş, boşlukta düşen fikir;
Benliğin **dolabında**, kör ve çilekeş beygir.”(Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *dolap kavramını* tutsağı olduğu nefsinin ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İradesini yitirmiş bir vaziyette nefsinin pençesine düştüğünden ötürü sıkıntı çekmektedir. Beygiri kör ve çilekeş olarak nitelenmesi yaşadığı güçlüğü boyutlarını göstermektedir.

“Zaman, sudan çıkarıp suya daldıran **dolap**;
Bir varlık ve bir yokluk; her tasta bir inkılâp...”(Çile, 356)

“Zaman” şiirinde *dolap kavramı* ile zaman arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik zamanın geçişini, değişimi ifade etmektedir. Evrendeki her şey bir hareket ve değişim içerisindedir. Zaman bütün varlığı etkisi altına almıştır, zamanın geçişi bu değişime sebep olmaktadır.

2.66. Dost Kavramı

“Samimi, yakın arkadaş.”(SKS, 221).

“Ben ölünce etsin **dost**larım bayram;
Üstüste tam kırk gün, kırk gece düğün! Açı doyurmaksa kabirde meram,
Yemeğim Fâtiha, günde beş öğün.”(Çile, 119)

Necip Fazıl “Dövün” şiirinde *dost kavramı* ile yakınlarını, sevdiklerini anlatmıştır. Pek çok şiirinde ölüme karşı ürpertici duygularının olduğunu gördüğümüz şair, burada ölüme karşı olumlu duygularıyla karşımıza çıkıyor. Kendisinin ölümünden sonra dostlarının sevinmesini, bayram etmesini istemektedir. Şair ölüm karşısında duyacağı sevince dostlarını da ortak ediyor, geride bıraktıklarının üzgün olmasını istemiyor.

“Lâfımın **dost**usunuz, çilemin yabancısı,
Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?” (Çile, 433)

“Fikir Sancısı” şiirinde şair *dost kavramı* ile sözlerine, fikirlerine olan ilgiyi belirtmektedir. Düşüncelerine gösterilen ilgiye karşın insanların çilesine olan yabancılığından yakınmaktadır. Kendisini bu yolda yalnız hissetmekte, davasında eşlik edecek kişilerin yokluğunu dile getirmektedir. Fikir sancısı çeken insanların olup olmadığını sorgulamaktadır.

2.67. Duman Kavramı

“Bir maddenin yanması ile çıkan ve içinde katı zerrelerle buğu bulunan değişik renklerde gaz.” (TDK SÖZLÜK, 722).

“Büyücü, büyücü ne bana hıncın?
Bu kükürtlü **duman**, nedir inimde?
Camdan keskin, kıldan ince kılıcın,
Bir zehirli kıymık gibi, beynimde.”(Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *duman kavramını* metafizik sancılarının arttığı dönemde, evindeki olumsuz havayı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Yaşadığı sancılı durumu algılamakta zorlandığı için sorgulamalar yapıyor. Öylesine zorlu bir süreçtedir ki bu sıkıntılar şairi bütünüyle etkisi altına almıştır.

“Çaycı, getir, ilâç kokulu çaydan!
Dakika düşelim, senelik paydan!
Zindanda dakika farksızdır aydan.
Karıştır çayını zaman erisin;
Köpük köpük, **duman duman** erisin!” (Çile, 421)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde şair *duman kavramı* ile çayı karıştırırken oluşan dumanı anlatmaktadır. Zamanın en yavaş aktığı yerlerden biri olan cezaevi süreci boyunca bir dakikanın neredeyse bir ay gibi uzun geldiğini dile getiriyor. Bu sıkıntıyı bir nebze olsun unutabilmek için de çay eşliğinde yakınlarıyla sohbet ediyor.

2.68. Duvar Kavramı

“Bir yapının yanlarını dışarı karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerle yapılan veya örülen dikey düzlem.”(SKS, 232).

“Ne azap, ne sitem bu yalnızlıktan,
Kime ne, aşılmaz **duvar** bendedir,
Süslenmiş gemiler geçse açıktan,
Sanırım gittiği diyar bendedir.”(Çile, 66)

Necip Fazıl “Bendedir” şiirinde *duvar kavramı* ile uzun yıllar eline düştüğü için çokça sıkıntı çektiğini dile getirdiği nefsinin ifade etmektedir. Duvar kavramını “aşılmaz” olarak nitelemesi nefsi karşısındaki acziyetini göstermektedir. Her ne kadar böyle bir durumda olmaktan yakınsa da kurtulmak yönünde bir çabası yoktur.

“Her yandan küçülen bir oda gibi,
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış.
Sanki bir taş bebek kutuda gibi,
Hayalim, içinde uzanmış kalmış.” (Çile, 124)

Şairin pek çok şiirinde yer alan ölüm ve ölümlle ilişkili kavramlar burada da karşımıza çıkıyor. “Tabut” şiirinde şair *duvar kavramı* ile mezar duvarlarını dile getirmiştir. Mezarı ve mezarda yatan ölüyü hayal etmekte ve bu durumu kutudaki taş bebeğe benzetmektedir. Kendisini ölüme hazır hissetmeyen şair, ölümü bir hayal olarak algılamaktadır.

“Meliorum!

Dağlar hasret **duvarı**...

Dağıttılar davarı,

Meliorum!” (Çile, 135)

“Geliyorum” şiirinde şair *duvar kavramı* ile dağlar arasında ilişki kurmuştur. Duvarı hayallerine, sevdiklerine kavuşmasının önünde engel olarak görmektedir. Ayrıca burada özlemini çektiği bir diğer şey de ölümdür. Ölüme günden güne yaklaşması karşısındaki duygularını dile getirmektedir.

“Peykeler, **duvara** mıhlı peykeler;

Duvarda, başlardan, yağlı lekeler,

Gömülmüş **duvara**, baş baş gölgeler...

Duvar, katil **duvar**, yolunu biçtin!

Kanla dolu sünger... Beynimi içtin!” (Çile, 421)

Hayatının bir kısmı hapisanede geçen şair “Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *duvar kavramı* ile hapisane duvarlarını dile getirmiştir. Olumsuz bir çağrışımla karşımıza çıkan duvarı, katil olarak nitelemiştir. Şairin yolunu biçen yani sevdiklerine ulaşmasını engelleyen duvara gölgeler gömülmektedir.

2.69. Düdük Kavramı

“İçinden hava veya buhar geçirilince keskin ses çıkaran ve işaret vermek için kullanılan araç; taşıtlarda karşı tarafı uyaran korna; akılsız, boş kafalı.” (SKS, 233).

“Kesilmiş bir kamyş, ormanlıklardan,

İnsan... Rüzgârlara bağlı bir **düdük**.

İndik de dünyaya karanlıklardan,

Sıra sıra mezar, başka ne gördük?” (Çile, 117)

Necip Fazıl “Ölmek” şiirinde *düdük kavramını* insanın ilahî irade, kader karşısındaki acziyetini vurgulamak amacıyla kullanmıştır. İnsanı rüzgârlara bağlı bir düdüğe benzetmesi kaderi merkeze alan bir bakış açısını göstermektedir. Karanlıklardan bu dünyaya inen insanın er ya da geç karşılaşacağı ölümdür.

“Sonra bir **düdük** öter,
Kesik çılgınlarla der:
Burdan bildik gidenler,
Yarım döner yabancı...”(Çile, 163)

“İstasyon” şiirinde *düdük kavramı* istasyonlarda trenlerin kalkışını haber vermek için belli aralıklarla çalan düdüklere ifade etmektedir. Çalan bu düdüklere insanların ayrılışına sebep olduğu için insanlarda bir hüznü sebep olmaktadır. Çünkü yakınlarını yolcu edenler geri geldiklerinde onları aynı şekilde bulamıyorlar.

“Beni şafak vakti bir el dürtükler;
İdam mahkûmu, kalk, bekliyor savcı!
Zindan avlusunda öter **düdükler**;
Bir güneş doğar ki, zakkumdan acı...”(Çile, 260)

“Yüzkarası” şiirinde *düdük kavramı* hayatının en zor günlerinin geçtiği hapisanede öten düdüklere ifade etmektedir. Zindan avlusunda öten bu düdüklere şair için karamsar duygulara sebep olan bir nesnedir. Öyle olumsuz bir ruh hali vardır ki doğan güneş bile acı hissettirmektedir.

“Hâlim, açık denizlerde **düdük** çalan bir gemi;
Kim duyar, ötelere haber veren bestemi...”(Çile, 440)

“Beste” şiirinde şair kendisini kalabalıklar içerisinde hakikat bildiklerini duyurmaya çalışan bir gemiye benzetiyor. Buradan hareketle *düdük kavramının* da insanlara duyurmaya çalıştığı hakikatler olduğu söylenebilir. Fakat ötelere haber veren bestesine, dile getirdiği hakikatlere insanlar çok da rağbet etmemektedir.

2.70. Dügüm Kavramı

“Çözülemeyen karışık durum; halat gibi bükülebilir şeyleri kıvrıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum; edebi eserlerde çapraşık olguların çözülmeden önce toplandığı en büyük merak unsuru.” (SKS, 234).

“Evet, her şey bende bir gizli **düğüm**;
Ne ölüm terleri döktüm, nelerden!
Dibi yok göklerden yeter ürktüğüm,
Yetişir çektiğim mesafelerden!” (Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *düğüm kavramı* ile dünyevi haz ve ızdırapların girdabında sürüklendiği yıllarda şekillenen düşünce dünyası ile sonrasında benimsediği ilahi eksenli düşünce dünyasının ikileminin zihninde yarattığı keşmekeşi ifade etmiştir. Ayrıca bu durumun kendisine verdiği acıdan yakınmaktadır.

“Ağzımdan haykıracak, uzun, gizli, çapraşık...
Erişilmez fikir ki, **düğüm düğüm** dolaşık...”(Çile, 123)

“Ruh” şiirinde şair *düğüm kavramını* kavramak istediği hakikatlerin çetinliğini, zorluğunu vurgulamak için kullanmıştır. Fikri erişilmez olarak nitelemesi ve düğüm kavramını ikileme olarak kullanması anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Düğüm düğüm dolaşık olan erişilmez fikir şairi etkisi altına almıştır.

2.71. Düğün Kavramı

“Evlenme dolayısıyla yapılan tören.” (SKS, 234).

“Ben ölünce etsin dostlarım bayram;
Üst üste tam kırk gün, kırk gece **düğün!**
Açı doyurmaksa kabirde meram,
Yemeğim Fâtiha, günde beş öğün.”(Çile, 119)

Necip Fazıl’ın “Dövün” şiirinde ölüm gerçeğini *düğün kavramı* ile ilişkilendirmesi ilk şiirlerinde sıkça dile getirdiği ölüm korkusunun artık kalmadığının bilakis ölümü arzuladığının göstergesidir. Kendisi ölümü sevinçle karşılamakta, sevdiklerinden de ölümü böyle değerlendirmelerini istemektedir.

“Onlar ki, her nefeste habersiz öldüğünden,
Gülüp oynamaktalar, gelir gibi **düğünden.**”(Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde *düğün kavramı* doğumundan itibaren her nefeste adım adım ölüme yaklaşan insanın, bu gerçeğe rağmen telaşına düştüğü dünyevi meşgaleleri ifade etmektedir. Doğum ölümün habercisidir, her doğan giderek ölüme yaklaşmaktadır. Fakat insanlar bütün ilahi uyarılara rağmen gaflet içerisinde.

“Bu yağmur, delilik vehminden üstün,
Karanlık, kovulmaz düşüncelerden.
Cinlerin beynimde yaptığı **düğün**,
Sulardan, seslerden ve gecelerden...”(Çile, 300)

“Bu Yağmur” şiirinde *düğün kavramı* şairin zamanın geçişi karşısında hissettiği acı başta olmak üzere yaşadığı ruhi sıkıntıları, bunalımları ifade etmektedir. Olumlu bir çağrışıma sahip olan düğün kavramına böyle bir anlam yüklemesi yaşadığı acının boyutlarını göstermektedir.

“Ortalık mahşer gibi;
Kim buranın sahibi,
Kimlerin **düğünü** var?”(Çile, 419)

“İhtilal” şiirinde *düğün kavramı* akşamüzeri, güneşin batma zamanı geldiğinde yaşanan telaş, karmaşa ve kalabalığı ifade etmektedir. İçerisinde bulunduğu ortamı mahşer ve düğün gibi güçlü bir anlama sahip kavramlarla dile getirmiştir. Bu durum yaşadığı duygu yoğunluğunun şiire yansımadır.

2.72. Dünya Kavramı

“Üstünde yaşadığımız gök cismi; inançları bir olan ülke veya insanlar topluluğu; el gün; duygu, düşünce ve hayal âlemi; meslek veya iş birliği içinde bulunma; dış.” (SKS, 234).

“Ensemde örsünde bir demir balyoz,
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir **dünya** etti hediye.” (Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *dünya kavramını* yaşam biçimi ve olayları yorumlama tarzı, bakış açısı anlamında kullanmıştır. Özellikle hocasıyla tanışmadan önceki düşüncelerini ve yaşantısını sorgulamış ve bunun neticesinde yoğun buhranlar yaşamıştır. Dünyayı yeni olarak nitelemesi, yaşadığı anlamlandırma, sorgulama ve fikir çilesi neticesinde ulaştığı yeni düşünceleri ifade eder.

“Ruhum öz **dünyasına** kaçmak için gayrette;
Yalan **dünyaya** şimdi inmiş gibi hayrette...” (Çile, 250)

“Hayret” şiirinde şair *dünya kavramını* iki kez ve farklı anlamda kullanmıştır. Şiirde “öz” olarak nitelediği dünya ile bütün insanların gideceği hakikat yurdu olan ahireti ifade ederken “yalan” olarak nitelediği dünya ile her şeyin fani olduğu bu âlemi ifade etmiştir. Şair bu dünyada yaşamak istememekte ve öz dünyasına gitmeyi, yani ölmeyi arzulamaktadır.

“Gözüne mil çekersen
Görünür gerçek **dünya**.
Aynalarda sen, hep sen;
Dost, sevgili, hep riya!” (Çile, 345)

“Hani Ya” şiirinde *dünya kavramı* içerisinde yaşadığımız dünyadan ziyade ilahi âlemleri ifade etmektedir. Bahsedilen dünyanın gerçek olarak nitelenmesi verilmek istenen düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Görünenin ötesindeki gerçek dünyayı herkes görememektedir çünkü görebilmek için bazı hakikatleri kavramak gerekmektedir.

“Yere batsın bu **dünya**,
Bu **dünyadan** hayr uman!” (Çile, 428)

“Aman” şiirinde şair *dünya kavramı* ile ruhu göz ardı ederek maddi değerleri kutsayan, milletimizin yüzyıllardır bu topraklara naksettiği hakikatleri tarumar edip kendi hegemonyasını kuran kültürün insanımıza dayattığı hayat tarzını ifade etmiştir. Bu hayat tarzını ve düşünce sistemini yere batsın diyerek benimsemediğini dile getirmiştir.

2.73. Düş Kavramı

“Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü.” (SKS, 236).

“Ölüm dedikleri ölünceye dek;
Dünya balı zehir, yalancı petek.
Orada bulursun, biraz bekle, tek
Burada yaşamak sandığın **düşü**...” (Çile, 115)

Necip Fazıl “Orada” şiirinde *düş kavramıyla* yaşam arasında bir ilişki kurmuştur. Bu ilişki dünya hayatının aldatıcı ve geçici iken ahiret hayatının gerçek

ve sonsuz olduğunu gösterir. Burada yaşamak olarak algılanan fakat aslında rüya olan hayatın ölümlle başlayacağını vurgulamaktadır.

“Anne girdin **düşüme**.
Yorganın olsun duam;
Mezarında üşüme.”(Çile, 323)

“Anneme” şiirinde *düş kavramını* şair ölüme kendisini yakın hissettiği zamanlarda annesini gördüğü rüyayı ifade etmek için kullanmıştır. Rüyasına giren annesi için dua edip onun mezarında üşümemesini istiyor. Gençliğinde yalnız kaldığı zamanlardaki tek sığınağı olan annesini hatırlayıp ona dua ediyor.

2.74. Düşünce Kavramı

“Bir şeyle ilgili olarak varılan yargı.” (SKS, 238).

“Durulan sonsuzluk, yemyeşil gece...
Dalga dalga,
Büyük **düşünce**...”(Çile, 265)

Necip Fazıl’ın “Kıvrım Kıvrım” şiirinde *düşünce kavramı* şairi kendisini çıkmazlardan, fikir çilelerinden kurtarıp gerçeğin eşğine getiren fikirleri karşılayan bir anlama sahiptir. Düşünceyi büyük olarak nitelemesi de bu düşünceye ne denli değer verdiğini gösterir. Ayrıca bu düşünce öylesine yoğunur ki dalda dalga gelmektedir.

“Bu yağmur delilik vehminden üstün;
Karanlık kovulmaz **düşüncelerden**.
Cinlerin beynimde yaptığı düğün,
Sulardan, seslerden ve gecelerden.”(Çile, 300)

“Bu Yağmur” şiirinde *düşünce kavramının*, yağmur kavramının zamanı sembolize etmesinden yola çıkarak zamanın durdurulamayıp geçmesi karşısında şairin duyduğu rahatsızlığı ifade etmektedir. Şair, insanın zaman karşısındaki çaresizliğinden, onun hükmüne boyun eğmek zorunda kalışından yakınmaktadır. Bu düşünce zihnini çokça meşgul etmektedir.

“Çocukken haftalar bana asırdı;
Derken saat oldu,derken saniye...

İlk **düşünce**, beni yokluk ısırdı:

Sonum yokluk olsa bu varlık niye?”(Çile, 310)

“Zehir” şiirinde *düşünce kavramı* şairin hayata ve varlığa dair sorgulamalarının neticesi olan ve gerçeği kavrama noktasında kendisine yoldaşlık eden fikirlerdir. Böyle bir sürecin eğer sonu yokluk olacaksa şu an ki varlığının da bir öneminin kalmayacağını dile getirmektedir. Şairin yazdığı son şiir olan “Zehir” şiirinde dahi, varlığa ve yokluğa dair anlamlandırma çabası içerisinde olması dikkate değerdir.

“Zıpkın **düşüncelerden** kalbim iğne yastığı,

Çökecekmiş gibi yer, ayağımın bastığı...” (Çile, 316)

“Zıpkın” şiirinde, hayatında pek çok derdin yükünü omuzlamak durumunda kalan şair *düşünce kavramı* ile kendisini rahatsız eden fikirleri kastetmiştir. Zıpkın olarak nitelediği bu düşünceler öylesine ruhunu yaralamıştır ki kalbinin iğne yastığı gibi delik deşik olduğunu söylemiştir.

2.75. Düz Kavramı

“Üzerinde girinti, çıkıntı bulunmayan.” (SKS, 240).

“Büyük divan ve huzur...

Bekliyor mezarı Sûr.

Sonsuzluk, ölümsüzlük,

Bitmez, tükenmez **düzlük**;

Nur bize, Allahım, nur!” (Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” şiirinde *düz kavramı* ile kıyamet meydanını ifade etmektedir. Sonsuz bir hayatın yaşanacağı, zaman kavramının hükmünü yitireceği ahiret hayatının başlangıcı olan yeri dile getirmektedir. Mezardaki ölülerin de bu durumu başlatacak olan Sûr’u beklediğini söylemektedir. Şair Allah’a sığınmakta ve ondan nur istemektedir.

“Yokuşlar kaybolur, çıkarız **düze**,

Kavuşuruz sonu gelmez gündüze,

Sapan taşlarının yanında füze,
Başka âlemlerle farkımız bizim.” (Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde *düz kavramı* milletimizin yaşadığı sıkıntıları atlatıp rahat ve huzurlu günlere erişmesini sembolize etmektedir. Şair geleceğe dair umut dolu olduğunu belirtiyor. Bütün olumsuzluklara, engellere rağmen güzel günlerin geleceğinden kuşkusu yoktur.

2.76. Ekmek Kavramı

“Çeşitli tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, saçta veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek.” (SKS, 247).

“Hani eski iklimler?
Has **ekmek**ten dilimler.
Her gidi zamane hey!
Tesellisiz ilimler,
Adaletsiz taksimler...
Hani eski iklimler?”(Çile, 234)

Necip Fazıl “Geçti, Geçti” şiirinde *ekmek kavramını* kendi medeniyetimize ait değerleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Ekmek kavramını has olarak nitelemesi kendi değerlerimiz ekseninde şekillenen hayat tarzının ne denli önemli olduğunu göstermektedir. İçinde bulunduğu şartlardan yaşadığı memnuniyetsizlikler geçmişe özlem duymasına sebep olmaktadır.

“Bir gün anlaşılır şiir;
Çoğu gitti, azı kaldı.
Ekmek gibi azizleşir,
Çoğu gitti, azı kaldı...”(Çile, 269)

“Nakarât” şiirinde şair *ekmek kavramının* taşıdığı kutsallıktan hareket ederek şiir ile benzerlik kurmuştur. Şiire hak ettiği değer şu an için verilmemekte fakat bir gün gelecek ve şiir layık olduğu değere kavuşacaktır. Şair o günlerin gelmesine az kaldığını düşünmektedir.

“Her gün yalnız namazdan namaza uyanayım;
Bir dilim kuru **ekmek**; acı suya banayım!”(Çile, 272)

“Uyumak İstiyorum” şiirinde *ekmek kavramı* dünya nimetlerini elinin tersiyle itip mütevazı bir yaşam sürmeyi sembolize etmektedir. Şairin ekmek kavramını bir dilim ve kuru olarak nitelemesi vermek istediği anlamı pekiştirmiştir. Ayrıca kuru ekmeğin katığı da acı sudur. Namaz şairin hayatının merkezindedir ve yaşamının temel gayesidir.

“Kim var o nizama ki, Hak yolunda kırbaçlık;
Fırın, fikir **ekmeği** verinceyedek, açlık...”(Çile, 451)

“O Nizam” şiirinde şair *ekmek kavramını* insanın maddi açlığını gidermesinden yola çıkarak ruhlardaki manevi açlığı giderecek olan fikirleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Hakikat fikrine ulaşmaya kadar insanı doğru ve güzel olandan uzaklaştıracak fikirlerden uzak durmayı dile getirir.

2.77. Elmas Kavramı

“Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş, billurlaşmış arı karbon; elmas taşlarıyla süslenmiş.” (SKS, 253).

“Ateşten zehrini tattım bu okun.
Bir anda kül etti can **elmasımı**.
Sanki burnum, değdi burnuna (yok) un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.” (Çile, 16)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *elmas kavramıyla* hocası Abdülhakim Arvasî ile tanışmadan önceki, hakikatten uzak yaşantısı neticesinde iyice kabaran, güçlenen nefsinin ifade etmiştir. Ayrıca nefsi, elmas gibi olumlu bir çağrışımı olan bir kavramla bağdaştırması kendine ve nefesine olan bakışını göstermektedir.

“Güneşi tuttu çamur;
Elmas mahcup, zift mağrur.
Yakın kandili yakın;
Ne donanma, ne yangın;
Nur bize, Allahım, nur!”(Çile, 21)

“Nur” şiirinde *elmas kavramı* yüzyıllar içerisinde milletimizin çeşitli etkileşimler ve gelişmeler neticesinde meydana getirdiği fakat son asırda batıdan gelen değerler karşısında mahzun duruma düşen millî, manevi değerlerimizi

sembolize etmiştir. Elmasın mahcup ziftin ise mağrur olması toplumun içerisinde bulunduğu durumun ifadesidir.

“Kalıp değil bir fikir...

Elmas sorguçlu fakir;

Açıkta sırrı bâkir;

Kadın...” (Çile, 204)

“Kadın” şiirinde *elmas kavramı* annelik şefkati başta olmak üzere kadınların sahip olduğu yüce duyguları belirtmektedir. Şair, kadının layık olduğu büyük değeri vurgulamaktadır. Ayrıca elmas ve fakir kavramları karşıtlık oluşturmaktadır. Şair yalnızca bir kalıp değil aynı zamanda fikir olan kadını elmas sorguçlu olarak betimlemektedir.

2.78. Emanet Kavramı

“Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya, kimse vb.” (SKS, 253).

“Bir anlık **emanet**le ne türlü övünelim;

Gel, rahmet kapısında ağlaşıp dövünelim!..”(Çile, 59)

Necip Fazıl “Emanet” şiirinde *emanet kavramı* ile doğumla başlayıp ölümle sonlanan dünya hayatını dile getirmiştir. Emanet kavramını “bir anlık” olarak niteleyerek yaşamın göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdiğini vurgulamıştır. Ayrıca Allah tarafından bahşedildiği için insan, hayatını iyi değerlendirmeli ve çokça şükretmelidir.

“Nur topu günlerin kanına girdim.

Kutsî **emaneti** yedim, bitirdim?”(Çile, 271)

“Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *emanet kavramı* insanın bu dünyada kıymetini bilmesi gerekenlerin başında gelen çünkü geri dönüşü olmayan zamanı sembolize etmektedir. Çok değerli olan, nur topu günlerini, olması gerektiği gibi geçiremediğine yakınmaktadır. Şairde ömrünün en güzel günlerini, iyi değerlendirememenin üzüntüsü vardır.

“Rahminde cemiyetin, ben doğum sancısıyım!
Mukaddes **emanet**in dönmez dâvacısıyım!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde *emanet kavramı* şairin gençlik dönemindeki çalkantılı hayattan sıyrılıp çilesini çekmeye başladığı hakikatleri belirtmektedir. Bu alanda kendisini öncü olarak görmekte ve davasına bağlılığını kararlı bir şekilde devam ettireceğini anlatmaktadır. Şair mukaddes emanetin dönmez davacısıdır çünkü cemiyetin rahminde doğum sancısıdır.

“Ey genç adam, bu düstur sana **emanet** olsun:
Ötelerden habersiz nizama lânet olsun!...”(Çile, 466)

“Emanet Olsun” şiirinde *emanet kavramı* şairin kendisini takip eden gençlere örnek olarak sunduğu hayata bakış tarzını, dünya görüşünü göstermektedir. Kendi görüşünün dışında kalan fikirler hakkında olumsuz bir değerlendirmesi vardır. Ötelerden habersiz olan nizama lanetlemektedir.

2.79. Eser Kavramı

“Emek sonucu ortaya konan ürün; (soyut kavramlar için) belirti.” (SKS, 262).

“Cinnet, şüphe, korku, benim **eserim**;
Sıcak kalbinizde gizlidir yerim,
Bir kurdum ki, sizi hep dış dış yerim
Ve gezerim her gün elbisenizde...”(Çile, 69)

Necip Fazıl “Nefs” şiirinde *eser kavramını*, insanı tutsağı haline getirdikten sonra cinnet, korku, şüphe duygularına yol açan nefsi ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanın kalbinde gizlice yer edinen nefsi, bir kurt gibi onu için için yemektedir. Böylesine insanın düşmanı olan nefis ile ilgili gerçekleri dile getirerek uyarıda bulunmaktadır.

“Gençlik... Gelip geçti... Bir günlük süstü;
Nefsim doymamaktan dünyaya küstü.
Eser darmadağın, emek yüzüstü;
Toplayın eşyamı, işim acele!”(Çile, 114)

“İşim Acele” şiirinde *eser kavramı* insanın hayatı boyunca ürettiği, ortaya koyduğu her türlü şeyi karşılamaktadır. Yaş ilerleyince ve şöyle bir geçmişe bakınca yapılanların o kadar da değer taşımadığını görüyor. Gençliğin yel gibi geçip gidişi ve dünyaya ait değerlerin gözünden düşüşü, kendisini ölüme daha da yakınlaştırmıştır. Bu konuda acelecidir, bir an önce eşyasını toplayıp son yolculuğuna çıkmak istemektedir.

“Kalbim, yırtılıyor her nefesinde,
Kulağım, ruhumun kanat sesinde;
Eserim duvarın bir köşesinde;
Çıkamaz göğsümden başka bir seda...” (Çile, 306)

“Örümcek Ağrı” şiirinde şair *eser kavramını* yaşadığı ruhsal sıkıntılardan, bunalımlardan dolayı uykusuz geçen gecelerinde duvara yazdığı şiirleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bu şiirler, büyük bir yürek sancısının sonucunda ortaya çıkmıştır. Ruhunun kanat seslerinin yankısı duyulan bu eser, şairin yüreğinde kopan fırtınaların söze dökülmüş halidir.

“Gecekondu yapısı, bir üfürüklük **eser**...
Elbet beklenen rüzgar bir gün Kiblede eser!..”(Çile, 449)

“Eser” şiirinde *eser kavramı* şairin onaylamadığı ve benimsemediği değerleri sembolize etmektedir. Şair öylesine karşıdır ki gecekondu yapısı olduğunu yani geçici ve sahte olduğunu iddia etmektedir. Onun beklediği rüzgâr ise kiblede esecek ve bir üfürüklük olan eseri yıkacaktır.

2.80. Eski Kavramı

“Üzerinden çok zaman geçmiş bulunan; çok kullanmaktan yıpranmış olan; herhangi bir meslekte uzun süreden beri çalışmış olan; herhangi bir görevden düştüğü veya durumunu yitirdiği için bir kimsenin eski saygınlığının kalmadığını bildirir; geçmiş dönemlerde yaşayan (kimse); mesleğinde uzmanlaşmış, tecrübesi olan.” (SKS, 262).

“Lûgat, bir isim ver bana halimden;
Herkesin bildiği dilden bir isim!
Eski esvaplarım, tutun elimden;
Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?”(Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *eski kavramını* sığınmak istediği geçmiş anlamında kullanıştır. Hayatı boyunca anlam arayışı içerisinde olan şair, bir çıkmaza girmiştir. İçerisinde bulunduğu durumu kavramakta zorluk yaşamakta ve düştüğü bu zor durumdan kurtulamamaktadır. Kendi çabalarıyla kurtulamadığı için yardım istemektedir.

“**Eskiden** ne güzeldin; evdin, köşktün, yalıydın!

Madden kaç para eder, sen bir remz olmalıydın!” (Çile, 333)

“Evim” şiirinde *eski kavramı* zamansal olarak eskilik, öncelik anlamı taşımaktadır. Günümüze ait bazı durumları beğenmeyen şair, günümüz ile eski arasında bir kıyaslama yapmaktadır. Eskiye daha çok sevmekte ve ona övgüde bulunmaktadır.

2.81. Esvap Kavramı

“Giysi.”(TDK SÖZLÜK, 821).

“Lûgat, bir isim ver bana halimden;

Herkesin bildiği dilden bir isim!

Eski **esvap**larım, tutun elimden;

Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?”(Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *esvap kavramı* ile bazı gerçekleri kavrama noktasında yaşadığı sıkıntıyı aşmak için yardım istediği önceki fikirleri olarak ifade ettiği söylenebilir. İçerisinde bulunduğu durumu anlamlandıramayan şair, sorgulamalar yaparak bu süreci atlatmak istiyor.

2.82. Eş Kavramı

“Karı kocadan her biri; birbirinin aynı olan veya birbirine çok benzeyen iki şeyden her biri; birlikte yaşayan dişi ve erkek hayvandan her biri; ikişer kişilik gruplarla oynanan oyunlarda, ortak oynayan iki kişiden her birinin öbürüne göre durumu.” (SKS, 264).

“Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;

Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.

Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,

Ölse, kaldırımların kara sevdalı **eşi**...” (Çile, 158)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *eş kavramını* gece boyunca kaldırımlar ile yoldaş olan kendisini ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Sokakta yalnız başına dolaşmakta ve akrepler ruhunu deşmektedir. Böyle bir durumda biricik sığınağı, arkadaşı kaldırımlardır. Bu yüzden kendisini kaldırımların eşi olarak tanımlamaktadır. Eşi olduğu kaldırımlara uzanıp alındaki ateşi almasını yani derdine çare bulmasını istemektedir.

“Çiçeklik, bana ateş,
Bana pınar, kerbelâ.
Koynumdan çıkmayan eş,
Suyum, ekmeğim belâ...” (Çile, 296)

“Belâ” şiirinde şair *eş kavramını* uzun yıllar yaşadığı sıkıntıların ve dertlerin ifadesi olarak kullanmıştır. Eş kavramı ile sıkıntıları arasında bir ilişki kurması yaşadığı sıkıntıların ne denli fazla olduğunun göstergesidir. Şair belalardan şikâyetçi gibi görünmemektedir. Suyum ve ekmeğim diye tanımlamakta ve dertlerin kendisini olgunlaştırdığını ifade etmektedir.

“İçimde bir fırın var, ateşi yakan ateş,
O ne alev deryası, çiçek bahçesine eş.”(Çile, 352)

“Ateş” şiirinde şair *eş kavramını* denk, eşit, aynı anlamlarına gelecek şekilde, benzerlik oluşturmak amacıyla kullanmıştır. İçinde ateşin kaynağı fırın olduğunu dile getirmektedir. Bu ateş hem kendisini yakmakta hem de diğer yürekleri de tutuşturmaktadır. Şair burada Hz. İbrahim’in ateşe atılması ve atıldığı ateşin onu yakmaması olayını hatırlatmaktadır.

2.83. Eşya Kavramı

“Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir, cansız varlıkların bütünü.” (SKS, 265).

“Allah’ım, eşyanın hicâbındasın!
Sensin suda, kuşta, telde ses veren.
Nice hasret varsa gıyabındasın;
Aynalarda sensin seni gösteren...”(Çile, 33)

Necip Fazıl “Hasret” şiirinde *eşya kavramı* ile dünyada yaratılmış olan her şeyi ifade ediyor. Şair burada Allah’a seslenmektedir. Yaratmış olduğu her şeyde onun bir yansıması olduğunu, her canlıda ondan bir iz olduğunu dile getiriyor. Fakat bu yansıma örtülü, gizli bir yansımadır. Çünkü Allah eşyanın hicabındadır.

“Gençlik... Gelip geçti... Bir günlük süstü;
Nefsim doymamaktan dünyaya küstü.
Eser darmadağın, emek yüzüstü;
Toplayın eşyamı, işim acele!”(Çile, 114)

“İşim Acele” şiirinde *eşya kavramı* şairin bu dünyada yapıp ettiklerinin göstergesidir. Bir günlük süs olarak adlandırdığı gençliğin birden geçivermesinden yakınıyor. Nefsinin ise hala bu dünyaya doymadığını fakat giderek sona yaklaştığını da bildiği için dünyaya küstüğünü dile getiriyor. Henüz yapmayı düşündüğü işlerin olduğunu, yarım kalan işlerini bitiremediğini söylüyor.

“Tek tek kalktı eşyamız, ahşap ev bomboş kaldı;
Güneş gözünü yumdu, has odamız loş kaldı...”(Çile, 462)

“Ahşap Ev” şiirinde *eşya kavramı*, toplumu ayakta tutan temel değerlerin sembolüdür. Ahşap ev olarak adlandırdığı toplumumuzdaki değerlerin birer birer yok olmasını eleştiriyor. Güneş ile ilişkilendirdiği bu değerlerin toplumu aydınlatma, yol gösterme işlevini artık yerine getirmediğini söylüyor. Bunun sonucunda toplumda belirsiz, karmaşık bir havanın hâkim olduğunu düşünüyor.

2.84. Ev Kavramı

“Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut.” (SKS, 267).

“Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!
Arsız gökdelenlerle çevrilmiş önün, arkan!”(Çile, 333)

Necip Fazıl “Evim” şiirinde *ev kavramı* ile yüzyıllar içerisinde milletimiz tarafından meydana getirilen, mayası bu topraklarda olan yaşama biçimi ve değerleri ifade etmiştir. Camlarından kızıl biberler sarkan ahşap ev kavramının temsil ettiği değerlere yaşama imkânı tanınmamaktadır çünkü gökdelenlerle önü arkası çevrilmiştir yani yabancı değerler tarafından kuşatılmıştır.

“Bir kurtlu peynir gibi, ortasından kestiğim;
Buyrun ve maktandan seyredin, işte evim!”(Çile, 403)

Necip Fazıl “Muhasebe” şiirinde *ev kavramını* son dönemlerde yabancı değerlerin fazlaca tesirinde kalan ve bu sebepten yer yer bozulmalar görülen toplum hayatını ifade etmek için kullanmıştır. Ev kavramı ile kurtlu peynir arasında bir benzerlik kurması toplumumuzda yaşanan bozulmaların boyutunu göstermektedir.

“Türk evi delik deşik;
Yıkık dökük hânüman.”(Çile, 426)

“Aman şiirinde *ev kavramı* Türk toplumunu ayakta tutan temel dinamiklerden biri olan fakat batılı değerler ve yaşam tarzının tesiriyle zarar gören aile kurumunu ifade etmektedir.” (Kaplan, 2015, s. 75). Ev kavramının sembolize ettiği toplum hayatını delik deşik ve yıkık dökük olarak nitelemesi toplumda yaşanan sıkıntıların ifadesidir.

“Evler döşemektir bendeki tasa,
Yaptım ettim, nöbet mezara geldi.
Yeter bana, üç beş arşın bez olsa;
Beklenmedik mallar pazara geldi.”(Çile, 423)

“Çek Perdeyi” şiirinde *ev kavramı* geçici, fani olan bu âlem ve bu dünyaya ait değerleri ifade etmektedir. Şairin başlangıçta fani olan bu dünyaya ait bazı hevesleri, gerçekleştirmek istediği hayalleri vardır. Bunlarla uğraşırken bir de bakar ki hayatının sonuna doğru yaklaşmıştır. Her ne kadar bazı hevesleri olsa da bu durumu hoş karşılamakta ve bir arşın bezle yetineceğini ifade etmektedir.

“Ve evlerde baş köşe,
Batının pırtıkları,”(Çile, 431)

“Kâbus” şiirinde *ev kavramı* toplumun temelini oluşturan esasları ve toplumu şekillendiren temel dinamikleri belirtmektedir. Milletimizin yüzyıllar neticesinde meydana getirdiği öz değerlerinin aksine batılı değerlerin başköşede oturduğunu yani revaçta olduğunu ifade etmektedir. Fakat bu değerleri pırtık olarak adlandırarak kendisi için çok önemli olmadığını dile getiriyor.

“Ey genç adam, yolunu adım adım bilirsin!
Erken gel, beni evde bulamayabilirsin!”(Çile, 467)

Şair “Erken Gel” şiirinde *ev kavramını* hayat ile özdeşleştirmiştir. Şairin evde olması yaşadığının, evde olmaması ise öldüğünün göstergesidir. En büyük umut kaynağı gençliğe seslenmektedir. Gençlerin çabuk olması gerektiğini yoksa kendisini bulamayacağını söylüyor.

2.85. Fener Kavramı

“Saydam bir maddeden yapılmış veya böyle bir madde ile donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı.” (TDK SÖZLÜK, 859).

“Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi **fenerler**.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.”(Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *fener kavramı* ile tek başına yürüdüğü yolda bulunan aydınlatma araçlarını ifade ediyor. Bu fenerler şairin yaşadığı bunalımın şahidi konumundadır. Yalnızlığını en yoğun yaşadığı bir süreçte, hiç kimsenin olmadığı gece vakti ayak seslerini yalnızca aç köpekler işitmektedir. Böylesi bir ortamda umutsuz ve bir bitkin halde yoluna devam etmektedir.

“Yalnızlık bir **fenerse**,
Ben de içindeki mum,
Onu, billur bir kâse
Gibi doldurur nurum.”(Çile, 231)

Birçok şiirinde yer alan yalnızlık kavramı burada da karşımıza çıkıyor. “Yalnızlık” şiirinde şair *fener kavramı* ile yalnızlık arasında bir benzerlik kuruyor. Bu benzerlikten yola çıkarak kendisini de mum ile ilişkilendiriyor. Nurunun billur bir kâse gibi feneri doldurduğunu dile getiriyor.

“Tarih, kutuplara kaçmış bir **fener**,
Buz denizlerinde çakar başıboş.”(Çile, 424)

“Başboş” şiirinde *fener kavramı* tarihi sembolize etmektedir. Fener olarak adlandırdığı tarihin kutuplara kaçtığını ve buz denizlerinde başboş çaktığını söylemektedir. Düşüncelerini semboller yoluyla ifade eden şair tarihin hak ettiği değeri görmemesinden yakınmaktadır.

2.86. Fikir Kavramı

“Düşünme sonucu varılan, düşünmenin ürünü olan görüş.” (SKS, 285).

“Bir **fikir** ki, sıcak yarada kezzap,
Bir **fikir** ki, beyin zarında sülük.
Selâm, selâm sana haşmetli azap;
Yandıkça gelişen tılsımlı kütük.”(Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *fikir kavramı* ile akrebin kısıp ve zehirli kıymık olarak da tanımladığı, kendisine ızdırap veren düşünceleri ifade etmektedir. Uzun yıllar sıkıntı veren fikirleri sıcak yarada kezzap ve beyin zarında sülük olarak adlandırmaktadır. Bu durumu bu kadar etkileyici imgelerle dile getirmesi içerisinde bulunduğu durumdan ne kadar muzdarip olduğunu göstermektedir.

“Ağzımdan haykıracak, uzun, gizli, çapraşık...
Erişilmez **fikir** ki, düğüm düğüm dolaşık...”(Çile, 123)

“Ruh” şiirinde şair *fikir kavramı* ile sorguladığı, mahiyetini kavramaya çalıştığı fakat muvaffak olmadığı bu yüzden “erişilmez” olarak nitelediği ölüm düşüncesini ifade etmiştir. Ölüm düşüncesini dolaşık bir düğüm olarak adlandırarak bu fikrin kendisini ne kadar uğraştırdığını belirtmektedir.

“Hasretle beklenen gelir mutlaka;
Sultan **fikir**, şanlı otağa gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *fikir kavramı* milletimizin son dönemlerde içerisine düştüğü sıkıntılardan kurtulmasını sağlayacak Büyük Doğu ideolojisini belirtmektedir. Fikri, sultan olarak nitelemesi de bunun bir göstergesidir. Şair böyle sıkıntılı bir süreçte sultan fikrin bir an önce şanlı otağa gelmesini özlemle beklemektedir.

2.87. Gaip Kavramı

“Görünmez âlem, göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen.”(TDK SÖZLÜK, 899).

“Ben şairim, **gaibi** kurcalayan çilingir;
Canlı cenazelerin başında Münker-Nekir...” (Çile, 90)

Necip Fazıl “Şair” adlı şiirinde *gaip kavramıyla* insanların geçmişten beri sorgulamalarına rağmen bir türlü tam olarak niteliğini kavrayamadıkları, sırrını çözemedikleri hakikatleri kastetmiştir. Kendisi de bu hakikatleri kavramak için uğraş vermektedir. Canlı cenaze olarak tanımladığı insanlara da bu gerçeği duyurmaya çalışmaktadır.

“Ey gönül, gidenden ümidini kes!
Kaçan bir hayale benziyor herkes,
Sanki kulağıma **gaipten** bir ses
Buluşmalar kaldı mahşere diyor.”(Çile, 332)

“Yattığım Kaya” şiirinde şair *gaip kavramını* gizem anlamında kullanmıştır. Bu gizemli ses şaire sevdiklerinin bir hayal gibi geçip gittiğini, onlarla kavuşmanın öte dünyaya kaldığını fısıldıyor. Bu fısıltılar yalnızlık duygusunu kuvvetlendiriyor. Çünkü gidenlerin döneceğine dair umudu yoktur.

2.88. Garip Kavramı

“Gurbette yaşayan, zavallı gizli yönleri olan; hüznün veren; şaşılacak bir şey karşısında söylenir.” (SKS, 291).

“Yolcu benmişim gibi,
Bir gemi demir aldı,
Ey her yerin **garibi**,
Vatan ırakta kaldı.”(Çile, 232)

Necip Fazıl “İraklarda” şiirinde *garip kavramını* kendisini tanımlamak amacıyla kullanmıştır. Kendisiyle ilgili böyle bir kavramı kullanması içerisinde bulunduğu ruh halini göstermektedir. Özellikle hocasıyla tanışıp düşünce dünyasında yaşadığı büyük değişimden sonra insanlar tarafından yadırgandığını dile getirmektedir.

“Ân oluyor bir **garip** duyguya varıyorum;
Ben bu sefil dünyada acep ne arıyorum?..”(Çile, 314)

“Ne Arıyorum?” şiirinde şair *garip kavramı* ile kâinata, varlığa ait hakikatleri anlama, anlamlandırma çabası içerisindeyken yaşadığı iç burukluğunu dile getirmiştir. Sefil olarak nitelediği dünyadaki varlık amacını, yaratılış gayesini sorgulamaktadır. Ve bu durum kendisinde farklı hisler uyandırmaktadır. Ayrıca bu hislerini garip olarak nitelemesi, ifade etmek istediği anlamı daha da pekiştirmiştir.

“Kabir azabına eş, kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda **garipsin**, öz vatanında parya!”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *garip kavramı* içerisinde yaşanan toplum tarafından anlaşılmanın, duygu ve düşüncelerini anlatamamanın verdiği mahzunluk halini ifade etmektedir. Burada Türk milletinin içerisinde bulunduğu durumla ilgili bir tespit vardır. Milletimiz bazı değerlerini yitirdiği için kendi yurdunda parya konumuna düşmüştür. Şairin içerisinde bulunduğu sıkıntılı süreci “kabir azabına eş” olarak ifade etmesi, yaşadığı acının ne boyutta olduğunu göstergesidir.

2.89. Gece Kavramı

“Güneş battıktan gün ağarmaya başlayıncaya kadar geçen süre; gece vaktinde bu süre içindeki karanlık; geceleri düzenlenen toplantı.” (SKS, 293).

“Ben ölünce etsin dostlarım bayram;
Üstüste tam kırk gün, kırk **gece** düğün! Açı doyurmaksa kabirde meram,
Yemeğim Fâtîha, günde beş öğün.”(Çile, 119)

Necip Fazıl “Dövün” şiirinde *gece kavramını* gençlik dönemlerinde negatif bakış açısına sahip olduğu ölüm gerçeğiyle ilgili olumlu düşüncelerini belirtmek amacıyla deyim içinde kullanmıştır. Ölümü pozitif bir çağrışımı olan düğün kavramıyla özdeşleştirmesi de bu konuya bakışını göstermektedir.

“Ben bu gurbet ile düştüm düşeli,
Her gün biraz daha süzülmekteyim.
Her **gece**, içine mermer döşeli,
Bir soğuk yatakta büzülmekteyim.” (Çile, 229)

“Anneme Mektup” şiirinde *gece kavramı* gurbette tek başına kalındığında iliklere kadar hissedilen yalnızlık duygusunun göstergesidir. Yoğunluğu giderek artan ve hissettirdiği üzüntü çoğalan bir yalnızlık söz konusudur. Şair her gece içi mermer döşeli yatakta yalnız başına büzüldüğünü dile getiriyor.

“Sanma bir gün geçer bu karanlıklar,
Gecenin ardında yine gece var;
 Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
 Yaşlı gözlerinle kal anneciğim!”(Çile, 322)

“Anneciğim” şiirinde *gece kavramı* yaşanan bazı sıkıntılar sonucunda insanın ruhuna çöreklenen acıların ifadesidir. Bu acıların ardı arkası kesilmemektedir, biri bitmekte fakat yenisi başlamaktadır. Bu da insanı umutsuzluğa sürüklemektedir.

“Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler;
 Sakarya, kandiller katran döktü **geceler**.”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *gece kavramını* Türk milletinin yükünü omuzladığı hak ve hakikat davasını engellemek isteyenleri ifade etmek için kullanmıştır. Şair, her ne kadar bu yolda gayret gösterecek de amaçlarına ulaşamayacaklarını düşünmektedir. Var olan karmaşık durumdan ise memnun değildir.

2.90. Gemi Kavramı

“Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt.” (SKS, 298).

“Kayalık boğazlarda yön arayan bir **gemi**;
 Usta kaptan kılavuza varılmadan geçilmez.”(Çile, 134)

Necip Fazıl “Geçilmez” şiirinde *gemi kavramı* ile özellikle gençlik döneminde yanlış limanlara demir atan ve azgın denizlerde oradan oraya savrulan, yönünü tayin edemeyen fakat sonrasında doğru istikameti bulan kendisini ifade ediyor. Geminin kayalık boğazlarda yönünü aradığını dile getirmesi kendisinin hakikate ulaşmak noktasında yaşadığı zorlu sürecin göstergesidir. Şair yönünü bulabilmek için muhakkak bir kılavuzun olması gerektiğini vurguluyor.

“Yana yatmış bir **gemi**...
 Kaybettiği âlemi”(Çile, 222)

“Takvimdeki Deniz” şiirinde *gemi kavramı* hakikate ulaşmak maksadıyla sürekli bir sorgulama ve arayış içerisinde olan insanın sembolüdür. Geminin yana yatmış olması insanın aradığını bulma sürecinin zorlu geçtiğini göstermektedir. Ayrıca insanı koskoca deryada bir gemi olarak tanımlaması vermek istediği anlamı kuvvetlendirmektedir.

“Rüzgârdan açılsa kapım, bir anda,
Kara haber gelmiş gibi ürkerim.
Sanki **gemilerim** battı ummanda,
Paramparça oldu gökte ülkerim.”(Çile, 298)

“Hayat” şiirindeki *gemi kavramı* hayata dair umudun, yaşama sevincinin sembolüdür. Bu geminin batmış olması da şairin yaşama sevincini, yarınlar karşı umudunu yitirdiğini gösterir. Ayrıca deniz yerine umman kelimesini tercih etmesi, kafiye gereği kullanılmış olması bir yana anlamı derinleştirmiştir.

“Ağlayın, su yükselsin!
Belki kurtulur **gemi**.
Anne seccaden gelsin;
Bize dua et emi!”(Çile, 418)

“Dua” şiirinde şair *gemi kavramını* Nuh Tufanı’ndaki gemiyi çağrıştıracak anlamda kullanmıştır. O dönemde inananlar suların yükselmesiyle birlikte gemiye binerek kurtulmuşlardır. Başta annesinin duası ve insanların gayreti neticesinde “gemi”nin yine kurtulacağını düşünmektedir.

“Hâlim, açık denizlerde düdük çalan bir **gemi**;
Kim duyar, ötelerden haber veren bestemi...”(Çile, 440)

“Beste” şiirinde *gemi kavramı* insanlara hakikati anlatmak noktasında yaşadığı sıkıntıyı ve yalnızlığını ifade etmektedir. Gemi düdük çalmaktadır yani gücünün yettiğince insanları hakikate çağırmaktadır. Ötelerden haber vermektedir. Fakat bu çağrısının yüreklerde ne kadar karşılık bulduğunu bilmemektedir. Yaşadığı yalnızlığı açık denizlerde tek başına bir gemi ifadesiyle dile getirmektedir.

2.91. Gençlik Kavramı

“Genç olma durumu; ihtiyarlık karşıtı; genç insanların bütünü; insan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi; genç bir kimsenin tutumu.” (SKS, 298).

“**Gençlik**... Gelip geçti... Bir günlük süstü;
Nefsim doymamaktan dünyaya küstü.
Eser darmadağın, emek yüzüstü;
Toplayın eşyayı, işim acele!” (Çile, 114)

Necip Fazıl “İşim Acele” şiirinde *gençlik kavramı* ile bir çırpıda geçiveren bu sebeple kıymetini bilemediği kendi gençliğini ifade ediyor. Gençliğin çabuk geçişi karşısındaki üzüntüsünü dile getiriyor. Dünyanın nimetlerine doyamadan ayrılık vakti geldiğini hissettiği için dünyaya küstüğünü söylüyor.

“Ebedi **gençlik** ölüm, desem kimse inanmaz;
Taş ihtiyarlar, servi çürür, ölüm yıpranmaz.” (Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde şair *gençlik kavramı* ile ölüm arasında bir benzerlik kuruyor. Gençlik kavramını ebedi olarak nitelemesi vermek istediği anlamı kuvvetlendiriyor. Her şeyin bir sonu olduğu halde ölümün ilk insandan beri devam eden ve edecek olan bir gerçek olduğunu ifade ediyor. Ayrıca ölüm, ebedi olarak yaşanacak olan öte âleme geçebilmeyi sağlar.

“İşte bütün meselem, her meselenin başı,
Ben bir genç arıyorum, **gençlikle** köprübaşı!” (Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde *gençlik kavramı* ile doğruya, güzele ulaşması yönünde çaba sarf ettiği günümüz gençliğini ifade etmektedir. Bütün gençlere öncü olmasını istediği bu gençliğin yetişmesini çok istemektedir. Bunun gerçekleşmesi yönünde ortaya koyduğu gayreti her şeyden önemli görmektedir.

2.92. Gerçek Kavramı

“Gerçek durum; hakikat; yalan olmayan, doğru olan şey; doğadaki gibi olan; doğayı olduğu gibi yansıtan; imgelenen şeylere karşıt olarak var olan; aslına uygun nitelikler taşıyan; bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olan; varlığı inkâr edilemeyen; olgu durumunda olan.” (SKS, 299).

“Cümle son bulmadan bitiyor **gerçek**;
Zamanın ardında kalan cenaze.
Hakikat göklerde şimşekten bir iz.”(Çile, 344)

Necip Fazıl “Yeni” şiirinde *gerçek kavramını*, insanların ne kadar yaşasa da bir türlü doyamayacağı ve göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdiğini iddia ettikleri dünya hayatını dile getirmek amacıyla kullanmıştır. Bu hayat insanın söyleyecekleri bitmeden bir gün sona erecektir.

“Gözüne mil çekersen
Görünür **gerçek** dünya.
Aynalarda sen, hep sen;
Dost, sevgili, hep riya!”(Çile, 345)

“Hani Ya?” şiirinde *gerçek kavramı* insanın ancak gözüne mil çektikten sonra görebileceği bir dünyayı belirtmektedir. Bu dünyanın renkli fakat aldatıcı yüzü, insanı o derece etkisi altına alır ki gerçeği görmesini engeller. Şair bu engeli aşip gerçeği görebilmek gerektiğini vurguluyor.

“Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz **gerçek**;
Siz hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde şair *gerçek kavramı* ile millî, manevi değerler ekseninde şekillenen bu topraklara ait yaşama biçimi ve değerler sistemini ifade etmiştir. Artık ölümsüz gerçeğin yerini ölümlü yalana bırakmasından yakınmaktadır. Hayat süren leşler olarak gördüğü ölümlü yalanı yaşayanların nasıl dirileceğini sorgulamaktadır.

“Kubur faresi hayat, meselesiz, **gerçeksiz**;
Heykel destek üstünde, benim ruhum desteksiz.”(Çile, 407)

“Destan” şiirinde ise *gerçek kavramı* toplumu ayakta tutan temel dinamiklerin ifadesidir. Şair, bu temel dinamiklerin ötelendiği hayatı kubur faresi olarak nitelemektedir. Topluma ruh veren, insana canlılık katan bazı değerlerin hayattan çekilmesini eleştiriyor. Çünkü bu değerlere hayat hakkı tanınmaması, ruhları boşluğa düşürmektedir.

2.93. Gök Kavramı

“İçinde gök cisimlerinin hareket etiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.”(TDK SÖZLÜK, 957).

“Evet, her şey bende bir gizli düğüm;
Ne ölüm terleri döktüm, nelerden!
Dibi yok **gök**lerden yeter ürktüğüm,
Yetişir çektığım mesafelerden!” (Çile, 18)

“Çile” şiirinde *gök kavramı* şairin yıllarca peşinden koştuğu, anlamlandırma uğraşısı içerisinde olduğu bilinmezlikleri, karanlıkları karşılayan bir kavramdır. Gökleri, dibi yok olarak nitelemesi de gizeminin ne denli fazla olduğunun göstergesidir. Ayrıca bu durum korku duygusu oluşturmaktadır. Yaşadığı sıkıntılı sürecin bitmesini istemektedir.

“Bir yeni nesil geldi, üstüste binenlerden;
Göğe çıkayım derken boşluğa inenlerden...”(Çile, 333)

“Evim” şiirinde *gök kavramı* yüzyıllar boyunca milletimizin temel dinamiklerini oluşturan esasları arka plana itip batılı değerler eksenindeki ilerlemeyi, gelişmeyi ifade etmiştir. Doğru zannedilip peşinden gidilen bazı değerlerin yanlış olması, şiirde göğe çıkarken boşluğa inmek olarak karşımıza çıkıyor.

“Üst üste, alt altalar,
Bende **gök**ler ve yollar.”(Çile, 342)

“Yollar ve Gökler şiirinde *gök kavramı* şairin gençlik döneminde habersizken sonrasında hocasının tesiriyle kavradığı manevi değerleri karşılayan bir simgedir.” (Çetin, 2015, s. 17). Yol diye adlandırdığı hakikate ulaşma yöntemlerine, araçlarına sahip olduğunu dile getirir.

2.94. Gökdelen Kavramı

“Yirmi, otuz veya daha çok katlı yapı.” (SKS, 310).

“Nur yolunu tıkıyor yüzbir katlı **gökdelen**.
Bir küçük iğne yok mu, şehrin kalbini delen?”(Çile, 173)

Necip Fazıl “Şehrin Kalbi” şiirinde *gökdelen kavramını* geleneksel mimarimiz yanında yer alan modern mimariyi dile getirmek amacıyla kullanıyor.

Gökdelenleri, şehrin kalbini delen küçük iğneye benzetmektedir. Çünkü gökdelen şehrin kendine has ruhuna zarar vermektedir. Bu durum ise şairi rahatsız etmektedir.

“Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!

Arsız **gökdelen**lerle çevrilmiş önün, arkan!” (Çile, 333)

“Evim” şiirinde şair *gökdelen kavramı* ile yüzyıllar içerisinde milletimiz tarafından meydana getirilen kültürel değerleri çepeçevre kuşatan batılı kavram ve değerleri belirtmiştir. Şairin gökdelenleri arsız olarak nitelemesi dile getirmek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Camlarından kızıl biberler sarkan ahşap ev, arsız gökdelenler tarafından kuşatılmıştır.

2.95. Gökyüzü Kavramı

“Göğün görünen yüzeyi.” (SKS, 310).

“Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum;

Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum...” (Çile, 35)

Necip Fazıl “Tam Otuz Yıl” şiirinde *gökyüzü kavramı* ile gençlik döneminde farklı bir yaşantı sürdükten sonra hocasının etkisiyle öğrendiği hakikatleri dile getirmiştir. Otuz yılını bu hakikatlerden habersiz bir şekilde geçirdiği için hayıflanıyor. Zamanın akmasına, hayatın devam etmesine rağmen şair durduğunu yani gerçeklere kayıtsız kaldığını ifade ediyor.

“Durum diye bir lâf var, buyrunuz size durum;

Bu toprak çirkef oldu, bu **gökyüzü** bodurum!”(Çile, 406)

“Destan” şiirinde şair *gökyüzü kavramını* milletimizin içerisinde bulunduğu sıkıntılı durumu ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Şair var olan durum ile ilgili karamsar bir tablo çizmiştir. Gökyüzünü bodruma çeviren, toprağı çirkef yapan bu yanlışlıklardan yakınmaktadır. Yakındığı bu sıkıntının çözülmesi için çaba gösterilmesi gerektiğini söylemektedir.

2.96. Gölge Kavramı

“Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık.” (SKS, 310).

“Kaçır beni âhenk, al beni birlik;
Artık barınmam **gölge** varlıkta.
Ver cüceye, onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta.” (Çile, 20)

“Necip Fazıl Çile şirinde *gölge kavramı* ile manevi lezzet vermekten uzak, beş duyunun algılamasıyla sınırlı dünyevi hazları kastetmiştir.” (Kurtoğlu, 2015, s. 21). Dev sancılar neticesinde sırrına erdiği hakikatlerden sonra asıl olanın gölgesi konumundakilere itibar etmediğini ifade ediyor. Hocasıyla tanıştıktan sonra yaşadığı düşünsel değişim görülmektedir. Artık şair yeni bir ulvi yola girmiştir. Şair için büyük sanatkârlık, hakkıyla kul olabilmektir.

“Gönlüm ne dertlidir, ne de bahtiyar;
Ne kendisine yâr, ne kimseye yâr,
Bir rüya uğruna ben diyâr diyâr,
Gölgemin peşinden yürür giderim...” (Çile, 68)

“Serseri” şiirinde şair *gölge kavramını* gençlik döneminde boş hayaller peşinde koşturan nefisini belirtmek için kullanmıştır. Hakikat yolunun yolcusu olmadan önceki süreçteki yaşantısını sembolize eden kavramlardan biridir. Gölgесinin peşinde, bir rüya uğruna diyar diyar dolaşmaktadır.

“Gönlüm uçmak dilerken semavî ülkelere;
Ayağım takılıyor yerdeki **gölgelere**...” (Çile, 251)

“Gölgeler” şiirinde şair *gölge kavramı* ile kendisini hakikat yolundan, maneviyattan uzaklaştıran işleri dile getirmiştir. Semavi olanın zıddı olarak nitelenen gölgeler, insanları asıl olan ile meşgul olmaktan alıkoyan değersiz işlerdir. Şairin bu gölgelere ayağının takıldığını ifade etmesi bir nevi itiraftır, öz eleştiridir.

“Belki de bir hırsız;
İzi, lekesi var.
Belki de bir hırsız;
O yok, **gölgesi** var.”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde şair *gölge kavramı* ile insan ömrünü saat saat, dakika dakika çalan bir hırsız olan zamanın insan üzerinde bıraktığı etkiyi ifade etmiştir. Zamanın

kendisi görülmezken geçişi sonucunda insanda ve çevresinde yaşanan değişikliklerden varlığı hissedilir. Zamanı hırsız olarak adlandırması zaman kavramına karşı olan bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir.

2.97. Gömlek Kavramı

“Vücudun üst kısmına giyilen ince kollu veya yarım kollu, yakalı giysi.” (SKS, 310).

“Bir oda, yerde bir mum, perdeler indirilmiş;
Yerde çıplak bir **gömlek**; korkusundan dirilmiş.”(Çile, 120)

Necip Fazıl “Ölünün Odası” şiirinde *gömlek kavramı* ile insana ürperti ve korku duyguları veren, ölünün üzerinden çıkarılan gömleği anlatmaktadır. Gömleği çıplak olarak nitelemesi vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Fakat yerdeki bu çıplak gömlek korkusundan dirilmiştir.

“Kelime, mânayı boğan bir **gömlek**!
Paralıyorum!” (Çile, 133)

“Aralık Kapı” şiirinde *gömlek kavramı* kelimeyi sembolize etmektedir. Kelime yalnızca bir kılıftır, asıl anlamı ifade edememektedir, manayı boğmaktadır. Şair için ise önemli olan kelimedenden ziyade o kelimenin vermek istediği manadır. Bu yüzden asıl anlama ulaşmak için kelime gömleğini yırtıp atmak gerekir.

“Zaman deli **gömleği**, onu yırtan da ölüm;
Ölümde yekpare an, ne kesiklik, ne bölüm...” (Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde *gömlek kavramı* zamanı ifade etmektedir. Şairin zaman ile gömlek arasında kurduğu ilişki, zamanın geçişi karşısında insanın içine düştüğü sıkıntıyı sembolize etmektedir. Gömleği, deli gömleği olarak nitelemesi insanın yaşadığı ızdırabın yoğunluğunun göstergesidir.

“Bu **gömlek** diliş tutmaz hep söküle söküle;
Bütüne gel deseler ve gitsek güle güle...”(Çile, 448)

“Güle Güle” şiirinde *gömlek kavramı* gerek gençlik döneminde gerekse Büyük Doğu davasının yükünü omuzladıktan sonraki süreçte zorluklar yaşayan şairin kendisini ifade etmektedir. Bu yüzden şair ölümü bir kaçış, kurtuluş olarak görmektedir.

2.98. Gönül Kavramı

“İstek, düşünüş, anma ve hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı.” (SKS, 311).

“Hatıra küpü, devril, sen de ey hayal, gömül!

Sonu gelmez visalin gayrından vazgeç, **gönül!**”(Çile, 233)

Necip Fazıl “Visal” şiirinde *gönül kavramı* ile insanın dünyevi, geçici haz ve lezzetlerin peşinde koşan yönünü yani nefsini kastetmiştir. Gönlüne seslenmekte ve artık bu heveslerinden vazgeçmesini istemektedir. Çünkü bunlar insanı gerçek mutluluğa ulaştırmaktan uzaktır.

“**Gönlüm** uçmak dilerken semavî ülkelere;

Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere...” (Çile, 251)

“Gölgeler” şiirinde şair *gönül kavramı* ile, nefsiyle her daim savaş içerisinde olan, insanı iyiye, doğruya, güzele yönlendiren ruhunu ifade etmiştir. Her daim güzeli isteyen gönlün karşısına engeller çıkmakta ve onu yolundan alıkoymaya çalışmaktadır. Gönlün asıl isteği bu dünyadan ziyade semavi ülkelerdir.

“Ey **gönül**, gidenden ümidini kes!

Kaçan bir hayale benziyor herkes,

Sanki kulağıma gaipten bir ses

Buluşmalar kaldı mahşere diyor.” (Çile, 332)

“Yattığım Kaya” şiirinde *gönül kavramı* ile şair kendisine seslenmektedir. Yaşadığı hayal kırıklıkları, sıkıntılar sonucunda hayata ilişkin ümitlerini yitirdiğini göstermektedir. Bu dünyaya dair umudu kalmadığı için ahiret hayatına dair beklentileri oluşmuştur. Umutlarını öbür âleme saklamaktadır.

“Dağlar, omuz omza yaslanan dağlar,

Sular kararınca paslanan dağlar,

Azatlık ufkunda rastlanan dağlar;

Bu dağlara **gönül** verdi Köroğlu.” (Çile, 386)

“Köroğlu” şiirinde şair *gönül kavramını* dağ kavramıyla sembolize ettiği özgürlük fikrine Köroğlu’nun duyduğu derin sevgiyi anlatmak için deyim içerisinde kullanmıştır. Ayrıca dağlara duyulan bu sevgi yüzeysel değil derinlikli bir sevgidir.

Omuz omza yaslanan, sular kararınca paslanan, azatlık ufkunda rastlanan dağları yüceltmiştir.

2.99. Gözyaşı Kavramı

“Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş.”(TDK SÖZLÜK, 988).

“Yıllar bir **gözyaşı** olup da kaymış
Nurlu ihtiyarın yanaklarında.
Yapraktan saçını yerlere yaymış,
Sonbahar ağlıyor ayaklarında.”(Çile, 324)

Necip Fazıl “Bahçedeki İhtiyar” şiirinde *gözyaşı kavramı* ile yıl arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlikten yola çıkarak şairin özellikle gençlik döneminde en çok acı çektiği, ızdırap duyduğu zaman olgusunu ifade etmektedir. Zamanın geçişini, yanaklarından gözyaşının akışı olarak dile getirmiştir.

“Sen ve ben, **gözyaşı**yle ıslanmış hamurdanız!
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!”(Çile, 400)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *gözyaşı kavramı* ile hak ve hakikat namına bir gayret ortaya koyanların çektikleri çileyi dile getirmiştir. Şair kendisi ile Sakarya arasında bir özdeşlik kurmuştur. Özellikle hocasıyla tanıştıktan sonra, hakikat yolunun yolcusu olunca bu davayı gerçekleştirmek için pek çok sıkıntıya katlanmıştır.

“Dua, dua, eller karıncalanmış;
Yıldızlar avuçta, gök parçalanmış.
Gözyaşı bir tarla, hep yoncalanmış...”(Çile, 422)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *gözyaşı kavramı* ile tarla arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik ile gözyaşının insanı rahatlatmasını ve gönlünü genişletmesini vurgulamaktadır. Burada şairin hapiste zor günler geçirdiği süreçte duaya sığınışı görülmektedir.

“Bir damla **gözyaşı**na,
Sonsuzluk, sattıkları.

Hakka dönünüz Hakka,
Hakkın yaratıkları!”(Çile, 431)

“Kâbus” şiirinde *gözyaşı kavramı* ilahi aşkın tezahürü olan gözyaşını ifade etmektedir. Burada şair insanlara seslenmektedir ve onlara öğüt vermektedir. Bir damla gözyaşı o kadar önemlidir ki sonsuzluğa bedeldir. Hakk’ın yarattıklarının Hakk’a dönmesi gerektiğini söylemektedir.

2.100. Gurbet Kavramı

“İnsanın doğup büyüdüğü yerden uzak ve yabancı yer.” (SKS, 319).

“Tabiat, **gurbetten** bir pusu;
Çırpınır, denizi arar su.
Haykırır, baykuşu, kumrusu:
Var yürü, garipçik, garipçik...”(Çile, 179)

“Garipçik” şiirinde *gurbet kavramı* bu dünyayı karşılayan bir anlamdadır. Necip Fazıl’ın bu dünyayı gurbet olarak nitelenmesi insanın cennette yaratılıp dünyaya gönderilmesi inancının yansımasıdır. Suyun çırpınarak denizi araması gibi tabiattaki varlıklar bir hakikat arayışındadır ve bu arayış devam etmektedir.

“Ben bu **gurbet** ile düştüm düşeli,
Her gün biraz daha süzülmekteyim.
Her gece, içinde mermer döşeli,
Bir soğuk yatakta büzülmekteyim.”(Çile, 229)

“Anneme Mektup” şiirinde *gurbet kavramı* sevdiklerinden uzakta olmayı, kimsesizliği ifade etmektedir. Gurbet ortamı şair üzerinde olumsuz bir etki oluşturmakta, karamsarlık duygusuna kapılmasına sebep olmaktadır. Gurbet ele düştüğünden beri her gece mermer döşeli yatakta yalnız başına büzüldüğünü söylüyor.

“Dağda dolaşırken yakma kandili,
Fersiz gözlerimi dağlama **gurbet!**
Ne söylemez, akan suların dili,
Sessizlik içinde çağlama **gurbet!**”(Çile, 230)

“Gurbet” şiirinde şair *gurbet kavramı* ile kalabalıklar içerisinde yalnızlığı yaşayan, giderek kendisinden uzaklaşan modern insanın acısını dile getirmektedir. Şair burada gurbete seslenmektedir, kendisinde oluşturduğu olumsuz duygulardan yakınmaktadır. Bazı durumlar gurbette kendisini çok üzdüğü için bunların olmasını istemiyor.

2.101. Gül Kavramı

“Gülgillerin örnek bitkisi; bu bitkinin katmerli; genellikle kokulu olan çiçeği.” (SKS, 322).

“Annesi **gül** koklasa, ağzı **gül** kokan çocuk;
Ağaç içinde ağaç geliştiren tomurcuk...”(Çile, 74)

Necip Fazıl “Çocuk” şiirinde *gül kavramı* ile annenin evladına duyduğu sevgiyi, şefkati ifade etmiştir. Evladın, annenin ve ailenin yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Ağaç ile anne arasında benzerlik kuran şair, annenin çocuğun hayatını şekillenmesinde önemli etkisi olduğunu belirtiyor.

“Akıl, akıl olsaydı ismi gönül olurdu;
Gönül gönlü bulsaydı bozkırlar **gül** olurdu.” (Çile, 106)

“Akıl” şiirinde şair *gül kavramını* olumlu bir çağrışım oluşturacak biçimde kullanmıştır. Aklın gönül olmasının şartı gerçekten akıl özelliği taşıyıp taşımamasıdır. Gönlün akla olan üstünlüğüne vurgu yapmaktadır. Gönül, gönlü bulduğunda ise bozkırların gül olacağını söylemektedir. Bozkırların gül olması çok zor olduğu için şair, gönlün gönle ulaşmasının ne denli zor olduğunu vurguluyor.

“Göğsümden havaya kattığım zehir,
Solduracak bir **gül** gibi ömrünü,
Kaçıp dolaşsan da sen, şehir şehir,
Bana kalacaksın yine son günü.”(Çile, 199)

“Bekleyen” şiirinde şair *gül kavramı* ile hayatı arasında bir benzerlik kurmuştur. Gülün narinliği ve kırılabilirliğinden yola çıkarak hayatının ne denli hassas olduğunu söylemektedir. Sahip olduğu olumsuz özelliklerin, hem kendisine hem de çevresindekilere zarar verdiğini ifade etmektedir.

2.102. Gülle Kavramı

“Eskiden som taş veya demirden, yuvarlak bir biçimde yapılırken, günümüzde çelikten silindir biçiminde, bir ucu sivri olarak yapılan top mermisi.” (TDK SÖZLÜK, 998).

“Bu mu, rüyalarda içtiğim cinnet,
Sırrını ararken patlayan **gülle**?
Yeşil asmalarda depreniş, şehvet;
Karınca sarayı, kupkuru kelle...”(Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *gülle kavramı* ile hayatı hak ve hakikat perspektifinde anlamlandırma çabası içerisindeyken yaşadığı depresyonu ve zihinsel kaosu ifade etmiştir. Zorlu bir durumun içerisinde olan şair bu süreci atlatma çabasıdadır. Başını karınca sarayı olarak betimlemesi, ne denli yoğun bir düşünsel karmaşa yaşadığını gösterir.

2.103. Gün Kavramı

“Yer yuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen yirmi dört saatlik süre, zaman; sıra; güneş; güneş ışığı; tarih; iyi yaşanmış zaman; çağ; devir; çoğunlukla ev hanımlarının ayın belirli günlerinde konuk ağırlamak için yaptıkları toplantı; gündüz; içinde bulunulan zaman; bayram niteliğinde özel gün.” (SKS, 323).

“Bir parçacığım ben, bütüne hasret;
Zaman döne dursun, o **güne** hasret;
Ruhumsa zamanın üstüne hasret;
Ebediyet boyu bir an olmaz mı?” (Çile, 24)

Necip Fazıl “Olmaz Mı” şiirinde *gün kavramı* ile gençlik dönemlerinde kendisine sıkıntı veren fakat daha sonraki dönemde kavuşmak istediği, özlem duyduğu ölüm gününü dile getirmiştir. Ölüme hasret duyduğunu, kavuşmak istediğini ifade etmektedir. Ayrıca ölüm bir yok oluş değildir aksine sonsuz bir hayatın başlangıcıdır.

“Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar,
Gün, karşı tepeden doğmak üzredir.
Her sabah güneşi seyreden kızlar,
Mahmur gözlerini oğmak üzredir.”(Çile, 203)

“Aydınlık” şiirinde şair *gün kavramı* ile dünyanın ısı ve ışık kaynağı olan güneşi ifade etmektedir. Günün karşı tepeden doğduğunu dile getirmiştir. Burada günün doğuşu bir başlangıçtır. Gün kavramı olumlu çağrışım oluşturmaktadır. Ayrıca yıldızların sönüşü, gecenin bitişini sembolize etmektedir. Yârinin, güneşin karşı tepeden doğuşuna şahit olmasını istemektedir.

“**Gün** bitiyor şafakta:

Biliyor, biliyorum:

Tabut gıcırdamakta

Ve hevesler damakta:”(Çile, 216)

“Vehim” şiirinde *gün kavramı* şairin ömrünü, hayatını sembolize etmiştir. Günün şafakta bitişini hayatın sona erişine benzetmiştir. Kendisinin giderek ölüme yaklaştığını hissetmektedir fakat bu dünyaya ait bazı heveslerinin hala devam ettiğini belirtmektedir. Son dönem şiirlerinde görülen ölüme karşı teslimiyetçi ve kabullenmiş tavır burada çok da hissedilmemektedir.

2.104. Gündüz Kavramı

“Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü; gündüz vaktinde.” (SKS, 324).

“Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;

Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!

Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;

Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.” (Çile, 158)

Necip Fazıl’ın “Kaldırımlar” şiirindeki *gündüz kavramı* umudun, yaşama sevincinin sembolüdür. Karanlıklara, karamsarlığa, yalnızlığa karşıt olarak kullanması bunun göstergesidir. İçerisinde bulunduğu ruh halinin etkisiyle gündüze karşı karanlığı tercih ediyor ve karanlığı iliklerine kadar hissettiği bu durumdan çıkmak istemiyor.

“Kalbim bir çiçektir, **gündüzler** ölgün;

Gelin, gelin, onu açın geceler!

Beni yâdedermiş gibi, bütün gün

Ötün kulağımda, çın, çın, geceler!” (Çile, 225)

“Geceye Şiir 1” şiirinde *gündüz kavramı* insanlarla bir arada yaşamanın, toplumsal ilişkilerin ifadesidir. Kendini insanlardan soyutlayıp tek başına kalmanın vakti olan gecelerin aksine gündüzler insani ilişkilerin olduğu bir zaman dilimidir. Şair ise kendisini sıkan gündüzü değil de geceyi tercih etmektedir.

“Uyu da **gündüzler** su gibi dinsin,
Menekşe gözüne kirpikler insin;
Yarın, şafak vakti, içine sinsin,
Güneşle uyanan kuşların huyu.” (Çile, 331)

“Ninni” şiirinde *gündüz kavramı* çocuksu masumiyetin, saflığın ve dinginliğin göstergesidir. Şairin gündüz kavramı ile su arasında kurduğu ilişki de bunu ortaya koyar. Bir an önce uyuyup gecenin karanlığından kurtularak gündüzün dinginliğine ulaşmak gerektiğini söylüyor.

“Yokuşlar kaybolur, çıkarız düze,
Kavuşuruz sonu gelmez **gündüze**,
Sapan taşlarının yanında füze,
Başka âlemlerle farkımız bizim.” (Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde *gündüz kavramı* şairin uzun yıllar çilesini çektiği, yükünü omuzladığı davasının amacına ulaşip, düşlediği bir dünyanın kurulmasını ifade etmektedir. Her türlü engellemelere, imkânsızlıklara rağmen o günlerin geleceğine ilişkin umudu vardır. İmkânsızlıklardan dolayı, amaca ulaşma noktasında karamsarlığa düşmeyip ümidi diri tutmak gerektiğini vurguluyor.

2.105. Güneş Kavramı

“Gezegene ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.” (SKS, 324).

“**Güneşi** tuttu çamur;
Elmas mahcup, zift mağrur.
Yakın kandili yakın;
Ne donanma, ne yangın;
Nur bize, Allahım, nur!”(Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” adlı şiirinde *güneş kavramına* şöyle bir anlam yüklemiştir: Güneşin bütün dünyaya, kâinata ışık veren bir kaynak olmasından hareketle güneş

insanları doğruya, güzele, asıl olana çağırın, bütün insanlara hitap eden dinî değerlerdir. Toplumun içerisinde bulunduğu durumu çamurun güneşi tutması olarak adlandırır. Bu durumdan kurtulmak için dua etmektedir.

“Köpek korkusuyla korktum ölümden,
Ölmeden ölmeyi anlayamadım.
Ne güneşler doğup battı üstümden;
Bir günü bir güne bağlayamadım.”(Çile, 71)

“Ve Nefs” şiirinde şair *güneş kavramı* ile bazen yanlış işlerde bazen de hak ve hakikat yolunda geçirdiği zamanı arasında bir ilişki kurmuştur. İlk şiirlerinden beri sıkça kendisine yer bulan zamanın geçişinin verdiği acı burada da karşımıza çıkıyor. Zamanın geçişine rağmen yapmak istediklerini yapamamasından yakınmaktadır. Üzerine pek çok güneş doğup batmışken bir günü bir güne bağlayamamıştır.

“Güneş mızrak boyu yaklaştı ufka.
Camlarda renklerin veda cümbüşü,
Ey gönül, madenin ne kadar yufka!
Yeter ağlamana bir kuş ötüşü.”(Çile, 115)

“Orada” şiirinde *güneş kavramı* gerek gençlik yıllarında yaşadığı buhranın verdiği sıkıntılarla gerekse hocasıyla tanıştıktan sonra yüklendiği davanın çilesiyle geçen ömrünü kastetmiştir. Artık ömrünün sonuna yaklaşmasını, ömür sermayesinin tükenmeye yüz tutmasını güneşin ufka yaklaşması olarak görür. Şair yaşlandığı için gönlünün hassaslaştığından ve en küçük olaylardan bile etkilendiğinden bahsediyor.

“Yolculuk, her zaman düşündüm onu;
İçimde bu azgın davet ne demek?
Oraya, nerdeyse güneşin sonu,
Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp dönmemek.” (Çile, 228)

“Yolculuk” şiirinde şair *güneş kavramını* hayatı karşılayan bir anlamda kullanmıştır. Güneşin sonu olarak ifade ettiği ise ölüm hakikatidir. Şair güneşe doğru yolculuğa çıkma arzusundadır. Artık çektiği sıkıntılarının yükü iyice ağır gelmiştir ve bu gidişi kurtuluş olarak görmektedir. Bu hayat yolculuğu elbet bir gün sonlanacaktır. Şair bu günü özlemlerle beklemektedir.

“Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu an;
Kehkeşanlara kaçmış eski **güneşleri** an!”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *güneş kavramı* Türk milletin medeniyet mimarlarından olan fakat son asırda unutulmaya yüz tutmuş şahsiyetlerin sembolüdür. Bu güneşlerin kehkeşanlara kaçmış olması, unutulmaya yüz tuttuklarının göstergesidir. Ayrıca güneş misali toplumu aydınlatan bu kişilerin hatırlanmasını istiyor.

2.106. Güreş Kavramı

“Belli kurallar içinde, güç kullanarak, iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması.”(SKS, 324).

“Dizilirler ayakta,
Anne, baba ve kardeş.
Hayal, uzak, uzakta,
Eder fillerle **güreş**.”(Çile, 302)

Necip Fazıl “40 Derece” şiirinde *güreş kavramını* iç dünyasında yaşadığı karmaşayı belirtmek amacıyla kullanmıştır. Güreşi fillerle yapması ise yaşadığı sıkıntının ne boyutta olduğunu göstermektedir. Ailesinden uzakta, yalnız başına türlü dertlerle boğuşmaktadır.

“Fertle toplum arası kalkacak artık **güreş**;
Herkes tek tek sırtına toplumu bindirecek.
Gökler iki şakkolmuş haberi bildirecek.
Müjdeler olsun size; doğdu batmayan güneş!”(Çile, 401)

“Müjde” şiirinde *güreş kavramı* millî değerler ile son dönemlerde benimsenen modern değerler arasındaki çelişkiyi ifade etmiştir. Şairin yaşanan toplumsal sıkıntıların çözüleceğine ilişkin umudu vardır. Bunun olabilmesi için de insanların gayret etmesi gerekmektedir.

2.107. Güve Kavramı

“Kurtçuğu yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen pul kanatlılardan bir böcek.” (TDK SÖZLÜK, 1012).

“İçimde bir nokta;
Dönüyor aleve.
İçimde bir nokta;
Beynimde bir **güve**.” (Çile, 268)

Necip Fazıl “Zaman” şiirinde *güve kavramı* ile hakikate ulaşma uğraşısı içerisindeyken zihnini meşgul eden hatta acı verecek düzeye gelen fikir buhranını ifade etmiştir. İçinde bir noktanın aleve döndüğünü söyleyen şair uzun yıllar anlamlandırmaya çalıştığı zamana ilişkin sıkıntısı yaşıyor.

2.108. Hakikat Kavramı

“Bir işin doğrusu, gerçek, asıl, esas; gerçeklik.” (SKS, 330).

“Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.
Al sana **hakikat**, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!” (Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *hakikat kavramı* ile bohem hayatı döneminde çok da bilincinde olmadığı fakat hocası ile tanışması neticesinde farkına vardığı, yaratılış amacına uygun yaşamayı dile getirmiştir. Hakikat kavramı ile rüya kavramı karşıt anlamlara sahiptir. Artık çeşitli sarsıntılar neticesinde boşluk yıkılmış ve gerçekleri kavramıştır.

“Altımda gacır gucur,
Kışner durur cansız at...
İşte servili çukur;
Ve ölümsüz **hakikat!**”(Çile, 126)

“Cansız At” şiirinde *hakikat kavramı* dünyadaki bütün hakikatlerin boyun eğmek zorunda olduğu ölüm gerçeğini ifade etmektedir. Ölüm kavramı şairin zihnini sürekli meşgul eden kavramlardan biridir. Gacır gucur eden cansız at ile gelen yolcu, servili çukurdaki yerine konacaktır. Hakikati ölümsüz olarak nitelemesi, dünya hayatı devam ettiği müddetçe ölümün var olacağını gösterir.

“Allaha **hakikatt**en yola çıkmak, meşakkat;
Allahtan yola çıkıp varılan şey **hakikat**...”(Çile, 350)

“Hakikat” şiirinde *hakikat kavramı* iki kez kullanılmıştır. Birinci kullanımda somut gerçeklik anlamındayken ikinci de ise ilahi gerçekler anlamındadır. Burada temel olanın Allah olduğu vurgusu vardır. Her şey Allah’tan yola çıkarak kavranabilecektir, böyle olmaması ise insana çeşitli güçlükler çıkaracaktır.

2.109. Hamam Kavramı

“Yıkanmak için yapılmış yer.” (SKS, 333).

“Bir **hamam** ki, arınma gayesinde şaheser;
Arınmışların yeri, Cennette nurlu Kevser.”(Çile, 188)

Necip Fazıl “Su 1” şiirinde *hamam kavramı* ile cennetteki Kevser arasında benzerlik kurmuştur. Tasvir edilen mekân, günahın kirine bulaşmayıp temiz kalanların ya da bulaşıp da arınmasını bilenlerin erişebileceği bir özelliğe sahiptir. İnsanı manevi kirlerinden arındıran bu hamamı şaheser olarak nitelemiştir.

“Bu dünya insanlığa manevî **hamam** olsa;
Her rengiyle insanlık tek renkte tamam olsa...”(Çile, 194)

“Su 7” şiirinde *hamam kavramı* insanı maddi kirlerinden arındıran bir yerden ziyade hak ve hakikatten uzaklaştıran manevi kirlerin temizleyicisi manasını taşımaktadır. Ayrıca bu hamam öylesine kapsayıcıdır ki bütün insanlığı temizleyecek potansiyele sahiptir. İnsan ancak bazı kirlerinden kurtularak birliğe ulaşabilmektedir.

“Yaklaştım **hamam**da külhan yerine;
Yaklaştıkça daha sıcak bölmeler...
Saplandı mı akıl bir kez derine,
Her ân dirilmeler, her ân ölmeler...”(Çile, 307)

“Külhan Yeri” şiirinde *hamam kavramı* hayatı karşılayan bir anlamdadır. Hamamda külhan yerine yaklaşma ifadesi ise hayatın sonuna gelmenin, ölüme yaklaşmanın ifadesidir. Bu gerçeğin düşüncesi bile insanı derinden etkileyip gelgitler yaşatmaktadır. Bu durum şairi bütünüyle etkisi altına almıştır.

2.110. Hamur Kavramı

“Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu.” (SKS, 333).

“Sen ve ben, gözyaşıyla ıslanmış **hamur**danız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!”(Çile, 400)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *hamur kavramını* Türk milletini yüzyıllardır ayakta tutan temel dinamikleri, ruh köklerini ifade etmek için kullanmıştır. Sakara Nehri ile kendisi arasında özdeşlik kuran şair hamur kavramını gözyaşıyla ıslanmış olarak nitelemiştir. Bu söylem, yaşanan sıkıntılı süreçlerin ifadesidir.

2.111. Havan Kavramı

“İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap; tütün kıyma makinesi.”(SKS, 339).

“Bütün insanlığı dövsen **havanda**,
Zerre zerre herkes yine yalınız.
Boşlukta yol alan uçsuz kervanda,
Her şey tek basına, dağ, tas ve yıldız.”(Çile, 27)

Necip Fazıl’ın “En Yakın” şiirinde *havan kavramı* sosyal hayatı karşılayan bir semboldür. Şair, insanların yürekte birbirine bağlanmadığı sürece, bir arada yaşamalarının yalnızlıklarını gidermeyeceğinin altını çizmektedir. Kâinattaki diğer varlıklar gibi insan da yapayalnızdır.

“Yaram var, **havan**lar dövemez merhem;
Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.
Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;
Yollar ki, Allah'a çıkar, bendedir.”(Çile, 66)

“Bendedir” şiirinde *havan kavramı* dünya görüşü, inanç sistemi anlamlarını içermektedir. Şair, yarasına hiçbir düşüncenin derman olamayacağını, taşıdığı sızıyı dindirecek merhemini dünyada bulunmadığını ifade ediyor. Derdine derman olarak yalnızca ilahi hakikatleri bulduğunu dile getiriyor.

“Mânalarla çizgiler, içiçe, ben de hazır;
Her şey, her şey toz duman, zamanın **havanında**.

Arıyorsan, tarihin, hani kaybettiği sır?
Çok eski bir konağın oymalı tavanında!..”(Çile, 326)

Necip Fazıl “Tavan” şiirinde *havan kavramı* ile havanın içine konan nesnelere öğütmesinden, ezmesinden hareketle zamanı da öğütmesini yani zamanın ilerleyişini, geçişini ifade ediyor. Zamanın havanı karşısında her şey toz duman olmuştur. Zamanın hükmü karşısında tüm varlık acizdir. Şair ayrıca kaybolan sırrın, çok eski konağın oymalı tavanında olduğunu söylüyor.

2.112. Havuz Kavramı

“Büyük gemilerin onarılmak için çekildikleri yer; kum, asit vb. konulan çukur yer; su biriktirmek, yüzmek veya çevreyi güzelleştirmek gibi amaçlarla altı veya yanları mermer, beton vb. şeylerden yapılarak içine su doldurulan, genellikle üstü açık yer.” (SKS, 340).

“Bana kefendir yatak, sana tabuttur **havuz**;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!”(Çile, 400)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *havuz kavramı* nehrin coşkunu akışına tezatlık teşkil edecek şekilde durağanlığı, pasifliği sembolize eder. Ayrıca havuz kavramı ile kefen arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Her iki kavram da olumsuz bir çağrışıma sahiptir. Hayat bir yönüyle hareketlilik, akışkanlıktır. Bu özelliğini yitiren canlılığını da kaybeder.

“Yalnızlar!.. O **havuzun** çevresinde birleşme...
Susuzlar!.. O **havuzda** suyu çekilmez çeşme!..”(Çile, 461)

Necip Fazıl “Kevser” şiirinde *havuz kavramı* ile cennetteki Kevseri ifade etmiştir. Şair yalnızlara ve susuzlara seslenmektedir. Kevser kavramını, suyu çekilmeyen çeşme olması ve insanları birleştirmesi yönüyle yalnızlara ve susuzlara umut olarak sunmaktadır. Bu nedenle yalnızları ve susuzları o havuzun başına çağırmaktadır.

2.113. Hayal Kavramı

“Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey; aydınlatılan bir perde arkasında deri veya kartondan yapılmış, hareket edebilen resimlere verilen ad ve bu resimlerle oynatılan oyun; belli belirsiz görülen şey; görüntü.” (SKS, 340).

“Her yandan küçülen bir oda gibi,
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış.
Sanki bir taş bebek kutuda gibi,
Hayalim, içinde uzanmış kalmış.” (Çile, 124)

Necip Fazıl “Tabut” şiirinde *hayal kavramı* ile özellikle gençlik döneminde zihnini epeyce meşgul eden ve şiirlerinde sıkça yer alan ölüm gerçeğini dillendirmektedir. Ölüm, kimsenin ondan kaçamayacağı öyle bir gerçektir ki şairi de derinden etkilemiştir.

“Ölürsün... Kapanır yollar geriye;
Ben mezarla sırdaş olur, beklerim.
Varılmaz **hayale** işaret diye,
Toprağında bir taş olur, beklerim...”(Çile, 199)

“Bekleyen” şiirinde *hayal kavramı* gerçekleşme ihtimali olmayan, belirsiz durumları karşılayan bir anlama sahiptir. Hayali “varılmaz” olarak nitelenmesi de bu anlamı kuvvetlendirmektedir. Ayrıca şairde ne olursa olsun bekleme ve umudunu kaybetmeme durumu devam ediyor.

“Hatıra küpü, devril, sen de ey **hayal**, gömül!
Sonu gelmez visalin gayrından vazgeç, gönül!”(Çile, 233)

“Visal” şiirinde *hayal kavramı* insanı esas maksadından uzaklaştıran geçici ve dünyevi arzuların ifadesidir. Şair, gönlüne seslenip “sonu gelmez visal”ın dışında her şeyden uzaklaşmasını istemektedir. Geçmişin acı veren yaşantılarının etkisinden ve geleceğin ulaşılması imkânsız düşlerinden uzaklaşmanın önemine dikkat çekiyor.

“**Hayal**, dalgıç ki arar,
Denizde batıkları.”(Çile, 430)

“Kâbus” şiirinde şairin *hayal kavramı* ile dalgıç arasında kurduğu benzerlikten yola çıkarak yaşanan toplumsal bunalıma çözüm sunacak değerlerin arayıcısı anlamında kullanmıştır. Geçmişin tozlu raflarına itilen hakikatleri, denizde batığını arayan dalgıç misali aramaktan bahsetmektedir. Şair yitiğin izlerini sürmektedir.

2.114. Hayat Kavramı

“Doğumdan ölüme kadar geçen süre; bir kimsenin tarihi biyografisi; hayat öyküsü, meslek ve durum; canlı varlık; yaşamayı sağlayan şartların bütünü; hayat biçimi; içinde yaşanan şartların bütünü; geçim şartlarının bütünü; canlılığı gösteren hareket; genellikle köy ve kasaba evlerinde, üstü kapalı, bir veya birkaç yanı açık sofa.” (SKS, 340).

“Üst üste insan türü,
Bu ne **hayat**, götürü!
Yakınlıktan ötürü
Kaçıp gitmiş yakınlık...”(Çile, 169)

“Apartman” şiirinde *hayat kavramı* günümüzde özellikle apartman hayatının da etkisiyle insanların bedenlen birbiriyle daha yakinken; ruhen uzaklaştığı bir yaşam tarzının ifadesidir. Bu yaşam tarzına ciddi bir eleştiri yöneltilmektedir. İnsanlar çok katlı apartmanlarda birbirlerine yakın olarak yaşamaktadırlar fakat insanlar arasındaki duygusal yakınlık, gönül birlikteliği kaybolmuştur.

“Ve tekrar uyuyayım ve kalkayım ezanla!
Yaşaya dursun insan, **hayat** dediği zanla...”(Çile, 273)

Necip Fazıl “Uyumak İstiyorum” şiirinde *hayat kavramı* ile beş duyunun sağladığı hazların peşinde koşup dinî hakikatlerden uzak kalınan bir yaşam tarzını dile getirmiştir. İnanların bu noktada aldandığı, hataya düştüğü vurgusu vardır. İnsanların hayat diyerek sarıldığı şeyin aslında gerçek hayat olmadığını belirtmiştir. Şair ise hayatının merkezine ezanı oturtmuştur.

“İnsandan murad onlar, ölümü öldürenler;
Ötenin ötesinde, sonsuz **hayat** sürenler...”(Çile, 389)

“Onlar” şiirinde *hayat kavramını* şairin sonsuz olarak nitelemesinden hareketle ahiret hayatını ifade ettiği söylenebilir. Ölümü öldürmek, şairin arzuladığını pek çok şiirinde belirttiği sonsuzluğa erişmek anlamındadır. Burada ilk dönem şiirlerinde gördüğümüz ölüm fikrine karşı sahip olunan olumsuz algının kaybolduğu görülür.

“İnsan üç beş damla kan, ırmak üç beş damla su;
Bir **hayata** çattık ki, **hayata** kurmuş pusu.”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde şair *hayat kavramını* şiirde iki yerde ve farklı anlamlarda kullanmıştır. İlk kullanımda hayat kavramı batılı değerler ekseninde oluşmuş, seküler yaşama biçimini karşılarken ikinci kullanımda ise millî, manevi değerlerle şekillenen yaşama biçimini ifade etmektedir. Yeni hayatın asıl hayata pusu kurduğu, onu tuzağa düşürdüğünü anlatmaktadır.

2.115. Hediye Kavramı

“Karşılık beklemezsiniz verilen herhangi bir şey.” (SKS, 344).

“Ensemün örsünde bir demir balyoz,
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti **hediye**.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *hediye kavramını* uzun süre yaşadığı fikir çilesi sonucunda ulaştığı yeni hayatı ifade etmek amacıyla kullanmaktadır. Yaşadığı zorlu süreçten dolayı bitkin düştüğü bir zamanda, ümitlerini de yitirmişken yepyeni bir dünyanın kapıları açılıyor. Bu yeni dünyayı kendisi için hediye olarak görmesi nedenli memnun olduğunu gösterir.

“Ölenler yeniden doğarmış; gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta kundak.
Bu ağır **hediye** kime gidecek,
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?” (Çile, 124)

“Tabut” şiirinde şair *hediye kavramı* ile ölü arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerliği kurması ölüm gerçeğine karşı olan negatif düşüncesinin değiştiğini gösterir. Ayrıca hediye olarak gördüğü tabutu tahta kundağa benzeterek ölümün yeni bir hayata doğuş olduğu gerçeğine vurgu yapmıştır.

2.116. Hesap Kavramı

“Ödenecek ücretin tutarı; matematiksel işlem; alacaklı veya borçlu olma durumu; bir girişimin, bir işin başarıya ulaşması için yapılan önlemlerin bütünü.” (SKS, 345).

“Biriktir; delik kese!
 Yetiştir; toprak köse!
 Hep kesiklik, eksiklik,
 Hadisede hadise.
 Nasıl alsın deryayı;
 Kafa bir küçük kâse...
 Akla yoktur çıkar yol;
 Ne **hesap** ne hendese!”(Çile, 256)

Necip Fazıl “Ukde” şiirinde *hesap kavramını* çözüm arayışı anlamında kullanmıştır. Hayatını fikir çilesi çekerek geçiren şair kâinatı ve varlığı kavrama çabası içerisindedir. Fakat bu çaba sonuçsuz kalmakta, tam anlamıyla amacına ulaşamamaktadır. Şair yine de anlam arayışını devam ettirmektedir.

“Şimdi git, mahkemede **hesap** ver, iki büklüm;
 Cezan, susuz, ekmeksiz, olduğun yerde ölüm!..”(Çile, 333)

“Evim” şiirinde *hesap kavramı* yargılanmayı karşılayan bir anlama sahiptir. Şair burada ev ile konuşmakta onun mahkemede hesap vermesini istemektedir. Milletimize ait temel değerlerin sembolü olan evin artık fonksiyonu yitirdiğini düşünmektedir. Bu yüzden şair, evin mahkeme de yargılanmasını istiyor.

2.117. Heybe Kavramı

“At, eşek vb. binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.” (TDK SÖZLÜK, 1089).

“Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
 Sen, bütün dalların birleştiği kök;
 Biricik meselem, Sonsuza varmak...” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *heybe kavramı* ile yıllar içerisinde acı, tatlı yaşantılarının şekillendirdiği duygu ve düşünce dünyasını kastetmiştir. Heybesinin hayat dolu olması ise yıllarca kavrama çabası içerisinde olduğu sırları kavradığının, mutlak hakikate ulaşmış olduğunun göstergesidir.

2.118. Heykel Kavramı

“Taş, tunç, bakır, kil, alçı gibi maddelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen eser.” (SKS, 346).

“Gidiyor, gidiyor, nurdan **heykeller**...

Ufuk, önlerinde bayrak kulesi.

Bu gidenler, Altın Kol Silsilesi;

Ölçüden, ahenkten daha güzeller.

Gidiyor, gidiyor, nurdan **heykeller**...” (Çile, 65)

Necip Fazıl “Sonsuzluk Kervanı” şiirinde *heykel kavramı* ile peygamber efendimizin kılavuzluğunda kutlu yolun yolcusu olan insanları ifade etmiştir. Kendisi de özellikle hocasıyla tanıştıktan sonra, böyle bir sürecin içerisine girmiştir. Şair de önlerindeki ufkun liderliğinde yol alan bu halkanın bir parçası olmak istemektedir.

“Allah diyor ki: “Geçti gazabımı rahmetim!”

Bir merhamet **heykeli** mahzun bakışlı yetim...”(Çile, 74)

“Çocuk” şiirinde şair *heykel kavramı* ile mahzun bakışlı olarak nitelediği yetim arasında bir ilişki kurmuştur. İnsan, merhametin ne olduğunu en çok mahzun bir yetimi görünce anlayacaktır. Rahmetinin gazabını geçtiğini söyleyen bir yaratıcının kulları olarak insanlara merhametle davranılması gerektiğini vurguluyor.

“Yeni çirkine mahkûm, eskisi güzellerin;

Allah kuluna hâkim, kulları **heykellerin!**”(Çile, 404)

“Muhasebe” şiirinde şair *heykel kavramı* ile insanların doğruluktan ayrılarak benimsedikleri yanlış inanış ve düşünceleri ifade etmektedir. Her şeye hâkim olan Allah varken insanların bazen yanlışla düşebildiklerini dile getirmektedir.

2.119. Horoz Kavramı

“Tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı.” (TDK SÖZLÜK, 1110).

“Ensem in örsünde bir demir balyoz,

Kapandım yatağa son çare diye.

Bir kanlı şafakta, bana çil **horoz**,
Yepyeni bir dünya etti hediye.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *horoz kavramını* horozun yeni bir günün habercisi olmasından hareketle hocasının tesiriyle kavradığı bazı hakikatler neticesinde başladığı yeni hayatın habercisi manasında kullanmıştır. Uzun yıllar çektiği fikir çilesi sonucunda yeni bir dünyaya kavuşan şair, bu durumun yorgunluğunu yaşıyor.

2.120. Huzur Kavramı

“Gönül rahatlığı; (bir yerde) bulunma; padişah katı; makam sahiplerinin katı.” (SKS, 353).

“Büyük divan ve **huzur**...
Bekliyor mezarı Sûr.
Sonsuzluk, ölümsüzlük,
Bitmez,tükenmez düzlük;
Nur bize, Allahım, nur!”(Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” şiirinde *huzur kavramı* ile dünya hayatının sona erip insanların hesap vermek amacıyla yeniden dirilecekleri kıyameti dile getiriyor. Ölümsüzlüğün olduğu sonsuzluk diyarına gidişi başlatacak olan Sûr’un mezarı beklediğini söylüyor. Şair, o anın sıkıntısını hissediyor olmalı ki dua ediyor.

“Perde perde veralar, ışık başka, nur başka;
Bir anlık visal başka, kesiksiz **huzur** başka.”(Çile, 233)

“Visal” şiirinde şair *huzur kavramı* ile insanın yaratılış gayesini kavraması ve onun gereklerini yerine getirmesinden kaynaklanan neşeyi ifade etmiştir. İnsan bu neşeye kavuştuğunda derinden etkilenir çünkü bu neşe geçici değildir, aralıksız devam eder.

2.121. Hürriyet Kavramı

“Özgür olma hali.” (SKS, 354).

“Var olan yoklukların ömrünü sürüyorum!
Aşklar bomboş kuruntu, **hürriyetler** esaret!

Yalnız, “Rakip” ismiyle Allah’ı görüyorum!

Bir yokluk ki, bu dünya, var olandan işaret...”(Çile, 29)

Necip Fazıl’ın “İşaret” şiirinde *hürriyet kavramını* esaret ile özdeşleştirilmesi bir karşıtlık meydana getirmiştir. Bu karşıtlıktan yola çıkarak hürriyet kavramı ile her şeyi yapma rahatlığı tanıyan, nefsin oyuncağı durumuna düşüren sahte hürriyeti kastetmiştir. Geçici olarak varlık sahibi olan, bir gün yokluğu tadacak olan bu dünya, insanın gerçek varlığı tanımaya olanak sağlamaktadır.

“Sonsuzluk Kervanı, istemem azat!

Köleniz olmakmış gerçek **hürriyet**.

Ölmezi bulmaksa biricik niyet;

Bastığımız yerde ebedi hasat.

Sonsuzluk Kervanı, istemem azat.”(Çile, 65)

Şair “Sonsuzluk Kervanı” şiirinde *hürriyet kavramını* hakikate boyun eğilerek ulaşılan asıl hürriyeti ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Azat olmayı istememektedir ayrıca Sonsuzluk Kervanının kölesi olup gerçek hürriyete kavuşma niyetindedir. Tutkunu olduğu bu hürriyet isteğinin kendisini gerçeğe ulaştıracağına dair inanç taşımaktadır.

2.122. Irmak Kavramı

“Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu.” (SKS, 355).

“İnsan üç beş damla kan, **ırmak** üç beş damla su;

Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu.” (Çile, 399)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *ırmak kavramını* toplumumuzu ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Üç beş damla kandan oluşan insanların oluşturduğu, üç beş damla sudan meydana gelen ırmağın sembolize ettiği toplumumuzun durumunu ortaya koyuyor. Kendi dinamiklerimiz ekseninde şekillenen hayat yerine, ithal değerlerle şekillenen hayata yönelik bir eleştiri getiriyor.

“Pervane dediğin, çerağa gelir;

Sular, kıvrım kıvrım, **ırmağa** gelir.” (Çile, 408)

“Gelir” adlı şiirinde *ırmak kavramı* insanların er geç kavrayacağı hakikatleri sembolize etmektedir. Farklı yönlerde oyalansa da muhakkak insanların hakikatin sırrına ereceğine ilişkin ümidini dile getiriyor.

2.123. Işık Kavramı

“Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji.” (SKS, 356).

“Uyan yârim, sesler geldi derinden,
Karanlık oynadı, koptu yerinden;
İlk **ışık**, kapının eşiklerinden,
Şimdi bir gölgeyi koğmak üzredir.”(Çile, 203)

“Aydınlık” şiirinde *ışık kavramı* gün ışığını karşılayan bir anlama sahiptir. Şair burada yârine seslenmektedir. Karanlığın oynayıp yerinden koptuğunu, günün ilk ışıklarının kapının eşiklerinde belirmediğini söylüyor. Ayrıca ışık kavramı umudu, geleceğe dair güzel hayalleri de sembolize etmektedir. Şimdi var olan gölgeler, olumsuzluklar, ışık gelince yok olacaktır.

“Birleşir, kupkuru dalla yanık kök,
Yemyeşil bir **ışık**, yaprağa gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *ışık kavramı* dinî değerlerin sembolüdür. Işığı yeşil olarak nitelenmesi de bu fikri kuvvetlendirir. Günümüzde manevi değerlerden uzaklaşmış bir hayat süren insanın yeniden dine yöneleceğini dile getiriyor. Şair, bu sürecin yaşanacağına, toplum yaşamında manevi değerlerin yankı bulacağına dair umut taşımaktadır.

2.124. İğne Kavramı

“Diliş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç.” (SKS, 360).

“Nur yolunu tıkıyor yüzbir katlı gökdelen.
Bir küçük **iğne** yok mu, şehrin kalbini delen?” (Çile, 173)

Necip Fazıl “Şehrin Kalbi” şiirinde *iğne kavramı* ile uzun yıllar sonucunda şekillenen kendimize has mimari tarzımızı geri plana iten modern mimariyi eleştiriyor. Bahsettiği mimariyi nur yolunu tıkamakla itham ediyor. İğne kavramını

küçük olarak nitelemesi ise bu mimariyi hafife aldığını, önemsemediğini göstermektedir.

“Bahçemde Yusufçuk adlı kuş
Öter hep; Necipcik, Necipcik!
Bir **iğne**, kalbime sokulmuş,
Başımda küt diye bir dipçik.” (Çile, 179)

“Garipcik” şiirinde şair *iğne kavramını* kendisine ızdırıp veren, acı çektiren duyguları ifade etmek için kullanmıştır. Bahçesinde öten Yusufçuk adlı kuş, şaire farklı duyguların kapılarını açmıştır.

2.125. İklim Kavramı

“Ülke, diyar; yeryüzünün herhangi bir yerinde, hava yuvarı olaylarının ortaklaşa gerçekleştirdikleri etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu.” (SKS, 363).

“Fikret nasıl kurulmuş, iç içe bu **iklimler**?
Nasıl kaynaştırılmış, sesler, renkler, hacimler?”(Çile, 37)

Necip Fazıl “Mimarî” şiirinde *iklim kavramı* ile dünyanın yaratılışı ile ilgili hayretini dile getirmektedir. Bu konuda varlıkları gözlemlememizi ve onlara ilişkin hakikatleri kavramamızı istemektedir. Sesler, renkler, hacimler arasındaki uyuma dikkat çekmektedir çünkü bu uyum şairi hayrete düşürmektedir.

“Varmak o **iklime** ki, uğramaz ihtiyarlık;
Ebedî gençliğin taht kurduğu yer, mezarlık.”(Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde *iklim kavramı* hepimizin bir gün bu âlemi terk edip varacağı, ebedî hayatın olduğu öte dünyayı ifade etmektedir. Ölüme karşı pozitif bir bakış açısının olduğu görülmektedir. Şair, ihtiyarlığın olmadığı, sonsuza kadar genç kalınacak olan, ölümün öldüğü o diyara gitmeyi arzu etmektedir.

“Hani eski **iklimler**?
Has ekmekten dilimler.
Her gidi zamane hey!
Tesellisiz ilimler,
Adaletsiz taksimler...
Hani eski **iklimler**?”(Çile, 234)

“Geçti, Geçti” şiirinde şair *iklim kavramını* belli bir zaman dilimini karşılayacak bir anlamda kullanmıştır. Şair zamanın geçişi, ömrünün sona yaklaşması karşısında geçmiş günleriyle alakalı sorgulamalar yapmaktadır ve o günlere olan özlemini dile getirmektedir. Eskiye dair bu özlemin altında yatan sebep, bugünden memnun olmayışıdır.

2.126. İlaç Kavramı

“Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için; türlü yollardan kullanılan madde.” (SKS, 363).

“Arama, bir **ilaç** yok eczahanede!

O var!” (Çile, 32)

Necip Fazıl “O Var” adlı şiirde *ilaç kavramını* hakikate ulaşma ve hayatı anlamlandırma çabası içerisinde çektiği acıları dindiren, içine düştüğü açmazlara çözüm sunan şifa anlamında kullanmıştır. Bütün dertlerin, sıkıntıların tek bir çözümü vardır. Onun için çareyi başka yerde aramamak gerektiğini söylüyor.

“Çekilmez akılda bu kadar sancı;

Akıl bir küçük diş, at, kurtulursun!

Ölmemenin olsa gerek **ilacı**;

Eski rafta ara, belki bulursun!..”(Çile, 118)

“Eski Rafta” adlı şiirde şair *ilaç kavramı* ile gençlik döneminden beri kendisine acı çektiren, beynini kemirip duran fakat gerçeğini kavrayamadığı, anlamlandıramadığı ölüm düşüncesine derman olacak hakikatleri, fikirleri ifade etmiştir. Bazı hakikatleri akılla kavramanın mümkün olmadığını belirtmiş bu yüzden akılı çürük diş benzetmiştir. Gereken ilacın eski rafta olduğunu söylemiştir.

“Siyaset kavas, ilim köle, sanat ihtilaç;

Serbest, verem ve sıtma; mahpus, gümrükte **ilaç**.”(Çile, 407)

“Destan” şiirinde *ilaç kavramı* toplumsal ve kişisel problemlere çözüm olabilecekken hayatıyet hakkı tanınmayan dinî ve manevi hakikatleri sembolize etmektedir. Şair milletimize ait bazı temel değerlerin zarar gördüğünü belirtmiştir. Olumsuzlukların, kötülüklerin bu kadar serbest, yaygın olmasına karşın güzelliklerin, iyiliklerin aynı durumda olmamasının oluşturduğu zıtlığı eleştirmiştir.

2.127. İmza Kavramı

“Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret.” (TDK SÖZLÜK, 1185).

“Ben o kutsî nefesin üflediği kamışım;
Ses onun, ben **imzamı** atmışım, atmamışım...”(Çile, 99)

Necip Fazıl “Kamış” şiirinde *imza kavramını* insanın ilahi irade, kader karşısındaki durumunu belirtmek amacıyla kullanmıştır. Kendisini kutsi nefesin üflediği kamış olarak adlandırması, kaderi merkeze alan bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir. Birçok şiirinde eleştirdiği şairin nefsi burada törpülenmiş, yola gelmiş görünmektedir.

“Suratımda her suç ayrı bir **imza**,
Benmişim kendime en büyük ceza!”(Çile, 271)

“Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *imza kavramı* işlediği günahlardan kaynaklanan mahcubiyetin göstergesi olan yüz kızarıklığını sembolize eder. Burada bir itiraf ve öz eleştiri vardır. İşlediği suçlar kendisinde bir mahcubiyet oluşturmaktadır. Ayrıca vicdanı da kendisini rahat bırakmamaktadır, yargılamaktadır. Bu yüzden en büyük ceza olarak kendisini görmektedir.

“Farkı yok, mantarlaşmış bir kayadan, derimin;
Yüzümde çizgi çizgi **imzası** kaderimin...”(Çile, 335)

“İmza” şiirinde *imza kavramı* uzun yıllar neticesinde insanın yapıp ettiklerinin, yaşanmışlıklarının yüzdeki bir yansıması olan kırışıklıkların sembolüdür. Yüzündeki kırışıkları geçmişinin bir kaydı olarak görmektedir. Şair, yaşlanmanın izlerinin kendisinde olduğunu belirtmektedir. Derisinin mantarlaşmış bir kaya gibi olduğunu, yüzünde de çizgiler oluştuğunu söylüyor.

“Bilmediler; kalbtedir, kalbtedir asıl feza;
Kalptedir, ölümsüzlük kefilî kutsî **imza**.”(Çile, 411)

“Feza Pilotu” şiirinde *imza kavramı* şairin gençlik döneminde uzun süre yaşadığı ruhi bunalımlarını ve düşünsel karmaşalarını aşmasını sağlayan inancını ifade ediyor. Bu kutsi imzayı ölümsüzlüğün kefilî olarak görmektedir. Asıl fezanın

kalpte olması, kalbin ne kadar geniş ve yüce olduğunu göstermektedir. Ayrıca şair bu önemli gerçeğin bilinmemesinden yakınıyor.

2.128. İn Kavramı

“Yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk; mağara.” (TDK SÖZLÜK, 1185).

“Büyücü, büyücü ne bana hıncın?
Bu kükürtlü duman, nedir **in**imde?
Camdan keskin, kıldan ince kılıcın,
Bir zehirli kıymık gibi, beynimde.”(Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *in kavramını* kendi evini ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Kendi evini, olumsuz bir çağrışımı olan *in* kelimesi ile özdeşleştirmesi içerisinde bulunduğu ruhsal durumun bir göstergesidir. Beyninde zehirli kıymığın olduğunu söyleyen şair zorlu bir düşünsel süreçten geçtiğini dile getirmektedir.

2.129. İnsan Kavramı

“İki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan akıl ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı; huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli (kimse).” (SKS, 371).

“Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir **insandır**.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.” (Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *insan kavramı* ile kaldırımlar arasında bir ilişki kurmuştur. Böyle bir ilişki, içerisinde bulunduğu karamsar ruh hali ve yaşadığı derin yalnızlık duygusunun bir sonucudur. Şair öyle bir durumun içerisindeki ki hiç kimse yoktur ve yokluk kendisini kaldırımlara yoldaş yapmaktadır. Ses kesilince, içinde kıvrılan bir lisan olan kaldırımların sesini duymaktadır.

“Ve tekrar uyuyayım ve kalkayım ezanla!
Yaşaya dursun **insan**, hayat dediği zanla...”(Çile, 273)

“Uyumak İstiyorum” şiirinde şair *insan kavramını* seküler değerler ekseninde bir yaşam biçimi benimseyen kişileri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bu

insanların hayat zannettiklerin aslında gerçek hayat olmadığını söylemektedir. Kendisi ise tam tersi hayat tarzı benimsediğini dile getiriyor.

“Bir âlem ki, gökler boru içinde!

Akıl, olmazların zoru içinde.

Üstüste sorular soru içinde:

Düşün mü, konuş mu, sus mu, unut mu?

Buradan **insan** mı çıkar, tabut mu?”(Çile, 420)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *insan kavramı* tabut kavramına karşıtlık oluşturacak bir şekilde canlılığı, hayatta olmayı karşılayan bir anlama sahiptir. Zindanda olan şairin zihni, farklı soruların karmaşası içerisinde. Beynini zonklatan düşünceler burada da yakasını bırakmamaktadır. Oradan canlı bir şekilde mi yoksa tabutla mı çıkacağını merak etmektedir.

2.130. İp Kavramı

“Dokuma maddelerinin bükülmüş liflerinden yapılan bağ; (bazı bölgelerde) iplik; asarak öldürme cezası.” (SKS, 373).

“İpten indirilir, yine uslanmam,

Belâ... Belâ bende yakıcı şehvet...

Bir olur, ateşi görmemle yanmam;

Dipsiz uçurumda kaçılmaz davet.”(Çile, 260)

Necip Fazıl “Yüzkarası” şiirinde *ip kavramı* ile çeşitli yargılanmalar ve mahkûmiyetler neticesinde defalarca burun buruna geldiği idamı ifade etmiştir. Hakikat davasının yükünü omuzladıktan ölümüne kadar geçen sürede defalarca yargılanmış ve bazılarında mahkûm olup hapis hayatı yaşamıştır. Fakat bu şartların kendisini uslandırmadığını, doğru bildiklerini söylemeye devam ettiğini dile getiriyor.

2.131. İplik Kavramı

“Sentetik veya tabii liflerin birlikte bükülmüş ve çekilmiş durumu; fasulye gibi sebzelerin veya bazı meyvelerin lifi; naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinin her biri.” (SKS, 373).

“Mevsimler boğum boğum,
Zamanın **ipliğ**inde.
Başı görünmez doğum,”(Çile, 177)

Necip Fazıl “Şehirlerin Dışından” şiirinde *iplik kavramı* ile zaman arasında bir ilişki kurmuştur. Kurduğu bu ilişki şairin zamana olan bakışını göstermektedir. Mevsimlerin boğum boğum olduğunu söyleyen şair hayatı başı görünmez doğum olarak tanımlamaktadır. Burada zaman kavramı belirsizliği, bilinmezliği ifade etmektedir.

“Ne acı, kaybetmek için sahiplik!
Ölümlüyü sevmek, ne korkulu iş!..
Hayat mı, püf desen kopacak **iplik**,
Çıkmaz sokaklarda varılmaz gidiş.” (Çile, 298)

Necip Fazıl “Hayat” şiirinde *iplik kavramını* insan hayatını, ömrünü ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Dünya hayatının faniliğinin de verdiği bir duyguyla dünyayı değersiz görme, önemsememe gibi bir hava sezilmektedir. İpliğin püf deyince kopacak olması ölümün insana her an çok yakın olduğu gerçeğini göstermektedir.

“Bu yağmur kanımı boğan bir **iplik**,
Tenimde acısız yatan bir bıçak.
Bu yağmur yerde taş ve bende kemik,
Dayandıkça çisil çisil yağacak.”(Çile, 300)

“Bu Yağmur” şiirinde şair *iplik kavramını* yağmuru anlatmak amacıyla kullanmıştır. Geride bıraktığı her anın kendisini giderek ölüme yaklaştırdığını düşünen şair, zamanın geçişi karşısında üzüntü duymaktadır. Ayrıca kendisine rahatsızlık veren yağmuru, teninde acısız yatan bir bıçak olarak da ifade etmiştir.

“Kedim, ayak ucuma büzülmüş, uyumakta;
İplik iplik sarıyor sükûtu bir yumakta,
Hırıl hırıl,
Hırıl hırıl...”(Çile, 303)

“Sayıklama” şiirinde şair *iplik kavramı* ile yalnızlık ve onun getirdiği sıkıntılarla boğuştuğu için kimsesiz kaldığında hissettiği sessizliği dile getirmektedir. Şair öylesine yalnızlık çekmektedir ki yalnızlığında oluşan sessizlik, iplik iplik sarılmakta ve yumak olmaktadır. Özellikle iplik kavramını ikileme olarak kullanması vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Ayrıca bu sükût, iplik iplik birikerek bir yandan yalnızlık duygusunu oluştururken bir yandan da sükûneti, huzuru meydana getirmektedir.

2.132. İşaret Kavramı

“Belirti; gösterge; levha; tabela; alamet; el, yüz hareketleriyle gösterme; anlam yükletilen şey.” (SKS, 380).

“Var olan yoklukların ömrünü sürüyorum
Aşklar bomboş kuruntu, hürriyetler esaret
Yalnız, “Rakip” ismiyle Allah’ı görüyorum
Bir yokluk ki, bu dünya, var olandan **işaret...**” (Çile, 29)

Necip Fazıl “İşaret” şiirinde *işaret kavramını* bu dünyanın aslında bir yokluk olduğunu fakat öbür âlemin bir yansıması, göstergesi olduğunu vurgulamak için kullanmıştır. Burada kavramlar arasındaki zıtlıklardan yararlanarak vermek istediği anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Aşkların bomboş kuruntu, hürriyetlerin esaret olduğu bu yalan dünya, hakiki âlemin bir işaretidir.

“**İşaret** bekliyorum, yağız atım eyerli;
Yanarım sorarlarsa ne getirdin değerli?” (Çile 109)

“Yağız At” şiirinde şair, ömrünün son demlerinde olduğunu ifade ediyor. *İşaret kavramı* ile gençlik döneminde kendisine ızdırap veren ölüm hakikatini kavrama konusunda yaşadığı problemi aştığından öbür âleme geçmek için hazır olduğunu ifade ediyor. Bu yolculuk için yağız atını eyerlemiştir yani öbür âleme hazırdır.

“Kal’anın burcundan çakar **işaret**;
Millet, dalga dalga bayrağa gelir.” (Çile 408)

“Gelir” şiirinde *işaret kavramını* şair uzun yıllar hakikat çizgisinden uzaklaşıp yanlış yollara sapmış olan milletin yeniden gerçeğe yönelmesini sağlayacak olan çağrı anlamında kullanmıştır. Bu çağrı öylesine etkili olacaktır ki millet dalga dalga gelecektir. Yeter ki kalenin burcunda o işaret çakılsın.

2.133. İşkence Kavramı

“Bir kimseye maddi ve manevi olarak yapılan aşırı eziyet; düşüncelerini öğrenmek amacıyla birine uygulanan eziyet; aşırı gerginlik; sıkıntılı durum; azap; vidalı bir sıkıştırma aracı.” (SKS, 381).

“Akrep, nokta nokta ruhumu sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
Gördüm ki, ateşte, cimbızda yokmuş,
Fikir çilesinden büyük **ışkence**.” (Çile, 18)

Necip Fazıl’ın “Çile” şiirinde *ışkence kavramı*, “göklerden habersiz uçurtma uçurmuşum” dediği dönemden göklerin şekillendirdiği bir döneme geçiş sürecinde yaşadığı zihinsel, karmaşayı ifade ediyor. Ateşten daha yakıcı olan ve uzun süre devam eden bu fikir çilesi şairi hakikate ulaştırmıştır. Şairin hakikate ulaşma süreci oldukça sancılı geçmiştir.

“Sema bize seslenir;
Kalma, gel, **ışkencede**!
Ruhumuz ebedîdir;
Bunu duy, tek hecede!”(Çile, 186)

“Yıldızlı Bir Gecede” şiirinde şair *ışkence kavramı* ile yaşadığı ruhsal sıkıntıları ifade etmiştir. Bu ruhsal sıkıntılar şairi öylesine bunaltmıştır ki bir çıkış yolu aramaktadır. Semanın kendisini çağırdığını, ışkenceden kurtulup gelmesini istediğini dile getirmiştir.

2.134. İz Kavramı

“Bir durumdan, bir olaydan arta kalan belirti.” (SKS, 387).

“Nizam köpürüyor, med vakti deniz;
Nizam köpürüyor, ta çenemde su.

Suda bir gizli yol, pırıltılı **iz**;
Suda ezel fikri, ebed duygusu.” (Çile, 20)

“Çile” şiirinde *iz kavramı* somut olarak sudaki yakamozu çağrıştırırsa da şair mürşidim dediği Abdülhakim Arvasi ile tanıştıktan sonra yükünü omuzladığı hak ve hakikat davasını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bu *iz* şairde farklı duygulara sebep olmaktadır. Bu durum yaşadığı olaylardan kaynaklanmaktadır.

“Belki de bir hırsız;
İzi, lekesi var.
Belki de bir hırsız;
O yok, gölgesi var.”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde şair *iz kavramı* ile insanın ömür sermayesini tüketerek edindiği yaşanmışlıkların zihninde ve bedeninde bıraktığı etkileri anlatır. Hırsız olarak nitelediği zaman, insanların geçmişini çalmaktadır. Bunun neticesinde gerek kendisinde gerekse çevresinde değişiklikler yaşanmaktadır. Bu izden, değişimlerden yola çıkarak zamanın geçişinin hissedildiğini söyler.

“Cümle son bulmadan bitiyor gerçek;
Zamanın ardında kalan cenaze.
Hakikat göklerde şimşekten bir **iz**.”(Çile, 344)

“Yeni” şiirinde şair *iz kavramını* hakikati sembolize etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanı ölüme taşıyan zamanın ardındaki en temel gerçek olan ölüm hakikatine vurgu vardır. Her ne yaşanırsa yaşansın, er geç ölümün bir gün kapıyı çalacağı inancı hâkimdir. Ayrıca burada ölüm istenmeyen, kaçınılan bir konumda değildir.

“Yürü altın nesli, o tunç Oğuz’un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Nur yolu **iz**inden git, KILAVUZ’un!
Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun!”(Çile, 396)

“Büyük Doğu Marşı” şiirinde *iz kavramı* yolundan gittiği kılavuzu olan peygamberimizin sünnetini ifade etmektedir. Bu izi nur yol olarak tanımlanması, kutsallığının göstergesidir. Burada şair, insanları kılavuz olarak adlandırdığı

peygamberimizin yolundan gitmeye çağırılmaktadır. Yolcunun bir ağaçta gölgelenmesi gibi kısacık olan dünya hayatının boşa geçirilmemesini ve hak yolda olunmasını öğütlemektedir.

2.135. Kabuk Kavramı

“Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş, sertçe bölüm; deri üzerinde bir yaranın veya sivilcenin kurumasıyla oluşan sertçe bölüm; ekmeğin pişme sırasında içinden daha çok sertleşen dış bölümü; bir hayvanı dıştan örten kitinli, kemiksi ve boynuzsuz örtü; bir sıvı veya atmosferi dıştan saran, sert katman.” (SKS, 391).

“Deliyorum!

Zaman kesik ve çabuk;

Her kelime bir **kabuk**,

Deliyorum!”(Çile, 135)

“Geliyorum” şiirinde şair *kabuk kavramı* ile kelime arasında ilişki kurmuştur. Bu ilişki kelimenin derininde farklı anlamlar barındırdığını, derinlerdeki bu manalara ulaşmak için kabuğunu kırmak gerektiğini gösteriyor. Şair anlam arayışı içerisinde. Kelimelerin özüne inip, asıl manalarına ulaşma gayreti vardır.

“Renk, koku, ses ve şekil, ötelere haberci;

Hayat mı bu sürdüğün, **kabuğundan**, ezberci?”(Çile, 233)

“Visal” şiirinde şair *kabuk kavramı* ile hayata ve yaratılış gayesine ilişkin hakikatlerin özünü kavramakta güçlük çekip olayları yüzeysel değerlendirmeyi ifade etmektedir. Kabuğundan ezberci olarak tanımladığı böyle bir hayatı eleştiriyor. Bu dünyadaki pek çok şeyin ötelere habercisi olduğunu fakat bazılarının bu mesajı alamadığını dile getiriyor.

2.136. Kadın Kavramı

“Dişi cinsten erişkin insan; evlenmiş kız, bayan anlamında kullanılan bir unvan; analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan; hizmetçi.” (SKS, 394).

“Bir esmer **kadındır** ki, kaldırımlarda gece,

Vecd içinde başı dik, hayalini sürükler.

Simsiyah gözlerine, bir ân, gözüm değince,
Yolumu bekleyen genç, haydi düş peşime der.” (Çile, 160)

Necip Fazıl “Kaldırımlar 3” şiirinde *kadın kavramı* ile gece arasında bir benzerlik kurmuştur. Esmer olarak nitelediği bu kadın, geceleyin başı dik bir şekilde, vecd içinde hayalini sürüklemektedir. Gözleri de simsiyah olan bu kadın, yolunu bekleyen şairin peşine düşmesini istiyor.

“Ne olurdu, bir **kadın**, elleri avucumda,
Bahsetse yaşamının tadından başucumda,

Mırıl mırıl,

Mırıl mırıl...”(Çile, 303)

“Sayıklama” şiirinde *kadın kavramı* şefkatin sembolüdür. Şairin hayata ilişkin umutlarını yitirdiği bir zamanda, ihtiyacını hissettiği merhameti verecek olan bir kadın olmasını istemektedir. Şefkatine sığınacağı bir kadından yoksun olmanın üzüntüsünü çekiyor. Yaşamın tadını hissedemediği böylesi anlarda, bir yoldaş arayışındadır.

2.137. Kafa Kavramı

“Baş (özellikle insan başı); hayvanlarda genellikle ağız, kulak gibi organların bulunduğu vücudun en ön bölümü; kavrama ve anlama yeteneği; mekanik bir bütünün parçası; görüş ve inançların etkisi altında beliren düşünme ve yargılama yolu; çocuk oyunlarında kullanılan zıpzıp taşının veya cevizin büyük boyu.” (SKS, 396).

“Birer yıldız olur da,
Kırpışırılar havada,
Kupkuru bir **kafada**,
Apaçık giden gözler...” (Çile, 127)

Necip Fazıl “Gözler” şiirinde kafa kavramı ile ölünün açık giden gözlerinin bulunduğu kafasını belirtmiştir. Bu kafadaki gözler ile gökteki yıldızlar arasında bir benzerlik kurmuştur. Ölümün hakikatini kavrama çabası içerisinde olan şair ölünün açık kalan gözleri karşısında şaşkınlık yaşıyor.

“Biriktir; delik kese!
 Yetiştir; toprak köse!
 Hep kesiklik, eksiklik,
 Hadisede hadise.
 Nasıl alsın deryayı;
Kafa bir küçük kâse...
 Akla yoktur çıkar yol;
 Ne hesap ne hendese!”(Çile, 256)

“Ukde” şiirinde şair *kafa kavramı* ile kâse arasında benzerlik kurmuştur. Küçük bir kâse olarak betimlediği kafanın bazı gerçekleri kavramakta güçlük yaşadığını söylüyor. İnsan aklının sınırlılığına vurgu yapan şair her şeyin akılla anlaşılamayacağını, aklın ötesinde bazı yetilerin de gerekli olduğunu dile getiriyor.

2.138. Kafdağı Kavramı

“Genellikle masalarda yer alan, dünyayı çevrelediğine inanılan, arkasında cinlerin, perilerin bulunduğu varsayılan, zümrütten hayalî bir yer.”(TDK SÖZLÜK, 1264).

“Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,
 Minicik gövdeme yüklü **Kafdağı**,
 Bir zerreciğim ki, Arş'a gebeyim,
 Dev sancılarımın budur kaynağı!” (Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kafdağı kavramı* ile hem türlü sıkıntılarla boğuştuğu hem de güçsüz olduğu halde yerine getirmesi gereken mühim sorumlulukları ve görevleri olduğunu ifade etmiştir. Minicik gözdesine rağmen dev sancılar çekmesinin sebebi Arş’a gebe olmasıdır. Bu zorlu süreci başarıyla atlatıp, amacına ulaşacağına inanmaktadır.

“Bu yurda her bela içinden gelir;
 ”Hep”leri, hep, hiçin hiçinden gelir.
 Gelemez bir ithal malıdır akıl,
Kafdağından, Çinden, Maçından gelir.” (Çile, 409)

“Ve Gelir” şiirinde şair *kafdağı kavramını* uzaklığı ifade etmek maksadıyla kullanır. İnsanların umursamazlığı ve kayıtsız kalması yüzünden çeşitli sıkıntıların

yaşadığı ülkemizde, insanların aklını kullanmasının önemini vurgulamaktadır. İnsanlar yerli bir bilince sahip olmak yerine dış fikirlere daha fazla itibar etmektedir.

“Kolay mı **kafdağ**ını çevirmek dolay dolay?

Var ol ey ulvî zorluk, yere bat sefil kolay!” (Çile, 465)

“Kolay” şiirinde *kafdağı kavramı* imkânsızlığın ve zorluğun sembolüdür. Rafa kaldırılmış olan hakikati yeniden insanlara ulaştırma davasının ne denli güç olduğunu vurgulamaktadır. Kolayı “sefil” zorluğu “ulvi” olarak nitelemesi, her şeye rağmen yaşadığı bu zorluğu değerli olarak gördüğünü gösterir. Ve zor olsa da bu işe taliptir.

2.139. Kalabalık Kavramı

“Çok sayıda insan topluluğu; gereksiz, karışık şeyler topluluğu; sayıca çok.” (SKS, 398).

“Durun **kalabalıklar**, bu cadde çıkmaz sokak!

Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak:” (Çile, 406)

“Destan” şiirinde *kalabalık kavramı* toplumu karşılayan bir anlama sahiptir. Yanlış giden bazı durumlar olduğunu gözlemleyen şair bunun diğer insanlar tarafından da fark edilmesini istiyor. Bu sebeple gerçekleri haykırıyor. Ayrıca şairin toplumu ifade etmek için kalabalık kavramını seçmesi, topluma bakışını gösterir.

2.140. Kaldırım Kavramı

“Yaya kaldırımı; yollarda taşlarla yapılan döşeme.” (TDK SÖZLÜK, 1275).

“Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;

Ben bu **kaldırım**ların emzirdiği çocuğum!

Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;

Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!”(Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *kaldırım kavramı* anneyi çağrıştıracak anlamda kullanmıştır. Anne ile kaldırım arasında böyle bir benzerlik kurması şairin yalnız olduğu zamanlarda kaldırımlara sığınmasındandır. Yaşadığı bu zorlu süreçte yolunun burada bitmesini istememekte, yoluna devam etmek istemektedir.

2.141. Kalp Kavramı

“Göğüs boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ; bir ülkenin, bir kuruluşun işleyiş, yönetim ve varlığını sürdürme bakımından en önde gelen yeri; kalp hastalığı; bir durumdan başka bir duruma çevirme; geçmez (para); kendine güvenilmeyen, işe yaramaz.” (SKS, 401).

“Nur yolunu tıkıyor yüzbir katlı gökdelen.

Bir küçük iğne yok mu, şehrin **kalbini** delen?”(Çile, 173)

Necip Fazıl “Şehrin Kalbi” şiirinde *kalp kavramı* ile yüzyıllar içerisinde oluşan, kültürün ve tarihin yansıması olan şehrin ruhunu ifade etmiştir. Fakat modern kültürün ürünü olan apartmanlar, gökdelenler şehrin geleneksel mimarisine zarar vermekte ve şehrin kalbini delmektedir. Şair yerli olan ile ithal değerler arasındaki çelişkiyi ortaya koymaktadır.

“Bir tohumda bin gömlek.

Giyim giyim fideler.

Kalbler dilini yutmuş;

Bangır bangır mideler.

Perdeler, hep perdeler...”(Çile, 259)

Kuşun uçmasını sağlayan iki kanadı olduğu gibi insanın hayatta kalmasını sağlayan maddi ve manevi olmak üzere iki yönü vardır. “Perdeler” şiirinde *kalp kavramı* insanın manevi yönünü sembolize etmektedir. Günümüzde ön plana çıkarılan insanın maddi yönüne rağmen manevi yönü göz ardı edilmektedir. Şair bu çelişkiyi eleştirmektedir.

“Bilmediler; **kalptedir**, **kalptedir** asıl feza;

Kalptedir, ölümsüzlük kefilî kutsî imza.”(Çile, 411)

“Feza Pilotu” şiirinde *kalp kavramı* bütün bilimsel gelişmelerin insana sağladığı yararlarla rağmen insanın sahip olduğu en büyük zenginlik olan ruhu sembolize etmektedir. Fani olan bedenine karşılık, insanın ölümsüz olmasını sağlayacak olan ruhudur. Fakat insanlar bu gerçekten habersizdir.

2.142. Kamış Kavramı

“Buğdaygillerden, nemli yerlerde yetişen, sert gövdesi olan bitkilere verilen ad.”
(SKS, 402).

“Ben o kutsî nefesin üflediği **kamışım**;
Ses onun, ben imzamı atmışım, atmamışım...”(Çile, 99)

Necip Fazıl “Kamış” şiirinde *kamış kavramı* ile kendisini ifade etmiştir. Kendisini kutsi bir nefes tarafından üflenmiş kamış olarak nitelemesi, insanın ilahi irade karşısındaki acziyetini göstermektedir. İlk dönem şiirlerinde nefesine yönelik eleştiriler sıkça yer alırken burada törpülenmiş, yola gelmiş bir nefis vardır.

“Kesilmiş bir **kamış**, ormanlıklardan,
İnsan... Rüzgârlara bağlı bir düdük.
İndik de dünyaya karanlıklardan,
Sıra sıra mezar, başka ne gördük?”(Çile, 117)

“Ölmek” şiirinde *kamış kavramı* ile insanlar arasında bir benzerlik vardır. Bu benzerlik asıl vatanından bu gurbet diyarına gelen insanın durumunu göstermektedir. Rüzgârlara bağlı bir düdük konumunda olan insanın karanlıklardan bu dünyaya inince er ya da geç göreceği ölümdür. Ölüm kaçınılmaz bir son hepimizi beklemektedir.

2.143. Kanarya Kavramı

“İspinozgillerden, yeşilimsi veya sarı tüylü, koni biçiminde küçük gagalı, ötücü kuş.”
(SKS, 403).

“Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı kartalı nasıl taşır **kanarya**?”(Çile, 399)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *kanarya kavramının* çağrıştırdığı olumlu algıdan yola çıkarak güçsüzlüğüne rağmen üzerine büyük sorumluluklar yüklenmiş olan Türk milletini kastetmiştir. Kanarya olarak adlandırdığı milletimizin bin bir başlı kartalı taşıma sorumluluğunda olduğunu söylüyor.

2.144. Kanat Kavramı

“Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ; bir uçağın havada durmasını sağlayan taşıyıcı aerodinamik güçlerin etkilediği yatay yüzey; kapı, pencere, dolap gibi dikine açılıp kapanan şeylerin kapağı.” (SKS, 403).

“Ben ki, toz **kanat**lı bir kelebeğim,
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki, Arş'a gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı!”(Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kanat kavramını* üzerindeki büyük sorumluluğa rağmen ne kadar da güçsüz olduğunu vurgulamak amacıyla kullanmıştır. Üzerine yüklenen büyük sorumluluk, şairde dev sancılara sebep olmaktadır. Çünkü şair bir zerrecik olmasına karşın arşa gebedir.

“Bu kapıdan kol ve **kanat** kırılmadan geçilmez;
Eşten, dosttan, sevgiliden ayrılmadan geçilmez.”(Çile, 134)

“Geçilmez” şiirinde şair *kanat kavramı* ile bu dünyada bir olgunlaşma sürecinde olan insanın öncelikle alt etmesi gereken nefsin ifade etmektedir. Olgunlaşma yolculuğuna çıkan insan, nefsin isteklerine dur diyebildiği ölçüde gelişim kaydedecektir. Bu kapı fedakârlık gerektiren bir kapıdır. Bunu göze almak gerekmektedir.

“Kalbim, yırtılıyor her nefesinde,
Kulağım, ruhumun **kanat** sesinde;
Eserim duvarın bir köşesinde;
Çıkamaz göğsümden başka bir seda...”(Çile, 306)

“Örümcek Ağı” şiirinde *kanat kavramı* şairin ruhsal sıkıntılarının yoğunlaştığı bir dönemde, çözüm arayışı içerisindeyken dinlediği ruhunun fısıltılarının sembolüdür. Böylesine sancılı bir süreç içerisindeyken, ruhu bu durumdan kurtulmak istemektedir. Bu kanat sesleri ruhunun çirpimışlarının sesidir.

“Eşya lâtifleştikçe göze görünmez olur;
Solucan **kanat** taksa yerde sürünmez olur.”(Çile, 354)

“Lâtif” şiirinde *kanat kavramı*, bu dünyada tekâmül yolculuğunda olan insanın sahip olması gereken, insanı yücelten erdemleri sembolize etmektedir. İnsan

kâinata karşı daha derin, daha kuşatıcı bir gözle bakarsa, olgunlaşma yolunda kendisine basamak olacak pek çok şeyle karşılaşacaktır.

2.145. Kandil Kavramı

“İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.”(TDK SÖZLÜK, 1296).

“Güneşi tuttu çamur;
Elmas mahcup, zift mağrur.
Yakın **kandili** yakın;
Ne donanma, ne yangın;
Nur bize, Allahım, nur!”(Çile, 21)

“Nur” şiirinde *kandil kavramı* toplumumuzu ayakta tutan temel dinamiklerden biri olan manevi değerlerin ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağrur zift karşısında mahcubiyet yaşayan elmasın yeniden hak ettiği değere kavuşması için kandilin yakılmasına ihtiyaç vardır. Şair içerisinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak için ilahi yardım istemektedir.

“Dağda dolaşırken yakma **kandili**,
Fersiz gözlerimi dağlama gurbet!
Ne söylemez, akan suların dili,
Sessizlik içinde çağlama gurbet!”(Çile, 230)

“Gurbet” şiirinde *kandil kavramı* şairin yalnızlık duygusunu yoğun olarak hissettiği bir dönemde kendisine acı veren gerçeklerden kaçıp sessizliği tercih ettiği zaman yüzleşmekte olduğu gerçekler anlamındadır. Şair gurbete seslenmekte ve kendisini rahat bırakmasını istemektedir. Yaşanan bazı olaylar şairde farklı çağrışımlara sebep olmaktadır.

“Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler;
Sakarya, **kandillere** katran döktü geceler.”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *kandil kavramı* milletimizin uzun yıllar neticesindeilmekilmek örgülediği fakat son asırda batılı değerler tarafından hayat hakkı tanınmayan millî değerlerimizi ifade etmektedir. Bu değerlerin zamanla ikinci plana atılması toplumsal anlamda bir bocalamaya sebep olmuştur.

2.146. Kapı Kavramı

“Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı; resmi daire; devlet dairesi; çok yakın zaman; ev gezmesi için gidilen yer; gidere yol açan ihtiyaç; kısmet sağlayan yer; kaynak veya imkân; açıklıktaki açılıp kapanan kanat.” (SKS, 406).

“Açıl susam açıl! Açıldı **kapı**;
Atlas sedirinde mâverâ dede.
Yandı sırça saray, ilâhî yapı,
Binbir âvizeyle uçsuz maddede.” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *kapı kavramı* ile hakikate ulaşma uğraşısı sırasında çektiği sıkıntıların sonuçlanmasını, mana âleminin sınırlarının açılmasını ifade etmiştir. Ayrıca kapı kavramı burada yeni bir başlangıcın sembolüdür. Hocasını tanımadan önceki yanlışlarını terk etmiş bunun neticesinde bazı hakikatleri kavramıştır.

“Bu **kapı**dan kol ve kanat kırılmadan geçilmez;
Eşten, dosttan, sevgiliden ayrılmadan geçilmez.” (Çile, 134)

“Geçilmez” şiirinde *kapı kavramı* Allah’a ulaşma noktasında kendisine kılavuzluk eden hocasını tanıdıktan sonra dâhil olduğu düşünce dünyasının sembolüdür. Kapı bir anlamda önceki yaşantısından yeni hayatına geçişinin sembolüdür. Ve bu kapıdan da nasıl geçileceğini tarif etmektedir. Çünkü bu kapıdan geçmek sanıldığı kadar kolay değildir.

“**Kapı kapı** bu yolun son **kapısı** ölümse;
Her **kapı**dan ağlayıp o **kapı**da gülümse!”(Çile, 151)

“Kapı” şiirinde *kapı kavramı* doğumla başlayan bu fani âlemde ömrümüzü tamamlayınca öte dünyaya geçmemizi sağlayan ölümü ifade etmiştir. Kapıyı son kapı olarak nitelemesi vermek istenen anlamı kuvvetlendirmiştir. Bu fani âlemde tek ölümsüz gerçek ölüm olduğu için ölüme karşı pozitif bir bakış vardır.

2.147. Karanlık Kavramı

“Işığ1 olmayan; bütünü veya bir parçası ışıktan yoksun olan; ışık olmama durumu; gereğince anlaşılıp bilinemeyen; ne olacağı, sonu belli olmayan (durum); töreye uygun olmayan; durumu karışık olan.” (SKS, 409).

“Bir garip insan olsam, benzemez hiç kimseye;
Tek hece bilmez, tek renk görmez, tek ses işitmez.

Karanlığı, yağursam nura döndüresiye,
Tırmansam o âna ki, yekparedir ve bitmez.”(Çile, 25)

“O An” şiirinde *karanlık kavramı* ile nur kavramı bir karşıtlık oluşturmaktadır. Bu karşıtlıktan da yola çıkarak karanlık kavramının hakikat çizgisinden uzaklaşmış bir fikir ve yaşam tarzının göstergesi olduğu söylenebilir. Ayrıca karanlığı nura döndürme amacı vardır. Bu amacı gerçekleştirme yolunda başına gelecekleri de kabullenmiştir.

“Kesilmiş bir karnış, ormanlıklardan,
İnsan... Rüzgârlara bağı bir düdük.
İndik de dünyaya **karanlıklardan**,
Sıra sıra mezar, başka ne gördük?”(Çile, 117)

“Ölmek” şiirinde şair *karanlık kavramını* insanoğlunun bu dünyaya gelmeden evvel bulunduğu gayb âlemini, mana âlemini ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanı rüzgârlara bağı bir düdük olarak tanımlaması kaderi merkeze alan bir bakış açısını gösterir. Burada karanlık kavramının bilinmezlik, gizem anlamı da vardır.

“Gördüm ki, adım adım, gölge gölge keşişler.
Ebedi **karanlığın** mahzenine inmişler...”(Çile, 121)

“Çan Sesi” şiirinde *karanlık kavramıyla* ölüm arasında bir benzerlik vardır. Bu benzerlik şairin ölüme karşı olumsuz bir fikre sahip oluşunun göstergesidir. Şairin ilk dönem şiirlerinde sıkça kendine yer bulan ölümün hakikatini kavrayamamaktan kaynaklanan negatif bakış açısı burada da karşımıza çıkmaktadır. Şairin karanlığı ebedî olarak nitelenmesi vermek istediğı anlamı kuvvetlendirmiştir.

“Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.

Yolumun **karanlığa** saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.”(Çile, 156)

“Kaldırımlar” şiirinde *karanlık kavramını* belirsizlik, bilinmezlik ve bunların kendisinde oluşturduğu ürperti, korku, endişe anlamlarında kullanmıştır. Karanlık kavramı olumsuz bir çağrışım oluşturmaktadır. Yolun karanlığa saplanması ifadesi ise içine düşülen durumun, ruh halinin yansımasıdır. İçerisinde bulunduğu bu durum şairde farklı duygulara sebep olmaktadır.

“Sanma bir gün geçer bu **karanlıklar**,
Gecenin ardında yine gece var;
Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
Yaşlı gözlerinle kal anneciğim!”(Çile, 322)

“Anneciğim” şiirinde ise şair *karanlık kavramını* ümitsiz, karamsar bir ruh haline sahip olmasına sebep olan olumsuz durumları ifade etmek için kullanmıştır. Şair annesiyle konuşmakta ve ona duygularını anlatmaktadır. Karanlık kavramının oluşturduğu karamsar duygu durumunu “gece, hıçkırık, ağlamak, yaşlı göz” kelimeleri de pekiştirmiştir.

2.148. Karınca Kavramı

“Zar kanatlılardan, birçok türü bulunan böceklerin genel adı; madenlerde, döküm sırasında arada hava kalmaktan veya pastan ileri gelen ufak boşluk.” (SKS, 411).

“Çocukta, uçurtmayla göğe çıkmaya gayret;
Karıncaya göz atsa “niçin, nasıl?” ve hayret...” (Çile, 74)

Necip Fazıl “Çocuk” şiirinde *karınca kavramını* ibret alma vesilesi olarak kullanmıştır. Günümüzde giderek duyarsızlaşan, hassasiyetini yitiren yetişkinlere karşın çocuklar, küçük şeylerden büyük dersler çıkarabilmektedir. Bu durum yetişkinlerin kendince mantık süzgecinden geçirmesi, çocukların ise daha özgür düşünebilmesinden kaynaklanmaktadır.

“Kimi ince, kimi uzun, kimi de kısa;
Dalmışlar başbaşa afyon çekerek yasa.
Onlar, insanların gözünde bir kartalsa,

İnsanlar, onların gözünde **karıncalar**,
Bacalar...”(Çile, 162)

“Bacalar” şiirinde şair *karınca kavramı* ile insanlar arasında bir benzerlik kurmuştur. İnsanların gözünde kartal konumunda olan bacalar, insanları karınca olarak algılamaktadır. Şair ürperti, korku duygularına kaynaklık eden bacaları farklı şekillerde betimlemiştir.

“Ruhum kelle şekeri, vehimlerse **karınca**;
Kömürdenkara rengim, onlar beni sarınca...”(Çile, 217)

“Karınca” şiirinde şair *karınca kavramı* ile kelle şekeri olarak tanımladığı ruhundaki rahatsız edici korkuları, vehimleri arasında bir benzerlik kurmuştur. Hocasıyla tanışıp hakikat pınarından beslenene değin yaşadığı bunalımları dile getirmiştir. Şairin bu süreçte yaşadığı sıkıntılar ona çok acı vermiştir. Bu karıncalar ruhunu sarınca rengi kömürden kara olmaktadır.

2.149. Kartal Kavramı

“Kartalgillerden, genel olarak kızıl siyah tüylü, çok güçlü, yuvasını yüksek kayalıklar üzerinde kuran, iri bir yırtıcı kuş.” (SKS, 415).

“Kimi ince, kimi uzun, kimi de kısa;
Dalmışlar başbaşa afyon çekerek yasa.
Onlar, insanların gözünde bir **kartalsa**,
İnsanlar, onların gözünde karıncalar,
Bacalar...”(Çile, 162)

Necip Fazıl “Bacalar” şiirinde *kartal kavramı* ile bacalar arasında bir benzerlik kurmuştur. Baca kavramı ile kartal arasında kurduğu bu benzerlik, şairin gözünde bacaların ne kadar da büyük bir değer taşıdığını gösterir. Ayrıca kartal kavramının taşıdığı ürperti anlamını bacalara yüklemiştir.

“Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı **kartalı** nasıl taşır kanarya?”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *kartal kavramı* milletimizin üstlendiği sorumluluklarını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Kanarya olarak sembolleştirdiği milletimizin böylesine büyük bir yükü omuzlaması, işinin ne denli zor olduğunu

gösterir. Fakat milletimizin her türlü sıkıntının üstesinden geleceğine dair umudu tamdır.

2.150. Kazan Kavramı

“Çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap.” (TDK SÖZLÜK, 1371).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir **kazan** ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde kullandığı *kazan kavramı* ile benliği arasında bir özdeşlik kurmuştur. Bu özdeşlik benliğini inşa ederken yaşadığı karmaşanın, sıkıntının göstergesidir. Yaşadığı ruhsal buhranı, bunalımlarını ifade etmektedir. Bu sıkıntılar neticesinde yalnız ve bitkindir. İçerisinde bulunduğu bu durumla ilgili çözüm arayışı devam etmektedir.

“**Kazanda** su kaynasa sanki ben pişiyorum;
Bir kuş bir kuş öldürse ben can çekişiyorum...” (Çile, 282)

“Yine Hâl” şiirinde *kazan kavramı* yaşadığı ruhi hassasiyetin şiire yansımadır. Yaşının ilerlemesinin de tesiriyle çevrede olup biten olaylardan etkilenmektedir. Sahip olduğu bu duyarlılık kendisine fayda sağlamaktadır, bazen de sıkıntı oluşturmaktadır. Fakat bu durumdan çok da rahatsız olduğu söylenemez çünkü şair acıya taliptir.

“Öttür yem borusunu öttür, öttür, borazan!
Bit pazarında sattık, kalkamaz artık **kazan!**” (Çile, 407)

“Destan” şiirinde *kazan kavramı* milletimizin son dönemde kültürel anlamda yaşadığı sıkıntılar karşısındaki tavrını ifade etmektedir. Çeşitli sıkıntılar karşısında şaire göre tepki gösterilmesi gerektiği halde tepki gösterilmemesini eleştirmektedir. Bunu da bazı değerlerimizi hiç uğruna kaybetmemize bağlamaktadır. Bu noktada ümitsizlik yaşamaktadır.

2.151. Kelebek Kavramı

“Pul kanatlılardan, vücudu, kanatları ince pullarla ve türlü renklerle örtülü, dört kanatlı, çok sayıda türleri olan böceklere verilen genel ad.” (SKS, 424).

“Ben ki, toz kanatlı bir **kelebeğim**,
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki, Arş'a gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı!” (Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kelebek kavramı* ile gerek üzerindeki sorumluluğun verdiği zorluktan gerekse yaşadığı sıkıntıların oluşturduğu yorgunluktan ötürü içerisine düştüğü güçsüzlüğü ifade etmiştir. “Şairin yüklendiği sorumluluk ve duygu bilinci burada iyice belirginleşmiştir.” (Haksal, 2016, s. 101). Aynı zamanda masumiyetin de sembolü olan kelebek ile kendisi arasında benzerlik kuran şair, büyük sorumlukları olduğunu dile getiriyor.

2.152. Kelepçe Kavramı

“Tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan, bir zincirle tutturulmuş demir halka; kablo; boru gibi şeyleri bir yere bağlı tutmak için kullanılan halka.” (SKS, 424).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift **kelepçe.**” (Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kelepçe kavramı* ile bohem hayatı olarak adlandırdığı dönemde benimsediği fakat hakikat eksenli düşünce ile tanıştıktan sonra kendisine rahatsızlık veren düşünceleri ifade etmiştir. Uzun süre bu şekilde, sıkıntıların pençesinde yaşamıştır ve bu durumdan kurtulmak istemektedir. Çünkü bu durum kendisini çok yıpratmaktadır.

“Beni zaman kuşatmış, mekân **kelepçelemiş**;
Ne sanattır ki, her şey, her şeyi peçelemiş.” (Çile, 233)

“Visal” şiirinde ise *kelepçe kavramı* Allah’ın insanı bu dünyada mekân mefhumu ile sarmalamasını ve insanın mekânın dışına çıkamamasını ifade eder. Şairin aslında zaman ötesini, mekân ötesini düşlediğini fakat kelepçelerden ötürü

bunun mümkün olmadığını belirtir. Kelepçe kavramının taşıdığı zorlayıcılıktan yola çıkarak söylemek istediklerini daha etkili hale getirmiştir.

“Aynalar, bakmayın yüzüme dik dik;
İşte yakalandık, **kelepçelendik!**” (Çile, 271)

“Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *kelepçe kavramı* ise şairin kendinden, vicdanından kaçmaya çalışırken bunu başaramamasını ifade eder. Yaşadıklarıyla, hatalarıyla yüzleşmek istemezken bunları birden karşısında bulmanın şaşkınlığını yaşamaktadır. Sonunda bundan kaçış olmadığını fark etse de aynaların yüzüne bakmasını istemiyor.

2.153. Kement Kavramı

“Hayvanları yakalamak için kullanılan, ucu ilmikli, kaygan uzun ip; idam için kullanılan yağlı kayış.” (TDK SÖZLÜK, 1383).

“Zaman bir işvebaz, kaçak hayalet;
Eskiyeğin **kement** atar boynuna.
Ne pişmanlık tanır, ne af, ne mühlet;
Ancak fatihinin girer koynuna.” (Çile, 277)

Necip Fazıl “Saat” şiirinde *kement kavramı* ile zamanın insanlar üzerindeki karşı konulamaz hükmünü ifade etmektedir. İşvebaz ve kaçak hayalet olarak tanımladığı zamanın karşısında insanlar çaresizdir ve onun hükmüne boyun eğmek zorundadır. Telafi imkânı olmayan zamanın ancak onu fethettiğinde etki altına alınabileceğini söylüyor.

“Kaç mevsim bekleyim daha kapında,
Ayağымda zincir, boynumda **kement**?
Beni de, piştiğın belâ kabında,
O kadar kaynat ki, buhara benzet!”(Çile, 383)

“Yunus Emre” şiirinde *kement kavramı* şairin bağlılığını gösteren bir semboldür. Yunus Emre’ye ilişkin güzel duygularını ifade eden şair olgunlaşma yolunda ondan yardım istiyor. Her şeyiyle teslim olduğunu, onun geçtiği çileli yollardan geçmeye hazır olduğunu dile getiriyor.

“Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır, kim sana atarsa **kement**,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.”(Çile, 396)

“Büyük Doğu Marşı” şiirinde şair *kement kavramı* ile milletimizin düşman devletler tarafından defalarca saldırılara uğrayıp esir edilmek, yok edilmek istenmesini ifade etmiştir. Allah’ın seçtiği, kurtulmuş millet olarak nitelediği Türk milletinin gücüne vurgu yapıyor. Milletimizin karşısına çıkıp düşmanlık edenin yenileceğini söylüyor.

2.154. Kepçe Kavramı

“Sulu yiyecekleri karıştırmaya, dağıtmaya yarayan, uzun saplı, yuvarlak ve derince kaşık; saplı bir çembere geçirilmiş olan, balık veya kelebek tutmada kullanılan ağı.” (SKS, 427).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım **kepçe**.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde kullandığı *kepçe kavramı* ile hocasını tanıdıktan sonra sahip olduğu hakikat eksenli düşüncesi ile önceki batılı değerler eksenli düşüncesi arasındaki çatışmayı ifade etmiştir. İçerisine girdiği yeni dünyayı anlamlandırmak için uzun süre çaba harcamıştır. Bu süreç şair için sancılı geçmiştir fakat sonucu güzel olmuştur.

2.155. Kervan Kavramı

“Birbiri ardınca yer alıp yola çıkan şeylerin tümü.”(SKS, 427).

“Bütün insanlığı dövsen havanda,
Zerre zerre herkes yine yalınız.
Boşlukta yol alan uçsuz **kervanda**,
Her şey tek basına, dağ, tas ve yıldız.”(Çile, 27)

Necip Fazıl “En Yakın” şiirinde *kervan kavramı* ile dünya arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerliği kurmasında kervan ve dünyanın belirli bir hat ve

yörünge üzerinde ilerlemesinin etkisi vardır. Yalnızlık duygusunu pek çok şiirinde işleyen şair, bütün insanlığın zerre zerre yalnız olduğunu söylüyor. Ayrıca insanlardaki bu yalnızlık hissini çaresi olmadığını düşünüyor.

“Ne **kervan** kaldı, ne at, hepsi silinip gitti,
“İyi insanlar iyi atlara binip gitti.”(Çile, 239)

“Boş Ufuklar” şiirinde şair *kervan kavramını*, geçmişine şöyle bir dönüp baktığında, güzel işler yaptığını düşündüğü insanları sembolize etmek amacıyla kullanmıştır. O kıymetli insanların bugün olmayışından üzüntü duymaktadır. Şairin iyi insanların ve güzel günlerin geçmişte kaldığını düşünmesinin altında yatan neden, yaşadığı zamandan memnun olmamasıdır.

“Sanırım, insanların her suçunda ben varım;
Günah uzun bir **kervan**, tâ ucunda ben varım!”(Çile, 280)

“Günah” şiirinde *kervan kavramı* günahı sembolize etmektedir. Hayatının bir bölümünü dinî değerlerden uzak geçiren şair, günahkâr olduğunu düşünmektedir. Ayrıca kendisinin başkalarından daha fazla suçlu, günahkâr olduğunu söylüyor. Hatta diğer insanların günahlarından da kendisini sorumlu görüyor.

2.156. Kılavuz Kavramı

“Ruhi ve zihni bakımdan yol gösteren, ışık tutan kimse; yol yöntem gösteren şey; genel olarak yol gösteren kimse, rehber; (dar, uzun bir yerden) kolaylıkla bükülebilen yay biçiminde tel, kablo vb. geçirilirken bunların ucuna bağlanan sert nesne; bir devletin kılavuz alınması mecburi olan sularında gemilere yol gösteren kimse.” (SKS, 432).

“Kayalık boğazlarda yön arayan bir gemi;
Usta kaptan **kılavuza** varılmadan geçilmez.”(Çile, 134)

Necip Fazıl “Geçilmez” şiirinde *kılavuz kavramı* ile uzun yıllar oradan oraya amaçsızca savrulduktan sonra kendisini hakiki sahile ulaştıran hocasını ifade etmiştir. Hayatın zorluklarıyla yalnız başına mücadele edilemeyeceğini, bir rehber ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

“Yürü altın nesli, o tunç Oğuz’un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.

Nur yolu izinden git, **KILAVUZ**'un!
Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun!”(Çile, 396)

“Büyük Doğu Marşı” şiirinde *kılavuz kavramı* peygamberimizi ifade etmektedir. Şair burada Türk milletine seslenmektedir. İyiye, güzele ulaşmak için peygamberimizin nur yolundan gitmek gerektiğini vurgulamaktadır. Fakat bu sürecin uzun ve emek isteyen bir süreç olduğunu dile getiriyor.

2.157. Kılıç Kavramı

“Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah; saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası.” (SKS, 432).

“Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Okunu kör nefsin, **kılıç**la çelmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...”(Çile, 382)

“Bizim Yunus” şiirinde *kılıç kavramını*, insanı nefsin kölesi olmaktan kurtaran iradeyi sembolize eder. Şair, nefsin aldatmacalarına karşı çıkıp onu alt etme konusunda Yunus Emre’yi örnek olarak gösteriyor. Bizim olarak nitelediği Yunus Emre, hakikat eksenli bir hayat kurmadan önce, uzun yıllar nefsinin isteklerine göre yaşayan şairi derinden etkiliyor.

“Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!
Şahit ol, ey **kılıç**, kalem ve orak!
Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!”(Çile, 396)

“Necip Fazıl’ın Büyük Doğu Marşı şiirinde *kılıç kavramı* askerî ve idarî otoriteyi, gücü temsil ediyor.” (Çetin, 2015, s. 108). Özellikle bazı gerçeklerle tanıştıktan sonraki süreçte hayatını davasına adayan şair, uzun yıllar bu uğurda gayret göstermiştir. Büyük Doğu olarak adlandırdığı davasının liderliğini yapmıştır.

2.158. Kıyamet Kavramı

“Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman; gürültülü karışıklık; gürültü, patırtı.” (SKS, 436).

“Pencereye koştum: Kızıl **kıyamet!**

Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!

Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,

Ok çekti yukardan, üstüme avcı.” (Çile, 16)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *kıyamet kavramıyla* pencereden baktıktan sonra gördüğü manzara karşısındaki duygularını ve toplumun içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatmıştır. Ayrıca kıyamet kavramı şairin ruhundaki derin çalkantıların, yaşadığı bunalımların ifadesidir. İçerisinde bulunduğu durumu kıyamet olarak adlandırması, yaşadığı kargaşanın ne denli büyük olduğunu gösterir.

“**Kıyamete** kadar yıkılmaz çatı;

Kabir!”(Çile, 129)

“Şükür” şiirinde şair *kıyamet kavramı* ile bu dünya hayatını sona erdirip ahiret hayatını başlatacak olan kıyameti dile getirmiştir. Ölüm gerçeğinin bu dünyada var oldukça devam edeceğini, kıyamet ile ölümün son bulacağını söylüyor. Pek çok şiirinde ölüm konusunda duygularını dile getiren şair, ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu vurguluyor.

2.159. Kıymık Kavramı

“Çok küçük ve sivri tahta, demir veya kemik parçası.” (TDK SÖZLÜK, 1434).

“Büyücü, büyücü ne bana hıncın?

Bu kükürtlü duman, nedir inimde?

Camdan keskin, kıldan ince kılıcın,

Bir zehirli **kıymık** gibi, beynimde.” (Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *kıymık kavramı* ile hayatın amacını ve hakikatini sorgulama çabası içerisindeyken şairi çıkmazlara sürükleyen, bunalımlara sebep olan düşünceleri ifade etmiştir. Zihnindeki düşünceleri, zehirli kıymık olarak adlandırması yaşadığı sıkıntının yoğunluğunu gösterir.

2.160. Kızıl Kavramı

“Parlak kırmızı renk.” (TDK SÖZLÜK, 1436).

“Pencereye koştum: **Kızıl** kıyamet!
Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!
Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,
Ok çekti yukardan, üstüme avcı.”(Çile, 16)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kızıl kavramını* içerisinde bulunduğu durumun dehşetini vurgulamak amacıyla kullanıyor. Büyük bir fikir buhranı geçiren şair, bu durumdan öylesine etkilenmiştir ki bu durumu kıyamete benzetmiştir. Yaşadığı düşünsel karmaşanın sonucunda yeni bir dünyaya ulaşıyor fakat henüz çileli fikir yolculuğunun yorgunluğunu yaşıyor.

“Süzüyor ufukta bir **kızıl** yeri,
İçi karanlıkla dolu gözleri;
Alnında akşamın ince kederi,
Sessizliğin sırrı,dudaklarında.”(Çile, 324)

“Bahçedeki İhtiyar” şiirinde *kızıl kavramı* güneş batarken ufkun rengini göstermektedir. Gün batımını gözlemleyen kişinin karamsar bir ruh haline büründüğünü ifade ediyor. Akşamın kederi çöken kişi yaşadığı sürece ilişkin sorgulamalar yapıyor.

2.161. Kir Kavramı

“Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik; utanılacak durum.” (SKS, 440).

“Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden nur akar; birinden **kir**.” (Çile, 398)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *kir kavramının* sahip olduğu negatif çağrışımdan yola çıkarak insanları doğru olandan uzaklaştırıp batıl yollara sürükleyen inanç sistemleri ve değerleri ifade etmiştir. Şairin nur kavramının karşıtı olarak konumlandığı kir kavramı, aynı zamanda manevi kirleri karşılayan bir anlama sahiptir.

2.162. Kitap Kavramı

“Kutsal kitap; ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü; herhangi bir konuda yazılmış eser.” (SKS, 443).

“Yandı **kitap** dağlarım, ne garip bir hâl oldu!
Sonunda bana kalan, yalnız ilmihâl oldu!” (Çile, 44)

Necip Fazıl “İlmihâl” şiirinde *kitap kavramı* ile okuduğu, sahip olduğu kitapları kastetmiştir. Zihinsel dönüşümünü gerçekleştirdikten sonra diğer kitaplarının gözünde bir değeri yoktur ve elinde yalnızca ilmihâl kalmıştır. İçerisinde bulunduğu bu süreç kendisinde garip bir halin oluşmasına sebep olmuştur.

“Hasta olsam, ilâcım, çorbam, sütüm, o **kitap**...
Suda mantarım, gökte; paraşütüm o kitap...” (Çile, 364)

“O Kitap” şiirinde *kitap kavramı* Kuran-ı Kerimi ifade etmektedir. Şair uzun yıllar zihnini meşgul eden, ruhuna ızdırap veren sıkıntılardan Kuran-ı Kerim ile kurtulduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle Kuran-ı Kerimi “ilaç, süt, çorba, paraşüt” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalarla ifade etmek istediği anlamı pekiştirmiştir.

2.163. Koku Kavramı

“Nesnelerden yayılan küçük zerrecilerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu; güzel kokmak için sürülen esans; belirti.” (SKS, 444).

“Renk, **koku**, ses ve şekil, ötelere haberci;
Hayat mı bu sürdüğün, kabuğundan, ezberci?” (Çile, 233)

Necip Fazıl “Visal” şiirinde *koku kavramı* ile bu dünyaya ait olan bazı gerçekliklerin, öte âleme ilişkin haberler taşınmasını dile getiriyor. Ayrıca toplumun yanlışlığı içerisinde olduğunu düşünen şair, böyle bir hayat sürenleri eleştiriyor. Böylesi bir durumun hayat olarak adlandırılmayacağını söylüyor.

2.164. Kol Kavramı

“İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.” (SKS, 445).

“Görürüm, çıkmışlar kararmışlar çatılardan,
Kemik bir **kol** nasıl fırlarsa mezardan.
Her ân, bir haberi kollar gibi yukardan,

Dipsiz maviliğin esrarını kurcalar,
Bacalar...”(Çile, 162)

Necip Fazıl “Bacalar” şiirinde kol kavramı ile evlerdeki, apartmanlardaki bacalar arasında bir benzerlik kurmuştur. Kol kavramını korku, endişe duygularına sebep olacak şekilde, olumsuz bir anlamda kullanmıştır. Kol ile ilişkilendirdiği bacaların, yukardan bir haberi bekler gibi dipsiz maviliğin esrarını kurcaladığını söylüyor.

“Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!
Haykırsam, **kollarımı** makas gibi açarak;”(Çile, 406)

“Destan” şiirinde kol kavramı, şairin halkı uyarmak için açtığı kollarını karşılayan bir anlama sahiptir. Toplumun bazı konularda yanlıgı içerisinde olduğunu düşünen şair, onları bu hatadan döndürmek için uyarıda bulunuyor. Şair bu yanlışlıklardan öylesine rahatsızdır ki heyecanla herkese doğruları anlatmak istiyor.

2.165. Konak Kavramı

“Büyük ve gösterişli ev; vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmî konutu.”(TDK SÖZLÜK, 1470).

“Mânalarla çizgiler, içiçe bende hazır;
Her şey, her şey toz duman, zamanın havanında.
Arıyorsan, tarihin, hani kaybettiği sır?
Çok eski bir **konağın** oymalı tavanında!..”(Çile, 326)

“Tavan” şiirinde *konak kavramı* geçmişin sembolüdür. Milletimizin uzun yıllar neticesinde oluşturduğu bazı değerlerin son zamanlarda yitirildiğini gözlemleyen şair bunu aşabilmek için çözümler sunuyor. Zaman karşısında her şeyin toz duman olduğunu ifade ediyor.

“Git ve gel... Yüz adım... Bin yıllık **konak**.
Ne ayak dayanır buna, ne tırnak!”(Çile, 420)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde şair *konak kavramını* hapishaneyi dile getirmek amacıyla kullanmıştır. Hayatı boyunca pek çok kez farklı sebeplerle

mahkûmiyet yaşayan şair, orada iken zamanın bir türlü geçmemesinden yakınıyor. Dayanılmaz olduğunu söylediği bu süreci defalarca yaşamıştır.

2.166. Korku Kavramı

“Bir tehlike karşısında ya da tehlike olasılığı ile duyulan kuşku.” (SKS, 450).

“Cinnet, şüphe, **korku** benim eserim;
Sıcak kalbinizde gizlidir yerim,
Bir kurdum ki, sizi hep dış dış yerim
Ve gezerim her gün elbisenizde...”(Çile, 69)

Necip Fazıl’ın “Nefs” şiirinde *korku kavramı* nefsin insanda oluşturduğu korkudur. İnsanın kalbinde gizlenen nefsin, insanı için için yediğini dile getiriyor. Cinnet, şüphe, korku duygularına sebep olan nefsin, insanın düşmanı olduğunu bu yüzden dikkat edilmesi gerektiğini söylüyor. “Ayıca bu korkularla, şüphelerle yaşamını sürdürmek insan için hiç de kolay değildir.” (Şengül, 2015, s. 164).

“Köpek **korku**siyle korktum ölümden,
Ölmeden ölmeyi anlayamadım.
Ne güneşler doğup battı üstümden;
Bir günü bir güne bağlayamadım.”(Çile, 71)

“Ve Nefs” şiirinde şair *korku kavramı* ile ölüm korkusunu dile getirmektedir. Hayatı anlamlandırma çabası içerisinde olan şair ölüme ilişkin hakikatleri kavramakta güçlük yaşadığını söylüyor. Bu süreç çok sancılı geçtiği ve uzun sürdüğü için şairi derinden etkilemiştir.

“İçimde damla damla bir **korku** birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, diyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.” (Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *korku kavramı* yalnızlığın verdiği korkuyu ifade etmiştir. Şair gece vakti, tek başına sokakta yürürken gördüğü her şey onda korku duygusu oluşturuyor. İlerleyişi devam ettikçe daha da yoğunlaşan korkuyla başa çıkmakta güçlük yaşayan şair her sokak başını devlerin kestiğini zannediyor.

2.167. Kök Kavramı

“Bilinmeyenine yerine konulduğunda uygun düşen gerçek veya birleşik değer; olağan şartlarda çevresinden yalıtılmayan, ancak birçok tepkimede nitelik değiştirmeden geçebilen atom kümesi; (bazı şeylerde) dip bölüm; kaynak; köken; kelimenin her türlü ekler çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölümü; süsünde olduğu gibi, her yıl kök süren ve yer üstüne sap çıkararak çok yıllık yer altı gövdesi.” (SKS, 454).

“Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!

Heybem hayat dolu, deste ve yumak.

Sen, bütün dalların birleştiği **kök**;

Biricik meselem, Sonsuza varmak...” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *kök kavramı* ile yaratılmış bütün mahlûkatın tek çıkış noktası olan, yaratıcısı olan Tanrıyı ifade etmiştir. Hakikat yoluna girdikten sonra cüce sanatkarlığı bırakıp daha ulvi gayeler edindiğini dile getirmektedir. Nefsinin dizginlerini ele geçirmek istemekte ve biricik meselem dediği sonsuza varma idealini gerçekleştirmek istemektedir.

“Bu ne hazin ağaçtır, bütün ufkumu tutmuş!

Kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş...”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde *kök kavramı* geçmiş ve geçmişe ait temel değerleri ifade etmektedir. İffet sahibi bir geçmiş olan milletimiz batılı değerler ekseninde oluşan yeni hayat biçimini benimseyince bazı toplumsal sıkıntılar yaşamıştır. Taklitle başlayan bu süreç fuhuşla neticelenmiştir.

“Birleşir, kupkuru dalla yanık **kök**,

Yemyeşil bir ışık, yaprağa gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *kök kavramı* milletimizi yüzyıllarca ayakta tutan temel dinamikleri sembolize etmektedir. Milletimiz kendisine hayat veren köklerinden uzaklaştığı için sıkıntılara düşmüştür. Bu sıkıntılardan kurtulup yeniden medeniyet çınarını yeşertmek için kökleriyle buluşmalıdır. Ancak böyle yaparsa selamete ulaşabilir.

2.168. Köpek Kavramı

“Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsleri olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik, avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan; aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya davranışları kötü olan kimse için sövgü sözü olarak kullanılır.” (SKS, 455).

“Sonsuzluk Kervanı, “peşinizde ben,
Üç ayaklı seken total **köpeğim!**”
Bastığımız yeri taş taş öpeyim.
Bir kırıntı yeter kereminizden!
Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...”(Çile, 65)

Necip Fazıl “Sonsuzluk Kervanı” adlı şiirinde *köpek kavramı* ile kendisini ifade etmiştir. Kendisini köpek kavramıyla özdeşleştirmesi bir yönüyle şairin tevazusunu gösterirken bir yönüyle de tüm yanlış, kusurlu özelliklerine rağmen hakikat yolundaki sadakatini göstermektedir çünkü köpekler sahiplerine sadıktır. Ayrıca peşinden gittiği sonsuzluk kervanından kendisi için büyük bir beklentisi yoktur.

“Güneşle bir tutsam girmez hizaya;
Dar bulur sığmam der dipsiz fezaya.
Kuyruk sallar, sonra hırlar ezaya;
Benim nefsim, benim nefsim ne **köpek!..**”(Çile, 70)

“Benim Nefsim” şiirinde şair *köpek kavramı* ile nefsin azmanlaşmış, bütün yönlendirmelere rağmen yine de yanlıştta ısrar eden hırçın yönüne vurgu yapmıştır. Burada bir itiraf ve öz eleştiri vardır. Özellikle hakikat yolunun yolcusu olduktan sonraki süreçte dizginlemeye, yola getirmeye çalıştığı nefsin köpek olarak adlandırması nefesine olan bakışını göstermektedir.

“Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç **köpekler** işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.” (Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde ise *köpek kavramını* gerçek anlamıyla kullanmıştır. Şair burada karanlık bir sokakta yalnız başına olan yürüyüşünün, yolculuğunun devam ettiğini dile getirmektedir. Gölgeden taş kemerlerin eşlik ettiği ve yalnız başına gerçekleştirdiği bu yolculuk uzundur. Ayrıca bu uzun yürüyüşünde ayak sesini aç köpekler işitecektir.

2.169. Köpük Kavramı

“Sabun, deterjan vb.nin suda erimesinden oluşan beyaz kabarcık; Çalkanan, kaynatılan, mayalanan, yukarıdan dökülen sıvıların üzerinde oluşan hava kabarcıkları yığını.” (TDK SÖZLÜK, 1500).

“Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, **köpükten** gövdesine;”(Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *köpük kavramı* milletimizin büyük sorumluluklarına rağmen yeterli nicelikte ve nitelikte olmadığını sembolize etmektedir. Suyun yokuşu çıkması ne kadar güçse, milletimizin sırtındaki yük de o denli büyüktür. Fakat şair her türlü zorluğa rağmen milletimizin görevinin gereklerini yerine getireceğine inanmaktadır.

“Çaycı, getir, ilâç kokulu çaydan!
Dakika düşelim, senelik paydan!
Zindanda dakika farksızdır aydan.
Karıştır çayını zaman erisin;
Köpük köpük, duman duman erisin!”(Çile, 421)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *köpük kavramı* karıştırılan çayın üzerinde oluşan ve kısa zamanda eriyen köpükten hareketle, zamanın da o hızla geçişinin sembolüdür. Şair zamanın emekleyerek ilerlediği zindanda zamanın koşmasını istemektedir. Bunun da en güzel yolu yanındakilerle birlikte olup, bir sohbetin etrafında toplanmaktır.

2.170. Kördüğüm Kavramı

“Çözülemeyen sorun.” (SKS, 456).

“Benim bir bilmecem var,
Daha girift zamandan.

Çözölsene **kördüğü**!

Ses geliyor ormandan...”(Çile, 181)

“Ses” şiirinde bilmece kavramı ile kördüğü kavramı arasında bir benzerlik kurmuştur. Hayatı boyunca hakikat arayışında olan şair içerisinde bulunduğı durumu kördüğü olarak görüyor. Bu çözümsüz durumundan kurtulmak istediğı için bu yönde çaba harcıyor. Öylesine zorlu, karmaşık bir durumdadır ki zamandan bile daha girift olduğunu söylüyor.

“Gözlerim bir kuyu, dilim **kördüğü**,

Bir görünmez âlem olsa gördüğü;

Mermer bir kabuğa girip, ördüğü,

Kapansam içimden gelen âhenge...” (Çile, 227)

“Geceye Şiir 3” şiirinde şair kördüğü kavramını yaşadığı sıkıntılı durum karşısında suskun kalmasını dile getirmek amacıyla kullanmıştır. Gözlerini kuyu ile ilişkilendiren şair dilinin kördüğü olduğunu söylüyor.

2.171. Körebe Kavramı

“Gözleri bağı olan ebenin, oyuna katılan öteki çocukları yakalamaya çalıştığı çocuk oyunu.” (TDK SÖZLÜK, 1502).

“Ben, sırtında taşıyan işlenmedik günahı;

Allah'ın **körebesi**, cinlerin padişahı.”(Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *körebe kavramıyla* somut manada bir şeyi görememekten ziyade gönlü bazı gerçekleri kavramaktan uzak olan kişileri kastetmiştir. Hayatı boyunca hakikatin izini süren şair bazı kişilerin böyle bir çaba içerisinde olmamasını eleştiriyor. “Her türlü sıkıntıya rağmen, ilahi bir arayış içerisinde olan kişinin de sembolüdür.” (Kurt, 2011, s. 57).

2.172. Köy Kavramı

“Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri.”(TDK SÖZLÜK, 1509).

“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler **köy**ünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.” (Çile, 17)

Necip Fazıl sancılı bir şekilde gerçekleşen zihinsel dönüşüm sonucunda belli bir dönem bunu içselleştirmeye çalışmıştır. Uzun süre bu durumun etkisini zihninde ve ruhunda taşımıştır. “Çile” şiirinde *köy kavramını* da bulunduğu konumu belirtmek amacıyla kullanmıştır. Öyle bir hale gelmiştir ki deliler köyünden bir menzil aşkıdır.

“Ben, ben, ben; haritada deniz görmüş, boğulmuş;
Dokuz **köy**ün sahibi, dokuz **köy**den kovulmuş.”(Çile, 67)

“Ben” şiirinde şair *köy kavramını* insanoğlunun yaratıldığı ve sonra dünyaya sürgün edildiği cenneti ifade etmek için kullanmıştır. İnsanoğlu dokuz köyün sahibiyken dokuz köyden kovulmuştur. Yaşadığı zorlu sürecin sonucunda kendisinde bazı durumlara karşı hassasiyet gelişmiştir.

“Kalbinde birleşik ebetle ezel,
Ateş çubuklarla alnın mühürlü,
Bizim **köy**de ara pörsümeyeni!”(Çile, 344)

“Yeni” şiirinde şair *köy kavramı* ile hocası Abdülhakim Arvasî’nin metfun bulunduğu Ankara’nın Bağlum Köyü’nü kastetmiştir. Bizim köy diyerek orayı sahiplenmektedir. Her şeyin fani olduğu şu yalan dünyada asıl olan maneviyattır ve hocası da bunu gerçekleştirmiştir. Öyle ki kalbinde ebetle ezel birleşmiştir.

2.173. Kubbe Kavramı

“Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.”(TDK SÖZLÜK, 1515).

“Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil **kubbeler** serpen ordu?”(Çile, 399)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *kubbe kavramı* ile milletimizin üç kıtaya nakşettiği camileri ifade etmiştir. Geçmişte milletimizin hâkim olduğu dönemleri özlemle anan şair o güzel dönemlere ilişkin sorgulamalar yapıyor.

“Durun, durun, bir dünya iniyor tepemizden,
Çatırtılar geliyor karanlık **kubbemizden**,” (Çile, 406)

“Destan” şiirinde *kubbe kavramı* dünyayı sembolize etmektedir. Kubbe kavramını karanlık olarak niteleyen şair, yaşadığı dönemde bazı problemler olduğunu dile getiriyor. İnsanların bu sorunlara ilişkin umursamaz tavrını görünce onlarda farkındalık oluşturmak adına uyarılarda bulunuyor.

2.174. Kundak Kavramı

“Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez.”(TDK SÖZLÜK, 1526).

“Ölenler yeniden doğarmış; gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta **kundak**.
Bu ağır hediye kime gidecek,
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?” (Çile, 124)

Necip Fazıl “Tabut” şiirinde *kundak kavramı* ile tabut arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerliği kurması ölüm gerçeğine karşı olan negatif düşüncesinin değiştiğini gösterir. Ölümü yeniden doğuş olarak gören şair ölüme ilişkin sorgulamalar yapıyor. Ağır hediye dediği tabutun üstüne kapak çakılır çakılmaz kime gideceğini merak ediyor.

2.175. Kurşun Kavramı

“Atom numarası 82, atom ağırlığı 207,21, yoğunluğu 11,3 olan, 327,4 °C'de eriyen, yumuşak ve bükülgen, mavimtırak esmer renkte bir element; tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlarda kullanılan mermi.” (TDK SÖZLÜK, 1532).

“Baktım da süzgün süzgün,
Kurşun yükünü gönlün,
Tüy gibi hafiflettim,
Denize hicret ettim...”(Çile, 224)

Necip Fazıl “Takvimdeki Deniz” şiirinde *kurşun kavramını* hakikate ulaşma çabası içerisindeyken çektiği ruhî sıkıntıların çok fazla olduğunu belirtmek amacıyla

kullanmıştır. Çektiği çilelerin ağırlığı altında ezilen şair, kurtuluş yolu olarak denize hicret etmeyi görüyor.

“Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;”(Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *kurşun kavramı* Türk milletinin çilesini çektiği hakikat davasının yüceliğini, büyüklüğünü ifade etmiştir. Şair Sakarya ile milletimiz arasında ilişki kuruyor ve milletimizin gücünün üzerinde bir sorumluluğu olduğunu dile getiriyor. Fakat milletimize olan güveni tamdır, başarılı olacağına inanmaktadır.

2.176. Kurt Kavramı

“Köpeklerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.” (TDK SÖZLÜK, 1533).

“Cinnet, şüphe, korku benim eserim;
Sıcak kalbinizde gizlidir yerim,
Bir **kurdum** ki, sizi hep dış dış yerim
Ve gezerim her gün elbisenizde...” (Çile, 69)

Necip Fazıl “Nefs” şiirinde *kurt kavramı* ile herkesin içinde bulunan her daim insanı iyilikten, güzellikten, doğruluktan alıkoyup kötülüğe, çirkinliğe yönlendirmeye çalışan nefsi ifade etmiştir. Nefsin insanda korku, şüphe, cinnet duyguları oluşturduğunu belirten şair, nefsin yerinin insanın kalbi olduğunu söylüyor.

“Bir **kurtlu** peynir gibi, ortasından kestiğim;
Buyrun ve maktan seyredin, işte evim!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde şair *kurt kavramı* ile sosyal hayattaki bozulmaları dile getirmiştir. İçerisinde bulunduğu toplum düzeninin aksayan yönleri olduğunu söylüyor. İnsanların nasıl bir yanılga içerisinde olduğunu farkında olmadığını düşündüğü için durum tespiti yapıyor. Toplumun farkındalık kazanmasını ve yaşanan sıkıntıların aşılmasını istiyor.

2.177. Kuş Kavramı

“Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcak kanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.” (SKS, 465).

“Şehrin, dolaşacağım **kuş** gibi etrafında;
Bir beyaz hayaletin upuzun çarşafında,”(Çile, 123)

Necip Fazıl “Ruh” şiirinde *kuş kavramı* ile kendisi arasında bir ilişki kuruyor. Yaşamı boyunca anlam arayışında olan şair, hayata dair gözlemler yapabilmek amacıyla şehri bir kuş gibi dolaşacağını ifade ediyor. Bir beyaz hayaletin upuzun çarşafında dolaşacak olan şair, sorularına cevap arayacaktır.

“Nedir zaman, nedir?
Bir su mu, bir **kuş** mu?
Nedir zaman, nedir?
İniş mi, yokuş mu?”(Çile, 267)

“Zaman” adlı şiirde şair *kuş kavramı* ile zaman arasında bir ilişki kurmuştur. Kuş kavramının sahip olduğu naziklik ve uçma özelliği bu ilişkinin kurulmasında etkilidir. Zamana ait sorgulamalar yapması ise zamana ilişkin hakikatleri kavrama isteğinin göstergesidir ve henüz bu anlamlandırma sonuçlanmamıştır.

2.178. Kutu Kavramı

“İnce tahta, mukavva, teneke, plastik vb. den yapılmış, genellikle kapaklı kap; elektrik veya telefon tellerinin toplanıp bağlandığı kap.” (SKS, 467).

“Tahtadan yapılmış bir uzun **kutu**;
Baş tarafı geniş, ayak ucu dar.
Çakanlar bilir ki, bu boş tabutu,
Yarın kendileri dolduracaklar.”(Çile, 124)

Necip Fazıl “Tabut” şiirinde *kutu kavramıyla* şekil benzerliğinden yola çıkarak tabutu ifade etmiştir. Kutu olarak adlandırdığı tabutu baş tarafı geniş ve ayak ucu dar olarak betimliyor. Ölümün herkese geleceği bilindiğinden bu tabutu çakanlar da günü gelince bu tabuta kendilerinin de gireceğinin farkındadırlar.

“Bir yürek, bir yürek, **kutuda**, tık tık...
Korkarım, saat kaç diye bakamam.

Son vapur kalkarken atlayamadık,
Kapılar kapandı, vâdeler tamam.”(Çile, 297)

“Saat Kaç” şiirinde *kutu kavramı* şairin bedenini sembolize etmektedir. Kalp atışlarının kendisini giderek ölüme yaklaştırmasından dolayı korkmaktadır. Ayrıca şairin kutu kavramı ile saati kastettiği, saatin tık tıkları ile kalp atışı arasında bir ilişki kurduğu da söylenebilir. Pek çok şiirinde konu ettiği zamanın geçişi karşısında hissettiği acı burada da karşımıza çıkıyor.

2.179. Kuytu Kavramı

“İssız, sessiz ve göze çarpmayan (yer); uğrak olmayan, sapa (yer); تنها yer; gün ışığı almayan.” (SKS, 468).

“Kaçın, kaçın **kuytu**ya,
Ahtan, oftan, amandan!
Kafdağına giden yol,
Ses geliyor ormandan...”(Çile, 181)

Necip Fazıl “Ses” şiirinde kuytu kavramı ile şehirden ve şehrin kuru kalabalığından, karmaşasından uzak, insanın kendisiyle baş başa kalıp ruhunu dinlemesine imkân tanıyan, sakin yerleri ifade etmiştir. İnsanlara gürültülü bir yaşamı bırakıp tenhalara gitmelerini öğütüyor.

“Melekler dolanır bu **kuytu** yerde,
Ey gün kadar güzel çocuğum, uyu!
Bir gün hasretiyle için titrer de,
Anarsın, bu derin, tatlı uyku.” (Çile, 331)

“Ninni” şiirinde şair kuytu kavramını sessiz, sakin, dinginlik veren yer anlamlarında kullanmıştır. Güzel çocuğum, meleklerin de dolandığı bu kuytu yerde doya doya uyumasını söylüyor. İleride bu tatlı uykuyu hasretle hatırlayacağını ifade ediyor.

2.180. Kuyu Kavramı

“Su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindir biçiminde, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanan çukur.” (TDK SÖZLÜK, 1550).

“Fikir, açmaz artık beyinde **kuyu**;
Burgular biter.”(Çile, 128)

Necip Fazıl “Biter” şiirinde *kuyu kavramı* ile ölüm başta olmak üzere sürekli sorguladığı ve anlamlandırmaya çalıştığı hakikatlerin kendisine acı vermesini ifade etmiştir. Zihnindeki bu düşünceleri kuyu olarak adlandırması yaşadığı belirsizlik ve anlamlandıramama probleminin de göstergesidir. Bu zorlu, sıkıntılı sürecin ölümle son bulacağına inanmaktadır.

“Bu dünya bir **kuyu**, havasız çömlek;
Daralıyorum!” (Çile, 133)

“Aralık Kapı” şiirinde *kuyu kavramı* ile dünya arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik şairin yaşadığı ruhi sıkıntılarının, bunalımlarının bir göstergesidir. Dünyanın sıkıntılı bir yer olduğunu dile getirmek için kullandığı kuyu kavramına “havasız çömlek” ifadesi de katkı yapmaktadır.

“Ağzıma soğuk kurtlar dolacak, gözüme kum;
Dipsiz **kuyu**, sürdükçe zaman, sürececek uykum...”(Çile, 137)

“Dipsiz Kuyu” şiirinde *kuyu kavramı* ölümle başlayıp kıyametin kopuşuna kadar ikamet yeri olan kabri sembolize etmiştir. Ölünün kabirdeki halini betimlemiştir. Kıyamet kopuncaya kadar kabir hayatının devam edeceğini ifade etmektedir. Bu kuyuyu dipsiz olarak nitelemesi hem kabir hayatının uzun bir süreç olduğunu hem de tam olarak nasıl olduğunu bilmediğimizi göstermektedir.

2.181. Küp Kavramı

“Su, pekmez, yağ gibi sıvıları veya un, buğday gibi tahılları saklamaya yarayan, geniş karınlı, dibi dar toprak kap.” (SKS, 470).

“Hâtıra **küpü**, devril, sen de ey hayal, gömül!
Sonu gelmez visalin gayrından vazgeç, gönül!” (Çile, 233)

Necip Fazıl “Visal” şiirinde *küp kavramı* ile akıl ve yaşanmışlıklarının oluşturduğu zihin dünyasını kastetmiştir. Hem geçmişe ilişkin anıları hem de geleceğe dair hayalleri istemeyen şair içinde bulunduğu ana yoğunlaşması gerektiğini söylüyor. Sonu gelmez visal olarak değerlendirdiği hayallerden uzak durulmasını öğütlüyor.

2.182. Lamba Kavramı

“Çevreyi aydınlatmak için kullanılan nesne.” (SKS, 472).

“Bir merhamettir yanan, daracık odaların,
İsli **lambalar**ında, isli **lambalar**ında.”(Çile, 161)

Necip Fazıl'ın “Otel Odaları” şiirinde kullandığı *lamba kavramı*, şairin yalnızlığın ve kimsesizliğin verdiği bir duyguyla sığındığı, derdini paylaştığı bir semboldür. Pek çok şiirinde yalnızlığını dile getiren şair, daracık otel odalarındaki tek yoldaşının isli lambalar olduğunu söylüyor.

2.183. Leş Kavramı

“Kokmuş hayvan ölüsü.” (TDK SÖZLÜK, 1582).

“Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz gerçek;
Siz hayat süren **leş**ler, sizi kim diriltecek?” (Çile, 399)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *leş kavramı* ile insana canlılık kazandıran asıl kaynağın ruh olduğu gerçeğinden yola çıkarak bedenen yaşayan fakat ruhen ölmüş kişileri ifade etmiştir. Toplumun yanılgı içerisinde olduğunu, gerçeklerden uzaklaşıp yalanlarla kendini kandırdığını düşünen şair bu durumun değişeceğini düşünüyor.

2.184. Mahkeme Kavramı

“Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yargı yeri.” (SKS, 477).

“Ey dipsiz berraklık, ulvî **mahkeme**!
Acı, hapsettiğin sefil gölgeme!”(Çile, 271)

Necip Fazıl'ın “Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *mahkeme kavramı* kendi vicdanını sembolize ediyor. Ulvi olarak nitelediği bu mahkemeden kendisine acımasını istiyor. Hatalarının farkına varıp öz eleştiri yapan şair kendisine yönelik acıma duygusu taşımaktadır.

2.185. Mahşer Kavramı

“Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer; büyük kalabalık; kargaşa.”(TDK SÖZLÜK, 1608).

“Sesimi alıp da kaybetse rüzgâr,
Versem gözlerimi bir sonsuz renge!
İçimde bir **maşer** uğultusu var;
Ruhumdur çağırın, tenimi cenge.”(Çile, 227)

Necip Fazıl “Geceye Şiir 3” şiirinde *maşer kavramı* ile yaşadığı duygusal karmaşayı belirtmektedir. İçerisinde bulunduğu durumu maşer gibi bir kavramla ilişkilendirmesi ne denli büyük duygu yoğunluğu yaşadığını gösterir. Çektiği çilenin ağırlığını kaldırmakta güçlük yaşadığı için unutmak istemektedir.

“Ortalık **maşer** gibi;
Kim buranın sahibi,
Kimlerin düğünü var?”(Çile, 419)

“İhtilal” şiirinde şair *maşer kavramı* ile günün bitişinin sembolü olan güneşin batışını ve akşamüzeri oluşan kalabalığı ifade etmiştir. Gün batımı gibi sakin bir olayı maşer kavramıyla ilişkilendirmesi, içerisinde bulunduğu psikolojik durumdan kaynaklanmaktadır. Var olan durumu algılamakta sıkıntı çektiği için sorgulamalar yapıyor.

2.186. Makine Kavramı

“Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü.” (TDK SÖZLÜK, 1611).

“**Makine** dimdik demirden put,
İnsanoğlu ruh laçkasında.” (Çile, 429)

Necip Fazıl “Son Sığınmak” şiirinde *makine kavramı* ile teknolojik gelişmeler neticesinde gücü elinde bulunduran fakat ruhen, hayatiyetini yitirmiş olan batı uygarlığını ifade etmiştir. Uzun yıllar anlam arayışı içerisinde olan şair, insanların manevi bir buhran içerisinde olduğunu düşünüyor. Fakat bu buhrana çözüm bulmak yerine maddi zaferinin kibrini yaşadığını dile getiriyor.

2.187. Manzara Kavramı

“Dikkati çeken her şey.” (SKS, 481).

“Dinle, kulağını ver de mezara!

Ölüler evlattan yana çırpınır.

Nesiller arası korkunç **manzara**;

Domuz yavrulayan ana çırpınır.”(Çile, 405)

Necip Fazıl “Çırpınır” şiirinde *manzara kavramı* ile milli değerlerimiz ekseninde yetişen önceki nesille kendi ruh köklerinden beslenmeyen yeni nesil arasındaki karşıtlığı ifade etmiştir. Korkunç olarak tanımladığı bu manzara karşısında önceki nesil feryat etmektedir. Fakat onların bu feryadı sonucu değiştirmeye yetmemektedir.

“Bütün **manzara**, ucuz bir dekor muşambası;

Kurtuluş günü, çıkmaz ayın son çarşambası...”(Çile, 435)

“Manzara” şiirinde şair *manzara kavramını* kendi millî değerleri rafa kaldırılıp batı değerler ekseninde bir hayat tarzı sunulan Türk toplumunun durumunu ifade etmek maksadıyla kullanmıştır. Ucuz bir dekor muşambası olarak tanımladığı bu durumu eleştirmektedir. Fakat bu sıkıntının yakın zamanda çözüleceğine dair umut taşımamaktadır.

2.188. Mekân Kavramı

“Yer, bulunulan yer; ev, yurt.”(TDK SÖZLÜK, 1645).

“Bir bak, zaman ve **mekân**, nasıl kuşatılmışız;

Belli ki, en tepeden en dibe atılmışız...” (Çile, 100)

Necip Fazıl “Esfeli Safilin” şiirinde *mekân kavramını* insanın yaratıldığı dönemden beri dışına çıkma, ötesine geçme imkânı olmayan kâinatı ifade etmek için kullanmıştır. İnsanın bu dünyada zaman ve mekân tarafından kuşatılmış olmasının önemini dile getiriyor. Ayrıca cennette yaratılan insanın dünyaya gönderilmesini, en tepeden gibi atılmak olarak tanımlıyor.

2.189. Merdiven Kavramı

“Bir yere çıkmaya veya inmeye yarayan basamaklar dizisi.” (SKS, 486).

“Taş **merdivenler** gibi, aşınmış ayaklardan,
Secde yerine çarpa çarpa alnım aşınsa!
Göklerin kamçısıyla yediğim dayaklardan,
Erisem de, tabutum boşmuş gibi taşınsa!”(Çile, 25)

Necip Fazıl “O An” şiirinde *merdiven kavramı* ile alnı arasında bir ilişki kurmuştur. Uzun süre basıldığı için aşınan merdivenler gibi alnının da secdeye gide gide aşınmasını istemektedir. Kurduğu bu ilişki içerisinde bulunduğu duygu yoğunluğunun sonucudur. Göklerin kamçısıyla yediği dayaklardan dolayı günahlarının yok olacağı düşüncesi vardır.

“Diyorlar bana: Kalsın şiir de söz de yerde!
Sen araştı, göklere çıkan **merdiven** nerde?”(Çile, 38)

“Merdiven” şiirinde *merdiven kavramı* ile hakikatlere ulaşma noktasında kendisine yardımcı olacak araçları ve hakikate ulaşma yöntemini ifade etmiştir. Sözü ve şiiri bir kenara bırakıp, yaşamının asıl gayesini kavraması konusunda uyarıldığını dile getiriyor. Ayrıca merdiven kavramı, kendisini bohem hayatından çekip çıkararak ve yepyeni bir dünya hediye eden hocasını sembolize ediyor.

“Birdenbire bir şey çıtırdar, derken,
Merdivenden gelir bir ayak sesi.
Basamaklar birer birer esnerken,
Kilitli kapının düşer perdesi.”(Çile, 213)

“Gece Yarısı” şiirinde *merdiven kavramı*, şairin yalnız başına olduğu bir gece yarısında, korku ve ürperti duygularına sebep olan bir nesne konumundadır. Merdivenden gelen gizemli ayak sesinin beklentilerinin sesi olduğu da söylenebilir. Çünkü şair içerisinde bulunduğu durumdan kurtulabilmek için bir arayışta ve gözleri kapıda beklemektedir.

2.190. Merhem Kavramı

“Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç.” (TDK SÖZLÜK, 1658).

“Yaram var, havanlar dövemez **merhem**;
Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.

Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;
Yollar ki, Allah'a çıkar, bendedir.”(Çile, 66)

Necip Fazıl “Bendedir” şiirinde *merhem kavramı* ile merhemini iyileştirici, sağaltıcı özelliğinden yola çıkararak ruhen yaşadığı ızdırapları dindirecek, kendisini huzura kavuşturacak manevi şifayı kastedmiştir. Şair öylesine zorlu bir süreç yaşıyor ki bu durumdan kurtulabileceği bir çıkış yolu görmüyor. Yaşadığı sıkıntılar şairde karamsarlık oluşturmuştur.

2.191. Mermer Kavramı

“Bu taştan yapılmış; bileşiminde 75’ten fazla çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen billurlaşmış kireç taşı.” (SKS, 486)

“Ben bu gurbet ile düştüm düşeli,
Her gün biraz daha süzülmekeyim.
Her gece, içine **mermer** döşeli,
Bir soğuk yatakta büzülmekeyim.” (Çile, 229)

“Anneme Mektup” şiirinde *mermer kavramı* şairin gençlik dönemindeki yaşantısına ilişkin fikir vermektedir. Mermer kavramı ile yatak arasında bir ilişki kurması bu dönemde yaşadığı kimsesizliği göstermektedir. Öylesine yalnızdır ki başını omzuna yaslayabileceği, sığınabileceği kimsesi yoktur. Gurbetten ve gurbetin getirdiği yalnızlıktan yakınmaktadır çünkü yalnızlığı iliklerine kadar hissetmektedir.

“**Mermer**lerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!” (Çile, 399)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *mermer kavramını* yüzyıllardır ezanların okunduğu camileri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bir zamanlar atalarımızın hüküm sürdüğü topraklarda günümüzde ezanların, tekbirlerin yankılanıp yankılanmadığını sorgulamaktadır.

2.192. Mevsim Kavramı

“Bazı atmosfer olaylarının en çok belirdikleri zaman; herhangi bir ekimin yapıldığı veya bir ürünün yetiştiği dönem; herhangi bir şeyin etkinlik dönemi, sezon; yaşam

bölümü; yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon.” (SKS, 489).

“Akrep, nokta nokta ruhumu sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
 Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
 Fikir çilesinden büyük işkence.” (Çile, 18)

Necip Fazıl'ın “Çile” şiirinde *mevsim kavramını* ikileme biçiminde kullanmasından yola çıkarak uzun bir zaman dilimini anlatmak için kullandığı söylenebilir. Özellikle hocasıyla tanışmadan önceki çeşitli ruhi sıkıntılarla geçen süreçten bahsetmektedir. Akrebin ruhunu sokması olarak adlandırması, bu süreçte yaşadığı ızdırapların boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.

“Geçti, geçti **mevsimler**...
 Süpürüldü takvimler.
 Gidenlerden kalan şey;
 Duvarlarda resimler,
 Mezarlarda isimler...
 Geçti, geçti, mevsimler...”(Çile, 234)

“Geçti, Geçti” şiirinde *mevsim kavramı* zaman anlamını çağrıştıracak bir anlama sahiptir. Acısıyla tatlısıyla koca bir ömür tükenmiş, sona yaklaşmış ve tek gerçek olan ölüm karşısına çıkmıştır. Gidenlerin geride bıraktıkları yalnızca mezarlardaki isimdir. Herkes er geç bu durumla karşı karşıya kalacaktır.

“Beyni tırmık tırmık, pençelere sor!
Mevsim niçin ölgün, bahçelere sor!
 Sor; çukuru nerde, serçelere sor!”(Çile, 385)

“O Zeybek” şiirinde *mevsim kavramı* o dönemde devlet ve millet üzerinde hâkim olan ruhi durumu, havayı belirtmektedir. Adnan Menderes'in idam edilmesi ile alakalı itirazını dile getirmekte ve sorgulamalarda bulunmaktadır. Mevsimin ölgün olması da olumsuzluğu, karamsarlığı gösterir.

“Her fikir, her inanış, tek **mevsimlik** vesselâm;
 Zaman ve mekân üstü biricik rejim, İslam...”(Çile, 445)

“İslâm” şiirinde ise *mevsim kavramı* geçiciliğin, faniliğin sembolüdür. İslam dışındaki her fikrin, her inanışın, beşerî olduğu için geçici olduğunu dile getirmektedir. İnsanlar bu geçici yollardan gittiği sürece aldanacaklardır. Şaire göre ise İslamiyet zaman ve mekân üstü, tek gerçektir.

2.193. Meydan Kavramı

“Yarışma, eğlence veya karşılama yeri; bulunulan yer ve çevresi, ortalık; fırsat, imkân veya vakit.” (SKS, 489).

“Uyumak istiyorum; başım bir cenk **meydanı**;
Harfsiz ve kelimesiz düşünmek Yaradanı.”(Çile, 272)

Necip Fazıl “Uyumak İstiyorum” şiirinde *meydan kavramını* yaşadığı zihinsel karmaşadan dolayı zonklayan başını belirtmek amacıyla kullanmıştır. Bu sancılı durumdan uykuya sığınarak kurtulmak istiyor. Ayrıca böyle anlarda, Yaradan’ı düşünmek de şaire iyi gelmektedir.

“Mercan mercan, uçuk dudağında kan,
İnci inci, soluk sakağında ter.
Ne baş yedi, ne kan içti bu **meydan!**

Bu **meydan** âşıktan canını ister.” (Çile, 387)

“Mansur” şiirinde şair *meydan kavramı* ile yıllarca çilesini çektiği, yükünü omuzladığı davasını dile getirmiştir. Bu işin çok büyük sorumluluklar gerektirdiğini belirtiyor ve bu yola giren insanların bunu göze alması gerektiğini vurguluyor.

“Çıkamaz **meydanlara**;
Camide mahpus iman!”(Çile, 427)

“Aman” şiirinde *meydan kavramı* toplum hayatının ve hayatın odak noktalarının ifadesidir. İmanın hayatın içinde yer bulamadığını, dinî değerlerin geri plana itildiğini söyleyen şair bu durumdan memnun değildir. İmanın camide bir nevi hapis hayatı yaşadığını düşünmektedir.

2.194. Mezar Kavramı

“Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt.” (SKS, 490).

“Hasis sarraf, kendine bir başka kese diktir!

Mezarda geçer akça neyse, onu biriktir!” (Çile, 140)

Necip Fazıl’ın “Geçer Akça” şiirinde *mezar kavramı* ölüm sonrası hayatı, ahireti sembolize etmektedir. Şair burada hasis sarraf olarak nitelediği insanlara öğüt vermekte, mezarda geçerli olan akçeyi biriktirmesini söylemektedir. Fakat insanlar bu bilinçten çok uzaktır. Şair insanların bu gerçeği fark etmesi için çaba harcamaktadır.

“Dinle, kulağını ver de **mezara!**

Ölüler evlattan yana çırpınır.

Nesiller arası korkunç manzara;

Domuz yavrulayan ana çırpınır.” (Çile, 405)

“Çırpınır” şiirinde *mezar kavramı* kendi ruh köklerinden beslenmeyen yeni nesil karşısında çırpınan ecdadın sembolüdür. Şairin korkunç manzara olarak adlandırdığı bu durum öylesine üzücüdür ki analar çırpınmaktadır. Bu üzücü durum karşısında şair de feryat etmektedir fakat sonucu değiştirememektedir.

“Evler döşemektir bendeki tasa,

Yaptım ettim, nöbet **mezara** geldi.

Yeter bana, üç beş arşın bez olsa;

Beklenmedik mallar pazara geldi.” (Çile, 423)

“Çek Perdeyi” şiirinde *mezar kavramı* bu hayatı nihayete erdiren ölümü ifade etmektedir. Dünya hayatına doyamayan, hayata dair pek çok planı olan şairin bu işlerinden sonra sıra mezara gelmiştir. Acısıyla tatlısıyla geçen bu fani dünya er geç sonlanacak ve asıl hayat başlayacaktır. Şair dünya hayatının geçiciliğini vurgulamıştır.

2.195. Mide Kavramı

“Omurgalılarda sindirim sisteminin yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği, omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası.” (SKS, 490).

“Bir tohumda bin gömlek.

Giyim giyim fideler.

Kalpler dilini yutmuş;
 Bangır bangır **mideler**.
 Perdeler, hep perdeler...” (Çile, 259)

Necip Fazıl “Perdeler” şiirinde mide kavramı ile seküler, modern yaşam biçiminin bir sonucu olarak beş duyunun sağladığı hazları ifade etmiştir. İnsan için ibret vesilesi olan tabiattan örnekler veren şair, insanların bu gerçekleri görmekten uzak olmasından yakınıyor. Manevi değerlerin ötelenip maddiyata öncelik verildiğini söylüyor.

2.196. Millet Kavramı

“Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.” (TDK SÖZLÜK, 1683).

“Allahın seçtiği kurtulmuş **millet!**
 Güneşten başını göklere yükselt!
 Avlanır, kim sana atarsa kement,
 Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.”(Çile, 396)

Necip Fazıl “Büyük Doğu Marşı” şiirinde millet kavramını yüzyıllarca hakikat davasının bayraktarlığını yapan Türk milletini ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Allah tarafından seçildiğini düşündüğü milletimizin güneşten başını göklere yükseltmesi gerektiğini söylüyor.

2.197. Misafir Kavramı

“Konuk.”(TDK SÖZLÜK, 1689).

“Göğsü yakut ve safir;
 Kapıda bir **misâfir**...
 Sordum: Kimsin, nesin sen?
 Dedi: Şeytandan sefir!
 Nefs isimli o kâfir...”(Çile, 72)

Necip Fazıl “Hep Nefs” şiirinde *misafir kavramı* ile nefsi dile getirmiştir. Şeytanın elçisi ve kâfir olarak adlandırdığı nefsin, her zaman insanları yanıltmak için hazır beklediğini söylüyor. Böylesine olumsuz sıfatlar kullandığı nefis konusunda insanları dikkatli olmaya çağırıyor.

“Oynak sular yalının alt katına **misafir**;
Yeni dünyadan mahzun, resimde eski sefir.” (Çile, 167)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *misafir kavramını* boğazdaki suları betimlemek için kullanmıştır. Suları misafir olarak ifade etmesi, suların boğazdan akıp gitmesinden, kalıcı olmamasından dolayıdır.

2.198. Mum Kavramı

“Bir fitilin üzerine erimiş bal mumu, iç yağı, stearik asit veya parafin dökülüp genellikle silindir biçiminde dondurulan ince, uzun ışık aracı.” (SKS, 495).

“Bezin üstünde, ayak parmaklarının izi;
Mum alevinden sarı, baygın ve donuk benzi.”(Çile, 120)

Necip Fazıl “Ölünün Odası” şiirinde *mum kavramı* ile ölünün baygın ve donuk olarak betimlediği benzi arasında bir benzerlik kurmuştur. Son nefesini vermiş ve göğsü boş olan ölünün benzi ile mum arasında benzerlik kurması vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Bu manzara şairi çok etkilemiş, onda ürperme hissi oluşturmuştur.

“Gözünü tavandan ayırma ki, sen,
Üşürsün gölgeni yerde görürsen.
Dikilir karşına **mumu** söndürsen,
Ölüler içinde en yalnız ölü...”(Çile, 226)

“Geceye Şiir 2” şiirinde *mum kavramı* insanın kendine ilişkin bazı gerçekleri fark etmesinin engelidir. Kendisini ve diğer insanları ölü olarak tanımlamaktadır hatta kendisi ölüler içindeki en yalnız ölüdür. Fakat insanlar kendi içlerine çok fazla dönmedikleri için bu gerçeği fark etmemektedir. Yalnızca mumu söndürünce bu hakikatle karşı karşıya kalmaktadırlar.

“Yalnızlık bir fenerse,
Ben de içindeki **mum**,
Onu, billûr bir kâse
Gibi doldurur nurum.”(Çile, 231)

“Yalnızlık” şiirinde şair *mum kavramı* ile kendisi arasında bir özdeşlik kurmuştur. Kendisini, yalnızlığın sembolü olan fenerin içindeki mum olarak adlandırması, yaşadığı yalnızlık duygusunun yoğunluğunu göstermektedir. Çektiği onca sıkıntıya karşın topluma ışık tutması, yol göstermesi de bu özdeşliği kurmasının etkenlerinden birisidir.

2.199. Nabız Kavramı

“Eğilim, düşünce, niyet; kalp vuruşunun sağladığı kan basıncından dolayı atardamarlara ve özellikle bilekteki atardamara parmakla basıldığında duyulan kımıldama.” (SKS, 501).

“Her gece periler uyur odamda,
Derinden gelir uzun nefesler,
Yanan mum bir rüya seyrederek camda,
Bir ağır hastanın **nabız** sesler.” (Çile, 212)

Necip Fazıl “Gece Yarısı” şiirinde *nabız kavramı* ile geceleri işittiği ve kendisine korku, ürperti olmak üzere farklı duygular hissettiren sesler arasında bir benzerlik kurmuştur. Şairde bu duygulara sebep olan başlıca etken yalnızlıktır. Yalnızlığında yanına periler gelmekte ve yanan mum camda rüya seyretmektedir.

“Akrep ve yelkovan,
Varlığın **nabz**ında.
Akrep ve yelkovan,
Yokluğun ağzında.” (Çile, 268)

“Zaman” şiirinde *nabız kavramı* hayatı, yaşamı ifade etmektedir. Varlık, var olabilmek için zamana ve mekâna ihtiyaç duyar. Zamanın sembolü olan akrep ve yelkovan o yüzden varlığın nabzıdır. Fakat günü gelip bu dünya hayatı bitince zaman da hükmünü yitirecektir. Bu yüzden akrep ve yelkovan yokluğun ağzındadır.

2.200. Nefes Kavramı

“Soluk; şifa verir diye hastaya okuyup üfleme; sigara, pipo içilirken içe çekilen duman; canlı varlık.” (SKS, 505).

“Sensin gökten gelen oklara hedef;
Oyası ateşle işlenen gergef.

Çekme üç beş günlük dünyaya esef!
Dayan kalbim üç beş nefes kadarlık!”(Çile, 294)

Necip Fazıl “Dayan Kalbim” şiirinde *nefes kavramını* dünya hayatının kısılalığını vurgulamak amacıyla kullanmıştır. Ölüme adım adım yaklaştığını düşünen şair dünyaya doyamadan ayrılacak olmanın üzüntüsünü çekmektedir. Kendisini üç gün dünya için dert çekme diyerek teselli etmektedir.

“Gel dünya, mundar kafes!
Gel, gırtlakta son nefes!
Gel, Arşı arayan ses!
O'nun Ümmetinden ol!”(Çile, 397)

“O'nun Ümmetinden Ol!” şiirinde ise dünyaya ait beklentileri biten şair *nefes kavramı* ile insanların ölmeden önce alıp verdiği son nefesi dile getirmektedir. Mundar kafes olarak adlandırdığı dünya hayatından kurtulmak için son nefesinin gelmesini istemektedir. Ayrıca bu son nefes gelmeden önce insanları O'nun ümmetinden olmaya çağırmaktadır.

2.201. Nesil Kavramı

“Göbek, kuşak; (hayvanlık için) döl.” (SKS, 507).

“Bir yeni nesil geldi, üstüste binenlerden;
Göğe çıkayım derken boşluğa inenlerden...” (Çile, 333)

Necip Fazıl “Evim” şiirinde *nesil kavramı* ile milletimizi ayakta tutan temel dinamiklerle bağımlı koparmış, öz değerlerini yitirmiş yeni nesli tanımlamaktadır. Bu nesil ilerlediğini, geliştiğini zannederken tam aksine gerilemektedir ve boşluğa düşmektedir. Fakat bu durumun bilincinde değildir.

“Dinle, kulağını ver de mezara!
Ölümler evlattan yana çırpınır.
Nesiller arası korkunç manzara;
Domuz yavrulayan ana çırpınır.” (Çile, 405)

“Çırpınır” şiirinde *nesil kavramı* kendi millî, manevi değerlerimiz ekseninde yetişenler ile batılı değerlerle yetişenleri ifade etmektedir. Bu iki nesil arasında

hayatı algılayış ve yaşayış biçimi açısından çok büyük farklar bulunmaktadır. Önceki nesil bu durumdan üzüntü duymaktadır. Bu korkunç manzara karşısında şair de feryat etmektedir.

“Bir **nesil** özlüyorum,
Doğrultsun yatıkları!” (Çile, 431)

“Kâbus” şiirinde *nesil kavramı* şairin Büyük Doğu davasının yükünü omuzladıktan sonra hakikat adına ektiği tohumların ardından yetişmesini ümit ettiği gençliği tanımlayan bir kavramdır. Bu nesil henüz yetişmemiştir fakat yetişmesini büyük bir özlemle beklemektedir. Çünkü şaire göre var olan birtakım yanlışlıklar bu nesil eliyle düzeltilecektir.

2.202. Nene Kavramı

“Torunu olan kadın, büyükanne, nene; yaşlı kadın.” (TDK SÖZLÜK, 1772).

“Zeybek kaybolduysa bunca kayıp ne?
Tesbihi dökülmüş, aranır **nene**;
Balonu yok, ağlar çocuk haline...” (Çile, 385)

“Necip Fazıl’ın O Zeybek şiirinde *nene kavramı* son asırda, kendisini ayakta tutan temel dinamiklerini yitiren Türk milletini sembolize eder.”(Şehsuvaroğlu, 2012, s.61). Milletimizin içerisinde bulunduğu sıkıntılı duruma değinen şair, bu zorlu süreçten kurtulma çabası gösterdiğini söylüyor

2.203. Nokta Kavramı

“Çok küçük boyutlarda işaret, benek; tek nöbetçi bulunan yer; sınır, derece, radde; cümlelerin bittiğini anlatmak için sonuna küçük benek biçimindeki işaret, durak; bazı harflerin üzerine konulan ufak işaret; hiçbir boyutu olmayan işaret; konu, konu ile ilgili önemli bölüm; yer.” (SKS, 509).

“Akrep, **nokta nokta** ruhumu sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
Fikir çilesinden büyük işkence.”(Çile, 18)

“Çile” şiirinde *nokta kavramı* şairin çektiği fikir çilesinin boyutlarını gösteren bir anlam üstlenmiştir. Özellikle nokta kavramını ikileme olarak kullanması vermek istediği anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Ruhunun derinlerinde yankılanan bu acı öylesine yoğundur ve mevsimden mevsime, sürekli devam etmektedir ki şairi güçsüz düşürmüştür.

“Çalkanıyor boşlukta.

Resimdeyse bir **nokta:**” (Çile, 222)

“Takvimdeki Deniz” şiirinde şair *nokta kavramını* kendisinin hayat karşısındaki çaresizliğini göstermek için kullanmıştır. Ayrıca kendisini ifade etmek için nokta kavramını seçmesi, şairin tevazusunun şiirine yansımadır.

“İçimde bir **nokta;**

Dönüyor aleve.

İçimde bir **nokta;**

Beynimde bir güve.” (Çile, 268)

“Zaman” şiirinde *nokta kavramı* hakikat yolunun yolcusu olmadan önceki süreçte kendisine acı çektiren zaman ile ilgili olumsuz düşüncelerin bir ifadesidir. Bu düşünceleri nokta olarak tanımlaması daha başlangıç aşamasında olduğunu gösterir fakat bu noktalar daha sonra büyüyecek ve aleve dönüşecektir.

“Zaman, korkunç daire; ilk ve son **nokta** nerde?

Bazı geriden gelen, yüzbin devir ilerde!” (Çile, 404)

“Muhasebe” şiirinde *nokta kavramı* şairin uzun süre zihnini meşgul eden, beynini tırmalayan zaman kavramının başlangıç ve bitiş yeridir. Burada hakikatini daha iyi kavrayabilmek için zamanla ilgili sorgulamalar yapmaktadır. Korkunç olarak nitelediği zaman, şair tarafından bir problem olarak algılanmaktadır.

2.204. Nöbet Kavramı

“Sıra, keşik; sıra ile yapılan görev; hastalık sebebiyle titreme, yüksek ateş; kez, defa; vakit vakit ortaya çıkan aynı türden fizyolojik bozuklukların bütünü.” (SKS, 509).

“Gözlerim müebbetle,

Günü gelir elbette...

Gelir Meleknöbette,
Safa geldi, hoş geldi.”(Çile, 132)

Necip Fazıl “Boş Dünya” şiirinde *nöbet kavramını* ölümün her an kapısını çalacağını bildiği için ölüm meleğinin görevinin başında olduğunu dile getirmek amacıyla kullanmıştır. Elbet bir gün geleceğini düşündüğü ölümün yollarını gözlüyor. Ölümü sevinçle karşılayan şairin bu dünyaya ait beklentileri kalmamıştır.

“Füzeler kağına döner ve **nöbet**,
Işıktan da hızlı Burağa gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde *nöbet kavramı* güç ve irade anlamındadır. Şair günümüzde gücü elinde tutanların, günü gelince bu güçlerini yitireceklerini belirtiyor. Güç dengesinin sabit kalmayacağını, bunun nöbetleşe devam edeceğine değiniyor. Burada şairin umutlu olduğunu da görüyoruz. Nöbetin yeniden milletimize geleceğini vurguluyor.

2.205. Nur Kavramı

“İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.” (SKS, 510).

“Güneşi tuttu çamur;
Elmas mahcup, zift mağrur.
Yakın kandili yakın;
Ne donanma, ne yangın;
Nur bize, Allahım, **nur!**” (Çile, 21)

“Nur” adlı şiirinde *nur kavramı* şairin hem kendisi hem de toplum için istediği huzur, esenlik anlamlarını karşılamaktadır. Çamurun güneşi tutup ziftin mağrur, elmasın mahcup olmasından yakınmaktadır. Şahit olduğu bu manzaradan şikâyetçidir ve bu durumdan kurtulmak için dua etmektedir.

“Kesildi mi yoksa ardı, arkası,
Nur diyarından kol kol gelenlerin?
Yetmez mi ampulün **nura** cakası,
Başları dönmez mi gökdelenlerin?” (Çile, 276)

“Mercek” şiirinde şair *nur kavramını* İslamiyet ve İslamiyet’e ilişkin hakikatleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Nura caka satan değerlerin artık

sonunun gelmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca arkası kesilmediği sürece nur diyarından gelenler nurun zaferini kazanacaktır.

“Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden **nur** akar birinden kir.” (Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde şair *nur kavramının* sahip olduğu pozitif çağrışımdan yola çıkarak insanlara hakikatin nefesini üfleyen, doğru olana, hak olana çağırın inanç sistemi ve değerleri ifade etmiştir. İnsanların takip ettiği iki yol vardır: hak ve batıl. Nur ve kir kelimeleri hak ve batıl kavramlarını karşılamaktadır.

2.206. Oda Kavramı

“Evin veya herhangi bir yapının oturmak, çalışmak, yatmak gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi, göz.” (SKS, 511).

“Bir **oda**, yerde bir mum, perdeler indirilmiş;
Yerde çıplak bir gömlek, korkusundan dirilmiş.” (Çile, 120)

Necip Fazıl “Ölünün Odası” şiirinde *oda kavramını* ölünün odasını belirtmek amacıyla kullanmıştır. Yerde bir mumun olduğu, perdeleri indirilmiş bu oda şairde korku hissi meydana getirmektedir. Öyle ki yerdeki çıplak gömlek bile bu korkuyu yaşamaktadır.

“Her yanda küçülen bir **oda** gibi,
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış.
Sanki bir taş bebek kutuda gibi,
Hayalim, içinde uzanmış kalmış.” (Çile, 124)

“Tabut” şiirinde şair *oda kavramı* ile mezar, kabir arasında bir özdeşlik kurmuştur. Her yanı küçüldüğü için duvarları yanaşmış, tavanı alçalmış olan bu odaya şair, nasıl gireceğini düşünüyor. Ölünün mezardaki halini ise taş bebeğin kutudaki haline benzetiyor. Ölüm kavramı istenmeyen, korkulan bir anlama sahiptir.

“Bir merhamettir yanan, daracık **odaların**,
İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında.”(Çile, 161)

“Otel Odaları” şiirinde şair *oda kavramını* yalnızlığını, kimsesizliğini paylaştığı; şefkatine sığındığı yer olarak ifade eder. Daracık odaların isli lambalarında merhametin yandığını söylüyor. Olumsuz şartlarına rağmen otel odaları, şairin gözünde zor zamanlarda gittiği bir sığınak dibidir.

2.207. Ok Kavramı

“Bir dairede bir kirişin bu kirişi gören yayın ortasına indirilen doğru parçası; bazı aletlerde veya araçlarda düz ve uzun bölüm; yön göstermek amacıyla belli yerlere konulabilen, oka benzeyen işaret; yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.” (SKS, 512).

“Ateşten zehrini tattım bu **okun**.

Bir anda kül etti can elmasımı.

Sanki burnum, değdi burnuna (yok)un,

Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.” (Çile, 16)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *ok kavramıyla* iç dünyasındaki, ruhundaki değişimi başlatan fizik ötesi etkiyi somutlaştırmıştır. Bu oku ateşten zehir olarak nitelmesi yaşadığı ruhî değişimin ne kadar sancılı olduğunun göstergesidir. Bu değişim her ne kadar sıkıntılı olsa da can elmasını yani nefsinin törpülemiş, yok etmiştir.

“Taş taş üstüne koysam, bozuk diyorlar, devir!

Bir **ok** çeksem, diyorlar; peşinden koş ve çevir!” (Çile, 308)

“Hâlim” şiirinde *ok kavramı* bu dünyadaki yapıp ettiklerinin karşılığıdır. Doğru olduğu düşüncesiyle yaptığı işlerden bazen pişmanlık duymaktadır ve telafi etmeye çalışmaktadır. Şair yaşamış olduğu bazı olaylardan yakınmaktadır ve bunların kendisini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Ayrıca burada kendisine yönelik eleştiri de söz konusudur.

“Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş:

Okunu kör nefsin, kılıçla çelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...” (Çile, 382)

“Bizim Yunus” şiirinde *ok kavramı* başka bir şiirinde şeytanın elçisi olarak adlandırdığı nefsin insanı ağına düşürmek için kullandığı tuzaktır. Kılıç olarak adlandırdığı iman ise nefsin oklarını yenmektedir. Burada nefsin esiri olmamayı bilakis onu esir almayı anlatmaktadır. Yunus Emre’nin nefis karşısındaki zaferini ders alınması gereken bir örnek olarak ortaya koyuyor.

2.208. Oluk Kavramı

“Yağmur sularını damların kenarına toplayıp akıtan yatay konumlu, genellikle çinko vb. boru bir şeyin üzerine oyulmuş yol; ay yüzeyinde görülen uzun yarıklardan her biri; bir şeyin akmasına yarayan üst yanı açık boru.” (SKS, 515).

“Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;

Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.” (Çile, 398)

Necip Fazıl “Sakarya Türküsü” şiirinde *oluk kavramı* insanların en eski dönemlerden beri varlık hakikatini, yaratılış gerçeğini anlamlandırmak için benimsedikleri inanç sistemleri ve bakış açılarını ifade etmiştir. İyiliğin ve kötülüğün olduğu iki oluşun olduğunu söyleyen şair insanların tercih yapması gerektiğini dile getiriyor.

2.209. Oyuncak Kavramı

“Önemsiz ve kolay iş; başkalarınca bir araç gibi kullanılan; hiçe sayılan; güçsüz kimse; oynayan eğlenmeye yarayan her şey.” (SKS, 526).

“Ben bir atım, iradem, elinde binicimin;

Bir çocuk **oyuncağı**, ucunda bir sicimin...”(Çile, 98)

Necip Fazıl “Oyuncak” şiirinde *oyuncak kavramı* ile kendisi arasında bir özdeşlik kurmuştur. Kendisi ipin ucundaki bir oyuncak olarak tarif etmiştir. Bu ifadeler kader karşısında insanın durumunu göstermektedir. Ayrıca kendisini iradesi binicisinin elinde olan bir at olarak tanımlaması da vermek istediği anlamı pekiştirmiştir.

“Kakılır bir yerde, kalır **oyuncak**,

Kurgular biter.”(Çile, 128)

“Biter” adlı şiirinde şair *oyuncak kavramı* ile insanların hak ve hakikatle olan bağına zarar veren, insanı bu dünyaya sanki ölüm yokmuş gibi bağlayan her türlü dünyevi meşgaleyi ifade etmiştir. Şairin oyuncak olarak adlandırdığı dünyevi uğraşlar ölüm karşısında acizdir, ölüm gelince hepsi bitecektir.

2.210. Ölü Kavramı

“Yaşanılmayan veya çok durgun; canlılığı olmayan; hayatı sona ermiş olan; artık yaşamıyor olan; ölmüş insan.” (SKS, 533).

“Gözünü tavandan ayırma ki, sen,
Üşürsün gölgeni yerde görürsen.
Dikilir karşına mumu söndürsen,

Ölüler içinde en yalnız **ölü**...”(Çile, 226)

Necip Fazıl “Geceye Şiir 2” şiirinde *ölü kavramı* ile kendisini tanımlamaktadır. Sadece kendisini değil diğer insanları da ölü olarak adlandırmıştır, kendisi ise ölüler içinde en yalnız ölüdür. Fakat bunları fark edebilmek için diğer meşgaleleri bir kenara bırakıp kendi içine dönmek gerekmektedir.

“Bir yurt ki bu, diriler **ölü**, **ölü**ler diri;
Raflarda toza batmış Peygamberden bildiri.”(Çile, 273)

“Uyumak İstiyorum” şiirinde şair *ölü kavramını* iki kez ve farklı anlamlarda kullanmıştır. Birinci kullanımda manevi hakikatlerden uzak bir hayat yaşamaktan dolayı ruhen ölmeyi ifade ederken ikinci kullanımda bedenen, madden ölmeyi ifade etmiştir. Peygamberin kutlu bildirisi ilgi görmeyip sarflarda toza battığı için bedenen yaşadığı halde kalbi ölü insanlar olduğunu dile getirmektedir.

“Dinle, kulağını ver de mezara!

Ölüler evlattan yana çırpınır.

Nesiller arası korkunç manzara;

Domuz yavrulayan ana çırpınır.”(Çile, 405)

“Çırpınır” şiirinde ise şair *ölü kavramı* ile kendi evlatlarının, genç nesillerin millî, manevi değerlerden kopuşu karşısında ızdırap çeken önceki nesli anlatıyor. Yeni nesle yönelik eleştirilerde bulunuyor. Genç kuşakların atalarının yolundan

gitmediği için arada bir uçurum oluştuğunu belirtmektedir. Bu problemi çözme konusunda elinden bir şey gelmediği için önceki kuşaklar kahrolmaktadır.

2.211. Ölüm Kavramı

“Yaşamın kesin olarak sona ermesi.” (SKS, 533).

“Her şey, her şey şu tek müjdede;
Yoktur **ölüm**, Allah diyene!
Canım kurban, başı secdede,
İki büklüm, Allah diyene!”(Çile, 26)

Necip Fazıl “Allah Diyene” şiirinde *ölüm kavramı* ile bu dünya hayatını sonlandıran bedenen ölümden ziyade mutlak yokluğu, yok olmayı ifade etmektedir. Allah diyen kişiye ölümün olmadığı ifadesi ile inanan insanları ahirette sonsuza kadar yaşayacakları ve ödüllendirilecekleri bir âlem beklediğini dile getirir.

“**Ölüm** ölene bayram, bayrama sevinmek var;
Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var!”.. (Çile, 148)

“Bayram” şiirinde şair *ölüm kavramını* olumlu bir çağrışım oluşturacak biçimde kullanmıştır. Bu da şairin ölüm fikrine karşı ilk dönemlerde olan karamsar bakış açısının kalmadığını gösterir. Ölüm ile bayram arasında ilişki kurması zıtlık gibi görünse de vermek istediği anlamı kuvvetlendirmektedir. Ayrıca bayramda tahta ata bineceği günü hevesle beklemektedir.

“Zaman deli gömleği, onu yırtan da **ölüm**;
Ölümden yekpare an, ne kesiklik, ne bölüm...” (Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde *ölüm kavramı* şairin ilk şiirlerinden beri yansımalarını gördüğümüz zamanın geçişi karşısında duyduğu acıya, çektiği sıkıntıya çare anlamındadır. Ölüm, deli gömleği olarak nitelediği, insanı çaresiz bırakan bu sıkıntıyı gideren bir kurtuluş yoludur. Bu nedenle ölüme karşı olumlu bir bakış açısı vardır.

2.212. Örümcek Kavramı

“Yürüteç; örümcekler takımından eklemli hayvan; bu hayvanın ördüğü ağ.” (SKS, 539).

“Duvara, bir titiz **örümcek** gibi,
İnce dertlerimle işledim bir ağ.
Ruhun gün doğunca sönecek gibi,
Şimdiden ediyor hayata veda.” (Çile, 306)

Necip Fazıl “Örümcek Ağı” şiirinde *örümcek kavramını* ilahi hakikatin yolcusu olmadan önceki, ruhsal sıkıntılar çektiği dönemlerdeki durumunu ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Örümcek ile kendisi arasında ilişki kuran şair dertlerini duvara ağ gibi işlediğini anlatıyor.

2.213. Öte Kavramı

“Daha fazla, çok bulunulan yere göre karşı yanda olan (yer veya zaman için) konuşana göre uzakta kalan öbür yan bir şeyin arkadan gelen bölümü konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, mavera.”(SKS, 539).

“**Öteler öteler**, gayemin malı;
Mesafe ekinim, zaman madenim.
Gökte samanyolu benim olmalı;
Dipsizlik gölünde, inciler benim.” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *öte kavramı* ile beş duyu ile algılanan maddi âlemden ziyade manevi âlemleri, sonsuzluğu ve ahireti ifade etmiştir. Mutlak hakikate erişme isteği vardır. Bunun için gökyüzünde ve yeryüzünde ne kadar mesafe varsa hepsini aşma azmindedir. Ulvi bir gayeye sahip olan şair somut gerçekliklerin ardına ulaşmak istemektedir.

“Renk, koku, ses ve şekil, **ötelerden** haberci;
Hayat mı bu sürdüğün, kabuğundan, ezberci?”(Çile, 233)

Bu dünyadaki renk, koku, ses ve şekil ahiretteki asıllarının yalnızca bir gölgesidir. “Visal” şiirinde *öte kavramı* manevi âlemin ifadesidir. Görünenin ardındaki öze ulaşamayıp yansımalara takılan insanları eleştirmektedir. Ve bu yanlışa düşenleri hakikati kavramaları konusunda uyarmaktadır.

“Hayat perdenin arkasında;
Hayatın **öte** yakasında.”(Çile, 429)

“Son Soğınak” şiirinde *öte kavramı* yalnızca gerçeğin yansımasının bulunduğu bu dünyadan asıl hayata geçişi anlatmaktadır. Bu dünyada her şey perdelidir, görünenin ardında bir âlem vardır ve asıl âlem odur. Ahiretin tarlası olan bu dünyanın fani lezzetlerine takılıp kalmadan asıl olana talip olmamız gerektiğini ortaya koyar.

2.214. Parça Kavramı

“Bir bütünden ayrılan ya da artan nesne.” (SKS, 548).

“Bir **parçacığım** ben, bütüne hasret;
Zaman döne dursun, o güne hasret;
Ruhumsa zamanın üstüne hasret;
Ebediyet boyu bir ân... Olmaz mı?”(Çile, 24)

Necip Fazıl “Olmaz Mı” şiirinde *parça kavramı* ile bütüne yakın Allah’a ulaşma yolunda olan kendisini ifade etmiştir. Kendisini ilahi bütünün bir parçası olarak görüyor ve zamanın hükmünü yitirdiği öte âlemin özlemine taşıdığını dile getiriyor. Yaşadığı andan memnun olmadığı için ötelere ilişkin hayaller kuruyor.

2.215. Parmak Kavramı

“İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.” (SKS, 549).

“Bezin üstünde, ayak **parmaklarının** izi;
Mum alevinden sarı, baygın ve donuk benzi.”(Çile, 120)

Necip Fazıl “Ölünün Odası” şiirinde parmak kavramı ile bir ölünün ayak parmaklarını anlatmıştır. Bezin üstüne ayak parmaklarının izi çıkmış olan, benzi solgun bir hal almış, odasında yatan ölüyü betimlemektedir. Ölüm gerçeği burada şairde ürperti ve korku duygularına sebep olan bir anlama sahiptir.

“Şahadet **parmağıdır** göğe doğru minare;
Her nakışta o mâna: Öleceğiz ne çare?”(Çile, 167)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *parmak kavramı* ile minare arasında bir benzerlik kurmuştur. Parmak ile minare arasında kurduğu bu benzerlik şaire ölümü hatırlatmaktadır. Hayatın içinde ölüme ait izler görmekte ve ölümün insan için

vazgeçilmez bir son olduğunu dile getirmektedir. Ölüm kavramı pek çok şiirinde olumsuz duygular oluşturmuştur fakat şair burada ölüm gerçeğini kabullenmiştir.

2.216. Perçin Kavramı

“İki veya daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu.” (TDK SÖZLÜK, 1911).

“Akıl, kırık kanadı hiçin;
Derdi gücü “nasıl” ve “niçin”...
Bağlı, **perçin** üstüne **perçin**,
Benim gönlüm Allah diyene...” (Çile, 26)

Necip Fazıl “Allah Diyene” şiirinde *perçin kavramı* ile aklın bazı gerçekleri kavrama konusundaki güçsüzlüğünü ifade ediyor. Aklın sınırlılığına vurgu yapan şair, onun belirli eşikten öteye geçemeyeceğini söyler. O eşikten ötesine geçebilmek için başka yetilere ihtiyaç olduğunu dile getirir.

“Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz **perçin**?”(Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde şair *perçin kavramını* hakikat davasının ağır yükünü çeken Türk milletinin önüne konan engelleri ifade etmek için kullanmıştır. Önemli sorumlulukları olduğunu düşündüğü milletimizin bunların üstesinden gelebilmek için zorlandığını söylüyor. Fakat her şeye rağmen bu zorlukları aşabilmek azmini gösterdiğini vurguluyor.

2.217. Perde Kavramı

“Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü.”(TDK SÖZLÜK, 1912).

“Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Ölüm dedikleri **perdeyi** delmiş...”

Bizim Yunus,
Bizim Yunus...”(Çile, 382)

“Bizim Yunus” şiirinde şair *perde kavramı* ile ölüm arasında bir benzerlik kuruyor. Uzun yıllar ölümün hakikatini kavramakta güçlük çeken şair, Yunus

Emre'nin ölüme ilişkin düşüncelerini değerlendiriyor. Ayrıca yüzyıllar boyunca ünü devam eden, insanların yüreğinde yer edinen Yunus Emre'nin ölümsüzleştiğini vurguluyor.

2.218. Pınar Kavramı

“Suyun toprak altında kaynadığı yer.” (SKS, 557).

“Uyku, kaatillerin bile çeşmesi;

Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.

Teselli **pınarı**, sabır memesi;

Size şerbet, bana kum dolu çanak.”(Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *pınar kavramını* fikrî sancılarının, bunalımlarının yoğun olduğu zamanlarda kendisine şefkat, merhamet sunan bir kaynak anlamında kullanmıştır. Kendisi ve başkaları arasında karşılaştırma yapan şair kendisinin diğerlerine göre zor durumda olduğunu dile getirmiştir. Öylesine zorlu bir süreçtedir ki bir türlü çıkış yolu bulamamaktadır.

“Mutlu adam, dünyayı bir acı gurbet bilen;

Öz vatan **pınarı**ndan, ölümü şerbet bilen...” (Çile, 95)

“Mutlu” şiirinde şair *pınar kavramı* ile öz vatan olarak adlandırdığı cennette var olan pınarı ifade etmektedir. Ölümü de bu pınardan akan bir şerbet olarak algılamaktadır. Dünya ise şairin gözünde öz vatanından ayrı düşmüş insanın düştüğü gurbettir. İnsanın bu dünyayı asli vatanı olarak görmeyip gerçek vatanından gurbette olduğu bilincini taşıyarak mutlu olacağını vurgulamaktadır.

2.219. Put Kavramı

“Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne; üç dört tel ipekten bükülmüş iplik.” (SKS, 563).

“Gökte çakıyor haber,

Geber çelik **put** geber!

Doğrul yeni seferber,

O'nun Ümmetinden ol!” (Çile, 397)

Necip Fazıl “O’nun Ümmetinden Ol” şiirinde *put kavramını* pozitif bilimin kendisine sağladığı güçle ahkâm kesen Batı’yı ifade etmek için kullanmıştır. Fakat gücü elinde bulunduran çelik putun hükmü azalmaktadır. Çünkü gökte haber çakmış ve yeni bir sefer başlamıştır. Şair herkesi O’nun ümmetinden olmaya çağırılmaktadır.

“O gün kanlı şafak, gökten üflenen ateş;
Birden, dağın sırtında atlılar belirecek.
Atlılar **put** şehrine gediklerden girecek;
Bir şehir ki, orada insan ayak üstü leş.” (Çile, 401)

“Müjde” şiirinde *put kavramı* dinî, manevi hakikatlerin yerine ikame edilen dünyevi, seküler değerleri ifade etmektedir. İnsanın ayak üstü leş olduğu bu düzen, atlıların put şehrine gediklerden girmesiyle sona erecek ve hakikat eksenli bir düzen tesis edilecektir. Şair bu günlerin geleceğine dair umut taşımaktadır.

“Makine dimdik demirden **put**,
İnsanoğlu ruh laçkasında.” (Çile, 429)

“Son Sığınak” şiirinde şair *put kavramı* ile günlük yaşamın merkezinde yer alan ve pek çok konuda hayata etkisi olan makineyi dile getirmiştir. Maneviyatı göz ardı ettiği için insanın ruhu laçkalaşmıştır bu yüzden insanlar huzuru kaybetmiştir ve ruhsal bunalım yaşamaktadır. Çünkü şaire göre günümüzde hâkim olan maddiyattır.

2.220. Rahim Kavramı

“Döl yatağı; acıma, esirgeme.”(TDK SÖZLÜK, 1961).

“**Rahminde** cemiyetin, ben doğum sancısıyım!
Mukaddes emanetin dönmez dâvacısıyım!”(Çile, 403)

Necip Fazıl “Muhasebe” şiirinde *rahim kavramı* ile son yıllarda giderek artığını düşündüğü toplumsal bilinci dile getirmektedir. Kendisi de bu bilincin, farkındalığın artması için yoğun çaba harcamaktadır. Bu sebeple kendisini doğum sancısı olarak tanımlamaktadır. Yükünü omuzladığı mukaddes davanın getirdiği sorumlulukları zor olsa da yerine getirmeye çalışmaktadır.

“Ana **rahmi** zâhir, şu bizim koğuş;
Karanlığında nur, yeniden doğuş...
Sesler duymaktayım: Davran ve boğuş!

Sen bir devsin, yükü ağırdır devin!
Kalk ayağa, dimdik doğrul ve sevin!” (Çile, 422)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde şair rahim kavramını hapis hayatını ifade etmek için kullanmıştır. Hapis ile rahim arasında böyle bir özdeşlik kurması milletin yeniden şahlanması, doğuşunun bu zindanlarda olacağını göstergesidir. Bu doğuşun gerçekleşebilmesi için de herkesin üzerine düşen görevi yapmasını istemektedir.

2.221. Raks Kavramı

“Bir tür dans.”(TDK SÖZLÜK, 1963).

“Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın **raksı** ne, bir yuvarlakta?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde kullandığı *raks kavramı* ile akrep ve yelkovanın saat üzerindeki hareketini ifade etmiştir. Zamanın hakikatini kavramakta güçlük yaşayan şair bunu başarabilmek için sorgulamalarda bulunmaktadır. Yaşadığı fikir çilesi sonucunda yeni fikirlere ulaşan şair bunları daha da anlamlandırma çabası içerisinde.

2.222. Randevu Kavramı

“Belli bir saatte, belli bir yerde iki veya daha çok kişi arasında kararlaştırılan buluşma.” (TDK SÖZLÜK, 1964).

“Büyük **randevu**... Bilsem nerede, saat kaçta?
Tabutumun tahtası, bilsem hangi ağaçta?”(Çile, 136)

Necip Fazıl “Büyük Randevu” şiirinde *randevu kavramı* ile her canlının er geç tadacağı ölüm hakikatini ifade etmiştir. Randevu sözcüğü ile ölümü özdeşleştirilmesi, ölümü Tanrıya kavuşma olarak algıladığının göstergesidir. Tabutunun tahtasının hangi ağaçta olduğunu merak eden şair, ölümüne ilişkin sorgulamalar yapıyor.

2.223. Renk Kavramı

“Nitelik cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum.” (SKS, 568).

“Bu dünyada **renk**, nakış, lezzet, ne varsa küsüm;
Gözümde son marifet, Azrail’e tebessüm...”(Çile, 147)

“Tebessüm” şiirinde *renk kavramı* beş duyu yoluyla insana haz veren dünyevi şeyleri belirtmiştir. Şair dünya lezzetlerini elinin tersiyle itmekte ve artık onlara değer vermediğini dile getirmektedir. Gerçek hayatın başlangıcı olan ölümü ise tebessümle karşılayacağını söylemektedir.

“Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!
Yedi **renk**, yedi sesten sayısız belirişler...”(Çile, 168)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *renk kavramı* ile İstanbul’un her bir tepesinde görülen cami ve minareleri kastetmektedir. Yedi tepeli şehir olarak da bilinen İstanbul’daki ecdadımızın yaptırdığı camileri ifade etmektedir. Ayrıca İstanbul’a karşı olan güzel duygularını dile getirmektedir. Hayatının büyük bir bölümünün geçtiği İstanbul şair üzerinde önemli izler bırakmıştır.

“Bu dünya insanlığa manevî hamam olsa;
Her rengiyle insanlık tek **renkte** tamam olsa...”(Çile, 194)

“Su 7” şiirinde *renk kavramı* bütün farklılıklarına rağmen insanlığı tek bir yaratıcı etrafında toplayan İslamiyeti ifade etmiştir. Manen çeşitli kirlere, günahlara bulaşmış olan insanın bu dünyada kendini temizlemesini, af dilemesini istemektedir. Böylece insanlık kirlerinden arınacak ayrıca yaratılış amacına uygun davranmış olacaktır.

2.224. Ruh Kavramı

“Canlılık; en önemli nokta; bedeni etkin kılan canlılık ilkesi; beden hayata gücü; görünmeyecek kadar zayıf; dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz.” (SKS, 572).

“Akrep, nokta nokta **ruhumu** sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
Fikir çilesinden büyük işkence.”(Çile, 18)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *ruh kavramı* ile yıllarca akrep olarak adlandırdığı sıkıntılara katlanan kendi ruhunu ifade etmektedir. Uzun yıllar fikir çilesi çeken şair, bu durumun çok sancılı bir süreç olduğunu söylüyor. Akrep olarak adlandırdığı düşüncelerin, kendisine acı vermesinden yakınıyor.

“**Ruh**umu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.”(Çile, 166)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *ruh kavramı* ile İstanbul’u özdeşleştiriyor. Kendi ruhu ile İstanbul arasında böylesine bir ilişki kurması yaşadığı duygu yoğunluğunu gösterir. “Şair, İstanbul ile öylesine yakınlık kurmuştur ki ruhunun kalıpta dondurulması sonucu İstanbul’un meydana geldiğini belirtiyor.” (Miyasoğlu, 2009, s. 248).

“Seni yiyip bitiren, kırk katlı ejder oldu;
Komşuluk, mâna ve **ruh**, ne varsa heder oldu;”(Çile, 333)

“Evim” şiirinde şair *ruh kavramı* ile toplumu ayakta tutan temel dinamikleri dile getiriyor. Son zamanlarda yaşanan toplumsal değişim sonucunda geri plana itilen bazı değerlerin olmasından rahatsız oluyor. Bu duruma ilişkin tespit yapan şair yaşanan sıkıntının çözüme kavuşmasını istiyor.

“Rafa kaldırmak için **ruh**larını dürdüler;
Güneş diye kalpteki güneşi söndürdüler.”(Çile, 411)

“Feza Pilotu” şiirinde *ruh kavramı* günümüzde insanların ikinci plana attığı manevi değerleri ifade etmektedir. Seküler yaşam biçiminin revaçta olmasından dolayı insanların içlerini ihmal ettiğini düşünüyor. Öyle ki ruh artık tamamen dürülüp rafa kaldırılmıştır.

2.225. Rütbe Kavramı

“Subay, astsubay ve polislerin sahip olduğu derece.” (SKS, 573).

“Düşünün, ben ne büyük **rütbe**ye tutkuluyum!
Çünkü O’nun kulunun kölesinin kuluyum!” (Çile, 83)

Necip Fazıl “Rütbe” şiirinde *rütbe kavramı* ile dünyevi mevkileri ifade eden rütbelerden ziyade hak yolundaki gayretler neticesinde elde edilen manevi

mertebeleri kastetmiştir. Bu dünyadaki asıl amacının böyle bir rütbeye erişmek olduğunu vurguluyor. Çünkü Allah resulünün yolunda gittiğini söylediği hocasını kendisine rehber edinmiştir.

“İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.

Hamallık ki, sonunda, ne **rütbe** var, ne de mal,” (Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde şair *rütbe kavramını* kişisel gayretler sonucunda elde edilen bu dünyalık makamları dile getirmek amacıyla kullanmıştır. Şair bu rütbelere değer vermediğini, onlara ulaşmak gibi bir gayret içerisinde olmadığını ifade ediyor. Onun için asıl önemli olan mukaddes yükün hamallığını yapmaktır.

2.226. Rüya Kavramı

“Düş; gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal.” (TDK SÖZLÜK, 1990).

“Bir bardak su gibi çalkandı dünya;

Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.

Al sana hakikat, al sana **rüya**!

İşte akıllılık, işte sarhoşluk!”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *rüya kavramı* ile dinî hakikatlerden uzak bir şekilde, nefsin aciz bir esiri olup yalnızca beş duyunun kişiye sağladığı hazların peşinden koşulan bir yaşantıyı ifade etmiştir. Şair rüya kavramını hakikatin karşısında bir yere konumlandırmıştır. İnsan bir tercihle karşı karşıyadır. Ya aklını kullanıp hakikate ulaşacak ya da sarhoş olup rüya ile oyalanacak.

“Gönlüm ne dertlidir, ne de bahtiyar;

Ne kendisine yâr, ne kimseye yâr,

Bir **rüya** uğrunda ben diyâr diyâr,

Gölgemin peşinden yürür giderim...” (Çile, 68)

“Serseri” şiirinde şair *rüya kavramı* ile yıllarca amaçsız bir şekilde peşinden koştuğu ve gençliğini harcadığı geçici heveslerini dile getirmiştir. Rüya olarak ifade ettiği içerisinde bulunduğu durumdan çok da memnun olduğu söylenemez. Rüzgârın önünde sürüklenen yaprak gibi nefsinin pençesinde oradan oraya savrulmaktadır. Bu durum hayatında belli bir düzen kurmasının önündeki engeldir.

“Sordum etrafıma, ne oldu, ne var?
Nedir suratımda bu çukur yollar?
Sanki yaşamaya güvenim kadar
Büyük bir şey çaldı benden o **rüya...**” (Çile, 299)

“Rüya” şiirinde *rüya kavramı* şairin hayatındaki değişimi anlatmaktadır. Bir sabah uyandığında bakıyor ki artık önceki gibi değil. Aynaya baktığında yüzünde yılların getirdiği kırışıklıkları görüyor. Bütün bu değişimleri içselleştirmekte güçlük yaşıyor bu da sorgulamalara sebep oluyor. Çünkü içerisinde bulunduğu durumu anlamlandırmak istiyor.

2.227. Rüzgâr Kavramı

“Havanın yer değiştirmesinden oluşan esinti, yel.” (SKS, 573).

“Kesilmiş bir kamyş, ormanlıklardan,
İnsan... **Rüzgâr**lara bağı bir düdük.
İndik de dünyaya karanlıklardan,
Sıra sıra mezar, başka ne gördük?”(Çile, 117)

“Ölmek” şiirinde *rüzgâr kavramı* insanların karşısında acziyete düştüğü ilahi iradeyi, kaderi sembolize etmektedir. Ormandan kesilmiş bir kamyş olarak adlandırdığı insanın kader karşısındaki durumunu ifade etmiştir. Bu dünyaya gelen insanın er geç karşılaşacağı gerçeğin ölüm olduğunu vurgulamaktadır.

“**Rüzgâr**dan açılrsa kapım, bir anda,
Kara haber gelmiş gibi ürkerim.
Sanki gemilerim battı ummanda,
Paramparça oldu gökte ülkerim.”(Çile, 298)

“Hayat” şiirinde şair *rüzgâr kavramını* gerçek anlamıyla kullanmıştır. Kapısının her açılışında kötü bir haber alacakmış gibi korktuğunu söylüyor. Ayrıca yaşama sevincini, yarınlara dair umudunu yitirdiğini de dile getiriyor. Yaşadığı bazı olumsuz olaylar ve anlamlandıramadığı gerçekler ise şairde karamsar bir ruh hâli oluşturmuştur.

“Surda bir gedik açtık; mukaddes mi mukaddes!
Ey kahpe **rüzgâr**, artık ne yandan esersen es!..”(Çile, 437)

“Surda Açılan Gedik” şiirinde *rüzgâr kavramı* toplumumuzun temel dinamiklerinden olan millî ve manevî değerlerimizin karşısında olan ve etki alanını azaltmaya çalışan değerlerin sembolüdür. Uzun yıllar çile çektiği davasının amaca ulaşma yolunda büyük bir ilerleme kaydettiğini dile getirmektedir.

2.228. Saat Kavramı

“Bir günlük sürenin yirmi dört saatte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi; dünün hangi anı gösteren alet; sayaç.” (SKS, 573).

“Tam otuz yıl **saatim** işlemiş ben durmuşum;
Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum...”(Çile, 35)

Necip Fazıl “Tam Otuz Yıl” şiirinde *saat kavramı* ile insanın girdabında sürüklenmeye mahkûm olduğu zamanı kastetmiştir. Soyut bir kavram olan zamanın saat kavramıyla özdeşleştirilmesi somutlama örneğidir. Zamanın işlerken kendisinin durduğunu yani uzun yıllar bazı gerçeklerden habersiz bir hayat sürdüğünü söyleyerek öz eleştiri yapmaktadır.

“Büyük randevu... Bilsen nerede, **saat** kaçta?
Tabutumun tahtası, bilsem hangi ağaçta?”(Çile, 136)

“Büyük Randevu” şiirinde şair *saat kavramını* ölüm zamanını ifade edecek anlamda kullanmıştır. Ölüm anını büyük randevu olarak adlandırmaktadır. Şairin ölüm hakkında genel olarak bir merakı ve isteği söz konusudur. Bu yüzden bu konuda sorgulamalar yapmaktadır. Burada ölüm istenmeyen, kaçılan bir konumda değil merak uyandıran bir konumdadır.

“Ne görsek benzer bize.
Hiç şaşmayan bir **saat**
Gibi işler tabiat,
Uyarak kalbimize.”(Çile, 177)

“Şehirlerin Dışından” şiirinde *saat kavramı* ile tabiat arasında bir benzerlik vardır. Bu benzerlik tabiatta var olan düzeni, ahengi, işleyişi ifade etmektedir. Şair tabiatdaki oluşları, dönüşümleri, değişimleri saatin hareketleri olarak adlandırmıştır. Saatin hiç şaşmaması ise kâinattaki muhteşem dengeyi göstermektedir. Ayrıca tabiat ile kalp arasında uyum vardır.

2.229. Sabah Kavramı

“Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman, sabahleyin; günün başlangıcı, günün ilk saatleri.” (SKS, 574).

“Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, **sabah** olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!” (Çile, 157)

Necip Fazıl “Kaldırımlar” şiirinde *sabah kavramını* içerisinde bulunduğu karamsar ruh halinin tesiriyle yaşadığı duygunun bitmesini ifade etmektedir. Bir çocuk gibi şefkatine sığındığı kaldırımlardan aldığı güçle yoluna devam etmek istemektedir. Şair karanlık sokakta sabahın olmasını ve yolculuğunun bitmesini istememektedir.

“Ne hasta bekler **sabahı**,
Ne taze ölüyü mezar.
Ne de şeytan, bir günahı,
Seni beklediğim kadar.”(Çile, 198)

“Beklenen” şiirinde şair *sabah kavramını* kurtuluş ve ümit anlamlarına gelecek bir şekilde kullanmıştır. Sabah, hastanın bir an önce gelmesini istediği bir zaman dilimidir. Şair, sevdiğini bekleyişinin, hastanın sabahı beklemesinden daha önemli olduğunu söylüyor. Öyle ki şairin bekleyişi, ölünün mezarı beklemesinden ve şeytanın günahı beklemesinden daha etkilidir.

“Uzun bir uykudan kalkıp bir **sabah**,
Baktım ki, yepyeni odamda eşya.
Çocukluk evim bu değildi... Eyvah!
Gördüğüm, değildi bildiğim dünya!”(Çile, 299)

“Rüya” şiirinde *sabah kavramı* yeni bir hayata başlangıcın sembolüdür. Uzun bir süre sonrasında gerçekleşen bu değişimini içselleştirmekte güçlük çeken şair sorgulamalar yapıyor. Yine de bir sonuca varamıyor. Farkı daha iyi görebilmek için öncesi ve sonrası arasında karşılaştırmalar da yapıyor.

2.230. Saç Kavramı

“İnsanda baş üzerinde bulunan kıl kümesine verilen genel isim.” (SKS, 575).

“Ak saçlı başını alıp eline,
Kara hülyalara dal anneciğim!
O titrek kalbini bahtın yeline,
Bir ince tüy gibi sal anneciğim!”(Çile, 322)

“Anneciğim” şiirinde şair *saç kavramını* annesinin saçlarını belirtmek amacıyla kullanmıştır. Burada annesinin ak saçlı başını elleri arasına alıp hayaller kurmasını istemektedir. Fakat annesinin kuracağı hayalleri kara olarak nitelemektedir. Yaşadığı sıkıntılardan dolayı üzgün olan annesine, kadere rıza göstererek dertlerini hafifletmesini söylemektedir.

“Yıllar bir gözyaşı olup da kaymış
Nurlu ihtiyarın yanaklarında.
Yapraktan saçını yerlere yaymış,
Sonbahar ağlıyor ayaklarında.”(Çile, 324)

“Bahçedeki İhtiyar” şiirinde şair *saç kavramı* ile sonbaharın sembolü olan yerlerdeki sararmış yapraklar arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlikten yola çıkarak zamanın geçişinin şaire olumsuz duygular hissettirdiği söylenebilir. Şair, ömrünün çeşitli sıkıntılarla geçtiğini dile getirmektedir.

2.231. Sağ Kavramı

“Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan; sol karşıtı; bu taraftaki yön; ekonomi ve siyasette eskiden yana olan; gelenekçi.” (SKS, 576).

“Bir şey kalmaz, yalnız,
Kalır maziden gözler.
Ölür de her yanımız,
Sağ kalır, neden gözler?” (Çile, 127)

Necip Fazıl “Gözler” şiirinde *sağ kavramını* ölmek, hayatta kalmak anlamında kullanmıştır. Maneviyatın ötelenip maddi olanın ön plana çıkarıldığı bir dönemde her şeyin ölümlü olduğunu vurgulamaktadır. Yalnızca gözlerin sağ kalacağını söylemekte ve bunun sebebini merak etmektedir.

“O yön ki, ezelle ebed arası;
Ne sola kıvrılır, ne **sağa** gelir.” (Çile, 408)

“Gelir” şiirinde şair *sağ kavramı* ile siyasi olarak sağ görüşü ifade etmiştir. Ezelle ebed arasında olarak nitelediği ilahi hakikatler hem sağ görüşle hem de sol görüşle ilişkilendirilemeyecek kadar büyüktür. Şair kendisini de sağcı ve solcu olarak görmeyip hakikat davasının yükünü omuzlayan birisi olarak tanımlamaktadır.

“Kalbimi ve aklımı hep **sağ** elime verdim;
Görevi olmasaydı sol elimi keserdim...” (Çile, 452)

“Sağ - Sol” şiirinde şair *sağ kavramıyla* peygamberimizin sünneti olan her şeyi sağ eliyle yapmayı vurgulamaktadır. Şair burada mecazen kalbini ve aklını da sağ eline verdiğini ifade etmektedir. Yani kendisinin bütünüyle sünnet eksenli bir hayat kurduğunu dile getirmektedir. O derece ki her şeyi sağ eliyle yaptığı için sol elini kesmeyi dahi düşünmektedir.

2.232. Saklambaç Kavramı

“Oyunculardan birinin ebe olması ve saklanan arkadaşlarını bulması temeline dayanan bir çocuk oyunu.” (TDK SÖZLÜK, 2015).

“O dem çocuklar gibi sevinçten zıplar mısın?
Toprağın altındaki **saklanbaça**ta var mısın?”(Çile, 149)

Necip Fazıl “O Dem” şiirinde *saklambaç kavramını* ölümü ve ölüm sonrası hayatı ifade etmek için kullanmıştır. Ölümüne ilişkin olumlu duygular içerisinde olan şair, o zaman geldiğinde çocuksu bir sevinç duyacağını söylüyor. Saklambaç oyunu olarak gördüğü ölümün gelmesini istekle beklemektedir.

2.233. Saman Kavramı

“Türlü ekinlerin taneleri ayrıldıktan sonra harmanda kalan parçalanmış sapları.” (SKS, 584).

“Yeter senden çektiğim, ey tersi dönmüş ahmak!
Bir **saman** kâğıdından, bütün iş kopya almak;”(Çile, 404)

“Muhasebe” şiirinde *saman kavramı* niteliksizliğin, değersizliğin sembolüdür. Bir olayın özüne vâkıf olamayıp taklitçilik yapmayı eleştirmektedir. Çünkü taklit

edilen şeyler şaire göre istenilen nitelikte değildir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak şairi hoşnut etmemektedir.

“Aziz fikir buğdayı,
Katıra mahsus **saman**.”(Çile, 427)

“Aman” şiirinde şair *saman kavramını* ömrünün büyük kısmında yükünü omuzladığı davasını idrak edemeyenleri, anlamayanları ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Aziz fikir buğdayı olarak nitelediği hakikatlerin kıymetini bilmeyenlerin, yanlış yollara girdiklerini belirtmektedir.

2.234. Sanat Kavramı

“Bir duygunun, tasarımın, veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık; belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.” (SKS, 584).

“Anladım işi, **sanat** Allahı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik - çomakmış...” (Çile, 39)

Necip Fazıl “Sanat” şiirinde sanat kavramı ile insanın yaratılış gayesini tanımlamaktadır. İnsanın bu dünyadaki asıl amacının Allah’ı aramak olduğunu ifade ediyor. Bunun dışındaki işleri ise değersiz görmekte, onlara itibar etmemektedir. Fakat şair bu bilince geç ulaşmıştır ve boşa geçirdiği yılları için hayıflanmaktadır.

“Beni zaman kuşatmış, mekân kelepçelemiş;
Ne **sanattır** ki, her şey, her şeyi peçelemiş.”(Çile, 233)

“Visal” şiirinde şair sanat kavramını Allah’ın insanı zaman ve mekânla sarmalaması anlamında kullanmıştır. Bu dünyanın gerçek âlemin gölgesi konumunda olduğunu, bu yüzden her şeyin asıl niteliğiyle değil de gizlenmiş haliyle bulunduğunu belirtiyor. Bu durum kendisinde hayranlık ve hayret duygusu oluşturuyor.

“Siyaset kavas, ilim köle, **sanat** ihtilâç;
Serbest, verem ve sıtma; mahpus, gümrükte ilâç.”(Çile, 407)

“Destan” şiirinde ise şair *sanat kavramı* ile gerçek amacından uzaklaşıp, kötülüğe hizmet eden sanatı ifade etmektedir. Yaşadığı dönemde siyaset ve ilmin

değer kaybı yaşadığını, sanatın da bu değer kaybından nasibini aldığını dile getirmektedir.

2.235. Sancı Kavramı

“İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı.” (SKS, 584).

“Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki, Arş’a gebeyim,
Dev **sancı**larımın budur kaynağı!” (Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *sancı kavramı* ile hem çeşitli ruhsal problemlerle boğuştuğu hem de aciz olduğu halde üzerinde önemli sorumluluklar olmasından dolayı yaşadığı sıkıntıyı ifade etmektedir. Kendisini “toz kanatlı kelebek” ve “zerrecik” olarak tanımlayarak aslında böyle büyük işlere girişecek güçte olmadığını dile getiriyor. Fakat elini taşın altına koyan olmadığı için güçsüzlüğüne rağmen elinden geleni yapma gayretindedir.

“Rahminde cemiyetin, ben doğum **sancısıyım!**
Mukaddes emanetin dönmez dâvacısıyım!”(Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde şair *sancı kavramı* ile kendisi arasında bir ilişki kuruyor. Oluşmasını istediği toplumsal bilincin daha da artması konusunda çabasını dile getiriyor. Kendisi bu çileyi çekecek ki yaşanan bazı sıkıntılar aşılabilsin. Bu şuurda olduğu için yüksünmeden üzerine düşün sorumluluğu yerine getirmektedir. Çünkü mukaddes emanet yolunda dönmez bir davacıdır.

“Namaz, **sancı**ma ilaç, yanık yerime merhem;
Onsuz, ebedî hayat benim olsa istemem!”(Çile, 458)

“Namaz” şiirinde şair *sancı kavramı* ile yaşadığı metafizik problemleri ifade etmiştir. Uzun yıllar yakasını bırakmayan ruhi ızdıraplara inanç ile çözüm bulduğunu dile getiriyor. Şair namazı öylesine çok sevmektedir ki onsuz ebedî âlem olsa istemeyeceğini söylüyor.

2.236. Satranç Kavramı

“İki kişi arasında, altmış dört kareli bir tahta üzerinde değerleri ve adları değişik olan on altışar siyah ve beyaz taşlarla oynanan bir oyun.” (SKS, 590).

“Yangın evinde **satranç**;
Plân, reform ve uzman.”(Çile, 427)

Necip Fazıl “Aman” şiirinde *satranç kavramını*, toplumu içerisine düştüğü zor durumdan kurtaracak mühim işler varken insanları oyalayan boş işleri ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanlar öylesine duyarsız ve umursamaz hale gelmişlerdir ki toplumu derinden etkileyen büyük problemlerde bile tepkisiz kalmaktadırlar.

2.237. Ses Kavramı

“Herhangi bir davranış, tutum karşısında uyanan ruhî tepki; aralarında uyum bulunan titreşimler, güzel ve etkileyici ses, ciğerden gelen havanın ses yolunda yaptığı titreşim; duygu ve düşünce; kulağın duyabileceği titreşim.” (SKS, 601).

“Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdiresin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...” (Çile, 16)

Necip Fazıl ‘Çile’ adlı şiirinde *ses kavramıyla* özellikle bohem hayatı döneminde çokça yanlış işler yaptığından, suçlar işlediğinden Tanrı tarafından kendisine verilen uyarıyı ifade etmiştir. Yaşadığı bu büyük değişimden kaynaklanan şoku üzerinden atamamıştır. Bu değişimin ani oluşu şair üzerinde derin bir etki bırakmıştır.

“Ben o kutsî nefesin üflediği kamışım;
Ses onun, ben imzamı atmışım, atmamışım...”(Çile, 99)

“Kamış” şiirinde şair *ses kavramını* insanın bütün eylemlerini tayin eden ilahi iradeyi, kaderi belirtmek amacıyla kullanmıştır. Kendisini ise kutsi nefesin üflediği kamış olarak tanımlayarak kader karşısındaki acziyetini ifade etmiştir. Şair, başarılarından dolayı kibirlenmek yerine her şeyin hâkimi olanın iradesi karşısındaki konumunun farkındadır.

“Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!

Yedi renk, yedi sestem sayısız belirişler...”(Çile, 168)

“Canım İstanbul” şiirinde şairin *ses kavramı* ile İstanbul’un her bir tepesinde görülen camilerden yankılanan ezanı kastettiği söylenebilir. Sesin yedi tane oluşu ise Yedi Tepeli Şehrin, İstanbul’un, her bir tepesinden yankılanan ezanı gösterir. Hayatının büyük bir bölümünün geçtiği İstanbul’un şair üzerindeki tesiri büyüktür.

“Bir sese benziyor;

Arkanız hep zifir!

Bir sese benziyor;

Önünüz tüm kabir!”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde şair *ses kavramı* ile zaman arasında bir benzerlik kurmuştur. Burada ses olarak ifade ettiği zaman insanlara geçmişiniz zifir yani karanlık, geleceğiniz ise ölüm diye seslenmektedir. Şairin uzun yıllar zamanı anlamlandıramama problemi burada da karşımıza çıkıyor. İnsanı zaman karşısında çaresiz olarak görmektedir.

2.238. Sevgili Kavramı

“Sevilen; âşık olunan kimse; sevgi ve bağlılık duyulan.” (SKS, 603).

“Bu kapıdan kol ve kanat kırılmadan geçilmez;

Eşten, dosttan, **sevgiliden** ayrılmadan geçilmez.”(Çile, 134)

Necip Fazıl “Geçilmez” şiirinde *sevgili kavramı* ile hak kapısından geçip hakikate ulaşma yolunda gayret sarf ederken fedakârlık gösterip terk edilmesi gereken kişi anlamında kullanmıştır. Çünkü bu yolun bazı yükümlülükleri vardır onların yerine getirilmesi gerekmektedir. İnsanı maneviyattan uzaklaştıran şeyleri terk etmek öncelikli görevdir.

“İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;

O benim, zaman mekân aşip geçmiş **sevgilim**.” (Çile, 166)

“Canım İstanbul” şiirinde şair *sevgili kavramı* ile İstanbul’u ifade etmiştir. İstanbul’u sevgili kavramıyla ifade etmesi İstanbul’a olan sevgisinin ne boyutta olduğunu gösterir. İçerisinde tüten hava, renk, eda ve iklimin İstanbul’a ait olduğunu

dile getirmiştir. Ayrıca zaman ve mekân aşır gelen İstanbul'un köklü bir tarihi olduğunu da belirtir.

“Güzellik hep yeni, yenilik güzel,
Dostunu bulan aşk sonsuz ömürlü,
Sevgili bayatlar ama aşk yeni.” (Çile, 344)

“Yeni” şiirinde *sevgili kavramı* ilahi aşktan ziyade mecazi aşkı karşılayacak bir anlam taşımaktadır. Aşk kavramı ile karşıtlık içeren bir anlama sahiptir. Çünkü sevgili zaman içerisinde eskirken aşk her daim yeni kalmaktadır. Onun için geçici olan sevgiye değil kalıcı olan aşka talip olmak gerektiğini vurgular.

2.239. Silah Kavramı

“Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç; savunmak veya saldırmak için kullanılan, başvuru her şey.” (SKS, 614).

“Bak nasıl silinir bu yüzkarası;
Elimde, ölümü öldüren **silâh**,
Alnımda tozpembe secde yarası,
Lûgat kitabımda tek isim: Allah...” (Çile, 260)

Necip Fazıl “Yüzkarası” şiirinde *silah kavramını* düşüncenin gücünü vurgulamak amacıyla kullanmıştır. Hakikat eksenli bir hayata başlamadan önceki süreçteki günahlarını yüzkarası olarak adlandırıyor. Bu günahları secde ile temizleyeceğini düşünüyor.

“Çok var ki, bu hınç bende fikirdir, fikirse hınç!
Genç adam, al **silâhı**; iman tılsımlı kılınç!” (Çile, 403)

“Muhasebe” şiirinde *silah kavramı* manevi gücün sembolüdür. Davasını gerçekleştirmek uğruna çaba harcayan şair, gençlere de bu uğurda emek vermelerini öğütüyor. Gördüğü yanlışları düzelme adına, fikri bir silah gibi kuşandığını hatta hınç dolu olduğunu söylüyor.

2.240. Sır Kavramı

“Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey; bazı nesnelere parlaklık verme, dış etkilere koruma, sızmalarını önleme vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik.”(TDK SÖZLÜK, 2097).

“Ölmek, ilk ve son, büyük kelime;
Çarpıldık, ölmek için ölüme!
Ver Allahım, büyük **sırrı** elime;
Geçmez ân, solmaz renk, kopmaz bütünlük.”(Çile, 117)

Necip Fazıl “Ölmek” şiirinde *sır kavramı* ile uzun yıllar kavramak için büyük çaba harcadığı yaradılış gayesini ifade etmektedir. Hakikat arayışı içerisinde olan şair bunu başarabilmek için ilahi yardım istiyor. Sonsuz bir hayatın olduğu, ölümün hükmünü kaybettiği öte dünyaya ilişkin gerçeklerin peşindedir.

“Manâlarla çizgiler, içiçe, bende hazır;
Her şey, her şey toz duman, zamanın havanında.
Arıyorsan, tarihin, hani kaybettiği **sır**?
Çok eski bir konağın oymalı tavanında!..”(Çile, 326)

“Tavan” şiirinde şair *sır kavramı* ile modernizm karşısında güç kaybı yaşayan kültürel öğeleri belirtmektedir. Zamanın hükmü karşısında her şey toz duman olduğundan bazı değerler yitirilmiştir. Bu sorunun çözümü konusunda bazı öneriler sunmaktadır.

2.241. Sokak Kavramı

“İl, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol.” (TDK SÖZLÜK, 2132).

“Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık **sokakta**;
Bu karanlık **sokakta** bitmesin yolculuğum!” (Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *sokak kavramı* karamsarlığın, yalnızlığın sembolüdür. Sokağın karanlık olması da şairin vermek istediği duyguyu pekiştirmiştir. Yalnızlık duygusunu yoğun bir biçimde yaşadığı zaman, çocuk gibi kaldırımların şefkatine sığınmaktadır. Sokağı her ne kadar karanlık olarak nitelese de yolculuğunun bitmesini istememektedir.

“Her perdeden çalar sivrisinekler,
Sanki bir tel gevşer, bir tel burulur.
Sokakta uyanık kalan köpekler,
Yıldızlara bakıp durmadan ulur.” (Çile, 213)

“Gece Yarısı” şiirinde *sokak kavramı* şairin bohem hayatı olarak tanımladığı dönemdeki ruhi karmaşasının yansıması olarak ürperti ve korku duygularının sembolüdür. Somut gerçekliklere farklı anlamlar yükleyerek onları korku unsuruna dönüştürmektedir. Ayrıca içerisinde bulunduğu bu duruma çözüm bulmaktan uzaktır.

“Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz **sokak!**
Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak;” (Çile, 406)

“Meydan” şiirinde *sokak kavramı* millî kimliğimizden, tarihimizden, öz değerlerimizden kopuk bir dünya görüşünü, yaşam biçimini ifade etmektedir. Şairin sokağı “çıkmaz” olarak nitelemesi de bunun bir göstergesidir. Toplumun girdabına düştüğü bu yanılgıyı fark etmesi ve gerçeğe dönmesi için tüm gücüyle haykırmaktadır.

2.242. Sonsuz Kavramı

“Sonu, sınırı olmayan; sonu olmayan; her niceliği aşabilen değişken (nicelik);hiç bitmeyen; sonu ve sınırı olmayan şey; ölçülemeyecek kadar çok veya büyük olan.”(SKS, 624).

“Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Biricik meselem, **Sonsuza** varmak...”(Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *sonsuz kavramı* ile her şeyin er ya da geç bir sonunun olduğu bu dünyanın ötesinde, zihnen kavramakta güçlük çekilen ahireti ve bu ekseninde şekillenen düşünce dünyasını kastetmiştir. Dünyaya dair arzuları bir kenara bırakıp en büyük isteğinin sonsuza varmak olduğunu dile getirmiştir.

“Bir sevinç var ki kalbte Arşı doldurur sesi;
O ne **sonsuz** sevinçtir, ebediyet neş’esi...”(Çile, 108)

“Sevinç” şiirinde şair *sonsuz kavramını* çokluğu, fazlalığı vurgulamak için kullanmıştır. Geçici olan bu dünyadan çıkıp ebedi âleme gidecek olmanın sevincini yaşamaktadır. Yaşadığı sevincin fazlalığını vurgulamak için bunun sonsuz olduğunu ve sesinin arşı doldurduğunu ifade etmiştir.

“Yürü altın nesli, o tunç Oğuz’un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Nur yolu izinden git, KILAVUZ’un!
Fethine çık, doğru, güzel, **sonsuzun!**”(Çile, 396)

“Büyük Doğu Marşı” şiirinde *sonsuz kavramı* dinî hakikatleri ifade etmektedir. Şair burada millete seslenmekte ve öğüt vermektedir. Milletimizin geçmişte olduğu gibi bugün de, kılavuz olarak adlandırdığı peygamberimizin kutlu izinden gitmesi gerektiğini söylemektedir.

2.243. Su Kavramı

“Bazı kokulu yaprak veya çiçekler imbikten çekilerek elde edilen kokulu sıvı; yemeğin sulu bölümü; sebze gibi şeylerin sıkılmasıyla elde edilen kokulu sıvı; bu sıvıdan oluşan kitle; hidrojenle oksijenden oluşan, oda sıcaklığında sıvı durumunda bulunan, tatsız madde.” (SKS, 632).

“**Su** çekildi, göründü sanki zamanın dibi,
Korkuyorum, bu akşam kıyamet varmış gibi...”(Çile, 218)

“Korkuyorum” şiirinde *su kavramı* ile hayat arasında bir ilişki vardır. Suyun insanlar ve diğer canlılar için taşıdığı hayati önem bu ilişkinin kurulmasını sağlamıştır. Su nasıl canlılık kaynağı ise suyun çekilmesi de ömrün sonuna yaklaşmanın, ölümün göstergesidir. Şairde şahit olduğu bu durum karşında ürperti ve korku hissi oluşmuştur.

“Nedir zaman, nedir?
Bir **su** mu, bir kuş mu?
Nedir zaman, nedir?
İniş mi, yokuş mu?”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde şair suyun akıp gitmesi ve zamanın geçmesi arasındaki paralellikten yola çıkarak *su kavramı* ile zaman arasında bir benzerlik kurmuştur. Ayrıca suyun insan hayatında taşıdığı değer ile zamanın insan hayatında mühim bir yere sahip olması, bu ilişkiyi kurmasında etkili olmuştur. Hayatının büyük bölümünde yakasını bırakmayan zaman kavramı, burada da karşımıza çıkıyor. Şair zamanı anlamlandırma çabası içinde olduğundan bu yönde sorgulamalar yapıyor.

“Zeybeğim, kalkamaz, dirilemez mi?

Odası mühürlü, girilemez mi?

Şu ters akan **sular** çevrilemez mi?”(Çile, 384)

“O Zeybek” adlı şiirde *su kavramı* yaşam biçimi, hayat tarzı anlamlarına sahiptir. Suyun ters akması toplum hayatında yanlış giden bir durum olduğunun ifadesidir. Suyun akışkanlığı, hareketliliği hayat tarzındaki değişimin bir göstergesi olduğu için yanlış olan durumların doğruya döneceği vurgusu vardır.

“Pervane dediğin, çerağa gelir;

Sular, kıvrım kıvrım, ırmağa gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirindeki *su kavramı* hakikatin peşinden koşan insanoğlunun sembolüdür. Suyun temsil ettiği saflık insanın özünün temiz olduğunun ifadesidir. İrmak kavramının İslami hakikatleri ifade etmesinden yola çıkarsak iyiyi, güzeli, doğruyu aradığı gerçeği ortaya çıkar. İnsan kıvrım kıvrım yani çeşitli sıkıntıların olduğu yolu geçerek hakikate ulaşacaktır.

“Vatanımda **sular** akar başıboş;

Herkes, birbirini kakar, başıboş.”(Çile, 424)

“Başıboş” şiirinde şair *su kavramı* ile suyun canlılığı, hareketliliği ve berraklığından hareketle gençlik arasında bir özdeşlik kurmuştur. Su kavramının sahip olduğu masumiyet, saflık, duruluk aynı zamanda coşkunculuk, gençliğin heyecanını yansıtması bakımından önemlidir. Gençlerin doğru yönlendirilip güzel işler yapması gerekirken yanlış ve değersiz işlerle boşa ömür tüketmelerini eleştirmektedir.

2.244. Suç Kavramı

“Herhangi bir şekilde cezalandırılmaya yol açabilen davranış.” (SKS, 634).

“Suratımda her **suç** ayrı bir imza,
Benmişim kendime en büyük ceza!”(Çile, 271)

Necip Fazıl “Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde şair *suç kavramını* kendi günahlarını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Uzun yıllar gerçeğe ulaşma yolunda bocalamalar yaşayan şair, pek çok günah işlediğini, bu günahların kendisinde iz bıraktığını dile getiriyor. Kendisine en büyük ceza olarak yine kendisini görmektedir. Burada şairin kendisine yönelik algısının olumsuz olduğu görülüyor.

“Sanırım, insanların her **suçunda** ben varım;
Günah uzun bir kervan, tâ ucunda ben varım!”(Çile, 280)

“Günah” şiirinde şair *suç kavramına* diğer insanların suçlarını karşılayan bir anlam yüklemiştir. Kendisini insanlardan sorumlu hissetmekte, onların suçunda kendisinin de payı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca günah işleme konusunda kendisinin başı çektiğini belirtiyor. Çünkü uzun yıllar yaratılış amacından uzak bir yaşam sürmüştür.

2.245. Surat Kavramı

“Somurtkanlık; asık yüzlülük; soğuk davranma.” (SKS, 635).

“Yaşamak zor, ölmek zor, erişmekse zor mu zor?
Çilesiz **surat**lara tüküresim geliyor!” (Çile, 233)

Necip Fazıl “Visal” şiirinde *surat kavramını* amaçsız yaşayan insanları belirtmek amacıyla kullanmıştır. Her insanın yaratılış amacını kavramasını ve bu yolda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesini istemektedir. Bu amaçtan uzak yaşayan insanlara olan tepkisini dile getiriyor. Ayrıca böyle bir bilince ulaşmanın yaşamak ve ölmekten daha zor olduğunu vurguluyor.

“**Suratımda** her suç ayrı bir imza,
Benmişim kendime en büyük ceza!”(Çile, 271)

“Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *surat kavramı* vicdanın sembolüdür. İşlediği günahların suratında bir imza olduğunu belirtiyor. Uzun yıllar sancılı bir hayat sürmesinin ve bunun sonucunda pek çok hata yapmasının sorumlusu olarak yine kendisini görüyor. Öz eleştiri yapan şair geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıyor.

“Sordum etrafıma, ne oldu, ne var?
Nedir **surat**ımda bu çukur yollar?
Sanki yaşamaya güvenim kadar
Büyük bir şey çaldı benden o rüya...”(Çile, 299)

“Rüya” şiirinde şair *surat kavramı* ile yaşının ilerlemesi sonucunda kırışıklıkların oluştuğu yüzünü dile getirmektedir. İçerisinde bulunduğu durumu algulamakta güçlük yaşıyor ve bu sıkıntıyı gidermek için sorgulamalar yapıyor. Pek çok şiirinde anlamlandırma çabası içerisinde olan şair burada da suratından yola çıkarak bilinmez gizemini çözmeye çalışıyor.

2.246. Süs Kavramı

“Bir şeyi daha güzel, daha alımlı göstermeye yarayan nesne.” (SKS, 639).

“Gençlik... Gelip geçti... Bir günlük **süstü**;
Nefsim doymamaktan dünyaya küstü.
Eser darmadağın, emek yüzüstü;
Toplayın eşyayı, işim acele!”(Çile, 114)

Necip Fazıl “İşim Acele” şiirinde *süs kavramını* gençliğini anlatmak amacıyla kullanmıştır. Hayatının en güzel zamanı, süsü olan gençliğinin birden geçivermesinden yakınıyor. Ayrıca nefsinin dünya lezzetlerine doyamadığını dile getiriyor. Fakat her ne kadar doyamamış olsa da artık sona yaklaştığını hissetmektedir.

“Sırma renginde pislik, dünyanın **süsü** püsü.
Bende tek aziz eşya annemin baş örtüsü...” (Çile, 334)

“Aziz Eşya” şiirinde *süs kavramı* bu dünyanın güzel olmasına karşın aldatıcı oluşunun sembolüdür. Sırma rengine bürüdüğü pisliklerle insanı kandıran dünyanın ne denli kötü olduğunu vurgulamaktadır. Kendisinin, dünyanın bu çirkinliklerinden uzak durma gayreti içerisinde olduğunu söylüyor.

2.247. Şafak Kavramı

“Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık.”(SKS, 640).

“Ensemın örsünde bir demir balyoz,
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı **şafakta**, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.”(Çile, 17)

“Çile” şiirinde *şafak kavramı* şairin uzun süren fikir çilesi sonucunda hakikatlere ulaştığı zamanın sembolüdür. Şafak kavramını “kanlı” olarak nitelemesi, bu kavrama çabasının ne denli zorlu geçtiğini gösterir. Bu süreci sıkıntılarla da olsa atlatan şairin hayatında artık yepyeni bir dünyanın kapıları açılmıştır.

“Gün bitiyor **şafakta**:
Biliyor, biliyorum:
Tabut gıcırdamakta
Ve hevesler damakta...”(Çile, 216)

“Vehim” şiirinde *şafak kavramı* güneşin batma zamanını belirtmektedir. Hayatı iniş çıkışlarla geçen şair artık yolun sonuna yaklaştığını hissetmektedir. Fakat bu dünyaya ait hevesleri, istekleri devam ettiği için üzüntü duyuyor. Her ne kadar kendisini hazır olarak görmese de vakti gelince bu eşikten geçeceğinin bilincindedir.

2.248. Şarkı Kavramı

“Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi; klasik Türk müziğinde aşk üzerine söylenen, nakaratı ve ara nağmesi olan parça.”(TDK SÖZLÜK, 2205).

“Her ağızda, her telde, fânilik dırıltısı
Sonunda tek bir **şarkı**, tabutun gıcirtısı...”(Çile,110)

Necip Fazıl “Şarkı” şiirinde *şarkı kavramını* tabut gıcirtısını ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Bu öyle bir şarkıdır ki herkes tarafından seslendirilecektir çünkü fâni olma bunu gerektirir. Hayata dair diğer şarkılar bitince en son bu şarkı başlayacaktır. Ayrıca olumlu bir çağrışıma sahip olan şarkı kavramını tabut kavramıyla ilişkilendirmesi ölüme karşı olan pozitif bakış açısının bir göstergesidir.

“Semaverde huzuru besteleyen bir **şarkı**;
Asma saatte tık tık zamanın hazin çarkı...”(Çile, 333)

“Evim” şiirinde şair *şarkı kavramını* kendi değerlerimiz ekseninde şekillenen bir hayatın yaşandığı evdeki semaverin insana huzur veren, ruhunu dinlendiren sesinin, fokurdayışının karşılığı olarak kullanmıştır. Huzuru besteleyen bu şarkının yanında bir de zamanın hazin çarkı vardır. Bu ise şaire sıkıntı vermektedir. Çünkü zaman ellerinden kayıp gitmektedir.

“Gideriz nur yolu izde gideriz,
Taş bağırdı, sular dizde, gideriz,
Bir gün akşam olur, biz de gideriz,
Kalır dudaklarda **şarkımız** bizim...” (Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde şairin *şarkı kavramı* ile kendisi vefat etse bile arkasından gelenlerin benimseyeceği fikirlerini ve yükünü omuzlayacağı Büyük Doğu davasını ifade ettiği söylenebilir. Bu gerçeği dile getirirken şarkı kavramı gibi olumlu bir çağrışımı olan kavramı tercih etmesi de geride bıraktıklarına olan güvenini göstermektedir.

“Garip geldik gideriz, rafa koy evi barkı!
Tek, dudaktan dudağa geçsin ölümsüz **şarkı**...”(Çile, 441)

“Ölümsüz Şarkı” şiirinde *şarkı kavramı* şairin uzun yıllar uğruna çile çektiği, yeni nesle ulaştırmak adına gayret gösterdiği ilahi hakikatleri karşılamaktadır. Şarkı kavramını ölümsüz sıfatıyla nitelemesi anlamı daha da kuvvetlendirmiştir. Şair yükünü omuzladığı dava için bazı fedakârlıkta bulunmak gerektiğini dile getiriyor.

2.249. Şehir Kavramı

“Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent.” (SKS, 646).

“Göbeğinde yalancı **şehrin**, sahici belde;
Ona sor, gidenlerden kalan şey neymiş elde?”(Çile, 170)

Necip Fazıl “Karacaahmet” şiirinde *şehir kavramını* aldatıcı dünya hayatını belirtmek amacıyla kullanmıştır. Şehir kavramını yalancı olarak nitelemesi, vermek

istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Bu dünyadaki tek gerçek olarak ölümü gören şair, öldükten sonra geride kalan hiçbir şeyin anlamının olmadığını vurguluyor.

“Söndürün lâmbaları, uzaklara gideyim;

Nurdan bir **şehir** gibi ruhumu seyredeyim,

Pırıl pırıl,

Pırıl pırıl...”(Çile, 303)

“Sayıklama” şiirinde şair *şehir kavramı* ile ruhu arasında bir ilişki kuruyor. Şehir kavramını “nurdan” olarak nitelemesi, şairin ruhuna yönelik pozitif bakışını gösterir. Şairin pırıl pırıl olduğunu söylediği ruhunu seyredebilmesi için lambaların söndürülmesi ve uzaklara gitmesi gerekmektedir.

“O gün bir kanlı şafak, gökten üflenen ateş;

Birden, dağın sırtında atlılar belirecek.

Atlılar put **şehirine** gediklerden girecek;

Bir **şehir** ki, orada insan ayak üstü leş.”(Çile, 401)

“Müjde” şiirinde şair *şehir kavramı* ile toplumu ayakta tutan manevi dinamiklerin geri plana itildiği bir ortamı dile getirmektedir. Burada anlatılan şehir, insanların ruhen çöküşte olduğu yerdir. Fakat bunun böyle devam etmeyeceğini, günü gelince gerekli değişimin yaşanacağını düşünüyor.

2.250. Şerbet Kavramı

“Belli olaylar sebebiyle konuklara sunulan şekerli içecek; bazı maddelerin suda eritilmiş, meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek.” (SKS, 647).

“Mutlu adam, dünyayı bir acı gurbet bilen;

Öz vatan pınarından, ölümü **şerbet** bilen...” (Çile, 95)

“Mutlu” şiirinde şair *şerbet kavramı* ile ölüm olgusu arasında bir özdeşlik kurmuştur. Bu özdeşlik şairin ilk dönem şiirlerinde sıkça işlediği ölüm korkusunun yerini artık ölümü öte âleme geçişin bir kapısı olarak algılamaya bıraktığını gösterir. Gerçek mutluluğun, bu dünyaya bağlanmayıp bu dünyayı asıl vatanımıza gitmeden önce yaşadığımız gurbet diyarı olarak algılamak olduğunu söylüyor.

2.251. Taban Kavramı

“Bir şeyin en alt bölümü; ayağın ve ayakkabının alt yüzü; üstü kapalı bir yerin gezinilen, ayakla basılan yüzü.” (SKS, 654).

“Zamanı korkutanlar mürteci diyor bana;
Yükseldik sanıyorlar, alçaldıkça **tabana**.”(Çile, 403)

Necip Fazıl “Muhasebe” şiirinde *taban kavramı* ile kendisini gericilikle itham eden, fikirlerini eleştiren, karşı görüşte olan kişilerin modernlik zannıyla düştükleri olumsuz durumları ifade etmek maksadıyla kullanmıştır. İnsanların başkalarını yargılamak yerine öncelikle öz eleştiri yapmaları gerektiğini söylüyor.

2.252. Tabut Kavramı

“Ölünün mezara götürülürken içine konulduğu sandık.” (SKS, 655).

“Ölenler yeniden doğarmış; gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta kundak.
Bu ağır hediye kime gidecek,
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?”(Çile, 124)

Necip Fazıl “Tabut” şiirinde *tabut kavramı* ile tahta kundak arasında bir ilişki kurmuştur. Kurduğu bu ilişki ölüme karşı olan pozitif bakışının göstergesidir. Ölümü yeniden doğuş olarak algılayan şair, tabutu kundak olarak adlandırıyor. Aynı zamanda hediye kutusu olarak düşündüğü tabutun kime gideceğini sorguluyor.

“Gün bitiyor şafakta:
Biliyor, biliyorum:
Tabut gıcırdamakta
Ve hevesler damakta...”(Çile, 216)

“Vehim” şiirinde *tabut kavramı* ise ölümün habercisi konumundadır. İnsanın ne kadar yaşarsa yaşasın doyamayacağı dünyada, henüz arzuları devam ederken ölümlerle karşı karşıya geldiğini söylüyor. Böyle bir durumda olmanın hüznünü yaşıyor. Fakat her ne kadar kendisini hazır hissetmese de er geç ölümlerle yüzleşeceğinin farkındadır.

“Bir âlem ki, gökler boru içinde!
Akıl, olmazların zoru içinde.
Üstüste sorular soru içinde:
Düşün mü, konuş mu, sus mu, unut mu?
Buradan insan mı çıkar, **tabut** mu?”(Çile, 420)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *tabut kavramını* hayatın bitişinin sembolü olarak kullanmıştır. Hayatının bir bölümü hapisane de geçen şair oradaki zorlu süreçten bahsediyor. Bu süreci atlatabilmek için sorgulamalar yapıyor. Öylesine katlanılmaz bir durumun içerisinde ki oradan sağ çıkıp çıkamayacağını düşünüyor.

2.253. Taş Kavramı

“Sert ve katı madde, mücevherlerde kullanılan yüksek değerli taş, üstü kapalı bir biçimde söylenen iğneleyici söz; dama, domino gibi oyunlarda kullanılan metal, kemik, plastik veya tahta parçalardan her biri.” (SKS, 669).

“Yolcular, uzanın yere upuzun;
Dayayın **taş**lara başlarınızı!
Tüy yastıklar gibi rahat başımız!
Birleşsin bir lâhza orda başımız!
Bizdedir cevabı kuruntunuzun;
Yolcular, uzanın yere upuzun!”(Çile, 125)

Necip Fazıl “Ölüler” şiirinde *taş kavramı* ile mezar taşını ifade etmektedir. Şair yolculara yaşadığı sıkıntılara çözüm bulabilmek için mezarlığa gidip mezar taşına başını dayayıp ölümlere kulak vermelerini tavsiye etmektedir. Böylece hayata dair kuruntuların, insanı üzen olayların o kadar da önemli olmadığı görülecektir.

“Sana **taş** attılar, sen gülümsedin,
Dervişin bir çiçek attı, inledin,
Bağrımı delmeye taş yetmez dedin,
Halden anlayanın bir gülü yeter!..”(Çile, 387)

“Mansur” şiirinde şair *taş kavramı* ile karşıt fikirde olduğu kişiler tarafından yapılan eleştirileri belirtmiştir. Bu eleştirilere tepki vermek yerine gülümsemektedir.

Çünkü onu bu durum fazla ilgilendirmiyor. Asıl dikkate aldığı, önemsedığı dervişinin kendisi hakkındaki değerlendirmeleridir.

“Yokuşlar kaybolur, çıkarız düze,
Kavuşuruz sonu gelmez gündüze,
Sapan taşlarının yanında füze,
Başka âlemlerle farkımız bizim.”(Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde *taş kavramının* milleti ayakta tutan temel dinamikler olan millî, manevî hakikatleri temsil ettiği söylenebilir. Taş olarak ifade edilen kavramların karşısında ise “füze” vardır. Her şeye rağmen güzel günlerin geleceğine, yaşanan sorunların çözüleceğine ilişkin umudu vardır.

“Somunları taş olsun,
Zehir de katıkları!
Yorganları devirsin,
Dışlesin yastıkları!”(Çile, 431)

“Kâbus” şiirinde şair *taş kavramı* ile ülkemizi içerisinde bulunduğu sıkıntılı durumlardan kurtarma azmi olan Büyük Doğu gençliğinin çekeceği çileleri ifade etmiştir. Gelmesini özlemle beklediği, davasının yükünü omuzlayacak olan gençliğin özelliklerini dile getirmiştir.

2.254. Tebessüm Kavramı

“Gülümseme hali.” (SKS, 673).

“Bu dünyada renk, nakış, lezzet, ne varsa küsüm;
Gözümde son marifet, Azrail’e **tebessüm...**” (Çile, 147)

Necip Fazıl “Tebessüm” şiirinde *tebessüm kavramı* ile gençlik dönemlerinde olumsuz bir algıya sahip olduğu ölüm gerçeğinden artık korkmadığını aksine ölüme hazır olduğunu ifade etmiştir. Dünya lezzetlerini elinin tersiyle itmekte, onlara değer vermemektedir. Asıl hayatın başlangıcı olan ölümü sevinçle karşılamaktadır.

2.255. Tekerlek Kavramı

“Merkezde bulunan ve bir eksenin çevresinde dönebilir kurs veya çember; teker biçiminde olan.” (SKS, 676).

“Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!
 Ölse de sevinin, eve dönsek de!
 Sanma bu **tekerlek** kalır tümsekte!
 Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
 Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!” (Çile, 422)

Necip Fazıl “Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *tekerlek kavramını* uğruna çile çektiği hakikat davasını ifade temek amacıyla kullanmıştır. Gelecekte umutlu olan şair, şu an için bazı olumsuz durumlar olsa da bunların aşılacağını düşünmektedir. Yıllarca çilesini çektiği davanın er geç amacına ulaşacağına dair inancı tamdır.

2.256. Tepe Kavramı

“Yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi; başın üst, kafanın iki kulak arasında kalan bölümü.” (SKS, 681).

“Bir bak, zaman ve mekân, nasıl kuşatılmışız;
 Belli ki, en **tepeden** en dibe atılmışız...” (Çile, 100)

Necip Fazıl “Esfel-i Safilin” şiirinde *tepe kavramını* cenneti çağrıştıracak bir anlamda kullanmıştır. Tepe kavramı ile dip kavramı bir zıtlık oluşturmaktadır. Cennette yaratılan insanın dip olarak adlandırılan dünyaya gönderildiğini ifade etmektedir. Ayrıca birçok şiirinde sonsuzluk özlemi içerisinde olduğunu dile getiren şair bu dünyada zaman ve mekânın sınırları içerisinde yaşamamızdan yakınıyor.

“Yedi **tepe** üstünde zaman bir gergef işler!
 Yedi renk, yedi sesten sayısız belirişler...” (Çile, 168)

“Canım İstanbul” şiirinde *tepe kavramı* İstanbul’un üzerine kurulduğu yedi tepeyi ifade etmektedir. Atalarımızın yüzyıllardır nakış nakış işlediği, İstanbul’u İstanbul yapan değerlerin somut bir yansımasıdır. Böylesine güzelliklere sahip olan İstanbul, şair üzerinde derin bir etkiye sahiptir.

“Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar,
 Gün, karşı **tepeden** doğmak üzredir.
 Her sabah güneşi seyreden kızlar,
 Mahmur gözlerini oğmak üzredir.”(Çile, 203)

“Aydınlık” şiirinde *tepe kavramı* sıkıntılarla geçen bir gecenin ardından umut gibi doğan güneşin doğduğu yerin sembolüdür. Güneş henüz doğmamıştır fakat doğmasına çok az kalmıştır. Yârine seslenmektedir ve karşı tepeden güneşin doğuşuna şahitlik etmesini istemektedir.

“Durun, durun, bir dünya iniyor **tepemizden**,
Çatırdılar geliyor karanlık kubbemizden,” (Çile, 406)

“Destan” şiirinde şair *tepe kavramı* ile milletimizin yüzyıllarca ayakta kalmasını sağlayan temel dinamiklerin yıkılıp yeni bir dünya kuruluşunu ifade etmektedir. Bu durum şairi öylesine telaşlandırmaktadır ki insanları uyarmaya çalışmaktadır. Artık kubbe karanlıktır ve kubbeden çatırtılar gelmektedir.

2.257. Tohum Kavramı

“Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.” (SKS, 691).

“**Tohum** çatlar da bilmem, kafa nasıl çatlamaz?
Yeni odur ki, solmaz, pörsümez, bayatlamaz.”(Çile, 375)

Necip Fazıl “Yeni” şiirinde *tohum kavramını* bir ibret göstergesi olarak kullanmıştır. Bazı gerçekleri insanların kavrayamamasından yakınıyor. Hiçbir zaman hükmünü yitirmeyecek olan hakikatin izinde olduğunu belirten şair insanlardaki umursamazlık karşısında şaşkınlık yaşıyor.

“**Tohum** saç, bitmezse toprak utansın!
Hedefe varmayan mızrak utansın!”(Çile, 413)

“Utansın” şiirinde şair *tohum kavramı* ile ülkemizin içerisine düştüğü sıkıntılardan kurtulması, gelişmesi, ilerlemesi adına yapılması gereken çalışmalarını ifade etmiştir. Ömrünün büyük bölümünde davasını gerçekleştirmek için çaba harcayan şair, insanlara da bunu öğütlemektedir.

2.258. Toprak Kavramı

“Herhangi bakımdan kullanılmaya elverişli yer.” (SKS, 693).

“Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye **toprağa** kondurmuşlar.”(Çile, 166)

Necip Fazıl “Canım İstanbul” şiirinde *toprak kavramı* ile maddi olarak yerden ziyade vatani ifade etmiştir. Ruhunun şekil almış halini İstanbul diye tanımlaması onun İstanbul’a olan sevgisinin, tutkusunun ne denli fazla olduğunu göstergesidir. Gönlünde mühim bir yere sahip olan İstanbul’u, kendi ruhuyla özdeşleştirmiştir.

“İnsanlar habersizken yolların verâsından,
Gökle **toprak** arası su şaşmaz mecrâsından.”(Çile, 190)

“Su 3” şiirinde şair *toprak kavramını* yeryüzünü ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Suyun yeryüzü ve gökyüzü arasında gerçekleştirdiği döngünün sabitliği, değişmezliğini vurgulamıştır. Gökyüzü ilahi hakikatler yeryüzü de insanlar olarak da düşünülebilir. İnsanlar ise bu hakikatlerden habersiz bir şekilde hayatlarını devam ettirmektedirler.

“Her gün elim tokmakta,
Bir ân irkiliyorum:
Annem belki yatakta,
Annem belki **toprakta**.”(Çile, 216)

“Vehim” şiirinde şair *toprak kavramı* ile ölünün toprağa gömülmesinden hareketle ölüm arasında bir paralellik kurmuştur. Yaşamı temsil eden yatak ile toprak kavramı arasında bir zıtlık vardır. Ama “elim tokmakta” ifadesiyle hayat nasıl gerçekse ölümün de er geç gelecek bir hakikat olduğunu belirtmiştir. Bu durum şairde tedirginliğe sebep olmaktadır.

“Durum diye bir laf var, buyrunuz size durum;
Bu **toprak** çirkef oldu, bu gökyüzü bodurum!”(Çile, 406)

“Destan” şiirinde *toprak kavramı* ülkemizi, Türkiye’yi karşılayan bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Şairin toprağın çirkef olduğunu dile getirmesi milletimizi ayakta tutan temel değerlerimizi yaşatma noktasında son dönemlerde yaşadığımız sıkıntıların ifadesidir. Şair toplumun içerisinde bulunduğu olumsuzluklardan yakınmaktadır.

“Gökyüzü, yeryüzü, helâlleşirler,
Nur, kaçtığı yerden **toprağa** gelir.”(Çile, 408)

“Gelir” şiirinde şairin nur kavramı ile dinî değerleri ifade etmesinden yola çıkarak toprak kavramının da toplum hayatı, millet gibi anlamlara geldiği söylenebilir. Nurun kaçması milletimizin İslami hakikatlerden uzak kaldığının, nurun kaçtığı yerden tekrar gelmesi ise milletin bu hakikatler ile yeniden buluşacağını ifade eder.

“Tohum saç, bitmezse **toprak** utansın!
Hedefe varmayan mızrak utansın!”(Çile, 413)

“Utansın” şiirinde şair *toprak kavramını* kaderi ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Çünkü ülkemizin gelişmesi, ilerlemesi adına gereken çaba gösterildikten sonra sonuca ulaşılamazsa toprağın yani kaderin utanması gerektiğini söylüyor. Tohum ile sembolize ettiği hakikat yolunda gösterilmesi gereken çabayı, azmi vurgulamaktadır.

2.259. Tümsek Kavramı

“Küçük tepe; çıkıntılı yer.” (SKS, 700).

“Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!
Ölse de sevinin, eve dönsek de!
Sanma bu tekerlek kalır **tümsekte!**
Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!” (Çile, 422)

Necip Fazıl'ın “Zindandan Mehmed'e Mektup” şiirinde *tümsek kavramı* yükünü omuzladığı mukaddes davanın karşısındaki engellerin sembolüdür. Yıllarca çilesini çektiği davanın bitmeyeceğini, surda açılan gediğin daha da büyüyerek amacına ulaşacağını dile getirmektedir. Hayalini kurduğu ve çilesini çektiği güzel günlerin geleceğine dair inancı tamdır.

“Hasretim, her **tümseğin**, her çatının altında;
Kelimenin üstünde, cümlenin altında...” (Çile, 238)

“Hasret” şiirinde *tümsek kavramı* hayatını ve hayatının farklı dönemlerini karşılayan bir anlama sahiptir. Sürekli iniş çıkışlarla dolu olan, dert, sıkıntı ekseninde şekillenen hayatının sembolüdür. Gerek sıkıntı yaşadığı süreçte gerekse iyi geçen günlerinde hasret duygusunu, hep içinde taşıdığını ifade etmektedir.

2.260. Uçurtma Kavramı

“Uçurtmak işi; üzeri renkli kâğıtlarla kaplanmış, genellikle çokgen biçimindeki bir gövde ve süslü bir kuyruktan oluşan, iple bağlanarak rüzgâr yardımıyla uçurulan bir çeşit oyuncak.” (TDK SÖZLÜK, 2408).

“Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum;
Gökyüzünden habersiz, **uçurtma** uçurmuşum...” (Çile, 35)

Necip Fazıl “ Tam Otuz Yıl” şiirinde *uçurtma kavramı* ile özellikle yüklendiği davanın çilesini çekmeye başlamadan önce dünyevi hazların pençesinde sürüklendiği dönemde yaptığı amaçsız ve boş işleri kastetmiştir. Yaşadığı değişim sonucunda, önceki hayatıyla ilgili öz eleştiri yapan şair, otuz yılının bazı hakikatlerden habersiz geçtiğini düşünüyor.

2.261. Ufuk Kavramı

“Çekülün gösterdiği dikey çizgi ile gözlemci üzerinden geçen düzlem; düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; düşünce gücü.” (SKS, 703).

“O ki, kadını var, kadına hasret;
Hasret, kelimeye, kelimelerde.
Bir damla bal tadsa, tadına hasret;
Peşinden koştukça **ufuk** ilerde.”(Çile, 33)

Necip Fazıl “Hasret” şiirinde *ufuk kavramı* ile ulaşmak için çaba sarf ettiği, peşinden koştuğu amaçlarını dile getirmiştir. Ne kadar gayret sarf etse de, peşinden koşsa da bir türlü kavuşamamakta, ulaşamamakta, hasreti dinmemektedir. Ne yaparsa yapsın hasretinin dinmemesi, şairi daha da şevklendirmekte, peşinden koşturmaktadır.

“Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...
Ufuk, önlerinde bayrak kulesi.
Bu gidenler, Altın Kol Silsilesi;
Ölçüden, ahenkten daha güzeller.
Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...”(Çile, 65)

“Sonsuzluk Kervanı” şiirinde şair *ufuk kavramı* ile hak ve hakikat yolundaki kişilerin kılavuzu olan peygamberimizi ifade etmiştir. Nurdan heykeller olarak adlandırdığı Hak dostlarının peygamberimizin izinden gittiğini, sünnetini takip ettiğini belirtmiştir. Kendisini de bu kervanın bir parçası olarak görmektedir.

“Bir **ufuk** ki, ne Mecnun varabildi, ne Ferhad;
Bir **ufuk** ki, ilahî sırrı bekleyen serhad...”(Çile, 206)

“Kadın” şiirinde şair *ufuk kavramı* ile aşk arasında bir özdeşlik kurmuştur. Karşı cinse duyulan aşkın yücelerek dinî boyut kazanması yani beşeri aşkın ilahi aşka ulaştırması gerçeğini vurgulamıştır. Ayrıca gerçek aşk kişiye ilahi sırrların açılmasını sağlamaktadır. Fakat bu mertebeye pek çok kişi ulaşamamıştır.

2.262. Uyku Kavramı

“Doğada görünen sükûnet durumu; dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu; çevrede olup bitenin farkında olmama.” (SKS, 715).

“Unuturuz hayat adlı **uykuyu**,
Uykular biter.”(Çile, 128)

Necip Fazıl “Biter” adlı şiirde *uyku kavramı* ile öte âleme gidene değin oyalandığımız, gölgelendiğimiz dünya hayatını ifade ediyor. Fakat acısıyla tatlısıyla yaşanan bu hayat, günü gelince bitecektir. O zaman insan uykudan uyanıp gerçek hayata gözlerini açacaktır. Bu dünya hayatı öylesine kıymetsizdir ki gerçek hayata başlayınca unutulup gidecektir.

“Ağzıma soğuk kurtlar dolacak, gözüme kum;
Dipsiz kuyu, sürdükçe zaman, sürecek **uykum**...”(Çile, 137)

“Dipsiz Kuyu” şiirinde *uyku kavramı* ölümle başlayan ve kıyametin kopmasıyla nihayete erecek olan kabir hayatını belirtmektedir. Bu uyku zaman sürdükçe devam edecek ama zamanın sona ermesiyle uykudan uyanılacaktır. Bu uyku süresince yaşanacak olanlar da şaire ürperti vermektedir.

“Uzun bir **uykudan** kalkıp bir sabah,
Baktım ki, yepyeni odamda eşya.

Çocukluk evim bu değildi... Eyvah!
Gördüğüm, değildi bildiğim dünya!” (Çile, 299)

“Rüya” şiirinde *uyku kavramı* şairin bazı gerçeklerden habersiz bir haldeyken geçen zaman diliminin sembolüdür. Geçen zamanı uyku olarak adlandırması geçmişine dönük eleştirel bakışın göstergesidir. Uykudan uyanınca karşılaştığı manzara öncekinden çok farklıdır. Bu durumu içselleştirmekte güçlük çekmektedir.

2.263. Uzak Kavramı

“Eli, gücü veya hükmü yetişmez; çok ötelelerde bulunan; arada çok zaman bulunan; birbiriyle yakın ilgisi olmayan.” (SKS, 717).

“Seni aramam için beni **uzağa** attın!
Âlemi benim, beni kendin için yarattın!”(Çile, 42)

Necip Fazıl “Allah ve İnsan” şiirinde *uzak kavramı* ile insanın cennetten atılıp gönderildiği dünyayı ifade ediyor. Onun için bu âlemin yaratıldığı insanın ilahi bir arayış içerisinde olduğunu dile getiriyor. Bu arayışın, insanın cennetten dünyaya gönderilmesinden dolayı olduğunu vurguluyor.

“Ufka bakarlar; Ölüm **uzakta** mı, **uzakta**...
Ve tabut bekler, suya inmek için kızakta...” (Çile, 145)

“Tabut” şiirinde şair *uzak kavramı* ile insanın bir gün öleceğini bildiği halde, ölümü kendisine yakıştıramamasını anlatmaktadır. İnsan her ne kadar ölümü hatırlamak istemese de, ölüm yokmuş gibi bir hayat sürse de ölüm er geç kapısını çalmak için beklemektedir. Kendisini böyle bir düşünceyle avutan insanın durumunu tuhaf karşılıyor.

2.264. Ülke Kavramı

“Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü.” (SKS, 721).

“Hey gidi gölgeler **ülkesi** dünya!
Bir görünmez şeyin gölgesi dünya!
Boşlukta ayrılık bölgesi dünya!
Bu dünyada yeme, içme ve dövün!”(Çile, 119)

Necip Fazıl “Dövün” şiirinde ülke kavramını dünyayı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanın asıl vatanından ayrılıp geldiğini düşündüğü dünyayı, öte âlemin gölgesi olarak algılamaktadır. Bu dünyanın eğlenme yeri değil sıkıntı çekme yeri olduğunu dile getiriyor.

“Bıçak soksan gölgeme,
Sıcacık kanım damlar.
Gir de bak bir **ülkeme**:
Başsız başsız adamlar...”(Çile, 418)

“Dua” şiirinde şair ülke kavramı ile kendi ülkesini anlatmaktadır. Ülkemize ilişkin bazı eleştirileri vardır. Makam sahibi bazı kişilerin bu makamın gerektiği nitelikte olmadığını düşünmektedir. Gördüğü bu olumsuz durum karşısında üzülen şair bu problemin çözülmesini istiyor.

2.265. Varlık Kavramı

“Var olan her şey; önemli, yaralı, değerli şey; iyi yaşayacak kadar geliri yolunda olma durumu, zenginlik.”(SKS, 728).

“Kaçır beni âhenk, al beni birlik;
Artık barmamam gölge **varlıkta**.
Ver cüceye, onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta.” (Çile, 20)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *varlık kavramı* ile gerçek âlemde bir değeri olmayan bu fâni, geçici dünyadaki varlıkları dile getirmiştir. Varlığı gölge olarak nitelemesi de bu dünyadaki varlıkların öbür âlemin bir yansıması olduğunun ifadesidir. Şair büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bunun sonucunda önceki bazı düşüncelerini bırakmıştır. Artık büyük sanatkârlığı hedeflemektedir.

“Mezar, mezar, zıtların kenetlendiği nokta;
Mezar, mezar, **varlığa** yol veren geçit, yokta...” (Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde şair *varlık kavramı* ile mezar arasındaki ilişkinin zıtlığından yola çıkarak bu dünyadakilerin aslında hakiki bir varlığının olmadığını, asıl varlığın öbür âlemde olduğunu ifade ediyor. Yokluktan varlığa geçiş noktası ise ölümdür. Yani ölüm bir son değil başlangıçtır.

“Çocukken haftalar bana asırdı;
Derken saat oldu, derken saniye...
İlk düşünce beni yokluk ısırdı:
Sonum yokluk olsa bu **varlık** niye?” (Çile, 310)

“Zehir” şiirinde *varlık kavramı* bu dünyada bedenen var olmayı, yaşamayı ifade etmektedir. Ölümü anlamlandırmaya çalışır ve sonunda ölüm olan varlığın ne anlam taşıdığını sorgular. Şairin son şiirinde ölümü konu edinmesi de ilginçtir. Zamanın göreceli oluşuna, insanın içinde bulunduğu şartlara göre farklı algılanabildiğine değinir.

“Âlemin küfre göre, hem başı, hem sonu “hiç”...
“İki hiç” arasında **varlık** olur mu ki hiç?..” (Çile, 358)

“Hiç” şiirinde *varlık kavramı* ile iki hiç arasında yani doğum ve ölüm arasında göz açıp kapayıncaya değin geçiveren dünya hayatını dile getirmiştir ve dünya hayatının hakikatini sorgulamıştır. İki hiç arasında varlık olamayacağı için asıl varlık öte dünyadadır. Bu gerçeğin bilincinde olan şair için önemsenmesi gereken diğer âlemdir.

2.266. Vatan Kavramı

“Bir ülkenin üzerinde kurulduğu toprak parçası.” (SKS, 729).

“İstanbul benim canım;
Vatanım da **vatanım**...
İstanbul,
İstanbul...” (Çile, 166)

Necip Fazıl “Canım İstanbul” şiirinde *vatan kavramı* ile İstanbul’u dile getirmiştir. İstanbul şairin doğup büyüdüğü, uzun yıllar yaşadığı şehirdir. İstanbul’u tanımlamak için vatan kavramını kullanması İstanbul’a olan sevgisinin ne denli fazla olduğunu göstermektedir.

“Ne kadar **vatan** varsa, o **vatandan** haberci,
Gurbet dediğin senin, Yaradandan haberci...” (Çile, 236)

“Haberci” şiirinde şair *vatan kavramı* ile bu geçici âlemden ayrılınca gidecek olduğumuz ebedî yurdumuz olan öte âlemi ifade etmiştir. Bu dünya, öbür dünyanın bir yansıması olduğu için onun habercisidir. Ve asıl olan, gerçek olan öte dünyadır. Şair bu dünyaya bağlanan insana gurbette olduğunu, hakiki diyarına daha sonra gideceğini hatırlatmaktadır.

“Takınsam, kanat, manat;
Kuş, muş olsam seğirtsem.
Bomboş **vatana** inat,
Matan’a doğru gitsem...” (Çile, 417)

“Hayat Mayat” şiirinde *vatan kavramı* maddi nimetlerin bol olduğu fakat insanın asıl ihtiyaç duyduğu ilahi hakikatlere hayat hakkı tanımayan ve kendisine huzur vermekten uzak olan bir dünyayı ifade eder. Şairin bu vatanda yaşamaktan memnun olduğu söylenemez bu yüzden “matan” a gitmek istemektedir.

2.267. Yabancı Kavramı

“Aileden, çevreden ya da aynı yurttan olmayan.” (SKS, 736).

“Sonra bir düdük öter,
Kesik çığlıklarla der:
Burdan bildik gidenler,
Yarın döner **yabancı...**” (Çile, 163)

Necip Fazıl “İstasyon” şiirinde *yabancı kavramı* ile her şeyin sürekli bir değişim içerisinde olduğu bir dünyada tanıdığı kişilerdeki zaman içerisinde oluşan farklılığı ifade etmektedir. Bu değişimin yaşanacağını biliyormuşçasına düdük de kesik çığlıklarla ötmektedir.

“Bir an **yabancıya** kaysa gözleri,
Bir ömür gözyaşı cezasındalar.” (Çile, 388)

“O Erler Ki” şiirinde *yabancı kavramı* namahrem anlamında karşımıza çıkmaktadır. Nefsin elinde esir olmayıp nefsi kendisine binek yapanların gözleri bir anlık da başkasına kaysa bunun sıkıntısını uzun süre çekmektedirler. Bu denli bir nefis terbiyesine sahip olmayı imrenilesi bir özellik olarak dile getiriyor.

“Lâfımın dostusunuz, çilemin **yabancı**sı,
Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?” (Çile, 433)

“Fikir Sancısı” şiirinde şair *yabancı kavramını* yıllarca çilesini çektiği davasının özünü, hakikatini anlayamayanları ifade etmek için kullanmıştır. Burada yabancı kavramı tanışık olmamaktan kaynaklı bir yabancılıktan ziyade zihinsel bir uzaklığı belirtmektedir. Şair insanların kendisini tam olarak anlamamasından yakınmaktadır.

2.268. Yağmur Kavramı

“Atmosferdeki su buğusunun yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı; çok ve sık düşen, gelen şey; çokluk, bolluk.” (SKS, 737).

“Bu **yağmur**, bu **yağmur**, bu kıldan ince
Nefesten yumuşak yağın bu **yağmur**,
Bu **yağmur**, bu **yağmur**, bir gün dinince,
Aynalar yüzümü tanımaz olur.” (Çile, 300)

Necip Fazıl “Yağmur” şiirinde *yağmur kavramını* zamanın geçişini ve zamanın geçişinin kendisine verdiği acıyı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Şiirde yağmur kelimesini bolca kullanması ve şiirin belli yerlerine serpiştirmesi de yağmuru hissettirmektedir. Ayrıca zorlu geçen bu süreç sonucunda şairde büyük değişiklikler oluyor.

2.269. Yakın Kavramı

“Olması zaman bakımından yaklaşmış olan; uzak olmayarak, aralarında sıkı ilişki olan arkadaş; dost veya akraba.”(SKS, 738).

“Herkes bir vücutsuz hayal peşinde;
Eşini kaybetmiş herkes eşinde.
İçinizde yiv yiv derinleşin de,
Çıksın karşınıza en **yakın**ınız!”(Çile, 27)

Necip Fazıl “En Yakın” şiirinde *yakın kavramını* insanlara şah damarından daha yakın olan Allah’ı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. İnsanların farkı hayaller peşinde koştuğunu düşünen şair manevi derinleşme sonucunda ilahi hakikatlere ulaşabileceğini düşünüyor.

2.270. Yakınlık Kavramı

“Yakın olma durumu; duygusal bağ veya akrabalık ilişkisi.”(TDK SÖZLÜK, 2507).

“Neye yaklaşısam, sonu uzaklık ve kırgınlık;
Anla ki, yok, Allaha başkasıyla **yakınlık...**” (Çile, 49)

“Yakınlık” şiirinde şair *yakınlık kavramını* insanın yürekten ilişki kurması ve bağlanması anlamında kullanmıştır. Tecrübelerinden yola çıkarak insanlarla gerçek anlamda bir yakınlık kurulamayacağını söylüyor. Yakınlığın sadece Allah ile kurulabileceğini vurguluyor. Çünkü insanlarla yakınlık kurmak istediğinde olumsuz durumlarla karşılaşmıştır.

“Üst üste insan türü,
Bu ne hayat, götürü!
Yakınlıktan ötürü
Kaçıp gitmiş **yakınlık...**” (Çile, 169)

Necip Fazıl “Apartman” şiirinde *yakınlık kavramını* iki kez ve farklı manalarda kullanmıştır. Birinci kullanımda yakınlık kavramı madden, somut olarak bir yakınlığı ifade ederken ikinci kullanımda batı değerleri ekseninde şekillenen yeni şehir hayatının insanları birbirinden uzaklaştırması ve yalnızlaştırmasını vurgulamıştır. İnsanlar madden birbirine daha yakındır, evler üst üstedir fakat gönüller birbirine yabancıdır.

2.271. Yalan Kavramı

“Gerçeğe uymayan söz.”(SKS, 740).

“Bu nasıl bir dünya hikâyesi zor;
Mekânı bir satıh, zamanı vehim.
Bütün bir kâinat muşamba dekor,
Bütün bir insanlık **yalana** teslim.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *yalan kavramıyla* insanları millî, manevi hakikatlerden uzaklaştırıp seküler değerler ekseninde huzursuz bir yaşam sunan bakış açısını ifade etmiştir. Bu durumun nasıl olduğunu anlamakta güçlük çeken şair, insanların sahte bir düzende yaşadıklarını düşünmektedir. Topluma yönelik böyle bir düşünceye sahip olmasının yanı sıra kendisini farklı bir konumda görmektedir.

“O ki, pınar basında çeker suya hasret;
Kadınında kadına, yurdunda yurda hasret.

Yalan dünyada bütün görünüşler iğreti;
Her şey o şeye hazin benzeyişten ibaret.” (Çile, 29)

“İşaret” şiirinde şair *yalan kavramını* dünyayı nitelemek amacıyla kullanmıştır. Dünyanın faniliğini, her şeyin er geç sonunun geleceğini, bu sebeple dünyevi olanların gerçek olmayıp yalan olduğunu vurgular. Yalan dünyadaki bütün görünüşlerin iğreti olduğunu dile getirir.

“Geldi ölümlü **yalan**, gitti ölümsüz gerçek;
Siz, hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?”(Çile, 399)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *yalan kavramı* toplumu ayakta tutan temel değerleri geri plana iten kavramları karşılayan bir anlama sahiptir. Ölümsüz gerçek gidince, ölümlü olarak nitelediği yalanın geldiğini söylüyor. Ayrıca hayatı yalana teslim olduğu için yaşadığı halde ruhen ölmüş olanları kimin dirilteceğini soruyor.

2.272. Yalnızlık Kavramı

“Yalnız olma durumu, kimse bulunmama durumu.” (SKS, 742).

“**Yalnızlık** bir fenerse,
Ben de içindeki mum,
Onu, billûr bir kâse
Gibi doldurur nurum.”(Çile, 231)

“Yalnızlık” şiirinde şair *yalnızlık kavramı* ile fener arasında bir benzerlik kuruyor. Kendisini de bu yalnızlık fenerinin içindeki mum olarak görüyor. Hayatının büyük bölümünde yalnızlığı yaşayan şair, bu zorlu süreçten bazı kazanımlarla çıktığını dile getiriyor. Her ne kadar sıkıntılı olsa da yalnızlığı bütünüyle kötü olarak görmüyor.

2.273. Yapı Kavramı

“Ögeleriyle somut bağımlılığı olan bütün; barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri.” (SKS, 746).

“Ustada kalırsa bu öksüz **yapı**,
Onu sürdürmeyen çirak utansın!”(Çile, 413)

Necip Fazıl “Utansın” şiirinde *yapı kavramını* Türk milletinin yüzyıllar boyunca medeniyetini ifade etmek için kullanmıştır. Öksüz olarak nitelenmesi, medeniyetimizin Batı uygarlığı karşısında geri plana itilmesini gösterir. Ayrıca şair, atalarımızdan aldığımız bu mirası devam ettirmemiz gerektiğini vurguluyor.

“Gecekondu **yapısı**, bir üfürüklük eser...
Elbet beklenen rüzgâr bir gün Kiblede eser!..”(Çile, 449)

“Eser” şiirinde *yapı kavramı* eğretiliği, basitliği ifade eden bir anlama sahiptir. Gecekondu yapısı olarak adlandırdığı bir üfürüklük eserin, kiblede esen rüzgâr sonucunda yıkılacağını düşünüyor.

2.274. Yaprak Kavramı

“Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme gibi olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler; kitap, defter gibi şeylerde ön ve arka yüzü oluşturan kâğıtlardan her biri, varak.” (SKS, 748).

“Başım, artık onu taşımak ne zor!
Başım, günden güne kayıtsız bana.
Dalında bir **yaprak** gibi dönüyor,
Acı rüzgârların çektiği yana...” (Çile, 228)

Necip Fazıl “Yolculuk” şiirinde *yaprak kavramını* yaşadığı ruhsal sıkıntılar ve beynini zonklatan fikirler karşısındaki aciziyetini, çaresizliğini ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Acı rüzgârlar olarak adlandırdığı dertlerinin girdabında sürüklenmektedir. Artık bu durum kendisine çok zor gelmektedir. Şairin zihinsel karmaşası o denli yoğunlaşmıştır ki başını taşımakta bile güçlük çekmektedir.

“Bekletme Yunus’um, bozuldu bağlar,
Düşüyor **yapraklar**, geçiyor çağlar;
Veriyor, ayrılık dolu semalar,
İçime bayılta, acı bir lezzet.” (Çile, 383)

“Yunus Emre” şiirinde *yaprak kavramı* zaman ile bağlantılı bir anlam taşımaktadır. Yaprakların düşmesi zamanın geçişinin bir göstergesidir. Şairin ilk dönem şiirlerinde sıkça kendisine yer bulan zamanın geçişinin verdiği acı burada da kendisini hissettirmektedir. Ve vakit geç olmadan istekleri gerçekleşsin istemektedir.

“Eski Çınar şimdi Noel ağacı;
Dallarda iğreti **yaprak** utansın!”(Çile, 413)

“Utansın” şiirinde *yaprak kavramı* millî, manevi değerlerimizin geri plana itilerek benimsenen batılı değerleri karşılayan bir kavramdır. Noel ağacı ve çınarın temsil ettiği manaların oluşturduğu zıtlık vermek istediği anlamı kuvvetlendirmiştir. Şair yaşanan bu toplumsal değişimden yakınmaktadır, bunun yanlış olduğunu dile getirmektedir.

2.275. Yara Kavramı

“Bir şeyin bir yerinde görülen doku bozukluğu.” (SKS, 748).

“**Yaram** var, havanlar dövemez merhem;
Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.
Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;
Yollar ki, Allaha çıkar, bendedir.”(Çile, 66)

“Bendedir” şiirinde *yara kavramı*, şairin uzun yıllar yaşadığı zihinsel karmaşanın sonucu olan sıkıntılarını sembolize etmektedir. Bu öyle bir yaradır ki hiçbir çaresinin bulunmayacağını düşünüyor. Bu yönüyle şair bir umutsuzluk, karamsarlık içerisinde. Ama yine de Allah’a çıkan yolların kendisinde olduğunu dile getiriyor.

“Bak nasıl silinir bu yüz karası;
Elimde, ölümü öldüren silâh,
Alnımda tozpembe secde **yarası**,
Lûgat kitabımda tek isim: Allah...”(Çile, 260)

“Yüzkarası” şiirinde *yara kavramı* uzun süre secde etme sonucu alında oluşan iz anlamındadır. Sonradan haberdar olduğu bazı hakikatlerden uzak bir yaşantı içerisindeyken, günahlardan dolayı yüzünde karalık oluştuğunu düşünüyor. Bunu gidermenin yolu olarak da secdeyi görüyor.

2.276. Yaratık Kavramı

“Yaratılmış olan.” (SKS, 751).

“Dün hâtıra, yarın hayal, bugün ne?

İki renk arası bir çizgicik pay.

Ne devlet zamanı bütünleyene!

Ebed bestecisi bir çark ve bir yay.

Hesap soran **yaratık**;

O dimdik her şey yatık.” (Çile, 277)

Necip Fazıl “Saat” şiirinde *yaratık kavramı* ile saati ifade etmektedir. Pek çok şiirinde zamana ilişkin duygu, düşüncelerini belirten şair burada da zamanın hakikatini kavrama yönünde bir çaba içerisinde. Bu amaçla sorgulamalar yapıyor ve bu konuyu algılamamanın güçlüğüne değiniyor.

“Zamanın tık – tıkları,

Güder **yaratıkları**.”(Çile, 430)

“Kâbus” şiirinde şair *yaratık kavramı* ile yaratılmış olan her şeyi dile getirmektedir. Zamanın varlıklar üzerinde hükmü olduğunu belirten şair insanların zaman karşısındaki çaresizliğini vurguluyor. Öyle ki zaman her şeyi etkisi altına almıştır ve onun gücü dışına çıkmak mümkün değildir.

2.277. Yarın Kavramı

“Bugünden sonra gelecek ilk gün.”(TDK SÖZLÜK, 2540).

“Ben, Allah diyenlerin boyunlarında vebal;

Ben bugünküne mazi, **yarın**kine istikbal.” (Çile, 67)

Necip Fazıl “Ben” şiirinde *yarın kavramını* gelecek nesiller anlamında kullanmıştır. Kendisinin yaşadığı çağda tam olarak idrak edilmediğini söylüyor. Çağdaşı olan kişilerce geçmişte kalmış olarak değerlendirilirken gelecek nesiller tarafından öngörülerini yüksek ve geleceği aydınlatıcı olarak değerlendirileceğini dile getiriyor.

“Bugün ağla çocuğum, **yarın** ağlayamazsın!

Şimdi anladığını, sonra anlayamazsın!” (Çile, 74)

“Çocuk” şiirinde *yarın kavramı* insanların yetişkinlik dönemlerini karşılayan bir anlamda karşımıza çıkmaktadır. Şair, çocuğa sesleniyor. Büyüyünce ağlayamayacağını bu yüzden şimdi ağlamasını istiyor. Çünkü zamanla insanların hisleri aşınmakta ve giderek duyarsızlaşmaktadır. Ayrıca büyüyünce “akıl tutsağı” olduğu için küçükken anlaşılan bazı gerçekler anlaşılmaz oluyor.

“Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!

Ölse de sevinin, eve dönsek de!

Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!

Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!

Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!” (Çile, 422)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *yarın kavramı* ile çilesini çektiği hakikat davasının amacına ulaştığı zamanları ifade etmiştir. Şairin geleceğe dair ümitli olduğu görülmektedir. Yıllardır ekilen tohumların yeşereceğinden şüphesi yoktur. Kendisi görse de göremese de bir gün düşledikleri gerçekleşecektir.

2.278. Yastık Kavramı

“Başım altına koymak veya sırt dayamak için kullanılan, içi yün, kuş tüyü gibi şeylerle doldurulmuş küçük minder.” (SKS, 754).

“Yolcular, uzanın yere upuzun;

Dayayın taşlara başlarınızı!

Tüy **yastıklar** gibi rahat başımız!

Birleşsin bir lâhza orda başımız!

Bizdedir cevabı kuruntunuzun;

Yolcular, uzanın yere upuzun!”(Çile, 125)

Necip Fazıl “Ölümler” şiirinde *yastık kavramı* ile mezar taşı, ölüm arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik şairin ilk dönem şiirlerinde sıkça işlenen ölüm korkusunun artık kalmadığını, ölüm hakkındaki olumsuz düşüncelerini terk ettiğini gösterir. Bu dünyadaki kuruntuların, sıkıntıların tek çaresinin bu dünyanın geçici olduğunu bilip ölümü hatırlamak olduğunu ifade ediyor.

“Zonklayan başım benim, kan pıhtısı, cerahat;

Ona **yastıkta** değil, secde yerinde rahat...”(Çile, 286)

“Başım” şiirinde *yastık kavramı* dinî hakikatlerden uzak olup ibadetleri yerine getirmeden nefsin istekleri doğrultusunda “rahat” bir hayat sürmeyi ifade etmektedir. Uzun yıllar çeşitli çileler çekip, buhranlar yaşadktan sonra gerçek rahatı, huzuru ibadette bulduğunu dile getirmektedir.

“Zıpkın düşüncelerden kalbim iğne **yastığı**,
Çökecekmiş gibi yer, ayağımın bastığı...”(Çile, 316)

“Zıpkın” şiirinde şair *yastık kavramı* ile kendisine rahatsızlık veren fikir çilesinin, kalbini delik deşik ettiğini ifade etmiştir. Birçok şiirinde varlığını hissettiren ruhsal sıkıntılar burada da karşımıza çıkıyor. Akrebin kısıpacı olarak da adlandırdığı kendisine acı veren düşünceler kalbini delik deşik etmiştir. Yaşadığı ruhsal sancı o denli yoğundur ki kendisini bitkin bir hale getirmiştir.

2.279. Yatak Kavramı

“Bir kılıf içine pamuk, köpük vb. yumuşak bir madde doldurularak yapılmış yatma yeri.” (SKS, 756).

“Ensemin örsünde bir demir balyoz,
Kapandım **yatağa** son çare diye.
Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.” (Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *yatak kavramını* fikrî buhranlarının yoğunlaştığı zamanlardaki sığınağı anlamında kullanmıştır. Yatağı son çare olarak görmesi sıkıntı yaşadığı dönemlerdeki sığınaklarında istediğini bulamadığını gösterir. Yepyeni bir dünyaya gözlerini açmıştır ve bu dünyayı içselleştirmeye çalışmaktadır. Bunun için de en uygun mekân olarak yatağı görmektedir.

“Her gün elim tokmakta,
Bir ân irkiliyorum:
Annem belki **yatakta**,
Annem belki toprakta.”(Çile, 216)

“Vehim” şiirinde *yatak kavramı* yaşamayı, hayatta olmayı sembolize etmektedir. Yatak kavramı ölümü simgeleyen toprak kavramı ile karşıtlık oluşturmaktadır. Sürekli bir değişim içerisinde olunan hayatta annesi belki yatakta

belki topraktır. Şair annesinin giderek yataktan toprağa yaklaşmakta oluşunu gördükçe irkilmektedir.

“Ban kefendir **yatak**, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!”(Çile, 400)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *yatak kavramı* genel olarak durağanlığı, pasifliği sembolize eder. Şair, yükünü omuzladığı hakikat davası için gayrette bulunmayıp malayani meşgaleler içerisinde olmayı anlatır. Nehrin akamadığı için havuzun tabut olması gibi yatak da şair için davası uğruna koşamamasından dolayı kefendir. Yani şairi hayata bağlayan şey davasıdır. O olmazsa yaşamının da bir anlamı yoktur.

2.280. Yeni Kavramı

“Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan; kullanılmamış olan, en son edinilen; işe henüz başlamış.” (SKS, 764).

“Bir **yeni** nesil geldi, üstüste binenlerden;
Göge çıkayım derken boşluğa inenlerden...”(Çile, 333)

Necip Fazıl “Evim” şiirinde *yeni kavramını* kendi değerlerinden uzaklaşıp farklı bir yaşam biçimi benimseyen kişileri nitelemek amacıyla kullanmıştır. Burada yeni kavramı güzel olanı, iyi olanı karşılamamaktadır. Çünkü yeni nesil başarı, kazanım zannettiği bazı durumlarda aldanış içerisindedir.

“Bekleyin, görecektir, duranlar yürüeni;
Sabredin, gelecektir, solmaz, pörsümez **Yeni!**” (Çile, 404)

“Muhasebe” şiirinde şair *yeni kavramı* ile kıyamete kadar tek gerçek din olduğunu ifade ettiği İslamiyeti anlatmıştır. Yeni kelimesinin özel isim gibi büyük harfle başlaması da bundandır. Toplumda giderek önemini yitirdiğini düşündüğü dinî değerlerin, yeniden hak ettiği yeri elde edeceğini dile getirmektedir. Bu anlamda şair gelecekte ümitlidir.

2.281. Yer Kavramı

“Üzerinde yapı kurulmaya veya ekime elverişli toprak parçası.” (SKS, 765).

“Yeryüzünde yalnız benim serseri,
Yeryüzünde yalnız ben derbederim.

Herkesin dünyada varsa bir **yeri**,
Ben de bütün dünya benimdir derim.” (Çile, 68)

Necip Fazıl “Serseri” şiirinde *yer kavramı* ile belirli bir mekânı dile getirmiştir. Herkesin bu dünyada bir yeri varken kendisinin bundan yoksun olmasından yakınmaktadır. Kendisi ile diğer insanlar arasında karşılaştırma yapan şair sabit bir yeri olamamasının üzüntüsünü yaşıyor.

“Cılız vücuduma tam görünse de,
İçim, bu dar **yer**e sığılmaz diyor.
Geride kalanlar hep dövünse de,
İnsan birer birer yine giriyor.” (Çile, 124)

“Tabut” şiirinde *yer kavramı* mezarı karşılayan bir anlama sahiptir. Şair dar olarak nitelediği bu yere ruhunun girmek istemediğini dile getiriyor. Kendisini ölüme hazır hissetmeyen şair ruhunun mezara sığmayacağını söylüyor. Fakat ölümün kaçılmaz bir son olduğunun, günü gelince herkesin birer birer ölümü tadacağına farkındadır.

“Süzüyor ufukta bir kızıl **yeri**,
İçi karanlıkla dolu gözleri;
Alnında akşamın ince kederi,
Sessizliğin sırrı, dudaklarında.” (Çile, 324)

“Bahçedeki İhtiyar” şiirinde şair *yer kavramını* kızıl olarak niteleyerek güneş batarken ufukta bulunduğu yeri anlatmak amacıyla kullanmıştır. Gün batımını üzgün bir biçimde izleyen birini betimleyen şair, bu durumun kişide karamsarlık oluşturduğunu söylüyor.

2.282. Yıkık Kavramı

“Yıkılmış olan, harap, viran.” (SKS, 770).

“Aylarca gezindim, **yıkık** ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *yıkık kavramı* ile hocasını tanıdıktan sonra benimsediği hakikat eksenli düşünce ile önceki düşüncelerinin zihninde oluşturduğu çatışmalar neticesinde yaşadığı zihinsel yorgunluğu ifade etmiştir. Bu zorlu süreci uzun süre yaşayan şair sonunda çıkış kapısı bulmayı başarmıştır.

2.283. Yokluk Kavramı

“Bir şeyin çok güç bulunması ya da hiç bulunmaması durumu.” (SKS, 776).

“Var olan **yoklukların** ömrünü sürüyorum
Aşklar bomboş kuruntu, hürriyetler esaret
Yalnız, “Rakip” ismiyle Allah’ı görüyorum
Bir yokluk ki, bu dünya, var olandan işaret...”(Çile, 29)

Necip Fazıl’ın “İşaret” şiirinde *yokluk kavramını* “var olan” olarak nitelemesi bir zıtlık oluşturmuştur. Bu zıtlıktan da yola çıkarak yokluk kavramının bu dünyada cismen var olan fakat fâni olan, bir gün yok olacak olan varlıkları ve değerleri belirttiği söylenebilir. Şairin gözünde bu dünyanın çok da kıymeti yoktur. Çünkü aşkı bomboş kuruntu, hürriyeti ise esaret olarak görmektedir. Yokluk olan bu dünya, asıl var olanın gölgesidir, işaretidir.

“Akrep ve yelkovan,
Varlığın nabzında.
Akrep ve yelkovan,
Yokluğun ağzında.” (Çile, 268)

“Zaman” şiirinde şair bu dünyanın, hayatın temel değerlerinden biri olan zamanı akrep ve yelkovan sembelleri ile anlatır. Zaman şu an her şeyi kuşatmıştır, her şey zamana bağlıdır fakat gün gelecek zaman da hükmünü yitirecek, yokluğu tadacaktır. *Yokluk kavramı* zamanın hükmünü yitirmesini ifade etmektedir. Şair uzun yıllar zihnini kurcalayan zaman kavramının da bir gün yok olacağını söyleyerek bir nevi kendisini teselli ediyor.

“Çocukken haftalar bana asırdı;
Derken saat oldu, derken saniye...
İlk düşünce beni **yokluk** ısırdı:
Sonum yokluk olsa bu varlık niye?” (Çile, 310)

“Zehir” şiirinde şair *yokluk kavramı* ile bedenen bu âlemden gitmeyi, ölmeyi anlatıyor. Varlık kavramı ile de bu dünyada yaşamayı ifade etmiştir. Er ya da geç sonu ölüm olacağı için yaşamının çok da bir anlamı olmadığını dile getirir. İlk dönemlerinden beri şiirin temel konularından biri olan ölüm hakikatini son şiiri olan “Zehir” şiirinde de ele almıştır. Ayrıca zaman kavramının göreceli olduğundan, şartlara ve döneme göre farklı algılanabileceğinden bahsediyor.

2.284. Yokuş Kavramı

“Bazen iniş yerine de kullanılır; yükselerek devam eden yol.”(SKS, 777).

“Nedir zaman, nedir?

Bir su mu, bir kuş mu?

Nedir zaman, nedir?

İniş mi, **yokuş** mu?”(Çile, 267)

Zaman, şairin uzun yıllar hakikatini kavramakta güçlük çektiği kavramlardan biridir. Pek çok şiirinde bunun yansımaları bulunmaktadır. “Zaman” şiirinde ise şair *yokuş kavramı* ile zaman arasında bir ilişki kurmuştur. Zamana dair sorgulamalar yapmakta ve zamanın iniş mi, yokuş mu olduğunu algılamaya çalışmaktadır.

“Çatlıyor, yırtınıyor **yokuşu** sökmek için.

Her Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?” (Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *yokuş kavramı* ile davasının yükünü omuzladıktan sonra bu davayı gerçekleştirmek uğruna çektiği sıkıntıları anlatmıştır. Kendisi ile Sakarya Nehri asında bağ kuran şair, Sakarya’nın denize ulaşmak için dağları aşıp ilerlemesini, kendisinin davası uğruna göğüslediği zorluklarla ilişkilendirmiştir.

“**Yokuşlar** kaybolur, çıkarız düze,

Kavuşuruz sonu gelmez gündüze,

Sapan taşlarının yanında füze,

Başka âlemlerle farkımız bizim.”(Çile, 412)

“Şarkımız” şiirinde *yokuş kavramı* milletimizin önüne çıkan engellerin sembolüdür. Şair burada milletimizden umutludur. Karşısına her ne zorluk çıkarsa çıksın milletimizin o zorluğun üstesinden geleceğine inancı tamdır. Kendisi de bu uğurda elinden geleni yapmaktadır.

2.285. Yol Kavramı

“Uyulan ilke; bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare; gidiş ve davranış biçimi; gidiş çabukluğu; genellikle yerleşim alanlarını bağlamak için düzeltilerek açılmış ulaşım şeridi.” (SKS, 777).

“Kapı kapı bu **yol**un son kapısı ölümse;
Her kapıda ağlayıp o kapıda gülümse!”(Çile, 151)

Necip Fazıl “Kapı” şiirinde *yol kavramı* ile doğumla başlayıp ölümle sona eren dünya hayatını ifade etmiştir. Yol kavramının çağrıştırdığı akıştan, hareketten yola çıkarak böyle bir benzerlik kurmuştur. İnsanın hayatında karşısına çıkan birçok kapıda ağlayıp sonuncu kapı olan ölümden gülümsemesi, ölüme karşı olumlu bakış açısına sahip olduğunu gösterir.

“Bir işaret, bir misâl;
Ayrılık remzi visâl...
Allah’a **yol** bir timsâl;
Kadın...”(Çile, 204)

“Kadın” şiirinde şair *yol kavramını* aracılık etmek, vesile olmak anlamlarında kullanmıştır. Karşı cinse karşı hissedilen duyguların yücelerek insanüstü, dinî boyuta yönelmesi yani beşerî aşkın ilahi aşka vasıta olması gerçeğine vurgu vardır. Şair kadını bedensel hazların ötesinde hakikate ulaştıracak bir yol olarak görmektedir.

“Sordum etrafıma, ne oldu, ne var?
Nedir suratımda bu çukur **yollar**?
Sanki yaşamaya güvenim kadar
Büyük bir şey çaldı benden o rüya...”(Çile, 299)

“Rüya” şiirinde şair *yol kavramı* ile ömrün tükenişinin ve yaşanmışlıkların sembolü olan yüzdeki kırışıkları ifade etmiştir. Şiirde soru cümlelerini kullanması şairin anlamlandırma çabası içerisinde olduğunu gösterir. Genç yaşlarda henüz yüzünde somut olarak kırışıklıkların olmadığı bir zamanda kullandığı bu ifadeler bir nevi ruhundaki kırıklıkların, kırışıklıkların göstergesidir.

“Üstüste, altaltalar,
Bende gökler ve yollar.”(Çile, 342)

“Yollar ve Gökler şiirinde *yol kavramı* insanı hakikate ulaştıran yolları simgeliyor.”(Çetin, 2015, s. 17). “Bende” diye ifade etmesi şairin hakikate ulaşma yöntemlerini, vasıtalarını bildiğini gösterir. Ayrıca şair hakikate ulaşma azmi ve coşkusu içindedir.

“Beri gel, serseri **yol!**
O’nun Ümmetinden ol!
Sel sel kümelerle dol!
O’nun Ümmetinden ol!”(Çile, 397)

“O’nun Ümmetinden Ol” şiirinde şairin *yol kavramını* serseri olarak nitelenmesinden hareketle dinî hakikatlerden uzak bir yaşam tarzını kastettiği söylenebilir. Olumsuz özelliklerini ön plana çıkardığı yolu O’nun ümmetinden olmaya çağırılmaktadır. Bütün insanları toplu bir şekilde bu kümeye dâhil olmaya davet ediyor.

“Ey genç adam, **yolumu** adım adım bilirsin!
Erken gel, beni evde bulamayabilirsin!”(Çile, 467)

“Erken Gel” şiirinde *yol kavramı* şairin uzun yıllar yükünü omuzladığı davasının temelini teşkil eden fikirlerini sembolize eder. Gençliğe seslenmektedir ve gençleri vakit geç olmadan hakikat yolunun yolcusu olmaya çağırılmaktadır. Şair gençlerden acele etmesini istiyor, geç kalırlarsa kendisini eve bulamayacaklarını ifade ediyor.

2.286. Yolcu Kavramı

“İyileşmesi umutsuz hasta; yolculuğa çıkmaya hazırlanan kimse; doğması beklenen çocuk; yolculuğa çıkmış kimse.” (SKS, 778).

“Ben de bir gün böyle haykıracağım:

Yolcular, oturun mezar taşında!

Yolcular önümde fısıldaşacak,

Yolcular aşılmaz yollar aşacak.

Taşımı yerlere yatıracağım;

Ben de bir gün böyle haykıracağım!” (Çile, 125)

Pek çok şiirinde ölüme ilişkin fikirlerini dile getiren şair burada ise öldüğünü ve öldükten sonra olacakları hayal ediyor. “Ölüler” şiirinde *yolcu kavramı* ölümünden sonra onun mezarına gelen kişileri karşılayan bir anlama sahiptir. Şair önünde fısıldaşan bu kişilerden mezar taşına oturmasını istiyor. Doğumla birlikte başlayıp ölüm durağında sona eren seyahatin yolcusu olan insanlara sesleniyor.

“**Yolcu** benmişim gibi,

Bir gemi demir aldı,

Ey her yerin garibi,

Vatan ırakta kaldı.”(Çile, 232)

“Iraklarda” şiirinde şair *yolcu kavramı* ile kendisini ifade etmiştir. Kendisini garip olarak niteleyen şair bilinmeze doğru yol alan bir gemideki yolcu gibi hissettiğini söylüyor. Vatanın uzakta kaldığı bu yolculuk sonucunda yeni diyarlara ulaştığını belirtiyor. Şairin kendisini yeni bir hayata giden geminin yolcusu olarak görmesi, hayatından çok da memnun olmadığını gösterir.

2.287. Yolculuk Kavramı

“Herhangi bir taşıyla bir yere gidip gelme; ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde bir yerden bir yere gidiş veya geliş.” (SKS, 778).

“Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;

Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!

Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;

Bu karanlık sokakta bitmesin **yolculuğum!**”(Çile, 157)

“Kaldırımlar” şiirinde *yolculuk kavramı* şairin hayatını, ömrünü ifade etmektedir. Yalnızlığına, kimsesizliğine, çeşitli sıkıntılara rağmen hayat yolculuğunun bitmesini istemiyor. Kendisini çocuk, kaldırımları ise anne olarak adlandırıp kaldırımların şefkatine sığınmaktadır. Ayrıca yumuşak bir kucakta can vermek istememektedir.

“**Yolculuk**, her zaman düşündüm onu;

İçimde bu azgın davet ne demek?

Oraya, nerdeyse güneşin sonu,
Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp dönmek.” (Çile, 228)

“Yolculuk” şiirinde şair *yolculuk kavramıyla* insanın bu dünyada bedenini bir yerden bir yere taşıdığı maddi yolculuktan ziyade ruhunu bu fani âlemden öte dünyaya taşıyan ölümü ifade etmektedir. Aynı zamanda kendisi için acı çekme yeri olan bu dünyadan kaçıp sıkıntılarından kurtulma amacı da vardır. İçinde bu yolculuğa çıkma konusunda büyük bir istek vardır.

“Enginden engine koşarken rüzgâr,
Bende bir **yolculuk** heyecanı var...
Yattığım kayaya çarpan dalgalar
Çıkıver bir sonsuz sefere diyor.” (Çile, 332)

“Yattığım Kaya” şiirinde şair *yolculuk kavramını* yaşadığı ruhsal bunalımlarını dindirmek amacıyla arayışlarını, anlamlandırma çabalarını karşılayacak manada kullanmıştır. Hakikate ulaşmak, şairde bir heyecan uyandırmaktadır. Karşılaştığı bazı durumlar, yolculuğa çıkma hevesini daha da artırmaktadır.

2.288. Yorgan Kavramı

“Yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü.” (SKS, 779).

“Uyku, kaatillerin bile çeşmesi;
Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.
Teselli pınarı, sabır memesi;
Size şerbet, bana kum dolu çanak.” (Çile, 18)

Necip Fazıl’ın “Çile” şiirinde *yorgan kavramını* sığınak olarak belirtmesi yaşadığı metafizik ızdıraplardan bir nebze olsun kurtulmak maksadıyla uykuya sığındığını gösterir. Uyanırken yaşadığı zihinsel karmaşadan öylesine bunalmıştır ki uyku onun için geçici de olsa bir kurtuluş yoludur. Ama uyanınca tekrar aynı süreç devam etmektedir.

“Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!

Islak bir **yorgan** gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.” (Çile, 158)

“Kaldırımlar” şiirinde şair *yorgan kavramı* ile karanlıklar arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu benzerlik ile içerisinde bulunduğu karamsar ruh hali ve yaşadığı derin yalnızlığı ifade etmiştir. Gündüz yani hayatın gerçeği şaire acı verdiği için bu gerçeklikten kaçıp karanlığa sığınmak istemektedir. Böylece bir nebze de olsa yaşadığı sıkıntıdan kurtulmaktadır.

“Anne girdin düşüme!
Yorganın olsun duam,
Mezarında üşüme!”(Çile, 323)

“Anneme” şiirinde *yorgan kavramı* ile dua arasında bir özdeşlik kurmuştur. Şair yıllar önce kaybettiği annesini özlemektedir. Annesi de bir gün rüyasına girmiştir. Annesinin kabir hayatının güzelleşmesi için yapabileceği en iyi şeyi yapmakta ve annesine dua etmektedir. Bu dualarının sayesinde annesinin mezarında üşümemesini istemektedir.

“Genç adam, at **yorganı**!
Sana haram, uyuman!”(Çile, 428)

“Aman” şiirinde şair *yorgan kavramı* ile uzun yıllar yükünü omuzladığı hak ve hakikat davasının bir ferdi olmaya aday olan gençleri esir alan, asıl amacından alıkoyan meşgaleleri ifade etmiştir. Ayrıca gencin gayretinin önündeki en büyük engellerden biri de tembelliktir. Gençlerin bu tembelliği ve uyuşukluğu bırakıp bir amaç uğruna çalışmasını istemektedir.

2.289. Yön Kavramı

“Tutulacak, izlenecek yol; bir yere gitmek için izlenen yol.” (SKS, 780).

“Kayalık boğazlarda **yön** arayan bir gemi;
Usta kaptan kılavuza varılmadan geçilmez.” (Çile, 134)

Uzun yıllar fikir çilesi çeken şair “Geçilmez” şiirinde *yön kavramını* çıkış kapısı anlamında kullanmıştır. Uzun yıllar arayış içerisinde olan şair bu süreçte pek

çok sıkıntı yaşamıştır. Bu arayışın sonuca ulaşmasının en önemli şartının, bir kılavuzun yönlendirmelerine uymak olduğunu söyler.

2.290. Yumak Kavramı

“Yuvarlak biçimde sarılmış iplik, yün vb. şey; yuvarlak biçimde sarılmış olan.”(TDK SÖZLÜK, 2614).

“Ufuk bir tilkidir, kaçak ve kurnaz;
Yollar biryumaktır, uzun, dolaşık.
Her gece rüyamı yazan sihirbaz,
Tutuyor önümde bir mavi ışık.” (Çile, 19)

Necip Fazıl “Çile” şiirinde *yumak kavramı* ile hayatı anlamlandırma ve hakikate ulaşma uğraşısı sırasında çıkar yol bulamadığını ve zihinsel bir karmaşa yaşadığını ifade etmiştir. Yumağı dolaşık olarak nitelemesi yaşadığı sıkıntının nedeni fazla olduğunu gösterir. Bilmece olarak da adlandırdığı bu çıkmazlardan kurtulmak zor olsa da sonunda düzlüğe çıkacaktır.

“Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve **yumak**.
Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Biricik meselem, Sonsuza varmak...” (Çile, 20)

“Çile” şiirinde ise *yumak kavramı* olumlu bir çağrışım oluşturacak anlamdadır. Şair nefesine diz çöktürmüştür, sıkıntılarını aşmıştır ve yumaklarını çözmüştür. Ayrıca yaşam enerjisi ile dolu olduğunu dile getirmektedir. Uzun yıllar anlamlandırmaya çalıştığı, sorguladığı durumlar artık çözüme kavuşmuştur. Nefsinin dizginlerini eline alan şair biricik meselem diye adlandırdığı hedefine ulaşma isteğindedir.

“Kedim, ayak ucuma büzülmüş, uyumakta;
İplik iplik sarıyor sükûtu bir **yumakta**,
Hırıl hırıl,
Hırıl hırıl...”(Çile, 303)

“Sayıklama” şiirinde *yumak kavramı* şairin gençlik döneminden beri en sık hissettiği duygulardan olan yalnızlık ve kimsesizlik duygularının yoğun olduğu

zamanlardaki sessizliği ifade etmektedir. Bu sessizliğin iplik iplik sarılması ise giderek artmasının işaretidir. Sessizlik, dinginlik hali aynı zamanda huzur kaynağıdır.

2.291. Yurt Kavramı

“Doğal ya da yönetimsel yönden özellikleriyle başkalarından ayrılan yer.” (SKS, 783).

“Garibe sensin vatan,
Nur **yurdunu** aratan!
Sensin, sensin yaratan,
Rahmeti analarda.” (Çile, 22)

Necip Fazıl “Sen” şiirinde *yurt kavramını* bütün insanların er geç gidecek olduğu öte dünyayı ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Uzun yıllar hakikat arayışında olan şair, nur yurdu olarak tanımladığı yeri aramanın önemine değinir. Herkeste bu arayış duygusu olmadığı için bu arayış duygusuna yüce bir değer yükler.

“Bir **yurt** ki bu, diriler ölü, ölüler diri;
Raflarda toza batmış Peygamberden bildiri.”(Çile, 273)

“Uyumak İstiyorum” şiirinde şair *yurt kavramı* ile bazı aksayan yönleri olduğunu düşündüğu toplumsal düzeni dile getirmiştir. Tezatlarla dolu olduğunu belirttiği bu yurttan dirilerin ölü, ölülerin ise diri olduğunu söyler. Bedenen yaşadığı halde ruhen ölmüş olan pek çok insan olduğunu düşünen şair bu durumun sebebinin ilahi hakikatlere gereken önemin verilmemesi olduğunu vurgular.

2.292. Yuvarlak Kavramı

“Stop veya küre biçiminde olan, toparlak şey.”(SKS, 784).

“Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın raksı ne, bir **yuvarlakta**?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?”(Çile, 17)

Necip Fazıl “Çile” adlı şiirinde *yuvarlak kavramı* ile saatin şeklinin yuvarlak olması nedeniyle saati ifade etmiştir. Uzun yıllar tam olarak kavrayamadığı zamana

dair sorgulamalar yapmakta ve bir yuvarlakta zamanın raksının ne olduğunu sormaktadır. Yuvarlak üzerindeki zamanın raksı derken akrep ve yelkovanın hareketlerini dile getirmiştir.

“Bilmezdim, iş bütünde;
Bir ömür derdim, bitmez.
Bir **yuvarlak** üstünde
Git, git, giderdim, bitmez.”(Çile, 295)

“Bitmez” şiirinde şair *yuvarlak kavramını* şeklinden yola çıkarak üzerinde yaşadığımız ve ölümlle ayrılacağımız dünyayı belirtmek amacıyla kullanmıştır. Bu dünyaya dair olumlu değerlendirmeleri yoktur ve bir ömür derdinin bitmediğini dile getirmektedir. Fakat işin bütünde olduğunu daha sonra kavramıştır.

2.293. Yük Kavramı

“Taşınacak şey.” (SKS, 784).
“Yaram var, havanlar dövemez merhem;
Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.
Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;
Yollar ki, Allah'a çıkar, bendedir.”(Çile, 66)

Necip Fazıl “Bendedir” şiirinde *yük kavramı* ile gerçeğe ulaşma uğruna çektiği fikir çilesi ve bu çile neticesinde üstendiği davanın kendisine yüklediği sorumlulukları ifade etmiştir. Şair öyle durumdadır ki yarasına merhem yoktur, yüküne dirhem yoktur. Fakat bunca sıkıntısına rağmen Allah’a çıkan yolların kendisinde olduğunu dile getirmektedir.

“Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir **yük** binmiş, köpükten gövdesine;” (Çile, 398)

“Sakarya Türküsü” şiirinde *yük kavramı* milletimizin geçmişten günümüze kadar batıl karşısında hak ve hakikat namına çektiği sıkıntıları ifade etmiştir. Şairin yükü, kurşun olarak nitelmesi sorumluluğun, vazifenin ne denli fazla ve ağır olduğunu gösterir. “Sakarya ile özdeşleştirdiği Türk milleti, köpükten gövdesiyle bu yüke talip olmuştur.” (Kabaklı, 2015, s. 48).

“Şu gaflet **yükü** insana bak;
Kendinden varlık cakasında.” (Çile, 429)

“Son Sığınak” şiirinde *yük kavramı* kendini her şeyin merkezine oturtan modern insanın yaşadığı karmaşayı anlatıyor. Kültürel değerleri aşınmış, kimlik kaybı yaşayan günümüz insanının gafleti hatta gaflet içerisinde olduğunun dahi bilincinde olmaması şair tarafından eleştirilmektedir.

2.294. Zaman Kavramı

“Saat, gün, yıl gibi ölçülere değerlendirilen şimdi, gelecek, geçmiş.” (SKS, 789).

“Ağzıma soğuk kurtlar dolacak, gözüme kum;
Dipsiz kuyu, sürdükçe **zaman**, sürecek uykum...” (Çile, 137)

Necip Fazıl “Dipsiz Kuyu” şiirinde *zaman kavramını* kıyametin kopmasına kadar geçecek olan zaman dilimini karşılayacak anlamda kullanmıştır. Kabir hayatını ve orada yaşanacakları betimlemektedir. Uyku olarak adlandırdığı kabir hayatı, zaman devam ettikçe sürecektir. Şairin betimlediği kabir hayatı, ürperti ve korku hisleri uyandırmaktadır.

“**Zaman** deli gömleği, onu yırtan da ölüm;
Ölümde yekpare an, ne kesiklik, ne bölüm...” (Çile, 171)

“Karacaahmet” şiirinde şair *zaman kavramını* deli gömleği olarak nitelendirmiştir. Zaman kavramı uzun yıllar tam olarak mahiyetini kavrayamadığı için şaire acı vermiştir. Bu yüzden şairin kafasında deli gömleği ile özdeşleşmiştir. Ancak ölünce bu deli gömleği yırtılacak ve insan zamandan kurtulacaktır.

“**Zamanın** çarkları,
Sizi yürütüyor!
Zamanın çarkları,
Beni öğütüyor.” (Çile, 268)

“Zaman” şiirinde *zaman kavramının* olumsuz bir çağrışımı vardır. “Zamanın geçmesi şaire azap veriyor.” (Kabaklı, 2015, s. 150). Bu dünyada her şey zamana ve mekâna bağlanmıştır. Zamanın geçişi diğer insanlar için çok bir anlam ifade etmemektedir ama şair zamanın geçişiyle öğütüldüğünü hissetmekte yani acı duymaktadır.

“**Zaman** bir işvebaz, kaçak hayalet;
Eskiyeenin kement atar boynuna.
Ne pişmanlık tanır, ne af, ne mühlet;
Ancak fatihinin girer koynuna.
Niyeti gizli fettan

Köle biçimli sultan...” (Çile, 277)

“Saat” şiirinde şair *zaman kavramını* işvebaz ve kaçak hayalet olarak tanımlamaktadır. Zamanı hâkim bir konuma oturtmuştur. Zaman istediğini yapabilmektedir. Eğer gerekli durumda zamanın kıymeti bilinip iyi değerlendirilmezse telafisi yoktur. Ayrıca insanları hükmü altına almış olan zaman yalnızca fatihine boyun eğmektedir.

2.295. Zar Kavramı

“Birbirine sımsıkı yapışık hücre veya moleküllerden oluşan ve bitkilerin çeşitli bölümlerini bir kın gibi saran ince tabak; ince yumuşak yaprak durumundaki organlara ve organ bölümlerine verilen ad; üzerinde birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı.” (SKS, 790).

“Sırtımı uykuda dürtüyor bir el;
Fırta yatağından koşar adım gel!
O bir minicik **zar**, kabuğunu del!
Seni çağırın var, tâ maverâdan!”(Çile, 31)

Necip Fazıl “Ta Maveradan” şiirinde *zar kavramı* ile insanları hakikat yolunun yolcusu olmaktan alıkoyan engelleri dile getirmektedir. İnsan eğer bu zarı delebilirse, aşabilirse kendisine mana âlemleri açılacaktır. Şair bir an önce bu zarı delip hakikatlere ulaşmayı amaçlamaktadır. Ayrıca şaire bu engeli aşip hakikate ulaşması için ilahî bir yardım da vardır.

“Hayat bir **zar** içinde, hayatı örten bir **zar**;
Bana da hayat yeri “Bağlum” köyünde mezar...” (Çile, 309)

“Halim” şiirinde *zar kavramının* ifade ettiği gerçek, ölümdür. Ölümün hayatın her alanını kuşattığını, her mahlûkatın bir gün mutlaka ölümü tadacağını ifade etmektedir. İnsan, hayatı kaplayan bu zarı yırtarak, ölüm basamağını geçerek asıl

yurduna varacaktır. Şair için hayatın anlam kazandığı yer ise hocasının mezarının bulunduğu “Bağlum” köyüdür.

“Yırtılır güneşin kapkara **zarı**,
Dünyamız yepyeni bir çağa gelir.” (Çile, 408)

“Gelir” şiirinde şairin güneş kavramı ile dinî hakikatleri ifade etmesinden yola çıkarak *zar kavramı* ile dinî değerleri etkisizleştirmeye çalışan modern değerleri ifade ettiği söylenebilir. Bu zarın yok olup güneşin yeniden ışık saçmaya başlamasıyla yepyeni bir dönemin başlayacağını ifade etmektedir.

2.296. Zehir Kavramı

“Organizmaya girince kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, ağrı; büyük üzüntü.” (SKS, 792).

“Göğsümden havaya kattığım **zehir**,
Solduracak bir gül gibi ömrünü,
Kaçıp dolaşsan da sen, şehir şehir,
Bana kalacaksın yine son günü.”(Çile, 199)

“Bekleyen” adlı şiirde *zehir kavramı* göğsündeki yani ruhundaki acıların sembolüdür. Ruhundaki bu sıkıntıları dışarıya yansıtmasından dolayı şehirden kaçmaktadır. Çünkü bu zehir bir gül gibi ömrünü solduracaktır. Fakat bu kadar kaçması bir çözüm olmayacak en sonunda yine şaire kalacaktır.

“Cehle sorarsan, ilim;
Zehre sorarsan, derman.”(Çile, 427)

“Aman” şiirinde *zehir kavramını* insanlara mutluluk veriyormuş gibi görünen fakat gerçekte hiç de öyle olmayan yanlış yolları belirtmektedir. Gerçek dermanın rafa kaldırılıp sanki dermanmış gibi insanlara sunulan zehirler onları olumsuz etkilemektedir. Bu durum hakikatin gücünü yitirip batılın güçlenmesinin bir sonucudur. Şair yaşanan bu tezatlıktan yakınmaktadır.

2.297. Zifir Kavramı

“Tütün dumanının bıraktığı yağlı ve siyah kir.”(TDK SÖZLÜK, 2658).

“Bir sese benziyor:

Arkanız hep **zifir!**

Bir sese benziyor:

Önünüz tüm kabir!”(Çile, 267)

“Zaman” şiirinde *zifir kavramı* geçmişin gizemini ve geçmişe ait bilinmezlikleri ifade ediyor. Şairin geçmişi zifir kavramı ile ilişkilendirmesi geçmişin karanlık ve olumsuzluklar ile dolu olduğunun göstergesidir. Geçmişi tam olarak kavrayamayan insanın er geç gideceği yer ise kabirdir.

2.298. Zift Kavramı

“Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, kara sakız.” (SKS, 796).

“Güneşi tuttu çamur;

Elmas mahcup, **zift** mağrur.

Yakın kandili yakın;

Ne donanma, ne yangın;

Nur bize, Allahım, nur!” (Çile, 21)

Necip Fazıl “Nur” adlı şiirinde *zift kavramıyla* milletimizin yüzyıllar içerisinde meydana getirdiği millî, manevi, ahlaki değerler karşısında galibiyet kazanan ve bu galibiyetin gururunu yaşayan batılı değer yargılarını ifade etmiştir. Bu değer yargıları hayatı bütünüyle kuşatmıştır ve gücü ele geçirmiştir. Bu durumdan kurtulmak için şair nur istemektedir.

“Somurtuş ki bıçak, nâra ki tokat;

Zift dolu gözlerde karanlık kat kat...

Yalnız seccademin yününde şefkat;” (Çile, 421)

Şair “Zindandan Mehmed’e Mektup” adlı şiirinde zift kavramını üzüntü ve umutsuzluğun gönülde oluşturduğu çöküntünün gözlerdeki yansımaları betimlemek amacıyla kullanmıştır. Diğer insanlarda bulamadığı en temel insani duygulardan biri olan şefkati yalnızca seccadesinde bulmaktadır.

2.299. Zindan Kavramı

“Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer; çok karanlık ve sıkıntılı yer.”(TDK SÖZLÜK, 2661).

“Çıkamam, aynalar, aynalar **zindan**.

Bakamam, aynada, aynada vicdan;”(Çile, 271)

Necip Fazıl “Aynalar Yolumu Kesti” şiirinde *zindan kavramı* aynanın temsil ettiği vicdanının kendisinde oluşturduğu sıkıntıyı ifade etmek maksadıyla kullanmıştır. Kendisine hatalarını anımsattığı için öz eleştiri yapmasına sebep olan aynalardan hoşlanmayan şair aynaya bakmaktan kaçınmaktadır.

“Çaycı, getir, ilâç kokulu çaydan!

Dakika düşelim, senelik paydan!

Zindanda dakika farksızdır aydan.

Karıştır çayını zaman erisin;

Köpük köpük, duman duman erisin!”(Çile, 421)

“Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde *zindan kavramı* şairin farklı sebeplerle uzun yıllar kaldığı hapisaneyi anlatmaktadır. Bu süreçte yaşadığı en büyük problem zamanın geçmemesidir. Buna çözüm olarak sıcak çay etrafında toplanıp sohbet etmeyi görmektedir. İlaç olarak algıladığı çay şairin gözünde kurtarıcı konumundadır.

2.300. Ziyafet Kavramı

“Konukları yemekli, eğlenceli ağırlama, şölen, toy.” (SKS, 797).

“Çekiyor tebeşirle yekûn hattını afet;

Alevler içinde ev, üst katında **ziyafet!**”(Çile, 406)

Necip Fazıl “Destan” şiirinde *ziyafet kavramı* ile toplumdaki çeşitli problemleri umursamadan zevk ve eğlenceye dalmayı ifade etmektedir. İnsanların duyarsızlığına vurgu yapan şair, toplumu derinden etkileyen büyük sorunlarda bile insanların tepkisiz kalmasını eleştiriyor. İnsanlardaki bu kayıtsızlığın sebebi olarak da seküler yaşam biçimini görüyor.

3. BÖLÜM: KAVRAMLARIN TASNİFİ

3.1. DÖNEMSEL KAVRAMLAR

3.1.1. Gençlik Dönemi Kavramları

Ele avuca sığmaz bir kişiliğe sahip olan şairin bu yönünün sebeplerini çocukluk ve gençlik dönemlerinde aramak gerekir. Çocukken büyük babasının kıymetlisidir, büyük babası vefat edip konak hayatı sona erince de rahat bir ortamda büyümüştür. Hareketli ve heyecanlı bir kişilik oluşturmasına zemin hazırlamıştır.

Necip Fazıl'ın şiirini inşa edeceği kavramların temellerini attığı bu dönemde kendi sesinin yankısını oluşturması uzun sürmemiştir. Şiirini besleyen pek çok kaynağın etkisiyle şiir dünyasında varlığını hissettirebilmiştir. Bu dönem şiirlerinde genellikle bireysel sorunlarını dile getirdiği kavramları kullanmıştır.

Bu döneme ilişkin toplam 49 kavram bulunmaktadır.

Akşam	Aydınlık	Baca
Benlik	Bıçak	Böcek
Canavar	Cenaze	Cin
Çıban	Çivi	Çukur
Deniz	Diyar	Duvar
Eser	Eşya	Gece
Gölge	Gönül	Gözyaşı
Gurbet	Gün	Gündüz
Işık	Kafa	Kaldırım
Kandil	Karanlık	Karınca
Konak	Korku	Kördüğüm
Kurt	Lamba	Mahşer
Merhem	Mermer	Mevsim
Mum	Oda	Parmak
Ruh	Sokak	Uçurtma
Yalnızlık	Yaprak	Yolculuk
Yumak		

3.1.2. Yoğun Bunalım Yaşadığı Dönemdeki Kavramlar

Bu dönem, şairin çileli arayış yolculuğunun en çetin dönemidir. Anlamsızlık girdabında sürüklenme, şairde bunalıma sebep olmuştur. Bu bunalımın ruhunda açtığı yaralara pansuman gibi gelen hocası ile tanışması, şairde iyileşme sürecinin başlangıcıdır. Bu karşılaşma, içerisinde bulunduğu duruma ilişkin derin sorgulamalar yapmasına zemin hazırlamıştır. Ruhuna saplanıp kalan sıkıntıları söküp atması kolay olmasa da böyle bir yolculuğa çıkmanın kendine ne kadar iyi geldiğini şiirlerinde ifade etmiştir. Ruhundaki fırtınalar uzun süre dinmeyen şair, oradan oraya savrulup durmuştur. Bu sancılı süreç akrep, kıyamet ve duman gibi karamsarlık çağrıştıran kavramlarla şiirde kendini hissettirmiştir.

Bu döneme ilişkin toplam 57 kavram bulunmaktadır.

Ağ	Akrep	Alev
Arka	Ayna	Beygir
Boşluk	Bulut	Cadde
Ceza	Cüce	Çift
Damak	Dert	Duman
Düğün	Düşünce	Eski
Esvap	Fener	Fikir
Gaip	Garip	Gemi
Gökyüzü	Gülle	Güreş
Güve	Havan	Hediye
Hürriyet	İN	İnsan
Kaldırım	Kazan	Kelepçe
Kepçe	Kıyamet	Kızıl
Kördüğüm	Kundak	Kurşun
Meydan	Mezar	Nokta
Nur	Örümcek	Saç
Sancı	Şafak	Uçurtma
Yağmur	Yara	Yatak
Yer	Yük	Zifir

3.1.3. Hocası İle Tanıştığı Dönemdeki Kavramlar

Hayatını örgülediği pek çok değeri geri plana itip yeni bir dünyaya dâhil olmanın sıkıntısını üzerinde atması kolay olmamıştır. Yaşamında ikilemlerin görüldüğü bu dönemde ilk dönem şiirlerinde yer alan kavramlar ile şiirinde yeni yeni filizlenen kavramların birlikteliği görülür. Bu durum çelişkiden öte bir geçişin göstergesidir.

Yaşadığı sancılı bir arayış sürecinden sonra böyle bir eşikten geçerek yeni bir dünyaya dâhil olmuştur. Bütün yaşamını etkileyen büyük değişimin, şiirleri üzerinde de etkisi olmuştur. Kullandığı kavramlar da bu yönde şekillenmiştir.

Bu döneme ilişkin toplam 58 kavram bulunmaktadır.

Ağaç	Anne	Azap
Baş	Beste	Bilmece
Cenk	Çilingir	Çocuk
Dağ	Dev	Düdük
Düğüm	Dünya	Elmas
Gök	Güneş	Hayal
Heybe	Horoz	İşkence
İz	Kadın	Kafdağı
Kamış	Kanat	Kelebek
Kement	Kıymık	Kitap
Kök	Körebe	Kuş
Merdiven	Nabız	Nur
Oluk	Aks	Rüya
Saat	Saman	Sanat
Ses	Su	Süs
Taş	Varlık	Yabancı
Yapı	Yarın	Yıkık
Yokuş	Yolcu	Yorgan
Yuvarlak	Zift	Zindan
Ziyafet		

3.1.4. Büyük Doğu Davasının Öncülüğünü Yaptığı Dönemdeki Kavramlar

Bu dönemde şair bireysel sıkıntılarından sıyrılıp taşıdığı davaya ilişkin hakikatleri daha yoğun olarak dile getirmiştir. Heyecanlı ve coşkun kişiliği, kullandığı kavramlara da yansımıştır. İnandığı değerleri daha geniş kitlelere duyurma noktasında şiirleri en büyük yardımcısıdır.

Bu döneme ilişkin toplam 72 kavram bulunmaktadır.

Akıl	Ampul	Aşk
Ateş	Bahçe	Bal
Bülbül	Bütün	Çağ
Çamur	Çatı	Çırak
Çizgi	Dal	Deli
Dip	Dost	Düz
Ev	Gökdelen	Gömlek
Gül	Hakikat	Hamur
Havuz	Heykel	Huzur
Irmak	İmza	İp
İplik	Kafdağı	Kalabalık
Kanarya	Kartal	Kılavuz
Kir	Koku	Kol
Köpük	Köy	Kubbe
Kutu	Kuytu	Leş
Mahkeme	Makine	Manzara
Mekân	Mezar	Millet
Nesil	Nine	Perçin
Pınar	Put	Rahim
Rütbe	Rüzgâr	Sabah
Satranç	Sevgili	Sonsuz
Taban	Tekerlek	Tepe
Tohum	Toprak	Ufuk
Yalan	Yol	Zaman

3.1.5. Son Dönemdeki Kavramlar

Son dönem şiiirlerinde bu dünyaya ve ahirete ilişkin sorgulamaların yeniden gün yüzüne çıktığı görülür. Ölüme ilişkin kavramlar da bu dönemde yoğunluk kazanmıştır. Fakat bu dönemde ölüm kavramı, şair için gençlik dönemindeki gibi olumsuz bir anlam ifade etmek etmez. Ölüm, şairin kavuşmak için beklediği, arzuladığı bir kavrama dönüşmüştür. Yer yer pişmanlıkları da görülmekle birlikte şairin benlik bütünlüğüne ulaştığı söylenebilir.

Bu döneme ilişkin toplam 64 kavram bulunmaktadır.

Akçe	At	Ayak
Balık	Bayrak	Bayram
Belde	Çile	Diri
Dolap	Düş	Ekmek
Emanet	Eş	Gençlik
Gerçek	Hamam	Hayat
Hesap	İğne	İklim
İlaç	İşaret	Kabuk
Kalp	Kapı	Kervan
Kılıç	Köpek	Kuyu
Küp	Mide	Misafir
Nefes	Nöbet	Ok
Oyuncak	Ölü	Ölüm
Öte	Parça	Perde
Randevu	Renk	Sağ
Saklambaç	Sır	Silah
Suç	Surat	Şarkı
Şehir	Şerbet	Tabut
Tebessüm	Tümsek	Uyku
Uzak	Ülke	Vatan
Yakın	Yakınlık	Yaratık
Yastık		

3.2. TEMATİK KAVRAMLAR

3.2.1. Zamana İlişkin Kavramlar

Gücüyle her şeyi etkisi altına alan zaman kavramını Necip Fazıl uzun yıllar sorgulamıştır. Zamanın geçişi ve bu geçişin sonucunda varlıklarda meydana gelen değişim şairde kaygıya sebep olmuştur. Bu kaygıyı atabilmesi sancılı bir sorgulama sürecinden sonra zamana ilişkin hakikati kavramasıyla mümkün olabilmektedir.

Zaman ile uzun yıllar boğuşan şair zamanın hükmünden kurtulmanın tek yolunun ölüm olduğu sonucuna varmıştır. Zamanı “deli gömleği” olarak tanımlayan şair onu ancak ölümün yırtacağını dile getirmiştir. Bu durum, ölümü bir çare olarak algılayarak ölüme ilişkin pozitif bakış geliştirmesini sağlamıştır.

Yaşamının her döneminde şairin zihnini meşgul eden kavramlardan biri olmakla birlikte gençlik dönemi şiirlerinde karşımıza daha fazla çıkmaktadır. İnsanın yaşadığı anı mutlu bir şekilde ve istediği gibi geçiremeyişi zamanı durdurma ve geri alma arzusu oluşturur. Bunun mümkün olmaması da insanı içinden çıkılmaz bir kısır döngünün içine sürükler. Necip Fazıl da böyle bir durumla karşı karşıya kalmıştır.

Zamanın ruhunda oluşturduğu sızıyı kement, gözyaşı ve şafak gibi kavramlarla ifade etmiştir. Zamanın göreceli oluşuna da vurgu yapan şair insanın algılama biçimine göre değişkenlik gösterdiğini dile getirmiştir. Bu yönüyle şairin de farklı dönemlerde zamana yönelik değerlendirmelerinde farklılıklar bulunmaktadır.

Zamanla ilişkilendirilen toplam 27 kavram bulunmaktadır.

Deli	Dip	Dolap
Eski	Gömlek	Gözyaşı
Havan	İplik	İz
Kement	Köpük	Kuş
Mevsim	Raks	Saat
Saç	Ses	Su
Şafak	Yağmur	Yaprak
Yaratık	Yarın	Yokuş
Yuvarlak	Zaman	Zehir

3.2.2. Ölüme İlişkin Kavramlar

Ölüm kavramı, şairin her dönemde yazdığı şiirlerde karşımıza çıkan temel kavramlardan biridir. Ölümün şairin edebî yaşamında sıkça kullandığı kavramlardan biri olmasının altında küçük yaşta çok sevdiği büyük babasını ve kız kardeşini kaybetmesi yatmaktadır. Bu kayıplar şairde ölüm fikrine yoğunlaşmaya sebep olmuştur. Uzun yıllar ölümün hakikatini kavrayamadığı için kavgalı olduğu kavramlardan biri de ölümdür.

Pek çok şiirinde ölüme ilişkin kavramlar kullanan şairin yaşadığı zihinsel dönüşüme koşut olarak ölüme ilişkilendirdiği kavramlarda farklılık oluşmuştur. Başlangıçta ölümü yokluk olarak görüp negatif bir bakış açısına sahiptir. Bu bakışın etkisiyle ölümü çukur ve böcek kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Sonraki süreçte ise şairin gözünde ölüm, arzulanan bir konuma yükselmiştir. Tebessüm, randevu ve hediye kavramlarıyla ifade ettiği bu dönemde ise ölüm pozitif çağrışıma sahiptir.

Necip Fazıl bedenlen ölmenin ötesinde ruhen ölmeyi de şiirlerinde ele almıştır. İnsana yaşamın kaynağını sunan metafizik değerleri geri plana itip dünyevi meşgalelerle boğuşan kişileri “canlı cenaze” olarak nitelemiştir. Böyle bir duruma düşmeme konusunda toplumu uyarmaktadır.

Ölüme ilişkilendirilen toplam 37 kavram bulunmaktadır.

At	Bayram	Belde
Böcek	Cenaze	Çatı
Çizgi	Çukur	Gençlik
Hakikat	Hediye	İşaret
Kafa	Kapı	Karanlık
Kundak	Kutu	Leş
Nefes	Nöbet	Oda
Ölü	Ölüm	Parmak
Perde	Randevu	Saklambaç
Şarkı	Şerbet	Tabut
Taş	Tebessüm	Uyku
Uzak	Yer	Yokluk
Yolcu		

3.2.3. Metafizik Kavramlar

Gençlik yıllarında din ile belirgin bir bağı olmayan şair, hocası ile tanıştıktan sonra ise dini hayatının merkezine oturtmuştur. Seküler bir yaşam biçimini reddedip metafizik değerleri önceleyen bir duruş ortaya koymuştur. Şairin hayata bakışını belirleyen bu duruş şiirlerindeki kavramlara da yansımıştır. Kalemni, savunduğu bu değerlerin insanlara ulaşması noktasında araç olarak görmüştür. Bu eksende şekillenen edebî hayatı boyunca üretken bir yazar olmasından dolayı pek çok eser kaleme almıştır.

Bilinmezi keşfetmenin gizemini arayan şair hayatındaki dönüm noktasından sonra kavradığı hakikatleri kendine rehber kılmıştır. Böyle bir gayretin içinde olmasından, kullandığı kavramlar da nasibini almıştır. Metafizik kavramlar bu dönemde şiirin temelini oluşturmuştur.

Metafizik konular şairin yaşamı boyunca zihin dünyasında mühim bir yere sahip olmuştur. Modern değerlerin toplum hayatındaki etkisinin giderek artması karşısında metafizik değerlerin önemini vurgulamıştır. Öte, güneş ve ruh gibi metafizik kavramlar pek çok şiirinde karşımıza çıkmaktadır.

Toplam 41 tane metafizik kavram bulunmaktadır.

Ağaç	Akıl	Aşk
Ateş	Bal	Bayrak
Beste	Bütün	Dal
Gökyüzü	Güneş	Hamam
Havuz	Heykel	Huzur
İklim	İmza	Kalp
Kılavuz	Kir	Kitap
Kök	Kubbe	Manzara
Nesil	Nur	Öte
Pınar	Put	Ruh
Rüzgâr	Sanat	Silah
Sonsuz	Tepe	Yakın
Yalan	Yapı	Yeni
Zar	Ziyafet	

3.2.4. Fikir Çilesine İlişkin Kavramlar

Fikir çilesi kadar insana azap veren başka bir durumun olmadığını dile getiren şair bu sürecin çok zorlu olmakla birlikte insanı geliştiren bir yönü olduğunu belirtir. Çünkü insanı diğer varlıklardan ayıran temel unsur olan düşünme yetisi sayesinde gerçeğe ulaşılabilir.

Bedensel hazların ötesinde insana asıl kıymetini veren değer in düşünmebilme olduğunu dile getiren şair bunun gereğini yerine getirmeyen kişileri eleştirmektedir. Necip Fazıl yüzeysel bir yaşamı geri plana atıp hayatını anlam üzerine inşa etmenin gayreti içinde olmuştur. Bunun yolu da fikir çilesi çekmekten geçmektedir.

Fikir çilesi, zihni önce bulandırıp sonra durultarak hakikate daha da yaklaşmayı sağlar. Necip Fazıl'ın şiirleri de böyle çileli bir sürecin ürünüdür. Ruhunun derinliklerinden kopup gelen duyguları zihninin tezgâhında işleyerek şiirlerini oluşturur.

Yaşadığı durumu cinlerin beyninde düğün yapması olarak betimleyen şair için bu süreç zorlu geçmiştir. Bu yüzden kıymık, işkence ve kördüğüm gibi acıyı çağrıştıran kavramları çektiği fikir çilesi ile ilişkilendirmiştir.

Fikir çilesine ilişkin toplam 29 kavram bulunmaktadır.

Akrep	Alev	Azap
Baş	Bilmece	Cenk
Çift	Çile	Dev
Dost	Düğüm	Düşünce
Fikir	Gülle	Güve
İN	İşkence	Kartal
Kelepçe	Kepçe	Kıymık
Kızıl	Kördüğüm	Meydan
Nokta	Sancı	Yastık
Yıkık	Yük	

3.2.5. Arayışa İlişkin Kavramlar

Uzun yıllar çeşitli sıkıntılarla boğuşan şair öncelikle çareyi kendinden ve her şeyden kaçmakta aramıştır. Kaçmanın çözüm olmadığını görmesiyle birlikte şairin arayışı başlamıştır. Yıllar süren çileli arayış yolculuğu, yaşadığı büyük dönüşüme dek devam etmiştir. Hakikati arama gayreti bu eşikten geçtikten sonra daha da derinleşmiştir. Bu yönüyle kendini gaibi kurcalayan bir çilingire benzetmiştir.

Şiiri hakikat arayışı olarak gören şair gerçeğe ulaşma yolundaki iç sorgulamalarını şiir yoluyla ortaya koymuştur. Necip Fazıl'ın arayışı başlangıçta bireysel bir arayışken sonrasında metafizik bir arayışa dönüşmüştür. Belirsizliğin yarattığı sorunları gidermeyi amaçladığı bu arayış süreci, şaire farklı dünyaların kapılarını aralamıştır.

Arayışla ilişkilendirilen toplam 21 kavram bulunmaktadır.

Çilingir	Deniz	Diyar
Düdük	Esvap	Gaip
Garip	Gemi	Gök
Hesap	İlaç	Kabuk
Kafdağı	Koku	Kol
Körebe	Merdiven	Nine
Saman	Sır	Yön

3.2.6. Umuda İlişkin Kavramlar

Umut, her türlü yaşanmışlığa rağmen insanın ayakta durabilmesini sağlayan en temel güçtür. Necip Fazıl da zaman zaman yitirse de umudunu yeniden yeşertmesini bilmiştir. Yaşamını bu yönde örgüleyen şairin kullandığı kavramlar da umuda ilişkin önemli mesajlar içerir. Kullandığı bazı karamsar anlam taşıyan kavramların yanında Necip Fazıl'ın şiirlerinde umudun ışığı parlamaktadır.

Yaşadığı her türlü sıkıntının sonunda en büyük sığınağı, umut kaynağı olarak annesini görmektedir. Annesi zorlu bir hayat mücadelesi vermesine karşın her zaman dik durabilmeyi başarmış güçlü bir kadındır. Her türlü uçarılıklarına rağmen annesinin şefkatini her daim hissetmiştir.

Umutla ilişkilendirilen toplam 28 kavram bulunmaktadır.

Anne	Bahçe	Bülbül
Çağ	Çırac	Çocuk
Dağ	Düz	Gül
Gün	Gündüz	Hayal
Heybe	Horoz	Işık
Kadın	Kanarya	Kelebek
Kılıç	Mahkeme	Merhem
Oluk	Parça	Rahim
Sabah	Tekerlek	Tohum
Ufuk		

3.2.7. Yalnızlığa İlişkin Kavramlar

Yalnızlık şairin hayatının her döneminde yakasını bırakmayan duygulardan biridir. Dedesinin ölümüne dek büyük bir konakta yaşayan şairin yalnızlığı burada başlamıştır. Konak hayatının sona ermesiyle oradan oraya savrulması bu yalnızlığı derinleştirmiştir. Uzun yıllar düzenli bir hayat kuramayan şair, yalnızlığın girdabına düşmüştür. Yalnızlığını paylaşacağı hayat arkadaşıyla da ruhundaki fırtınalar dindikten sonra yolları kesişmiştir.

Şair kendini yalnızlık ile öylesine özdeşleştirmiştir ki yalnızlığı fenere benzetir, kendini de bu fenerin içindeki mum olarak görür. Gece ve gurbet de şairin yalnızlığını körükleyen kavramlardır.

Yalnızlıkla ilişkilendirilen toplam 19 kavram bulunmaktadır.

Akşam	Arka	Baca
Bulut	Çivi	Fener
Gece	Gurbet	Havan
İnsan	Kandil	Kervan
Lamba	Mermer	Mum
Sokak	Yakınlık	Yalnızlık
Zifir		

3.2.8. Hayata İlişkin Kavramlar

Necip Fazıl başlangıçta hayatla kavgalıdır, uzun yıllar barışamaz. Çocukluk yıllarından beri çeşitli gelgitlerin olduğu bir yaşamı olan şair, sonrasında durulmayı başarmıştır. Zorlu geçen bir süreç sonucunda bazı problemlerine çözüm bulabilmiştir. Bu durum hayata dair değerlendirmelerinde değişiklik yaratmıştır. Şairin hayata karşı negatif bakışının değişmesiyle birlikte hayatla ilişkilendirdiği kavramlarda da değişiklik olmuştur.

Tanık olduğu toplumsal problemlere şiirlerinde değinen şair, bazı konularla ilgili eleştirilerde bulunuyor. Toplumun içerisine düştüğü ahlaki yozlaşmanın yol açtığı sorunları gündemine alıyor. Bu sorunların çıkış noktası olarak inanç temelli yaşamın geri plana itilmesini görüyor. Var olan bu durumun toplumu etkisi altına almasından yakınıyor. Tespit ettiği bu sorunlara şiirleri aracılığıyla çözüm önerileri sunuyor.

Hayatla ilişkilendirilen toplam 48 kavram bulunmaktadır.

Akçe	Aydınlık	Boşluk
Cadde	Çamur	Diri
Dünya	Düş	Ekmek
Emanet	Eşya	Ev
Gerçek	Gökdelen	Hamur
Hayat	İrmak	İp
Kalabalık	Kervan	Konak
Köy	Kuytu	Kuyu
Küp	Makine	Mekan
Millet	Nabız	Oyuncak
Perçin	Renk	Rütbe
Sağ	Sevgili	Surat
Süs	Şehir	Taban
Toprak	Tümsek	Uçurtma
Ülke	Varlık	Vatan
Yatak	Yol	Yolculuk

3.2.9. Ruhsal Sıkıntıya İlişkin Kavramlar

Büyük babasının ölümünden sonra aile düzeninin bozulmasının ve gençlik döneminde düzenli bir hayat kuramayışının da etkisiyle sıkıntılı bir sürecin içine girmiştir. Uzun yıllar devam bu süreçte şair çözümleyemediği problemleri ile boğuşmuştur. Eğitim hayatı da bu durumdan etkilenmiş ve felsefe eğitimi için gittiği Paris'ten eğitimini yarım bırakıp dönmüştür. Yurda dönüp iş hayatına atılması da sıkıntılara çare olmayınca dertlerinden, belki de kendinden, farklı şehirlere tayin isteyerek kaçmaya çalışmıştır. Bu kaçışın bir çözüm olmadığını anlayınca yeniden İstanbul'a dönmüştür. Bu dönüş sıkıntılı bir dönemim başlangıcıdır. Hocasıyla tanışıp yeni bir eşikten geçene dek zorlu bir hayat yaşamıştır.

Pek çok şiirinde karşımıza çıkan ruhsal sıkıntılara ilişkin kavramların gençlik dönemi şiirlerinde yoğunluk kazandığı görülür. Düzenli bir yaşama sahip olmayışı bu sıkıntıları tetiklemiştir. Ayrıca Necip Fazıl'ın zihni sürekli soru üreten bir yapıya sahiptir. Sorularının cevapsız kalışı şairin sıkıntılarını daha da derinleştirmiştir.

Yaşadığı iç karmaşayı duman, bıçak ve çıban gibi güçlü kavramlarla ifade eden şair çözümsüzlüğün girdabına düşmüştür. İçine düştüğü derin yalnızlık hali ruhsal sıkıntılara ortam hazırlamıştır. Yalnızlığın beslediği korku ve endişe gibi duygular da varlığını hissettirmektedir. Böyle bir ruh haliyle yazdığı şiirlerinde duman, kurşun ve zindan gibi karamsar çağrışımları olan pek çok kavram karşımıza çıkmaktadır.

Ruhsal sıkıntı ile ilişkilendirilen toplam 23 kavram bulunmaktadır.

Ağ	Ampul	Ayna
Bıçak	Çıban	Dert
Duman	Düğün	Eş
Güreş	İğne	Karınca
Kazan	Kıyamet	Kurşun
Mahşer	Örümcek	Yara
Yumak	Yorgan	Zift
Zindan	Zehir	

3.2.10. Nefse İlişkin Kavramlar

Gençlik dönemi şiirlerinde nefsinin ağına düştüğünü ve bu yüzden pek çok sıkıntı çektiğini dile getirmiştir. Hayatındaki büyük değişimden sonra ise nefsiyle mücadele sürecine girmiştir. Nefsinin doymamasından yakınan şair nefsini yola getirmeye çalışmıştır. Çünkü nefsini, hakikate ulaşma amacıyla çıktığı yolda kendine engel olarak görmektedir. Yaşadığı bu süreç şairde zaman zaman korku ve ümitsizlik duygularının oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Bu duygular şaire zorlu bir süreci yaşatmakla birlikte şiirini besleyen önemli kaynaklardır.

Kendinden ve nefsinin kendini düşürdüğü durumdan kaçmak istediği için aynaya dahi bakmaktan çekinmektedir. Çünkü ayna şair için kendi gerçeğiyle yüzleşme ve hesaplaşma mekânıdır. Nefsine diz çöktürmek isteyen şair bu uğurda uzun süre çaba sarf etikten sonra amacına ulaştığını ifade etmiştir. Ayrıca nefsin boyunduruğundan kurtulmayı “ölmeden ölmek” olarak tanımlamıştır. Eğer insan bunu başarabilirse nefsin insanı yoldan çıkarıcı arzularına gem vurmuş olur.

Ben zamirini şiirlerinde sıklıkla kullanması sebebiyle nefsini ön plana çıkarma isteği olduğu söylenir. Fakat öyle bir durumda olmanın aksine insana her zaman kötülüğü fısıldayan nefsin isteklerine kulak asmayıp ilahi mesajın gereklerini yerine getirme gayretinde olmuştur. Nefsini köpek kavramıyla ilişkilendiren şair, eğer hâkim olunmazsa nefsin ne denli zararlı olabileceğinin altını çizmiştir.

Nefis ile ilişkilendirilen toplam 27 kavram bulunmaktadır.

Ayak	Balık	Benlik
Beygir	Canavar	Ceza
Cin	Cüce	Damak
Duvar	Elmas	Eser
Gölge	Gönül	Hürriyet
Kamış	Kanat	Korku
Köpek	Kurt	Mide
Misafir	Ok	Rüya
Satranç	Suç	Yabancı

SONUÇ

Necip Fazıl'ın kullandığı kelimeler arasından, onun düşünce dünyasını en iyi yansıttığı için seçilen 300 kavramı ele alındı. Bu kavramların taşıdığı farklı anlamlar üzerinde duruldu. Şairin duygu ve düşünce dünyası ekseninde, kullanmış olduğu kavramlara yüklediği anlamların bağlamları tespit edilmeye çalışıldı.

Hayatında önemli dönüm noktaları olan şairin, kullandığı kavramlardan bu dönemlerin izlerini sürmek mümkündür. Gençlik döneminde yazdığı şiirlerde yalnızlık, özlem, karamsarlık duygularının baskın olduğu kavramlar ağırlıktadır. “Ağ, akrep, bıçak, boşluk, çıban, duman, kıymık” gibi olumsuz çağrışımlı olan kavramları yoğun olarak kullandığı görülür.

Hakikatin kılavuzluğunda bir ömür sürmeye başladıktan sonra ise değişen bakış açısına koşut olarak metafizik kavramlar sıkça karşımıza çıkar. Bu dönemde yoğunluk kazanan başlıca kavramlar şunlardır: ilaç, merhem, gök, güneş, renk vb.

Şairin sıklıkla kullandığı kavramlardan yola çıkarak duygu ve düşünce dünyasını çözümlemeyi amaçladığımız çalışmamızda, zamana ilişkin kavramların sıklığı göze çarpar. “Yağmur, bilmece, dolap” gibi güçlü kavramlarla ifade ettiği “zaman” şair için bir sorundur. Uzun yıllar kavramakta zorlandığı zaman karşısında sıkıntı yaşamıştır. Zamanın ilerleyişinin ve kendisini giderek ölüme yaklaştırmasının sancısını çekmiştir. Bu problem şairde sonsuzluk arzusunu doğurmuştur.

Fikir çilesi çeken şair, varlığa ilişkin sorgulamalar yapmıştır. Pek çok şiirinde varlığa ve yokluğa ilişkin düşüncelerini dile getirmiştir. Gençlik döneminde, varoluşun sırrını idrak etmekte güçlük yaşamıştır. Yalnızlık duygusunun da eşlik ettiği bu süreci atlatması kolay olmamıştır.

Güçlü imgeler kullanan şairin içerisinde bulunduğu ruh halini, bu kavramlarda görebilmek mümkündür. Hayatının büyük bir kısmı çeşitli sıkıntılarla geçmiştir. Özellikle şiirlerinde bu zorlu yaşamın yansımaları vardır. “Ağ, tümsek, alev” kavramları şairin yaşadığı sıkıntıları ifade eder. Gençlik dönemlerindeki bireysel sorunları ve hocasıyla tanıştıktan sonraki süreçte üstlendiği davanın getirdiği sorumluluğun oluşturduğu sancıyı şiirlerinde işlemiştir. Hayatındaki büyük değişimden önce şiirlerinde ölüm, yalnızlık gibi kişisel sıkıntılarını ele alan şair, sonrasında toplumu ilgilendiren konulara daha çok yoğunlaşmıştır.

Şiirlerindeki kavramlar şairin aile ilişkilerine ilişkin fikir verir. Özellikle dedesinin vefatı ile sona eren konak hayatından sonra, sabit bir düzen kuramadığı gençlik yıllarında hep yanında olan, elinden tutan annesi, şiirlerinde sıkça yer almaktadır. Sağlıklı bir baba oğul bağı kuramadığı ve erken yaşta vefat eden babası ise şiirlerinde çok fazla karşımıza çıkmaz.

Şiirlerini, yıllarca yükünü omuzladığı davayı insanlara duyurmanın yolu olarak gören şairin kullandığı kavramlarda da bu çabası görülür. “Tekerek, yol, ufuk” gibi farklı kavramları Büyük Doğu davasını dile getirmek amacıyla kullanmıştır. İyiye, doğruya, güzele dair duygu ve düşüncelerini ifade ettiği şiirlerinde insanlarda farkındalık oluşturma amacındadır.

Ölüm, uzun süre şairin zihnini kurcalamış ve pek çok şiirde yer almıştır. Ölüme ilişkin kavramlar ilk dönem şiirlerinde “böcek, çukur, kutu” örneklerinde olduğu gibi olumsuz bir çağrışıma sahiptir. Sonraki süreçte ise ölüm şairin kavuşmak istediği, arzuladığı bir konumdur. Ölümü ifade etmek için şerbet, tebessüm, bayram kavramlarını kullanması da bu gerçeği gösterir.

Kendini bilinmezi kurcalayan çilingir olarak tanımlayan şair, yaşamı boyunca hakikatin izini sürmüştür. İniş çıkışlarla dolu olan yaşamı boyunca sürdürdüğü mücadelesini şiirlerinde dile getirmiştir. Şiirlerini topladığı kitaba “Çile” ismini vermesinden hareketle, şairin ne denli bir zorlu süreç sonunda bu şiirleri yazdığı sonucuna varılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. (2013).*Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Başıbüyük, Fatma. (2008). “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Metafizik Kavramlar Ve Bu Kavramları Pedagojik açıdan İrdelenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Fırat Üniversitesi.
- Cuma, Ahmet. (2002). Rainer Maria Rilke Ve Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde İmgesel Anlatım Biçimleri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Çetin, Nurullah. (2015).*Kendini Ve Allah’ı Arayan Adam: Necip Fazıl*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Haksal, Ali Haydar. (2016). *Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu Irmağı*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Hancıoğlu, Hümevra. (2013). “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Temalar”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kabaklı, Ahmet. (2015). *Şairler Sultanı Necip Fazıl*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kahraman, Mehmet.(2015).*Necip Fazıl’ın Çilesi*. Ankara: Hece Yayınları.
- Kaplan, Mehmet. (2009). *Kültür Ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaağaç, Günay. (2013). *Anlam Bilimi ve İletişim*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl. (2014).*O ve Ben*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- _____. (2016).*Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kurt, İhsan. (2011).*Çile’deki İnsan Necip Fazıl*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurtoğlu, Mehmet. (2015).*Metafiziğin Trajik Şairi Necip Fazıl*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Mengüşoğlu, Metin Önal. (2015).*Mağrur Öfke Necip Fazıl*. İstanbul: Metamorfoz Yayınları.
- Miyasoğlu, Mustafa. (2009).*Necip Fazıl Kısakürek*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuzbaşaran, Bekir. (2011).*Necip Fazıl Gerçeği*. Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Okay, Orhan. (2006).*Necip Fazıl Kısakürek*. İstanbul: Şule Yayınları.
- _____. (2014).*Necip Fazıl Sıcak Yarada Kezzap*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Saltık, Eylem. (2015). “Çile’den Hareketle Necip Fazıl’ın Anlam Dünyası”, *Erdem Dergisi*, Cilt-Sayı: 68, ss. 81- 98.

Sönmezer, Burak. (2014). “Necip Fazıl Kısakürek’in Düşünsel Hayatı”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

Şehsuvaroğlu, Lütfü. (2012).*Ordusunu Arayan Kumandan*. İstanbul: Elips Kitap.

Şengül, Abdullah. (2015).*Gaibi Kurcalayan Çilingir Necip Fazıl Kısakürek*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Şengül, Servet. (2011). “İmge Ve Üslup Tercihleri Bakımından Necip Fazıl Ve Sezai Karakoç”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi.

Tok, Turgut. (1997). “Necip Fazıl’ın Çile Adlı Şiir Kitabındaki Cümlelerin Yapısal Tahlili Ve Ögelerin Derin Yapısı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi.

Türk Dil Kurumu. (2011).*Türkçe Sözlük* (11.Baskı). Ankara.

Uğur, Nizamettin. (2007).*Anlambilim*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Yorulmaz, Hüseyin. (2014).*Bir Neslin Üstadı Necip Fazıl Kısakürek*. İstanbul: Hat Yayınevi.

Yurtbaşı, Metin. (2013).*Sınıflandırılmış Kavramlar Sözlüğü*. İstanbul: Sartonet.

Zülfe, Ömer. (2012). “Şiir Dilinde Anlam Çağrışımları”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt-Sayı: 9, ss. 151- 166.